

מרכז ויטרבי
לחקר דעת קהל
ומדיניות

20 שנות מדידה וניתוח (2003-2022)

מדד הדמוקרטיה הישראלית

2022

תמר הרמן

אור ענבי / ירון קפלן / אינה אורלי ספוז'ניקוב

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

20 שנות מדידה וניתוח (2003-2022)

מדד הדמוקרטיה הישראלית

2022

תמר הרמן

אור ענבי / ירון קפלן / אינה אורלי ספוז'ניקוב

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

The Israeli Democracy Index 2022

Tamar Hermann

Or Anabi, Yaron Kaplan, Inna Orly Sapozhnikova

עריכת הטקסט: תמר שקד
עיצוב הסדרה: לוטה עיצובים
ביצוע גרפי: אירית נחום
הדפסה: דפוס מאור ולך, ירושלים

מסת"ב 978-965-519-403-6 ISBN

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר ידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר בספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

© כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לדמוקרטיה (ע"ר), 2022

נדפס בישראל, תשפ"ג/2022

המכון הישראלי לדמוקרטיה

רח' פינסקר 4, ת"ד 4702, ירושלים 9104602

טל': 02-5300888

אתר האינטרנט: www.idi.org.il

להזמנת ספרים:

החנות המקוונת: www.idi.org.il/books

דוא"ל: orders@idi.org.il

טל': 02-5300800

הדברים המובאים בספר זה אינם משקפים בהכרח את עמדת המכון הישראלי לדמוקרטיה. ניתן להוריד את קובץ הנתונים של מדד הדמוקרטיה הישראלית ב-dataisrael.idi.org.il.

תוכן העניינים

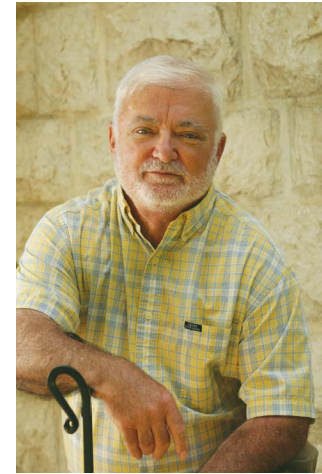
9	לזכרו של פרופ' אשר אריאן, מייסד "מדד הדמוקרטיה הישראלית"
11	ממצאים עיקריים
15	הקדמה
17	מתודולוגיה
19	חלק ראשון / ישראל בעיני אזרחיה
21	פרק 1 / שינויים לאורך זמן במאפייני הציבור בישראל
26	פרק 2 / מה המצב?
44	פרק 3 / מחויבות הציבור בישראל לעקרונות דמוקרטיים
56	פרק 4 / דמוקרטיה, שלטון, אזרחים
69	פרק 5 / אמון הציבור במוסדות המדינה
93	פרק 6 / ישראל – יהודית ודמוקרטית?
100	פרק 7 / החברה בישראל
111	חלק שני / הדמוקרטיה הישראלית בהשוואה בינלאומית
113	פרק 8 / המדדים הבינלאומיים
129	נספחים
131	נספח 1 / התפלגות התשובות, מדד הדמוקרטיה 2022
146	נספח 2 / התפלגות נתוני מדדי הדמוקרטיה, 2003–2022
186	צוות המחקר

55	המידה שבה נשמר כיום בישראל החופש להתאגדות פוליטית (יהודים, ערבים)	תרשים 3.23	מסכימים שהחלטות גורליות למדינה בנושאי כלכלה וחברה צריכות להתקבל ברוב יהודי (יהודים)	48
56	מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה (כלל המדגם)	תרשים 4.1	"החלטות גורליות למדינה בנושאי כלכלה וחברה צריכות להתקבל ברוב יהודי", 2022 (לפי העמדות כלפי קבלת החלטות למדינה בנושאי שלום וביטחון, יהודים)	49
56	מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה (יהודים, ערבים)	תרשים 4.2	"לבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה כמו חופש ביטוי או שוויון בפני החוק" (כלל המדגם)	49
57	מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה (לפי מחנה פוליטי, יהודים)	תרשים 4.3	מסכימים שלבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה כמו חופש ביטוי או שוויון בפני החוק (יהודים, ערבים)	50
58	מסכימים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים (יהודים, ערבים)	תרשים 4.4	מסכימים שלבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה כמו חופש ביטוי או שוויון בפני החוק (יהודים, ערבים)	50
59	מסכימים שהפוליטיקאים דואגים יותר לאינטרסים האישיים שלהם מאשר לאינטרסים של הציבור שבחר בהם (יהודים, ערבים)	תרשים 4.5	מסכימים שלבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה (לפי מחנה פוליטי, יהודים)	50
59	מסכימים שבסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר (כלל המדגם)	תרשים 4.6	מסכימים שבשום מצב לא ניתן להצדיק שימוש באלימות להשגת מטרות פוליטיות (כלל המדגם)	50
60	מסכימים שיש בישראל שחיתות (כלל המדגם)	תרשים 4.7	מסכימים שבשום מצב לא ניתן להצדיק שימוש באלימות להשגת מטרות פוליטיות (יהודים, ערבים)	51
60	היו ממליצים לחברים או בני משפחה להיכנס לפוליטיקה (יהודים, ערבים)	תרשים 4.8	"עד כמה נשמרים כיום בישראל העקרונות הבאים של הדמוקרטיה...?" (כלל המדגם)	51
61	מסכימים שיחסי הכוחות בין המפלגות בכנסת כיום מבטאים נכון את התפלגות הדעות בציבור הרחב (יהודים, ערבים)	תרשים 4.9	המידה שבה נשמרת כיום בישראל הזכות לקיום בכבוד (יהודים, ערבים)	52
62	"לא חשוב למי מצביעים, זה לא משנה את המצב" (כלל המדגם)	תרשים 4.10	מסכימים שהזכות לקיום בכבוד בישראל נשמרת פחות מדי (לפי מחנה פוליטי, יהודים)	52
62	מתעניינים בפוליטיקה (יהודים, ערבים)	תרשים 4.11	המידה שבה נשמרות כיום בישראל זכויות המיעוט (יהודים, ערבים)	53
63	מסכימים שהם וחבריהם יכולים להשפיע על מדיניות הממשלה במידה רבה (יהודים, ערבים)	תרשים 4.12	המידה שבה נשמרות כיום בישראל זכויות המיעוט (לפי מחנה פוליטי, יהודים)	53
64	"האם יש או אין היום במדינת ישראל מפלגה שמייצגת את השקפותיך בצורה טובה?" (לפי מחנה פוליטי, יהודים)	תרשים 4.13	המידה שבה נשמר כיום בישראל עקרון הפרדת הרשויות (כלל המדגם)	53
64	חברות במפלגות, 2022 (כלל המדגם)	תרשים 4.14	המידה שבה נשמר כיום בישראל חופש הדת (כלל המדגם)	54
66	השתתפות בפעילות אזרחית פוליטית, 2022 (יהודים, ערבים)	תרשים 4.15	המידה שבה נשמר כיום בישראל עקרון חופש הביטוי (יהודים, ערבים)	54
66	השתתפות בפעילות אזרחית פוליטית, 2022 (לפי מחנה פוליטי, יהודים)	תרשים 4.16	מסכימים שחופש הביטוי בישראל נשמר פחות מדי (לפי מחנה פוליטי, יהודים)	55
67	מסכימים שארגוני זכויות האדם והאזרח, כמו "האגודה לזכויות האזרח" ו"בצלם", גורמים נזק למדינה (יהודים, ערבים)	תרשים 4.17		
67	מסכימים שארגוני זכויות האדם והאזרח, כמו "האגודה לזכויות האזרח" ו"בצלם", גורמים נזק למדינה, 2022 (לפי מחנה פוליטי, יהודים)	תרשים 4.18		

88	ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (נותנים אמון, יהודים, ערבים)	5.26	תרשים	67	”הכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש” (כלל המדגם)	4.19	תרשים
88	ממוצעי האמון השנתיים של כלל המוסדות (נותנים אמון, לפי מחנה פוליטי, יהודים)	5.27	תרשים	70	נותנים אמון במוסדות השונים (יהודים)	5.1	תרשים
89	ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (נותנים אמון, לפי מחנה פוליטי, יהודים)	5.28	תרשים	70	נותנים אמון במוסדות השונים (ערבים)	5.2	תרשים
89	ממוצעי האמון השנתיים של כלל המוסדות (נותנים אמון, לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים, יהודים)	5.29	תרשים	72	נותנים אמון בצה”ל (יהודים, ערבים)	5.3	תרשים
89	ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (נותנים אמון, לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים, יהודים)	5.30	תרשים	73	נותנים אמון במשטרה (כלל המדגם)	5.4	תרשים
90	ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (נותנים אמון, לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים, יהודים)	5.31	תרשים	73	נותנים אמון במשטרה (יהודים, ערבים)	5.5	תרשים
90	ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (נותנים אמון, לפי גיל, יהודים)	5.32	תרשים	74	נותנים אמון בנשיא המדינה (יהודים, ערבים)	5.6	תרשים
91	ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (נותנים אמון, לפי עדות דתיות, ערבים)	5.33	תרשים	75	נותנים אמון בבית המשפט העליון (יהודים, ערבים)	5.7	תרשים
91	ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (נותנים אמון, לפי גיל, ערבים)	5.34	תרשים	75	נותנים אמון בבית המשפט העליון (לפי מחנה פוליטי, יהודים)	5.8	תרשים
92	ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (נותנים אמון, לפי שיוך עצמי לקבוצות חזקות או חלשות בחברה, כלל המדגם)	6.1	תרשים	76	נותנים אמון בבית המשפט העליון (לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים, יהודים)	5.9	תרשים
93	”האם, לדעתך, יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי?” (כלל המדגם)	6.2	תרשים	76	נותנים אמון בתקשורת (כלל המדגם)	5.10	תרשים
94	שמירת חופש הדת בישראל, 2022 (לפי העמדה לגבי מידת האיזון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי, יהודים)	6.3	תרשים	77	נותנים אמון בתקשורת (יהודים, ערבים)	5.11	תרשים
94	”ישראל מוגדרת גם מדינה יהודית וגם מדינה דמוקרטית. אישית, איזה חלק מההגדרה חשוב לך יותר?”, 2010-2015; ”איזה רכיב היית רוצה שיהיה חזק יותר, היהודי או הדמוקרטי?”, 2017-2022 (יהודים)	6.4	תרשים	78	נותנים אמון בתקשורת (לפי מחנה פוליטי, יהודים)	5.12	תרשים
96	”במקרה של סתירה בין עקרונות הדמוקרטיה לבין ההלכה היהודית, האם יש להעדיף את השמירה על עקרונות הדמוקרטיה או שיש להעדיף את השמירה על ציוויי ההלכה?” (יהודים)	6.5	תרשים	78	נותנים אמון בכנסת (כלל המדגם)	5.13	תרשים
96	”מה לדעתך מצבה של ישראל כיום, בהשוואה לעבר הלא רחוק, לפני 10-15 שנה, האם היא הפכה למדינה יותר דתית?”, 2022 (כלל המדגם)	6.6	תרשים	79	נותנים אמון בממשלה (כלל המדגם)	5.14	תרשים
97	חושבים שישראל הפכה למדינה יותר דתית, 2022 (לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים, יהודים)			80	נותנים אמון בממשלה (לפי מחנה פוליטי, יהודים)	5.15	תרשים
				81	נותנים אמון במפלגות (כלל המדגם)	5.16	תרשים
				82	נותנים אמון ברבנות הראשית (יהודים)	5.17	תרשים
				83	נותנים אמון ברבנות הראשית (לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים, יהודים)	5.18	תרשים
				83	נותנים אמון בפרקליטות המדינה (כלל המדגם)	5.19	תרשים
				84	נותנים אמון בפרקליטות המדינה (יהודים, ערבים)	5.20	תרשים
				85	נותנים אמון ביועץ המשפטי לממשלה (כלל המדגם)	5.21	תרשים
				85	נותנים אמון ביועץ המשפטי לממשלה (יהודים, ערבים)	5.22	תרשים
				87	הממוצעים השנתיים של כלל המוסדות בהשוואה לציון הממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות (נותנים אמון, כלל המדגם)	5.23	תרשים
				87	הממוצע הרב־שנתי של כל אחד מהמוסדות, בהשוואה לציון הממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות (נותנים אמון, כלל המדגם)	5.24	תרשים
				87	ממוצעי האמון השנתיים של כלל המוסדות (נותנים אמון, יהודים, ערבים)	5.25	תרשים

115	הציון של ישראל במדד הזכויות הפוליטיות, 2003–2021	תרשים 8.4	המדינה תהפוך יותר דתית (לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים, יהודים)	תרשים 6.7
115	התפלגות הציונים במדד הזכויות האזרחיות, 2021	תרשים 8.5	98	
116	הציון של ישראל במדד הזכויות האזרחיות, 2003–2021	תרשים 8.6	”באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לשמור על אורח החיים הרצוי לך בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה הישראלית שמקדמות אורח חיים שונה משלך?” (כלל המדגם)	תרשים 6.8
116	התפלגות הציונים במדד חופש העיתונות, 2021	תרשים 8.7	98	
117	הציון של ישראל במדד חופש העיתונות, 2003–2021	תרשים 8.8	הערכת מידת הסולידריות בחברה הישראלית (ממוצע, יהודים, ערבים)	תרשים 7.1
117	התפלגות הציונים במדד הקול האזרחי, 2021	תרשים 8.9	100	
118	הציון של ישראל במדד הקול האזרחי, 2003–2021	תרשים 8.10	הערכת מידת הסולידריות בחברה הישראלית היהודית (ממוצע, יהודים)	תרשים 7.2
118	התפלגות הציונים במדד ההשתתפות הפוליטית, 2021	תרשים 8.11	101	
118	הציון של ישראל במדד ההשתתפות הפוליטית, 2006–2021	תרשים 8.12	הערכת מידת הסולידריות בחברה הישראלית היהודית ובחברה הישראלית בכללותה (ממוצע, יהודים)	תרשים 7.3
119	התפלגות הציונים במדד רכיב השוויון, 2021	תרשים 8.13	101	
119	הציון של ישראל במדד רכיב השוויון, 2003–2021	תרשים 8.14	מסכימים שישראלים תמיד יכולים לסמוך על ישראלים אחרים שיעזרו להם בעת צרה (יהודים, ערבים)	תרשים 7.4
119	התפלגות הציונים במדד רכיב ההשתתפות, 2021	תרשים 8.15	102	
120	הציון של ישראל במדד רכיב ההשתתפות, 2003–2021	תרשים 8.16	103	
120	התפלגות הציונים במדד הדמוקרטיה הדינונית, 2021	תרשים 8.17	המתח החזק ביותר כיום בחברה הישראלית (כלל המדגם)	תרשים 7.5
121	הציון של ישראל במדד הדמוקרטיה הדינונית, 2003–2021	תרשים 8.18	104	
121	התפלגות הציונים במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית, 2021	תרשים 8.19	המתח החזק ביותר כיום בחברה הישראלית – בין יהודים לערבים (יהודים)	תרשים 7.6
121	הציון של ישראל במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית, 2006–2021	תרשים 8.20	104	
121	התפלגות הציונים במדד תפקוד הממשלה, 2021	תרשים 8.21	105	
122	הציון של ישראל במדד תפקוד הממשלה, 2006–2021	תרשים 8.22	טיב היחסים בין היהודים לערבים בישראל, 2003–2008 (יהודים)	תרשים 7.9
122	התפלגות הציונים במדד שלטון החוק, 2021	תרשים 8.23	106	
122	הציון של ישראל במדד שלטון החוק, 2003–2021	תרשים 8.24	טיב היחסים בין היהודים לערבים בישראל, 2003–2008 (ערבים)	תרשים 7.10
123	התפלגות הציונים במדד השליטה בשחיתות, 2021	תרשים 8.25	106	
123	הציון של ישראל במדד השליטה בשחיתות, 2003–2021	תרשים 8.26	טיב היחסים בין היהודים לערבים בישראל, 2018–2022 (יהודים, ערבים)	תרשים 7.11
124	התפלגות הציונים במדד תפיסת השחיתות, 2021	תרשים 8.27	106	
124	הציון של ישראל במדד תפיסת השחיתות, 2003–2021	תרשים 8.28	מסכימים שהערבים בישראל מקופחים לעומת האזרחים היהודים (יהודים, ערבים)	תרשים 7.12
124	התפלגות הציונים במדד איכות הרגולציה, 2021	תרשים 8.29	107	
124	הציון של ישראל במדד איכות הרגולציה, 2003–2021	תרשים 8.30	מסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית ולהיות חלק ממנה (יהודים, ערבים)	תרשים 7.13
125	התפלגות הציונים במדד איכות הרגולציה, 2003–2021	תרשים 8.31	108	
125	הציון של ישראל במדד השוויוניות בחלוקת משאבים, 2021	תרשים 8.32	109	
126	התפלגות הציונים במדד השוויוניות בחלוקת משאבים, 2003–2021		114	תרשים 8.1
126	הציון של ישראל במדד הזכויות הפוליטיות, 2021		114	תרשים 8.2
			115	תרשים 8.3

לזכרו של פרופ' אשר אריאן, מייסד "מדד הדמוקרטיה הישראלית"

"אם מדינה היא כבר דמוקרטית, איך היא יכולה להיעשות דמוקרטית יותר?"
 רוברט א' דאל, על הדמוקרטיה

מדד הדמוקרטיה, כפי שהגה אותו אשר אריאן, מתעד את פעימות ליבה של הדמוקרטיה הישראלית. אריאן השכיל לעצב אותו כך שישלב הן את מיקומה של ישראל במדדים בינלאומיים הבוחנים היבטים שונים של דמוקרטיה – ההיבט המוסדי, היבט הזכויות והיבט היציבות – הן סקר דעת קהל של מדגם מייצג של הציבור הישראלי, הבוחן תפיסות מהותיות באשר לדמוקרטיה, למוסדותיה ולחברה הישראלית. קריאה במדדי הדמוקרטיה במרוצת השנים, ומעקב אחרי שאלות דומות שנשאלות כבר שני עשורים, מלמדים עד כמה אריאן ושותפיו לכתובת המדד תיעדו בזמן אמת מגמות שחלו בדעת הקהל הישראלית בכל הקשור לערכים דמוקרטיים, להשתתפות פוליטית ולאמון במוסדות. מפתיע לגלות, למשל, שכבר ב־2003 זיהו אריאן ועמיתיו את הרמה הנמוכה של האמון החברתי בקרב הציבור הישראלי, וכן את רמת הסולידריות הנמוכה, בניגוד למיתוס של החברה הישראלית המלוכדת. עשרים שנה לאחר מכן, פרופ' תמר הרמן וצוות המחקר שלה מצאו ממצאים דומים. גם הדפוסים של ההשתתפות הפוליטית בישראל, על אף כל תהפוכות הפוליטיקה, נותרו דומים לדפוסים שנצפו כבר במדדי הדמוקרטיה הראשונים, ואף במחקריו המוקדמים יותר של פרופ' אריאן: הציבור הישראלי מתעניין בפוליטיקה, מצביע בשיעורים גבוהים למדי, אך אין לו תחושת מסוגלות פוליטית. גם ההבחנה כבר בראשית דרכו של המדד שבקרב הציבור הישראלי אין מספיק הטמעה של ערכים של דמוקרטיה מהותית הייתה ונותרה נכונה.

ההתלהבות של אשר אריאן כאדם וכחוקר, הרגישות וההבנה העמוקה שלו את רזי הדמוקרטיה ודעת הקהל באים לידי ביטוי במיזם **מדד הדמוקרטיה הישראלית**. למרות מהפכת הידע שהתרחשה מאז ראה אור לראשונה, ריבוי הסקרים, הרשתות החברתיות והשינויים הפוליטיים – גם עשרים שנה לאחר שפורסם לראשונה המדד מוסיף לשמש ברומטר רגיש מסוגו לתיעוד מצבה של הדמוקרטיה הישראלית ומייצג נאמן של פרופיל העמדות בחברה הישראלית על גווניה ושסעיה.

אשר אריאן (1938–2010), מעמודי התווך של חקר מדע המדינה ומחלוצי חקר הבחירות ודעת הקהל בישראל, ייסד את **מדד הדמוקרטיה הישראלית** בשנת 2003 וערך אותו עד לפטירתו בשנת 2010. פרופ' אריאן הוביל את צירופו של המכון למחקר חברתי שימושי מייסודו של פרופ' לואיס גוטמן למכון הישראלי לדמוקרטיה ובכך הפך את המכון לזירה חשובה לחקר דעת הקהל בישראל. כיום ממשיך מרכז ויטרבי את דרכו של מרכז גוטמן – בהובלתו מדד הדמוקרטיה מוסיף להתפרסם בכל שנה, וכך גם פרויקטים חשובים אחרים של חקר דעת הקהל, כגון "שותפות בעירבון מוגבל", המתמקד ביחסי יהודים וערבים, וניהול מאגר המידע דאטה ישראל, שהוא הגדול מסוגו בישראל. במבוא למדד הדמוקרטיה הראשון, שפורסם בחסות כנס נשיא המדינה, הסביר אשר אריאן את מטרת המדד כך:

פרויקט "מדד הדמוקרטיה הישראלית" שם לעצמו יעד להעריך את איכות הדמוקרטיה הישראלית ותפקודה באמצעות איסוף וריכוז של מידע כמותי והשוואתי מקיף, מדויק, בהיר, מהימן ותקף, ככל שהשיגה ידנו. אנו מקווים להמשיך בהערכה תקופתית של מצב הדמוקרטיה הישראלית ולהציג את הממצאים מדי שנה. כל זאת מתוך אמונה שתשתית הידע שאנו מציגים יכולה לתרום לקידום שיח ציבורי מעמיק ומבוסס אודות מצבה של הדמוקרטיה הישראלית, חיזוקה, ביסוסה והעמקתה.

בחלוף שני עשורים מאז פורסם המדד לראשונה אפשר לומר כי הוא ממלא את ייעודו. לצד פרויקט ספרי הבחירות שייסד אריאן עוד ב־1969 (וממשיך להתפרסם בעריכת פרופ' מיכל שמיר ופרופ' גדעון רהט), מדד הדמוקרטיה, כעת בהובלת פרופ' תמר הרמן, הוא הפרויקט המחקרי ארוך הטווח ביותר בתחום דעת הקהל בישראל.

פרק 1: שינויים לאורך זמן במאפייני הציבור בישראל

- עשרים סקרי מדד הדמוקרטיה מורים כי עמדות הציבור הישראלי נקבעות במידה רבה על ידי כמה משתנים עיקריים: בקרב היהודים – מיקום עצמי במחנה פוליטי (ימין, מרכז, שמאל) ומיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים; ובקרב הערבים – עדה דתית (מוסלמים, נוצרים, דרוזים) והצבעה בבחירות (למפלגות ציוניות או למפלגות לא-ציוניות [ערביות]).
- רוב הציבור היהודי מגדירים עצמם "ימין" (ממוצע רב-שנתי – 49.5%). הגדרה עצמית זו אף התחזקה בשנים האחרונות (2022 – 62%). המרכז שומר על יציבות יחסית (ממוצע רב-שנתי – 25.4%), בעוד בשמאל חלה ירידה (ממוצע רב-שנתי – 18.6%).
- לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) בעשרים השנים שדוח זה מדווח עליהן לא חל כמעט שינוי בשיעור החילונים, והם הקבוצה הגדולה ביותר בציבור היהודי אך לא רוב (כ-42%). בשיעור המסורתיים על שתי קבוצות המשנה שלהם חלה ירידה בין העשור הראשון לעשור השני הנתונים בדוח זה (מסורתיים לא-דתיים – מ-24.2% ל-21.3%; מסורתיים דתיים – מ-12.7% ל-12.1%). במקביל נרשמה עלייה קלה בשיעור הדתיים-לאומיים (מ-9.3% ל-10.4%) ועלייה ניכרת בשיעור החרדים (מ-7.4% ל-9.2%).
- קיימת חפיפה גדולה בין המיקום העצמי על הרצף חרדים-חילונים לבין המיקום העצמי במחנות הפוליטיים העיקריים – ימין, מרכז ושמאל. רוב החרדים, הדתיים-לאומיים והמסורתיים ממקמים עצמם בימין (ממוצעים רב-שנתיים: חרדים – 74.5%; דתיים-לאומיים – 82.2%; מסורתיים – 57.1%). החילונים מתחלקים כמעט שווה בשווה בין שלושת המחנות.
- הצעירים היהודים בישראל הם "ימניים" יותר מקבוצות הגיל המבוגרות יותר. יתרה מזו, בהשוואה בין שני העשורים מצאנו כי שיעור הצעירים הממקמים עצמם כיום בימין גדול מבעבר.
- המרואיינים הערבים מדווחים על הצבעה למפלגות ציוניות בשיעורים קטנים בהרבה מן העבר ועל עלייה בהצבעה למפלגות לא-ציוניות (ערביות). כיום שיעור המצביעים הערבים למפלגות לא-ציוניות עולה בהרבה על שיעור המצביעים למפלגות ציוניות.
- רוב המרואיינים מזהים עצמם עם הקבוצות החזקות והדי חזקות בחברה (ממוצע רב-שנתי – 62.6%), אם כי בשתי המדידות של 2020 ו-2022 ניכרת ירידה ברוב זה. יהודים יותר מערבים מרגישים שייכות לקבוצות החזקות והדי חזקות בחברה (ממוצעים רב-שנתיים: יהודים – 66.3%; ערבים – 43.7%).
- קיים קשר בין שיוך עצמי למחנה פוליטי לבין שיוך עצמי לקבוצות חזקות או חלשות בחברה. בשמאל מרגישים יותר שייכות לקבוצות החזקות והדי חזקות בחברה מאשר בשני המחנות האחרים.
- קשר קיים גם בין המיקום העצמי על הרצף חרדים-חילונים לבין השיוך העצמי לקבוצות חזקות או חלשות בחברה הישראלית. הדתיים-לאומיים מרגישים יותר שייכות לקבוצות החזקות והדי חזקות מהאחרים.

פרק 2: מה המצב?

- מ-2019 חלה ירידה ברורה ומתמשכת בשיעור המעריכים שמצבה של ישראל "טוב מאוד" ו"טוב", לעומת עלייה בקרב העונים שמצבה של ישראל "ככה-ככה" או "רע מאוד" ו"רע".
- לאורך השנים, וביתר שאת משנת 2010, הימין הוא המחנה החיובי ביותר בהערכת מצבה הכללי של ישראל והשמאל השלילי ביותר. ואולם בשנתיים האחרונות, כנראה בעקבות כינונה של ממשלת בנט-לפיד, התמונה התהפכה וההערכה החיובית של השמאל עלתה מאוד ושל הימין ירדה מאוד.
- רוב הישראלים מרוצים ממצבם האישי (ממוצע רב-שנתי – 69.8%), אך גם כאן נרשמה ירידה בשנים האחרונות. המרואיינים הערבים מרוצים פחות ממצבם האישי מהיהודים (ממוצעים רב-שנתיים: ערבים – 56.0%; יהודים – 72.4%).
- משנת 2020 חלה ירידה חדה בתחושה שהמדינה מצליחה לתת לאזרחיה ביטחון (2020 – 76%; 2021 – 56.5%; 2022 – 38%). ירידה זו בולטת מאוד בקרב הימין (יהודים) (מ-84% ב-2020 ל-30% ב-2022). נוסף על כך, תחושת הערבים שהמדינה מצליחה לתת להם ביטחון נמוכה בבירור מזו של היהודים (ממוצעים רב-שנתיים – 45.2% לעומת 61.2%).
- לאורך השנים הערכת הצלחתה של המדינה לדאוג לרווחת אזרחיה נמוכה כשלעצמה ונמוכה מהערכת הצלחתה לתת ביטחון לאזרחיה (ממוצעים רב-שנתיים: רווחה – 30.4%; ביטחון – 58.6%).
- בכלל המדגם חלה עלייה לאורך זמן בשיעור הלא-מסכימים עם ההיגד "אזרחי ישראל תמיד יכולים לסמוך על המדינה שתעזור להם בעת צרה" (2022 – 57%; 2017 – 53%).
- בכלל המדגם חלה ירידה חדה בשיעורי האופטימיים לגבי עתידה של ישראל – מרוב ב-2012 (76%) לכמחצית ב-2022 (49%). שיעור האופטימיים בקרב היהודים גבוה משיעורם בקרב הערבים (ממוצעים רב-שנתיים: יהודים – 67.6%; ערבים – 48.0%). היהודים הדתיים-לאומיים הם האופטימיים ביותר (ממוצע רב-שנתי – 82.7%), בעוד החילונים הכי פחות אופטימיים (ממוצע רב-שנתי – 60.1%).
- לאורך השנים רוב המרואיינים גאים להיות ישראלים (ממוצע רב-שנתי – 79.8%). יהודים גאים יותר בישראליותם מערבים (ממוצעים רב-שנתיים – 85.9% לעומת 46.0%). מקרב היהודים החרדים הם הפחות גאים בהיותם ישראלים, ומקרב הערבים הדרוזים גאים יותר בהיותם ישראלים מהנוצרים ומהמוסלמים.
- בכלל המדגם ניכרת ירידה מסוימת בתחושת השייכות למדינה ולבעיותיה (ממוצעים רב-שנתיים: 2003-2012 – 83.9%; 2013-2022 – 77.2%). תחושת השייכות של היהודים גבוהה יותר מזו של הערבים (ממוצעים רב-שנתיים – 86.2% לעומת 48.7%). החרדים מרגישים פחות שייכות מהקבוצות היהודיות האחרות. מקרב הערבים הדרוזים מרגישים יותר שייכות למדינה ובעיותיה מאשר יתר העדות הדתיות הערביות.

- רוב הנשאלים מעדיפים לחיות בישראל (ממוצעים רב־שנתיים: יהודים – 77.2%; ערבים – 82.0%), אם כי בקרב היהודים חלה ירידה בשיעור זה (ממוצעים רב־שנתיים: 2015–2019 – 83.1%; 2021–2022 – 68.4%). הדתיים־לאומיים והחרדים מעוניינים בשיעורים גבוהים יותר להישאר בארץ. כך גם הימין לעומת המרכז והשמאל.
- רוב הנשאלים סבורים כי ישראל היא מקום שטוב לחיות בו (ממוצעים רב־שנתיים: יהודים – 75.5%; ערבים – 67.3%). ואולם בשתי האוכלוסיות ניכרת ירידה מתמשכת והדרגתית בשיעורים אלה.

פרק 3: מחויבות הציבור בישראל לעקרונות דמוקרטיים

- מאז 2018 שיעור המסכימים עם ההיגד ש"בישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים" נמצא במגמת עלייה מתמדת (2018 – 27%; 2022 – 49%). לאורך השנים, בימין (יהודים) כמחצית הביעו הסכמה עם טענה זו, במרכז כרבע ובשמאל רק מיעוט זעום. שיעור החילוניים המסכימים עם ההיגד זה הוא הנמוך ביותר, בעוד בקרב החרדים הוא הגבוה ביותר.
- ממיעוט בשנת 2014 (41%) שהסכימו עם ההיגד "כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת ובדעת הקהל", התמיכה בעמדה זו עלתה ב־2022 לרוב (61%). בימין (יהודים) נמצאה תמיכה גבוהה יותר במנהיג חזק לעומת המרכז והשמאל. התמיכה בכך אף התחזקה בכל שלושת המחנות במדידת 2022.
- רוב גדול מהערבים תומכים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים (ממוצע רב־שנתי – 78.8%). בקרב היהודים מדובר במיעוט בלבד (ממוצע רב־שנתי – 31.7%). רוב גדול בשמאל (יהודים) תומכים בצירוף כזה, לעומת מיעוט גדול ובמרכז ומיעוט קטן מאוד ויציב בימין.
- רוב המרואיינים היהודים (ממוצע רב־שנתי – 74.2%) סבורים כי החלטות גורליות למדינה בנושאי שלום וביטחון צריכות להתקבל ברוב יהודי. רוב זה גדול יותר בקרב הימין והמרכז מאשר בשמאל.
- נמצא גם רוב לתומכים ברוב יהודי בקבלת החלטות בנושאי חברה וכלכלה (ממוצע רב־שנתי – 59%). גם כאן שיעור המסכימים גבוה יותר בקרב הימין לעומת המרכז והשמאל.
- בכלל המדגם יש רוב למסכימים כי לבית המשפט העליון צריכה להיות סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אם נמצא שחוקים אלה נוגדים עקרונות שונים בדמוקרטיה. במחנות השמאל והמרכז (יהודים) חלה עלייה מתמדת בשיעור התומכים במתן סמכות כזאת לעומת מיעוט יציב בימין.
- בכלל המדגם יש רוב ברור למסכימים עם ההיגד ש"בשום מצב לא ניתן להצדיק שימוש באלימות להשגת מטרות פוליטיות" (ממוצע רב־שנתי – 75.1%), והסכמה זו אף התחזקה בשתי המדידות האחרונות.
- בדקנו עד כמה הציבור מעריך שנשמרים כיום בישראל שישה עקרונות דמוקרטיים מרכזיים:
 - הזכות לקיום בכבוד:** בעשור האחרון יש עלייה מתונה בשיעור החושבים כי זכות זו נשמרת פחות מדי.
 - שמירת זכויות המיעוט:** בעוד רוב גדול מהערבים ציינו במדידה הנוכחית כי זכויות המיעוט בישראל נשמרות כיום במידה פחותה מדי, רק מיעוט מהיהודים סבורים כך.

- עקרון הפרדת הרשויות:** כמעט מחצית מכלל המדגם ציינו כי הפרדה בין הרשויות נשמרת פחות מדי. לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין יהודים לערבים בסוגיה זו.
- עקרון חופש הדת:** התשובה הנפוצה ביותר בקרב כלל המרואיינים הייתה בעבר שעקרון חופש הדת נשמר במידה המתאימה. במדידת 2022 נראה לראשונה שינוי, והתשובה הנפוצה ביותר היא שעיקרון זה נשמר פחות מדי.
- עקרון חופש הביטוי:** בשתי המדידות האחרונות בקרב היהודים הרוב סבורים שעיקרון זה נשמר במידה המתאימה או יותר מדי, ובקרב הערבים הרוב סבורים שעיקרון זה נשמר פחות מדי.
- עקרון החופש להתאגדות פוליטית:** בקרב היהודים רק מיעוט קטן ויציב סבורים כי עיקרון זה נשמר פחות מדי, שעה שבקרב הערבים חלה עלייה משמעותית לכדי מחצית ב־2022 החשים כי עיקרון זה נשמר פחות מדי.

פרק 4: דמוקרטיה, שלטון, אזרחים

- חלה עלייה איטית בשיעור המסכימים עם ההיגד "השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה" (מ־45% ב־2017 ל־59% ב־2022). בקרב הערבים התחושה שהדמוקרטיה הישראלית בסכנה חמורה גבוהה בהרבה מאשר אצל היהודים (ממוצעים רב־שנתיים: ערבים – 71.5%; יהודים – 47.1%). בשמאל (יהודים) שיעור ההסכמה שהשלטון הדמוקרטי נמצא בסכנה חמורה היה לאורך הזמן הגבוה ביותר, אבל בתקופת ממשלת בנט־לפיד ירד החשש מכך בשמאל ובימין הוא עלה.
- רוב גדול בקרב היהודים סבורים כי המשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים, לעומת מיעוט החושב כך בקרב הערבים (ממוצעים רב־שנתיים: יהודים – 70.3%; ערבים – 32.7%). במדידת 2022 בשמאל (יהודים) קצת פחות ממחצית סבורים כך, לעומת רוב גדול בימין ובמרכז.
- בקרב היהודים והערבים יש רוב גדול למסכימים עם ההיגד "פוליטיקאים דואגים יותר לאינטרסים האישיים שלהם מאשר לאינטרסים של הציבור שבחר בהם" (ממוצעים רב־שנתיים: יהודים – 79.3%; ערבים – 73.1%).
- מיעוט קטן בכלל המדגם (ממוצע רב־שנתי – 33.6%) מסכימים עם ההיגד "בסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר". מאז שנת 2018 אף חלה ירידה חדה בשיעור המסכימים עם ההיגד זה (2022 – 22%). ההבדלים בין יהודים לבין ערבים בנושא זה הם מזעריים.
- הערכת הציבור את מידת השחיתות של ההנהגה כמעט איננה משתנה למרות אירועי השעה, העמדת ראש ממשלה לדין וכיוצא באלה (הציון הממוצע הרב־שנתי על סולם שבו 1 מצוין מאוד מושחתת ו־5 בכלל לא מושחתת הוא 2.38).
- בשתי האוכלוסיות (יהודים וערבים) רק מיעוט ציינו שימליצו לבני משפחתם/חבריהם להצטרף לפוליטיקה, כאשר שיעור הממליצים בקרב הערבים גבוה מזה שבקרב היהודים.
- הערכת היהודים שיחסי הכוחות בין המפלגות בכנסת היום מבטאים נכון את התפלגות הדעות בציבור הרחב הייתה לרוב גבוהה יותר מבקרב הערבים (ממוצעים רב־שנתיים: יהודים – 55.5%; ערבים – 46%).
- בכלל המדגם הרוב אינם מסכימים עם הקביעה "לא חשוב למי מצביעים, זה לא משנה את המצב" (ממוצע רב־שנתי – 56.8%).

- **התקשורת:** ממוקמת במקום השישי במדגמי היהודים (ממוצע רב־שנתי – 37.3%), אך במקום השני במדגמי הערבים (ממוצע רב־שנתי – 40.3%). בקרב כלל המדגם נרשמת מ־2019 ירידה מתמשכת באמון הציבור בתקשורת עד לשיעור הנמוך ביותר במדידת 2022 (22%).
- **הכנסת:** אצל היהודים הכנסת נמצאת במקום השביעי והלפני אחרון במדרג המוסדות (ממוצע רב־שנתי – 36.1%); ואצל הערבים במקום השישי (ממוצע רב־שנתי – 32.3%). במדידת 2022 התקבל שיעור האמון הנמוך ביותר עד כה (כלל המדגם – 14%).
- **המפלגות:** בשתי האוכלוסיות (יהודים וערבים) המפלגות מדורגות במקום השמיני והאחרון (ממוצעים רב־שנתיים: יהודים – 21.2%; ערבים – 24.1%). מדידת 2022 היא הנמוכה ביותר (כלל המדגם – 9%).
- מעבר לשמונת המוסדות הקבועים בדקנו מפעם לפעם גם את האמון במוסדות הבאים:
- **העירייה/הרשויות המקומיות:** שיעורי האמון במוסדות אלו במדגמי היהודים היו לאורך השנים גבוהים יותר מאשר במדגמי הערבים (ממוצעים רב־שנתיים: יהודים – 58.2%; ערבים – 32.7%).
- **הרבנות הראשית:** ממוצע רב־שנתי (יהודים) – 35.7%. השיעורים של נותני האמון אצל החרדים והדתיים־לאומיים גבוהים יותר מאשר אצל המסורתיים וגבוהים הרבה יותר מאשר אצל החילונים.
- **בית הדין השרעי/המשפט הקנוני:** פילוח לפי עדות דתיות (ערבים) מראה ירידה באמון בקרב המוסלמים, עלייה באמון בקרב הנוצרים, ואצל הדרוזים – ירידה חדה בין 2017 ל־2021 ויציבות בשנתיים האחרונות.
- **פרקליטות המדינה:** היהודים נותנים יותר אמון במוסד זה מאשר הערבים (ממוצעים רב־שנתיים – 48.9% לעומת 36.7%). פילוח לפי מחנה פוליטי ומיקום על הרצף חרדים־חילונים בקרב היהודים מצביע כי בשמאל נותנים יותר אמון בפרקליטות לעומת המרכז והימין, והחרדים נותנים פחות אמון מיתר קבוצות המשנה.
- **היועץ המשפטי לממשלה:** היהודים נותנים יותר אמון במוסד זה מאשר הערבים (ממוצעים רב־שנתיים – 44.8% לעומת 27.4%). פילוח לפי מחנה פוליטי ומיקום על הרצף חרדים־חילונים (יהודים) מלמד כי בשמאל נותנים יותר אמון ביועץ המשפטי לממשלה לעומת המרכז והימין, והחרדים והדתיים־לאומיים נותנים בו פחות אמון מיתר קבוצות המשנה.

פרק 6: ישראל - יהודית ודמוקרטית?

- בכלל המדגם השיעור הגבוה ביותר סבורים כי הרכיב היהודי חזק מדי (ממוצע רב־שנתי – 44.9%). שיעור נמוך יותר סבורים כי הרכיב הדמוקרטי חזק מדי (ממוצע רב־שנתי – 21.8%), ומיעוט, שאף הולך וקטן, סבורים שיש איזון בין שני הרכיבים (ממוצע רב־שנתי – 23.7%).
- פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מצביע שרוב השמאל סבורים כי הרכיב היהודי חזק מדי, כמחצית מהמרכז סבורים כך ומיעוט בימין (ממוצעים רב־שנתיים – 76.5%, 51.3%, 21.0%). רוב החרדים סבורים כי הרכיב הדמוקרטי חזק מדי, שלא כמו יתר קבוצות המשנה.
- שאלנו את המרואיינים היהודים איזה רכיב היו רוצים שיהיה חזק יותר – היהודי או הדמוקרטי. ההעדפה השכיחה ביותר היא לשני הרכיבים שווה בשווה (ממוצע רב־שנתי – 37.3%). במקום השני – העדפת הרכיב היהודי (ממוצע רב־שנתי – 33.0%) ובמקום השלישי – העדפת הרכיב הדמוקרטי (ממוצע רב־שנתי – 28.2%).

- שיעור היהודים המתעניינים בפוליטיקה גבוה יותר משל הערבים (ממוצעים רב־שנתיים: יהודים – 70.0%; ערבים – 46.2%). בקרב הערבים אף נרשמת ירידה מתמשכת בשיעור המתעניינים (מ־62% ב־2011 ל־28% ב־2022).
- תפיסת יכולת ההשפעה של האזרחים על מדיניות הממשלה היא נמוכה לאורך השנים, ושיעורי המעריכים כך דומים למדי בקרב היהודים והערבים (ממוצעים רב־שנתיים – 22.3% ו־23.5%).
- בקרב היהודים יש רוב למי שמעידים כי יש מפלגה המייצגת את השקפותיהם במידה ראויה. שיעור המעידים כך בקרב היהודים גבוה יותר מאשר בקרב הערבים (ממוצעים רב־שנתיים – 55.3% לעומת 32.8%).
- בקרב היהודים שיעור הסבורים שארגוני זכויות אדם גורמים נזק למדינה היה ונותר גבוה לאורך השנים (ממוצע רב־שנתי – 59.1%). בקרב הערבים רק מיעוט סבורים כך (ממוצע רב־שנתי – 30.0%).
- שאלת ההסכמה או הא־הסכמה עם ההיגד (מרחיק הלכת) "הכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש" נבדקה פעמיים. במדידת 2010 היה רוב ברור לקבוצת הלא־מסכימים (59%). לעומת זאת, במדידת 2022 המדגם נחצה כמעט שווה בשווה (מסכימים – 43%; לא־מסכימים – 46%).

פרק 5: אמון הציבור במוסדות המדינה

- בחלוקה לשני עשורים (2003–2012 ו־2013–2022) מצאנו כי למעט צה"ל הממוצע הרב־שנתי של האמון הציבורי בכל אחד מהמוסדות היה נמוך בעשור השני בהשוואה לראשון.
- **צה"ל:** ממוקם במקום הראשון במדגמי היהודים (ממוצע רב־שנתי – 88.1%) ובמקום החמישי במדגמי הערבים, עם שיעור נמוך בהרבה (ממוצע רב־שנתי – 33.9%). בקרב החרדים צה"ל זוכה למידת האמון הנמוכה ביותר. הדרוזים נותנים יותר אמון בצה"ל מאשר הנוצרים והמוסלמים (ממוצעים רב־שנתיים – 65.6%, 43.0%, 28.1%, בהתאמה).
- **נשיא המדינה:** ממוקם במקום השני במדגמי היהודים (ממוצע רב־שנתי – 66.9%) ובמקום הרביעי במדגמי הערבים (ממוצע רב־שנתי – 36.3%). שיעור האמון בנשיא המדינה בקרב הימין נמוך מזה שבקרב השמאל והמרכז וכן נמוך יותר אצל החרדים לעומת יתר קבוצות המשנה.
- **בית המשפט העליון:** ממוקם במקום השלישי במדגמי היהודים (ממוצע רב־שנתי – 59.5%) ובמקום הראשון במדגמי הערבים (ממוצע רב־שנתי – 55.9%). במדידת 2022 רק מיעוט בשתי האוכלוסיות (יהודים – 41%; ערבים – 40%) נתנו אמון במוסד זה. בקרב היהודים לשמאל יש בו אמון רב יותר מאשר למרכז ולימין.
- **משטרה:** ממוקמת במקום הרביעי במדגמי היהודים (ממוצע רב־שנתי – 48.0%) ובמקום השלישי במדגמי הערבים (ממוצע רב־שנתי – 37.5%). במדידת 2022 נרשם שיעור האמון הנמוך ביותר במשטרה מאז 2008 (כלל המדגם – 32%). בקרב הערבים, המשטרה קיבלה במדידת 2022 את שיעור האמון הנמוך ביותר אי פעם – 13%.
- **הממשלה:** ממוקמת במקום החמישי במדגמי היהודים (ממוצע רב־שנתי – 37.5%), אך במקום השביעי במדגמי הערבים (ממוצע רב־שנתי – 27.1%). במדידת 2022 נרשם שיעור האמון הנמוך ביותר בממשלה עד כה (כלל המדגם – 21%).

- מה להעדיף במקרה של סתירה בין עקרונות הדמוקרטיה לבין ההלכה היהודית? לאורך השנים קיים בקרב היהודים יתרון להעדפה על שמירת עקרונות הדמוקרטיה על פני הגמישות (לפעמים ככה ולפעמים ככה) ועל פני שמירה על ההלכה היהודית (במדידת 2022 יש יתרון קל לשמירה על הגמישות על פני שמירה על עקרונות הדמוקרטיה). כצפוי כמעט כל החרדים ומיעוט זניח בקרב החילונים מעדיפים להכריע במקרה של סתירה לפי ציווי ההלכה היהודית.
- שאלנו את כלל המרואיינים אם המדינה הפכה דתית יותר מבעבר. מעט מעל שליש מהמרואיינים סבורים שכך קרה (כלל המדגם – 36%). בקרב היהודים, רוב החילונים סבורים כי המדינה הפכה דתית יותר, בניגוד לשאר (חילונים – 56.5%; מסורתיים לא־דתיים – 31%; מסורתיים דתיים – 14%; דתיים־לאומיים – 16%; חרדים – 13%).
- חזרנו על השאלה: "ומה אתה חושב שיקרה בעתיד הלא רחוק, ב־10–15 השנים הבאות, האם ישראל תהפוך או לא תהפוך למדינה יותר דתית?". כמחצית מהיהודים סבורים שהמדינה לא תהפוך דתית יותר, בעוד מיעוט יציב סבור שהמדינה כן תהפוך דתית יותר.
- בדקנו את השאלה "באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לשמור על אורח החיים הרצוי לך בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה הישראלית שמקדמות אורח חיים שונה משלך?"; מצאנו ששיעור המוטרדים מאוד עלה בצורה חדה (מ־19% ב־2017 ל־28.5% ב־2022).

פרק 7: החברה בישראל

- לאורך השנים, הערכת היהודים את מידת הסולידריות של החברה הישראלית הייתה גבוהה מזו של הערבים (ממוצעים רב־שנתיים על סולם בין 1=לא סולידרית כלל ל־10=סולידרית מאוד: יהודים – 5.0; ערבים – 4.3). בשתי האוכלוסיות חלה ירידה בהערכה זו משנת 2020. ממוצע הערכת הסולידריות של החברה הישראלית בקרב השמאל (יהודים) נמוך מזה שבקרב המרכז והימין ונמוך בקרב החרדים לעומת יתר קבוצות המשנה.
- בכל המדידות רוב היהודים הסכימו עם ההיגד "ישראלים תמיד יכולים לסמוך על ישראלים אחרים שיעזרו להם בעת צרה", בעוד שיעור ההסכמה בקרב הערבים נמוך יותר (ממוצעים רב־שנתיים: יהודים – 71.0%; ערבים – 47.8%).
- מאז 2012 בדקנו את הערכת המרואיינים לגבי המתח החזק ביותר בחברה הישראלית – ולהלן מובאים המתחים האלה בסדר יורד מבחינת שיעור המצביעים עליהם כמתח החזק ביותר:
 - המתח בין יהודים לערבים:** ברוב המדידות בכלל המדגם מתח זה ניצב בראש כחזק ביותר (ממוצע רב־שנתי – 42.5%). בין השנים 2021 ל־2022 אף חל זינוק בשיעור המצביעים עליו ככזה (מ־46% ל־61%). ערבים (55.7%) יותר מיהודים (40.1%) מעריכים מתח זה כחזק ביותר, למרות שגם בקרב היהודים חלה בשנתיים האחרונות עלייה דרסטית בהערכת עוצמתו. הממקמים עצמם בימין מעריכים יותר מהמרכז ומהשמאל (יהודים) את המתח בין יהודים לערבים כמתח החזק ביותר בחברה הישראלית.
 - המתח בין הימין לשמאל:** המתח השני בחוזקו (ממוצע רב־שנתי – 26.9%), ובשנים 2018–2020 הוא אף "כיכב" במקום הראשון. הממקמים עצמם בשמאל (יהודים) רואים מתח זה כחזק יותר בחברה מאשר המרכז והימין.
 - המתח בין דתיים לחילונים:** השלישי מבחינת שיעור המצביעים עליו כמתח החזק ביותר (ממוצע רב־שנתי – 15.4%). בקרב היהודים, החרדים והחילונים נוטים יותר מיתר קבוצות המשנה להצביע על מתח זה כחזק ביותר בחברה.

- המתח בין עשירים לעניים:** הממוצע הרב־שנתי של המצביעים עליו כמתח החזק ביותר בחברה הישראלית הוא 7.4%.
- המתח בין אשכנזים למזרחים:** נתפס לאורך כל שנות המדידה כמתח החלש ביותר (ממוצע רב־שנתי – 2.9%).
- הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים חלה עלייה חדה משנת 2018 לשנת 2022 בשיעור מי שמגדירים את היחסים בין שני הציבורים בשלילה (יהודים – מ־27% ל־60%; ערבים – מ־26% ל־45%). ועדיין הערבים מעריכים את מערכת היחסים הזו בחיוב בשיעורים גבוהים יותר מהיהודים (2022 – 17% לעומת 4%).
- רוב בקרב הערבים סבורים כי באופן כללי הערבים מקופחים בישראל (ממוצע רב־שנתי – 78.4%). בקרב היהודים לאורך כל המדידות שיעור המצדדים בטענת הקיפוח נמוך בהרבה (ממוצע רב־שנתי – 45.9%), ובמדידת 2022, שהיא הנמוכה ביותר עד כה, אף חלה ירידה בשיעור מי שחושבים שכך הדבר. בשמאל (יהודים) יש רוב לסבורים שהערבים מקופחים בישראל, בניגוד למרכז ולימין.
- רוב ברור בקרב הערבים מסכימים עם ההיגד ש"רוב הערבים אזרחי ישראל מעוניינים להשתלב בחברה הישראלית" (ממוצע רב־שנתי – 76.6%). כמחצית מהיהודים מסכימים עם קביעה זו (ממוצע רב־שנתי – 55.0%), כאשר משנת 2020 חלה ירידה בשיעור המסכימים עימה.

פרק 8: המדדים הבינלאומיים

- כמדי שנה בחנו את הציונים של מדינת ישראל לשנת 2021 (שכן המדדים מחושבים לשנה שחלפה) ואת מיקומה ביחס לכלל מדינות העולם וביחס למדינות ה־OECD ב־15 מדדים בינלאומיים.
- הציונים הגבוהים ביותר של הדמוקרטיה הישראלית ב־2021, וכן לאורך השנים, הם במדד ההשתתפות הפוליטית של *The Economist* (2021 – 100; ממוצע רב־שנתי – 87.3) ובמדד הזכויות הפוליטיות של *Freedom House* (2021 – 85; ממוצע רב־שנתי – 89.9). את הרשימה ב־2021 סוגרים שני מדדים: מדד חופש העיתונות של *Reporters without Borders* (2021 – 59.6; ממוצע רב־שנתי – 74.8) ומדד תפיסת השחיתות של *Transparency International* (2021 – 59; ממוצע רב־שנתי – 61.3).
- כאשר משווים את הציונים של ישראל ב־2021 לציונים הממוצעים הרב־שנתיים שלה (2003–2020), מצטיירת תמונה מאוזנת למדי: ב־5 מדדים הציון שקיבלה ישראל ב־2021 גבוה מהממוצע הרב־שנתי; בשניים מהמדדים נרשמה עלייה משמעותית יותר – במדד ההשתתפות הפוליטית עלייה דרמטית (+15.9%) ובמדד רכיב ההשתתפות עלייה קלה (+4.8%); וב־6 מדדים הציון שקיבלה ישראל ב־2021 נמוך מהממוצע הרב־שנתי. הדבר בולט במיוחד במדדי הזכויות והחירויות הדמוקרטיות – בכל השלושה הציון נמוך משמעותית מהממוצע הרב־שנתי: במדד חופש העיתונות נרשמה הירידה החדה ביותר (–21.3%); אך ירידות משמעותיות חלו גם במדד הזכויות האזרחיות (–6%) ובמדד הזכויות הפוליטיות (–5.7%). ירידה גדולה נרשמה גם במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית (–7.8%).
- בהשוואה ל־2020 השתפר מיקומה של ישראל ביחס למדינות העולם ב־6 מהמדדים (זכויות פוליטיות, השתתפות פוליטית, רכיב השוויון, רכיב השתתפות, שליטה בשחיתות וחלוקה שוויונית של המשאבים); ב־3 מדדים מיקומה דומה לזה של השנה הקודמת (הקול האזרחי, דמוקרטיה דיונית ותפקוד הממשלה); וב־6 אחרים חלה ירידה (זכויות אזרחיות, חופש העיתונות, תרבות פוליטית דמוקרטית, שלטון החוק, תפיסת השחיתות ואיכות הרגולציה).

מדד הדמוקרטיה 2022 מושתת בראש ובראשונה על שאלות שנשאלו לאורך זמן, והרבה פחות מאשר במדדים קודמים – על שאלות אד־הוק. ובכל זאת, ניתן ללמוד ממנו רבות על האקלים הציבורי השורר בחברה הישראלית כיום. הדבר אינו פשוט לנוכח העובדה שאנחנו נמצאים במשבר פוליטי מתמשך, שחלקו נגרם בשל המציאות העגומה של אי־הסכמות עמוקות בין חלקים שונים בציבוריות הישראלית לא רק על הפתרונות האפשריים אלא אפילו על בעיות היסוד. ובכל זאת, כפי שאפשר ללמוד מהדוח שלהלן, עדיין רוב המרוויינים, השנה כבעבר, סבורים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו ומעדיפים להישאר לגור כאן גם אם מוצעת להם אפשרות הגירה בתנאים מפתים. יתר על כן, בלא מעט נושאים, אם כי לא בכולם כמובן, יש הסכמה רחבה בין יהודים לערבים, חילונים וחרדים, צעירים ומבוגרים, אנשי ימין ואנשי שמאל. במילים אחרות, לראש הממשלה ולממשלת ישראל בכלל, ואין זה משנה לאיזה מחנה פוליטי הם ישתייכו, "יש עם מה לעבוד".

מבלי לפרט שמות ותפקידים, אנו מודים לכל מי שלקחו חלק בעבודה על הדוח שלפניכם במכון הישראלי לדמוקרטיה ומחוצה לו ותרמו לכך שהוא יעמוד על המדף המוחשי והווירטואלי; ובעיקר לציבור הישראלי, שלאורך שנים מוכן לשתף אותנו במחשבותיו, העדפותיו ושאיפותיו.

אנו מקווים שתמצאו את הדוח מעניין ורלוונטי.

פרופ' תמר הרמן
סתיו 2022

בדף הבית של המכון הישראלי לדמוקרטיה כתוב: "חוקרי המכון שוקדים על מחקרים המניחים תשתית רעיונית ומעשית לדמוקרטיה הישראלית. בעקבותיהם מגובשות המלצות מעשיות לשיפור התפקוד של המשטר במדינת ישראל ולטיפוח חזון ארוך טווח של תרבות דמוקרטית נכונה לחברה הישראלית ולמגוון הזהויות שבה". סקר **מדד הדמוקרטיה הישראלית** השנתי, שזהו הדוח העשירי (2003–2022) המציג את ממצאיו, הוא כלי מרכזי בחתירה לביצוע המשימה הלאומית שהמכון קיבל על עצמו מהקמתו. מדי שנה בשנה מרכז ויטרכי לחקר דעת קהל ומדיניות (בעבר – מרכז גוטמן) מתכנן ומבצע סקר דעת קהל מקיף, שנועד לעמוד על עמדות ותחושות בציבור הישראלי לקבוצותיו בכל הנוגע לעקרונות היסוד של הדמוקרטיה הישראלית, לתפקוד מערכות השלטון, ליחסים בין מגזרים ואוכלוסיות, למשקל הראוי בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי בישראל ועוד כהנה וכהנה נושאים הנמצאים בלב השיח הלאומי הפוליטי־חברתי־כלכלי.

עד כה התמקדו כל הדוחות בשנת ביצוע הסקר שעליו התבססו, ובמקומות הנחוצים הוצגו גם התפתחויות לאורך זמן. דוח **מדד הדמוקרטיה הישראלית 2022**, כאמור העשירי במספר, הוא שונה מהותית, שכן מעבר לדיווח על נתוני השנה הוא מתמקד בניתוח אורך של נושאים ושאלות שנבדקו לאורך השנים. המטרה העיקרית הייתה לבדוק היכן עומדת היום דעת הקהל הישראלית בהשוואה למקום שבו עמדה הן לפני עשרים שנה הן בשנים שחלפו מאז ועד עתה. המשימה הייתה להצביע על מגמות ארוכות טווח, כולל מרכיבי יציבות ושינוי, או במילים אחרות – מניין באנו והיכן אנחנו היום. הדבר חשוב במיוחד על רקע הטענות הנשמעות מעברים שונים של הקשת הפוליטית, שהדמוקרטיה הישראלית מצויה על פי תהום או שמא כבר התחילה ב"נפילה חופשית" בדרך להתרסקות. מובן מאליו שסקרי דעת קהל אינם יכולים לאשש או להפריך באופן מלא חששות אלה, אבל הם יכולים לשפוך אור על גורמי יסוד וכיווני התפתחות, בהנחה שהם מבוצעים – כפי שאנחנו עושים זאת – באופן שיטתי ולפי אמות המידה המקצועיות המחמירות ביותר, כולל שקיפות מלאה של השאלונים והנתונים, ומבלי לשרת אג'נדה פוליטית או גוף פוליטי כאלה או אחרים. ואכן, לאורך השנים הצליח פרויקט מדד הדמוקרטיה השנתי לבסס לעצמו מעמד של כבוד בחוגים נרחבים של בעלי תפקידים פוליטיים, אנשי אקדמיה, אמצעי תקשורת בישראל ומחוצה לה וכן בציבור הרחב המתעניין בנושאים אלה. נתוני הסקרים זוכים לתשומת לב רבה הן מייד לאחר פרסומם, עם הגשת הדוח השנתי לנשיאי המדינה לדורותיהם, הן לאורך השנה בהקשרים רלוונטיים. יש להניח שהנתונים ההשוואתיים של השנה יזכו לתשומת לב כפולה ומכופלת, שכן אפשר ללמוד מהם על כברת הדרך שנעשתה במרוצת שני העשורים האחרונים.

ניתנת האמת להיאמר, לא בכל המקרים הנתונים שנאספים בסקרי המדד מתקבלים במאור פנים. ישנם גופים וגורמים שמעדיפים "לירות בשליח" במקום לבדוק מדוע דעת הקהל לגביהם אינה מחמיאה או להטיל דופי באופן איסוף הנתונים. הצבעה על תפיסת תפקוד לוקה בחסר של מערכת כזו או אחרת בעיני הציבור, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בחלק מדוחות המדד, אינה מביאה לנו בהכרח תשואות וכיבודים. במיוחד כך הדבר מאז עצם המילה "דמוקרטיה" נצבעה בחוגים מסוימים בגוון פוליטי מסוים. ואף על פי כן, באופן כללי השימוש הרב הנעשה בנתוני דוחות המדד על ידי אנשי מקצוע, אנשי אקדמיה, עיתונאים ואף בעלי תפקידים בתוך המערכות המבוקרות שבחנו מחזק את תחושתנו שאנו עושים עבודה ראויה, גם אם כמובן לא מושלמת, שכן אין דבר מושלם בעולמנו.

מתודולוגיה

להלן מספר הנדגמים היהודים והערבים בכל אחד מסקרי מדד הדמוקרטיה:

שנה	יהודים	ערבים	סך הכול
2003	1,067	141	1,208
2004	1,007	193	1,200
2005	1,003	200	1,203
2006	1,016	188	1,204
2007	1,016	187	1,203
2008	1,016	185	1,201
2009	1,242	177	1,419
2010	1,017	183	1,200
2011	1,020	180	1,200
2012	828	191	1,019
2013	854	146	1,000
2014	843	146	989
2015	854	163	1,017
2016	1,168	363	1,531
2017	864	160	1,024
2018	851	190	1,041
2019	852	166	1,018
2020	1,000	180	1,180
2021	1,004	184	1,188
2022	1,092	219	1,311
סך הכול	19,614	3,742	23,356

איסוף הנתונים

הנתונים נאספו בעיקר דרך הרשת וגם בראיונות טלפוניים. הסקר בערבית נעשה רק דרך ראיונות טלפוניים.

אינטרנט (%)	טלפונים (%)	סך הכול (%)
88.7	11.3	100
–	100	100
73.9	26.1	100

בניגוד לדוחות של השנים שעברו מדד 2022 הוא השוואתי במהותו: הוא מציג השוואה של 19 סקרי מדד הדמוקרטיה הקודמים עם נתוני הסקר של השנה. כמעט כל שאלות התוכן במדד זה (60 מתוך 64) הן אפוא שאלות חוזרות. כך הדבר בפרקים 1-7, שבהם מנותחים ממצאי סקרי דעת הקהל שנעשו בארץ, וכך הדבר גם לגבי פרק 8, המציג נתונים על ישראל כפי שנאספו ונותחו על ידי מכוני מחקר בינלאומיים.

שני המכונים שביצעו השנה את עבודת השדה של הסקר הם מכון "מידע שיווקי" (ראיונות בעברית) ומכון אפקאר (ראיונות בערבית). איסוף הנתונים נעשה בתאריכים 22 למאי עד 21 ביוני 2022. המראיינים בערבית היו דוברים ילידיים של שפה זו.

השאלון

שאלון הסקר, שנבנה במרכז ויטרבי על בסיס איתור שאלות חוזרות מן העבר שעדיין רלוונטיות לעת הזו, כלל 64 שאלות תוכן, מקצתן מרובות סעיפים. השאלונים בעברית ובערבית היו דומים מאוד, אם כי פה ושם נשאלו גם שאלות שהן רלוונטיות רק ליהודים או רק לערבים. הדבר מצוין במפורש בנספחים 1 ו-2. בנוסף, הוצגו למראיינים 12 שאלות סוציודמוגרפיות בשאלון בעברית ו-10 בשאלון בערבית. בכל השאלות, בשאלונים הטלפוניים התשובה "לא יודעת/ת" לא הוצגה למראיינים.

המדגם

סך הכול כלל המדגם בסקר זה 1,311 נשים וגברים בגילים 18 ומעלה:

- 1,092 מראיינים ומראיינות שהם מדגם מייצג של יהודים ואחרים רואיינו בעברית;¹
- 219 מראיינים ומראיינות שהם מדגם מייצג של הערבים אזרחי ישראל רואיינו בערבית.

כדי שמדגמי היהודים והערבים ייצגו באופן מדויק את חלקם באוכלוסייה במדינת ישראל, שוקללו שני המדגמים לפי דת וגיל.

טעות הדגימה המרבית למדגם הכללי היא $\pm 2.76\%$ ($\pm 3.02\%$ למדגם היהודים ו- $\pm 6.75\%$ למדגם הערבים).

1 את ההגדרה "אחרים" אימצה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) בשנות ה-90 של המאה העשרים כדי לציין אנשים שאינם יהודים על פי ההלכה אך אינם ערבים. לרוב מדובר בעולים מחבר המדינות זכאי עלייה לישראל על פי חוק השבות אך שאינם יהודים על פי ההלכה. כמו הלמ"ס גם אנו מתייחסים אליהם כחלק מהציבור היהודי.

הסקר בעברית נעשה ברובו דרך האינטרנט, עם השלמות טלפוניות בעיקר למבוגרים ולחרדים.

מיקום על הרצף חרדים-חילונים	אינטרנט (%)	טלפונים (%)	סך הכול (%)
חילונים	92.8	7.2	100
מסורתיים לא־דתיים	92.8	7.2	100
מסורתיים דתיים	90.4	9.6	100
דתיים-לאומיים	92.8	7.2	100
חרדים	66.9	33.1	100

גיל (מדגם יהודים)	אינטרנט (%)	טלפונים (%)	סך הכול (%)
24-18	100	-	100
34-25	95.8	4.2	100
44-35	83.8	16.2	100
54-45	93.9	6.1	100
64-55	93.4	6.6	100
+65	75.4	24.6	100

ניתוח הנתונים

את הנתונים ניתחנו על בסיס כמה משתנים: ראשית, הניתוח בוצע לאור המשתנים שלהם יכולת הסבר ידועה ומוכרת ממחקרים שונים, כמו גם ממדדי הדמוקרטיה לאורך השנים, על עמדות הציבור הישראלי, והם תמיד יהיו חלק מניתוח הנתונים – דוגמת לאום (יהודים, ערבים), מיקום המרואיינים על הרצף שבין חרדים לחילונים,² מחנה פוליטי (יהודים)³ וגיל המרואיינים. את המדגם הערבי ניתחנו גם לפי עדה דתית ובמקרים מסוימים גם לפי הצבעה לכנסת בבחירות 2021. נוסף על כך, בהתאם לרציונל המחקרי, וגם על ידי ניסוי וטעייה, נבחנו ניתוחים שונים, ואלה מוצגים כאשר הם רלוונטיים לתיאור והסבר של הממצאים.

השנה, כאמור, לא מדובר בדוח רגיל כמו בשנים קודמות, ובמוקד הניתוח המחקרי עומד הניסיון לבחון מהן המגמות בחברה הישראלית בנושאים הנידונים לאורך עשרים שנה, מאז הדוח הראשון בשנת 2003 ועד הדוח הנוכחי. לאור זאת, כפי שצוין כאן, כמעט כל השאלות המופיעות במחקר השנה נשאלו בעבר, בין שאלה שנשאלו פעמים ספורות (לדוגמה: עד כמה נשמרים כיום בישראל העקרונות השונים של הדמוקרטיה) או כאלה שנבדקו מדי שנה (לדוגמה: מידת האמון במוסדות המדינה השונים, או השאלה אשר פותחת את סקרי מדד הדמוקרטיה: "מה לדעתך המצב של ישראל כיום באופן כללי?").

השנה, במסגרת ההסתכלות לאורך עשרים שנה, מופיעים בחלק מהמקומות גם ממוצעים רב־שנתיים. ממוצעים אלה הם ממוצע של ציוני כל המדידות של אותו המשתנה, לעיתים מוצג ממוצע כללי, של כלל המרואיינים, ולעיתים ממוצע של קבוצה מסוימת (רק יהודים או רק חרדים, לדוגמה).

אחד האתגרים שנתקלנו בהם בעת כתיבת דוח זה הוא הפילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים. בעשור הראשון למדד הדמוקרטיה (שנים 2003-2011) למשתנה זה היו ארבע קטגוריות: חרדים, דתיים-לאומיים, מסורתיים וחילונים, והחל משנת 2012 ועד היום למשתנה זה חמש קטגוריות, כאשר הקטגוריה "מסורתיים" נחלקת לשניים: מסורתיים דתיים ומסורתיים לא־דתיים. מניתוח לאורך השנים נמצא כי יש הבדלים ניכרים בין שתי קבוצות אלה, וישנה חשיבות מחקרית רבה להשאירן מפוצלות ולא לחבר אותן יחד. בהתאם לזאת במקרים אחדים מוצג הפילוח לפי שתי תקופות זמן – העשור הראשון, שבו מופיעה קטגוריה של "מסורתיים", והעשור השני, שבו שתי קטגוריות – "מסורתיים דתיים" ומסורתיים לא־דתיים".

חלק מנתוני המרואיינים הערבים מוצגים בפילוח לפי עדות דתיות (מוסלמים, נוצרים ודרוזים). במדד זה כאשר מוצג פילוח של שנת 2022 בלבד, טעות הדגימה גבוהה יותר באופן משמעותי בהשוואה לפילוחים אחרים.

לעיתים מוצגים בנספח 2 נתונים שאינם מופיעים בפרקים השונים (תרשימים ולוחות) עקב מדידות שנערכו בהקשרים שונים ולא כחלק ממדד הדמוקרטיה הישראלית.

התמצאות בדוח

כדי להקל את העיון וההתמצאות בדוח הוכנסו מתחת לכותרות שני סוגים של הפניות: (1) הפניה ליד כל שאלה המובילה למספר העמוד הרלוונטי בנספח 1 (השאלון והתפלגות התשובות לכל שאלות התוכן בתבנית משולשת: כלל המדגם, יהודים, ערבים); (2) הפניה לשאלות החוזרות; מובילה למספר העמוד הרלוונטי בנספח 2 (השוואה של נתוני השאלה לאורך השנים). ההפניות נראות כך:

■ מצבה של ישראל באופן כללי

שאלה 1 | נספח 1, עמ' 131 | נספח 2, עמ' 146

הוא הדין בנספחים: בצד כל שאלה בנספחים 1 ו-2 מופיעה הפניה למספר העמוד שבו השאלה נדונה בגוף הספר.

כדי להקל את הקריאה בטקסט ובתרשימים אנחנו מציגים את הנתונים במספרים שלמים. במקרים מעטים הם מוצגים בחצאי אחוזים. לעומת זאת בנספחים הנתונים מוצגים ברמת דיוק גבוהה יותר – עד מספר אחד אחרי הנקודה העשרונית. בגלל העיגול, שכאמור נועד להקל את הקריאה, נוצרו פה ושם הבדלים זעירים בין הנתונים בטקסט לבין הנתונים בנספחים.

2 הקטגוריות של משתנה זה היו: חרדים, דתיים-לאומיים, מסורתיים דתיים, מסורתיים לא־דתיים, חילונים. גודלה של כל קבוצה במדדי הדמוקרטיה השונים היא מהתאם לגודלה בנתוני הלמ"ס.

3 הקטגוריות של משתנה זה היו: ימין, מרכז, שמאל.

חלק ראשון

ישראל
בעיני
אזרחיה

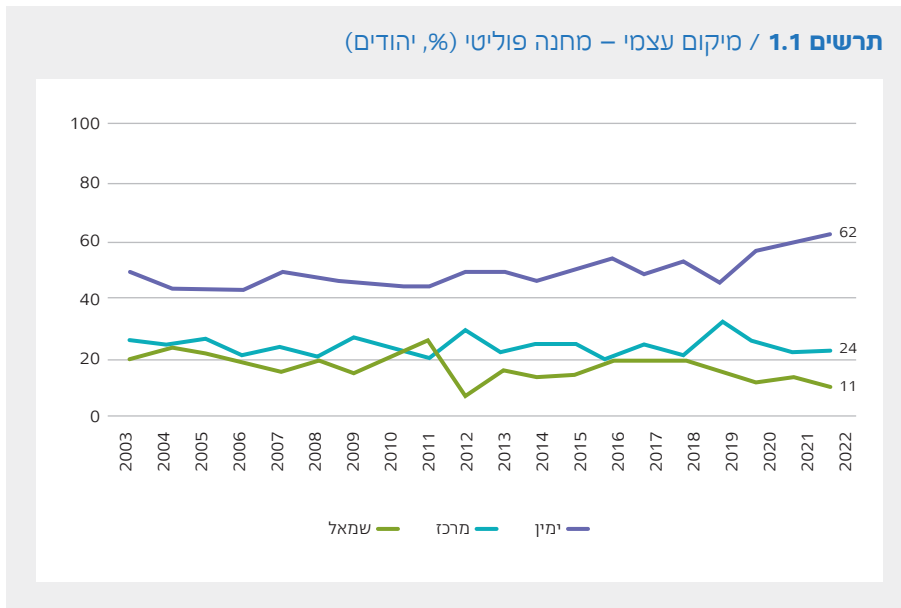
פרק 1 / שינויים לאורך זמן במאפייני הציבור בישראל

הנושאים הנדונים בפרק זה:

- מיקום עצמי במחנה הפוליטי ועל הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- גיל ומיקום עצמי במחנה פוליטי ועל הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- הצבעה למפלגות ציוניות ולא-ציוניות ערביות (ערבים)
- שיוך לקבוצות חזקות או חלשות בחברה (יהודים וערבים)

בהגדרתן העצמית, הציבור הערבי, שאינו מזדהה עם האתוס המכונן היהודי הזה, הוא בעינינו מחנה פוליטי נפרד, ולכן נדון בו בהמשך בנפרד.

תרשים 1.1 / מיקום עצמי – מחנה פוליטי (% יהודים)

עם זאת, בעוד בעבר ה"ימין" וה"שמאל" נבדלו זה מזה בעיקר על בסיס העמדות בנושא הסכסוך הישראלי-פלסטיני, בעת הזו מדובר במכלול של הבדלים המקשים על מציאת מנה משותף אזורי (לגבי המרכז התמונה הייתה תמיד עמומה יותר, מאחר שבנושאים מסוימים, בעיקר ביטחון וכלכלה, המרכז קרוב יותר לימין בעמדותיו, ובנושאים אחרים כמו דת ומדינה – לשמאל). היום ההבחנה בין שני המחנות הנגדיים מתייחסת לנושאים רבים והיא רב-רובדית, בדומה למשל להבחנה בין דמוקרטים לרפובליקנים בארצות הברית. כלומר, היא משקפת שני מכלולים מנוגדים של עמדות, רגשות והתנהגויות, שעניינם פרשנות שונה בעניין מהי הציונות כיום, היחס לסוגיות דת ומדינה והדגש השונה על ערכים יהודיים או אוניברסליים. לכך יש להוסיף הבדלים עמוקים בעמדות כלפי זכויות נשים וסגנונות חיים אלטרנטיביים כמו להטב"קים, וכמובן בתפיסות הופכיות לגבי מעמד הערבים אזורי ישראל והפתרון הרצוי לסכסוך הישראלי-פלסטיני. בה בעת, כפי שנראה להלן, בנושאים כלכליים ובנושאים אחרים, כמו משבר האקלים, ההבדלים בין המחנות הפוליטיים הללו הם קטנים בהרבה. הוא הדין גם בנושאים כמו גאוה בישראליות, הרצון להישאר בארץ או להגר ממנה ותחושת השייכות למדינה, שבנוגע להם ההבדלים משניים. חרף האמור, בהיעדר מושגים טובים ומתאימים יותר למקום ולזמן, וכדי לאפשר השוואה לאורך זמן, אנחנו מוסיפים להשתמש במונחים "ימין" ו"שמאל" ולא עוברים למשל לצמד חלופי כמו "ליברלים" ו"שמרנים", שגם הוא לא ממצה באופן אופטימלי את העניין, וגם אינו מוכר די הצורך לקוראים הישראלים.

אחד המאפיינים הבולטים והמאתגרים של החברה הישראלית מבחינה דמוקרטית הוא ה"קיצוץ" של האזרחים במקומותיהם על המפה הרעיונית-פוליטית. כפי שהראינו בעבר, נראה לכל אורך דוח מחקר זה, עמדות הציבור הישראלי בנושאים הרלוונטיים לנו נקבעות במידה רבה על ידי שני משתנים **סובייקטיביים** עיקריים: מיקום עצמי במחנה פוליטי זה או אחר (יהודים: ימין, מרכז, שמאל; ערבים: הצבעה למפלגות ציוניות ולא-ציוניות ערביות), ומיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים). מאפיינים אלו מתווספים למשתנים סוציודמוגרפיים **אובייקטיביים** שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מדווחת עליהם מדי זמן, כמו השתייכות לאומית (יהודים וערבים/פלסטינים), השכלה, הכנסה וגיל. משתנה שלישי ייחודי, שפיתחנו לאורך השנים וגם על השפעתו נעמוד בהמשך, הוא השיוך העצמי לקבוצות חזקות או חלשות בחברה. משתנה זה, המשקף תחושת זהות של המרואיינים כמי שמצויים במרכז או בפריפריה החברתית-פוליטית-כלכלית (אך לא הגיאוגרפית), מתברר, כפי שנראה, כבעל השפעה רבה על עמדות בנושאים הקשורים למהות הדמוקרטיה הישראלית ולאופן תפקודה.

המשתנים הסובייקטיביים הללו כמעט מכתביים את עמדות הישראלים ברוב הנושאים שנבדקו לאורך השנים ושבימדת השתנותם או קביעותם עוסק דוח מחקר זה. במילים אחרות, אמור לנו כיצד המרואיין מגדיר את עצמו לפי אחד או יותר מהמשתנים הללו, ונאמר לך במידה רבה של ודאות מה יהיו עמדותיו במגוון שאלות כגון האמון במוסדות המדינה, מערכת היחסים בין שלוש רשויות השלטון ומעמדם של אזרחי ישראל הערבים. **קשר חזק ועקבי זה מאותת כי הדיון הפוליטי-חברתי בארץ הפך לאורך השנים לדיון פחות נושאי ויותר לדיון של זהות.**

■ מיקום עצמי – מחנה פוליטי

שאלה 65 | נספח 1, עמ' 144

הציבור הישראלי היהודי מגדיר עצמו ברובו "ימין" (ממוצע רב-שנתי – 49.5%): בשיעור המגדירים עצמם כך חלה עלייה ברורה בשנים האחרונות, לעומת המרכז (ממוצע רב-שנתי – 25.4%) שנותר פחות או יותר יציב, והשמאל שהלך והצטמצם לאורך השנים (ממוצע רב-שנתי – 18.6%). למעשה, כיום הימין כמעט כפול בגודלו (62%) מהמרכז (24%) והשמאל (11%) גם יחד (בסך הכול – 35%).

התרשים הבא מתאר את התמורות בשיעור המרואיינים היהודים המזהים עצמם עם מחנה פוליטי זה או אחר לאורך עשרים שנות הבדיקות במסגרת מדד הדמוקרטיה. הסיבה שבגינה לא הכנסנו לפילוח לפי משתנה זה את המרואיינים הערבים היא שבהיות כל המפלגות בשלושת המחנות הללו ציוניות

■ **מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים**

שאלה 70 | נספח 1, עמ' 145

המשתנה השני שהתברר במשך הזמן כבעל יכולת הסבר מצוינת לענייננו הוא המיקום העצמי של המרוויינים היהודים על הרצף חרדים-חילונים. להלן מובאים היחסים בין הקבוצות בציבור היהודי לפי הלמ"ס, בחלוקה לשתי תקופות, בדומה לניתוחים התקופתיים שנעשים בהמשך.

לוח 1.1 (% יהודים)

מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים	2011-2003	2020-2012
חרדים	7.4	9.2
דתיים-לאומיים	9.3	10.4
מסורתיים דתיים	12.7	12.1
מסורתיים לא-דתיים	24.2	21.3
חילונים	41.3	41.5

* הנתונים מתוך הסקר החברתי, הלמ"ס.

מהלוח עולה כי שיעור החילונים נשאר כשהיה מאז מדד הדמוקרטיה הראשון ב-2003. הם הקבוצה הגדולה ביותר, אך אינם רוב של ממש. בשיעור המסורתיים על שתי קבוצות המשנה שלהם (דתיים ולא-דתיים)⁴ חלה ירידה, במקביל לעלייה מזערית בשיעור הדתיים-לאומיים ולעלייה משמעותית יותר בשיעור החרדים.

אי-אפשר להתעלם מהטענה – המוצדקת סוציולוגית – שכל אחת מחמש הקבוצות שעל הרצף חרדים-חילונים אינה הומוגנית. כך, בקרב החילונים יש רבים שמגדירים עצמם "מאמינים" ומקיימים חלק מהמצוות; המסורתיים כאמור מפולגים לשתי קבוצות משנה; בציבור הדתי-לאומי יש פלג חרד-לי/תורני ופלגים ליברליים יותר; והחרדים מציגים מנעד לא קטן של שמרנות-מודרנה.⁵ ואולם, כפי שהמשך הדוח מוכיח, בין חמש קבוצות-העל יש הבדלים מובחנים ומובהקים סטטיסטית, שעה שהבדלים בתוכן הם קטנים יותר ובמקרים רבים לא מובהקים.

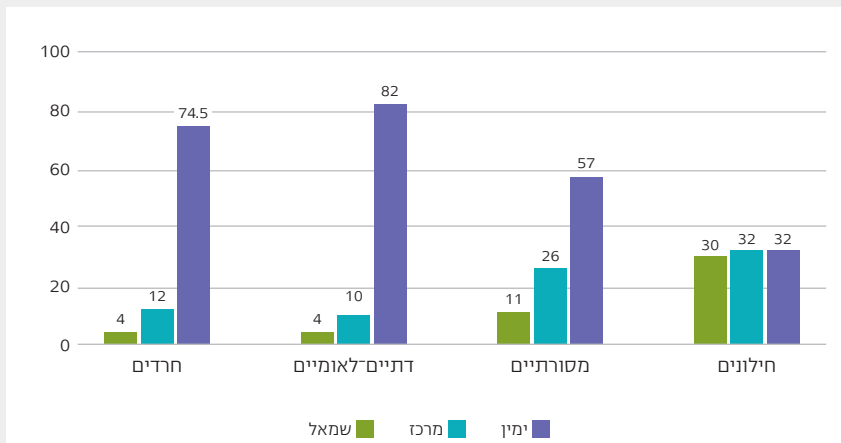
אולי העיקר לענייננו, וההסבר לרבות מן התופעות שנראה בהמשך, הוא העובדה שיש חפיפה גדולה בין המיקום העצמי על הרצף חרדים-חילונים לבין המיקום העצמי במחנה פוליטי זה או אחר. התרשים הבא מציג את הממוצעים הרב-שנתיים של כל אחד מהמחנות הפוליטיים בכל אחת מהקטגוריות על הרצף חרדים-חילונים. אפשר לראות כי בכל הקבוצות הרוב ממקמים עצמם בימין, למעט החילונים, המפוצלים בין המחנות. הפילוח הזה הוא בסיס מוצק למי שרוצים "לנבא" כיצד

4 מאז 2012 אנחנו, בעקבות הלמ"ס שהחלו בכך כבר ב-2003, מפרידים בניתוחים של הציבור היהודי בין מסורתיים דתיים למסורתיים לא-דתיים. להפרדה זו יש הצדקה אמפירית – בהמשך נראה כי בנושאים רבים המסורתיים הדתיים קרובים יותר לעמדות הקבוצה הדתית-לאומית, ואפילו לעיתים החרדית, ואילו המסורתיים הלא-דתיים קרובים יותר לעמדות החילונים.

5 תמר הרמן ואחרים, **דתיים? לאומיים! המחנה הדתי-לאומי בישראל 2014**, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2014; לי כהנר, **החברה החרדית על הציר שבין שמרנות למודרניות**, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2021.

תיראה המפה הפוליטית בישראל בעתיד הנראה לעין, מה גם שבעבר מצאנו לא פעם שיחידים נוטים שלא לעבור מקבוצות המוצא הפוליטיות שלהם למקומות מרוחקים ושונים מהותית מבחינה רעיונית וסוציולוגית, גם כאשר הם, למשל, עוזבים את הדת (יוצאים בשאלה ודתל"שים).

תרשים 1.2 / מחנות פוליטיים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (ממוצעים רב-שנתיים, יהודים)

מיקום עצמי פוליטי ועל הרצף חרדים-חילונים לפי גיל

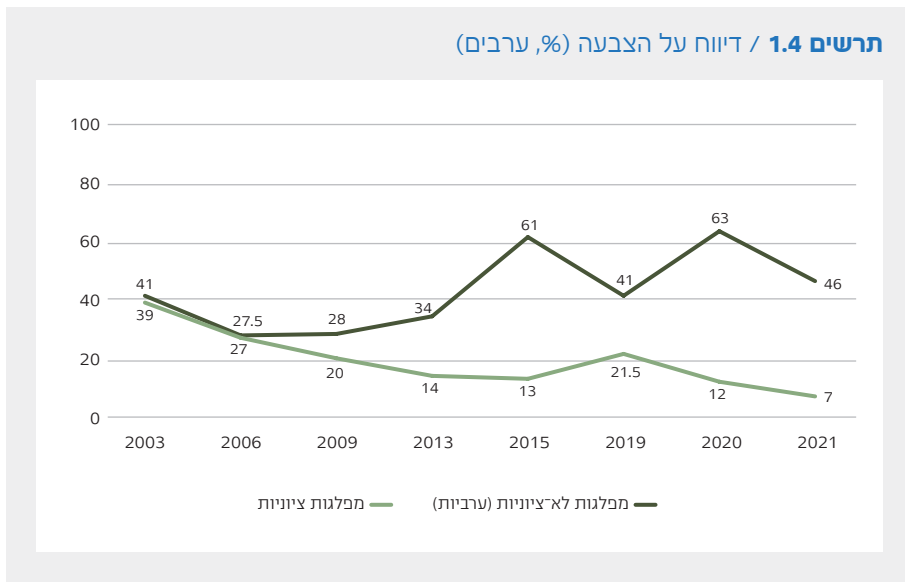
טענה שכחה היא שהצעירים בישראל הם ימניים יותר מקבוצות הגיל המבוגרות יותר ושהצעירים של היום ימניים יותר מבעבר. שוב, פילחנו את התקופה הנוסקרת לשתי תקופות משנה והפעם לצורך בבחינת התמיכה של קבוצות הגיל השונות במחנות הפוליטיים. הממצאים המרכזים בלוח הבא מראים כי בשתי התקופות שיעור הצעירים שמיקמו עצמם בימין עולה על השיעור המקביל בקבוצות הגיל המבוגרות. עם זאת, בכל קבוצות הגיל שיעור המזהים עצמם עם מחנה זה עולה עם השנים.

לוח 1.2 (% יהודים)

גיל לפי מחנה פוליטי						
סך הכול	לא ענו	שמאל	מרכז	ימין	2012-2003	24-18
100	5.4	15.8	17.4	61.4	2012-2003	24-18
100	4.5	12.0	18.4	65.1	2022-2013	
100	6.7	20.1	22.9	50.3	2012-2003	44-25
100	5.7	13.4	21.6	59.3	2022-2013	
100	6.1	23.1	29.1	41.7	2012-2003	64-45
100	5.4	18.3	29.0	47.3	2022-2013	
100	11.8	21.8	29.6	36.8	2012-2003	+65
100	6.7	23.0	32.0	38.3	2022-2013	

עולם התוכן של הציבור הערבי ומנהיגיו אינו קרוב לתמהיל הליברלי-ציוני של המפלגות היהודיות. התחליף שמצאנו במדגמי הערבים לחלוקה לשלושת המחנות במדגם היהודים הוא ההבחנה בין מרואיינים שהצביעו למפלגות לא-ציוניות (ערביות⁶) למי שהצביעו למפלגות ציוניות. יש לזכור כי מדובר **בדיווח עצמי** על הצבעה, שאינו תמיד מלא או מדויק וכן מושפע מהלך הרוחות הכללי בציבור הרלוונטי, ולא בתוצאות רשמיות של מערכות הבחירות, שלא ניתן לנתח אותן לפי לאום.

התרשים הבא מראה כי בדומה לנתונים הרשמיים, המרואיינים הערבים מדווחים בשנים האחרונות (בעיקר מ-2013 ואילך) על הצבעה למפלגות ציוניות בשיעורים קטנים בהרבה מן העבר ועל עלייה בהצבעה למפלגות לא-ציוניות (ערביות). במילים אחרות, אם כשמדד הדמוקרטיה רק יצא לדרך המרואיינים הערבים נחלקו כמעט שווה בשווה בין מצביעים למפלגות ציוניות למצביעים למפלגות לא-ציוניות (ערביות), כיום יש יתרון מספרי ברור למדווחים על הצבעה למפלגות לא-ציוניות.

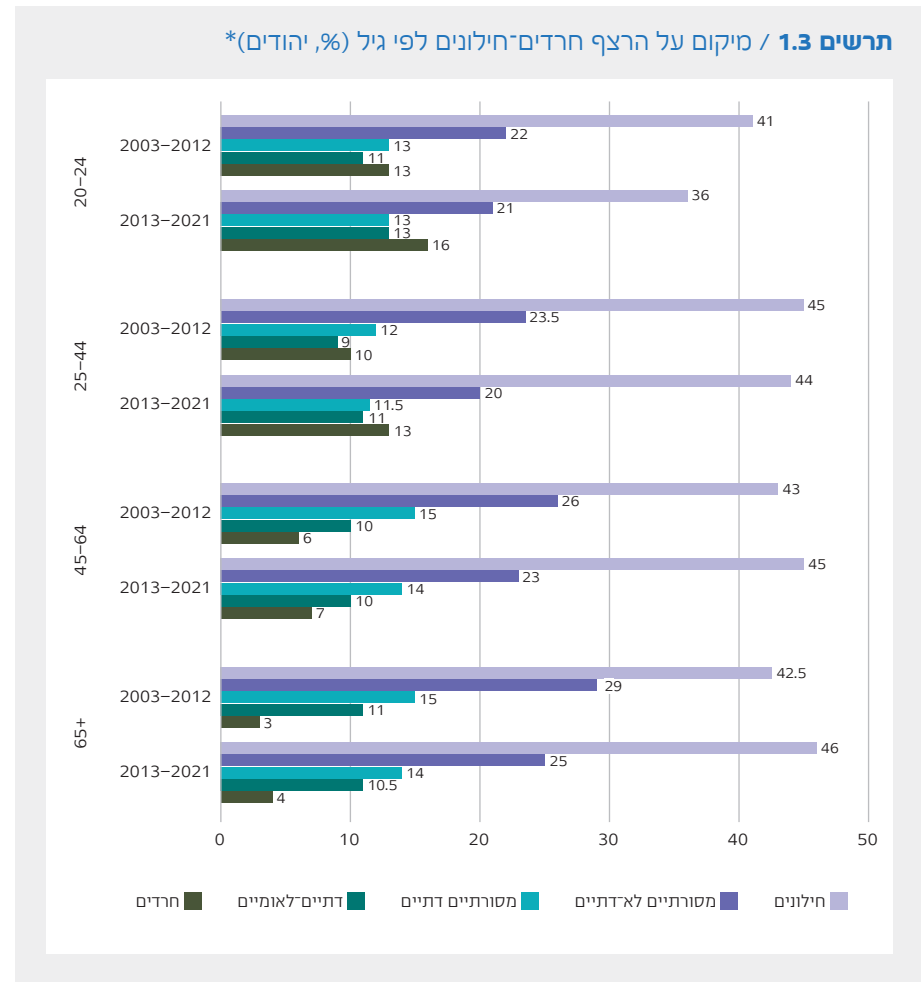
■ שיוך עצמי לקבוצות חלשות או חזקות בחברה

שאלה 3 | נספח 1, עמ' 131 | נספח 2, עמ' 147

במדינות רבות בעולם מעמד חברתי-כלכלי הוא משתנה מרכזי לצורך ניתוח תשובות של מרואיינים. בישראל נמצא במחקרים רבים, כולל במדדי הדמוקרטיה, ששאלות על מעמד במונחים אוניברסליים (מעמד פועלים, מעמד ביניים, בורגנות וכדומה) או על הכנסה (אם בשקלים ואם יחסית) – מתחת לממוצע, ממוצעת ומעל הממוצע) אינן "עובדות" טוב – למשל, שיעורים לא ריאליים מהישראלים

6 אומנם חד"ש היא בהגדרה מפלגה יהודית-ערבית אבל היחס המספרי בין יהודים לערבים בקרב נציגיה בכנסת, בין מצביעי הערבים והיהודים בציבור הרחב וכן סדר היום שלה לאורך השנים מצדיקים הכללה במסגרת המפלגות הלא-ציוניות הערביות.

בדיקה משולבת של גיל ומיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מראה כי אומנם החילונים הם הקבוצה הגדולה ביותר בכל קבוצות הגיל, אך בקבוצות הגיל הצעירות שיעור החילונים בירידה, ואילו שיעור החרדים והדתיים-לאומיים בעלייה.

* הנתונים מתוך הסקר החברתי, הלמ"ס.

■ הצבעה למפלגות ציוניות ולא-ציוניות (ערביות)

שאלה 68 | נספח 1, עמ' 144

כפי שהוסבר לעיל, על סמך סקרים ובדיקות רבות שעשינו הגענו למסקנה שלא נכון לנתח את המדגמים של הערבים אזרחי ישראל לפי הרצף ימין-שמאל, המתאים במשמעותו העמוקה לציבור היהודי. אומנם לאורך השנים ההסתברות לשותפות קואליציונית של מפלגות ערביות עם חלקים בשמאל היהודי נחשבה גבוהה יותר מאשר שותפות עם מפלגות הימין (בעת האחרונה התברר שאפילו קישור חלקי זה איבד מתוקפו עקב משאים ומתנים קואליציוניים בין מפלגות ערביות למפלגות ימין), ואולם

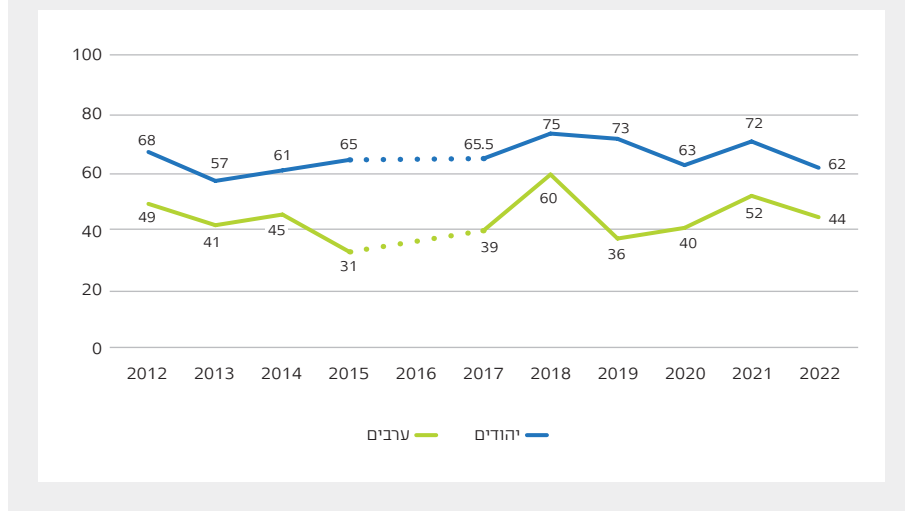
לוח 1.3 (% כלל המדגם, 2012-2022)

תחושת שייכות לקבוצות חזקות או חלשות בחברה			ממוצעים רב־שנתיים
הכנסה מתחת לממוצע	הכנסה ממוצעת	הכנסה מעל לממוצע	
49	65	79.5	שייכים לקבוצות חזקות בחברה
44	28	16	שייכים לקבוצות חלשות בחברה
7	7	4.5	לא יודעים
100	100	100	סך הכול

התרשים הבא מראה את התפלגות התשובות לשאלה זו בכל המדידות בפילוח לפי **לאומיות**. בקרב היהודים הרוב מדווחים בכל המדידות שהם שייכים לקבוצות חזקות ודי חזקות בחברה (ממוצע רב־שנתי – 66.3%). השנה שיעור המעריכים כך ירד ב־10% לעומת השנה שעברה, אך הוא דומה לשיעור שנמדד ב־2020.

בקרב הערבים שיעור המרגישים שייכים לקבוצות חזקות ודי חזקות נמוך תמיד משיעורם בקרב היהודים (ממוצע רב־שנתי – 43.7%). גם במדגם הערבים נרשמה ב־2022 ירידה בהשוואה ל־2021, אך היא קטנה במעט מאשר בקרב היהודים.

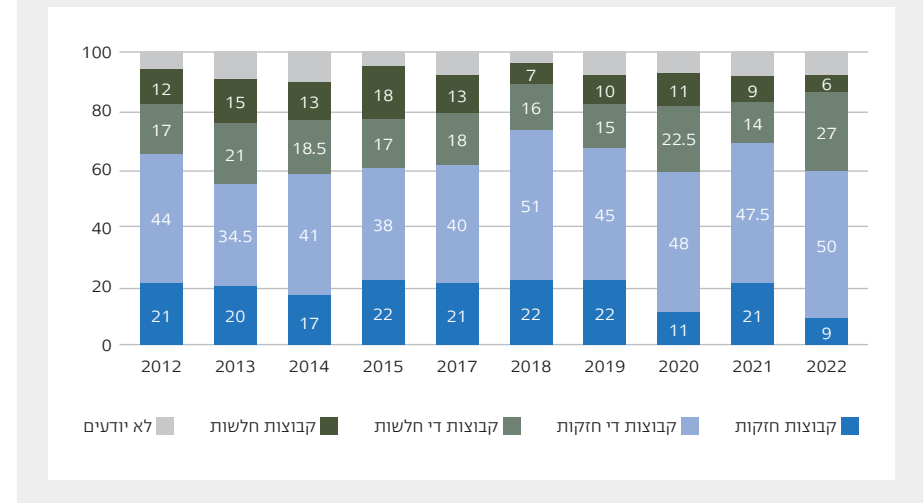
תרשים 1.6 / תחושת שייכות לקבוצות חזקות בחברה (% יהודים, ערבים)

נשאלת השאלה: האם הציבור היהודי או הערבי הם הומוגניים או לא כשמדובר בתחושות השתייכות לקבוצות חזקות או חלשות בחברה? הלוחות הבאים מציגים את תחושת ההשתייכות לקבוצות שונות בחזקתן בחברה בתוך קבוצות משנה בציבור היהודי. מהנתונים עולה כי השמאל, חרף היותו המחנה הקטן ביותר בפוליטיקה הישראלית היהודית, מרגיש יותר מהאחרים השתייכות לקבוצות חזקות (ממוצע רב־שנתי – 73.3%; לעומת המרכז – 67.2%; והימין – 66.2%). מעבר לכך, ב־2022

מגדירים עצמם "מעמד ביניים" בלי קשר הכרחי להכנסתם האבסולוטית והיחסית⁷. גם השכלה לא סייעה בידינו ברוב המקרים כדי לאתר דפוסים מעמדיים בעלי משמעות, שכן כפי שהסברנו קודם, המיקום העצמי במחנה פוליטי זה או אחר ועל הרצף חרדים-חילונים "דורס" את המשתנים המקובלים הללו למעמד. לפיכך החל ממדד 2012 הצגנו את השאלה הבאה: "כל חברה בעולם מתחלקת לקבוצות חזקות וחלשות. להרגשתך, לאיזו קבוצה בחברה הישראלית אתה שייך?". אפשרויות התשובה היו: לקבוצה חזקה, לקבוצה די חזקה, לקבוצה די חלשה, לקבוצה חלשה. מצאנו ששאלה זו מתפקדת כמשתנה מסביר מצוין לצרכינו, שכן היא מבדלת היטב ובאופן שיטתי בין קבוצות אוכלוסייה.

תרשים 1.5 / "כל חברה בעולם מתחלקת לקבוצות חזקות וחלשות. להרגשתך, לאיזו קבוצה בחברה הישראלית אתה שייך?" (% כלל המדגם)

הנתונים מראים על השתנות מעטה ולא שיטתית של משתנה זה: בכלל המדגם לאורך השנים יש רוב המזהים עצמם עם הקבוצות החזקות והדי חזקות בחברה (ממוצע רב־שנתי – 62.6%), דבר שמצביע על חוסן חברתי ועל תחושת שייכות קולקטיבית חזקה (ראו בפרק 2, הדיון בשאלה 7). עם זאת, בשנים 2013, 2014, 2020 ו־2022 היה רוב קטן במיוחד של מי ששייכו עצמם לקבוצות חזקות ודי חזקות בחברה (בהתאמה, 59%, 58%, 59%, 59%).

הקשר בין הכנסה לבין שיוך עצמי לקבוצות חזקות או חלשות הוא חזק מאוד: בעלי ההכנסות הנמוכות יותר נוטים לשייך עצמם לקבוצות חלשות יותר, אם כי גם מבעלי הכנסה מתחת לממוצע כמחצית משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה; ולהפך כשמדובר בבעלי ההכנסות הממוצעות או הגבוהות – שם רוב גדול מאוד משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה.

⁷ במקרים מסוימים, אך לא בכולם, הכנסה אכן בידלה בין הקבוצות השונות, אבל החלטנו שלא להשתמש בה כפי שהיא, שכן רכוש ומעמד חברתי אינם תמיד פונקציה של הכנסה גרידא, כפי שטוענת למשל התזה בדבר "ישראל השנייה" שפיתח בשנים האחרונות ד"ר אבישי בן חיים.

לוח 1.6 (% יהודים)

תחושת שייכות לקבוצות חזקות בחברה		
	ממוצע רב־שנתי	2022
חרדים	53.2	54
דתיים־לאומיים	73.2	75
מסורתיים דתיים	63.2	56
מסורתיים לא־דתיים	65.7	60
חילונים	69.4	65

פילחנו את תשובות מדגמי הערבים לפי עדות דתיות. המוסלמים הם הקבוצה שבה שיעור המשייכים עצמם לקבוצות חזקות ודי חזקות הוא הנמוך ביותר (ממוצע רב־שנתי – 42.1%); הנוצרים הם "המזגזגים" ביותר, אך ממצא זה עלול להיגרם מקוטנה היחסי של קבוצה זו במדגמים השנתיים ולא בהכרח משינויים "בעולם האמיתי" (ממוצע רב־שנתי – 48.9%); ואילו שיעור הדרוזים המשייכים עצמם לקבוצות חזקות הוא הגבוה ביותר (ממוצע רב־שנתי – 56.8%, הגבוה ביותר).

בקרב המוסלמים והדרוזים ההערכה ב־2022 לגבי ההשתייכות לקבוצות חזקות תואמת את הממוצע הרב־שנתי שלהם. לעומת זאת, אצל הנוצרים הערכת 2022 גבוהה מהממוצע הרב־שנתי.

כשמדובר בהצבעה נראה כי מצביעי המפלגות הלא־ציוניות (ערביות) מרגישים עצמם שייכים פחות לקבוצות חזקות בחברה הישראלית, בהשוואה למי שדיווחו שהצביעו למפלגות ציוניות. מעניין ששיעור המדווחים על השתייכות לקבוצות חזקות ב־2022 היה גבוה יותר מהממוצע הרב־שנתי בכל שלוש הקבוצות הללו, אולי בשל כניסת רע"ם לממשלה.

לוח 1.7 (% ערבים)

	תחושת שייכות לקבוצות חזקות בחברה, ממוצע רב־שנתי	תחושת שייכות לקבוצות חזקות בחברה, 2022
מוסלמים	42.1	42
נוצרים	48.9	60
דרוזים	56.8	57
למפלגות ציוניות	50.8	65
הצבעה בבחירות למפלגות לא־ציוניות (ערביות)	38.4	43.0

בשמאל היה שיעור המשייכים עצמם לקבוצות חזקות זהה כמעט לממוצע הרב־שנתי של מחנה זה, שעה שבמרכז ובימין שיעורי המשייכים עצמם לקבוצות חזקות היו נמוכים מהממוצעים הרב־שנתיים של מחנות אלו. ממצא זה מעיד שוב ששיוך לקבוצות חזקות או חלשות בחברה משקף לא רק ממד אישי אלא גם ממד קבוצתי־פוליטי. משום כך השמאל, שחזר לראשונה זה זמן רב לשולחן הממשלה, חש חזק יותר מבטבר, ואילו המרכז והימין פחות.

לוח 1.4 (% יהודים)

תחושת שייכות לקבוצות חזקות בחברה		
	ממוצע רב־שנתי	2022
ימין	66.2	62
מרכז	67.2	62
שמאל	73.3	73

את ההבדלים בין המחנות אפשר לייחס גם לעובדה שההכנסה של השמאל היא בממוצע גבוהה משל שני המחנות האחרים.

לוח 1.5 (% יהודים)

תחושת שייכות לקבוצות חזקות בחברה						
	הכנסה מתחת לממוצע		הכנסה ממוצעת		הכנסה מעל לממוצע	
	ממוצע רב־שנתי (2022–2012)	2022	ממוצע רב־שנתי (2022–2012)	2022	ממוצע רב־שנתי (2022–2012)	2022
שמאל	27.2	22	20.0	28	42.1	39
מרכז	30.7	28	22.3	29	34.4	33
ימין	39.4	34	21.3	24	29.2	33

מהאמור בלוח הבא אנו למדים שהקבוצה הדתית־לאומית מרגישה שייכות לקבוצות חזקות ודי חזקות יותר משאר הקבוצות על הרצף חרדים־חילונים (ממוצע רב־שנתי – 73.2%), ואילו החרדים (ממוצע רב־שנתי – 53.2%) חשים במידה המעטה ביותר שייכות לקבוצות הללו. יש לציין כי השנה החילונים ושתי קבוצות המסורתיים משייכים עצמם לקבוצות החזקות בחברה פחות מהממוצע הרב־שנתי שלהן, כלומר יש ירידה, לפחות נקודתית, בתחושת העוצמה החברתית שלהם. אצל החרדים יש דמיון רב בין הנתונים השנה לממוצע הרב־שנתי, ואצל הדתיים־לאומיים ניכרת אפילו עלייה קלה, שהיא עדיין בטווח הטעות הסטטיסטית, ולכן לא ניתן ליחס לה בשלב זה חשיבות רבה.

פרק 2 / מה המצב?

הנושאים הנדונים בפרק זה:

- מצבה של ישראל באופן כללי
- המצב האישי
- מידת ההצלחה של ישראל לדאוג לביטחון אזרחיה ולרווחתם
- יכולים לסמוך על המדינה שתעזור לאזרחיה?
- אופטימיות לגבי עתידה של ישראל
- גאווה בישראליות
- תחושת שייכות למדינה ולבעיותיה
- מעדיפים להישאר או להגר?
- ישראל מקום שטוב לחיות בו?

בפרק זה נסקור את תמונת המצב הכללית של ישראל כפי שהיא משתקפת בעיני הציבור הישראלי לאורך השנים, במטרה לראות אם חלו שינויים בהיבטים כאלה ואחרים ואם כן – באילו כיוונים.

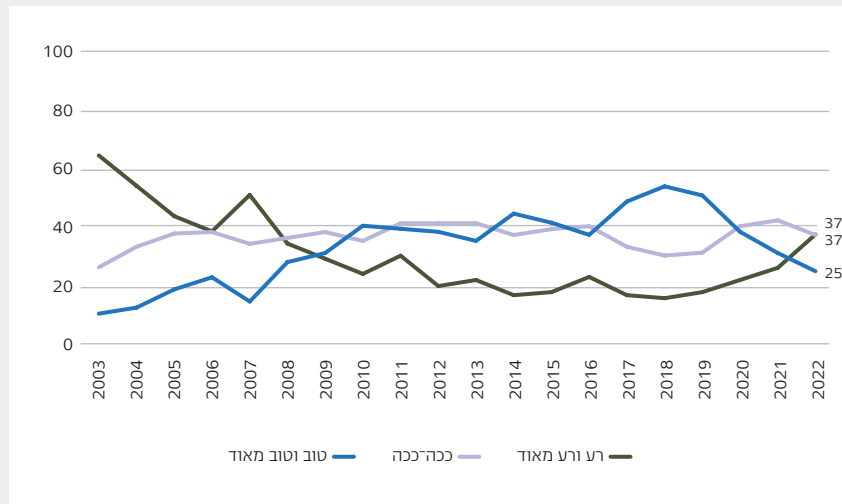
מצבה של ישראל באופן כללי

שאלה 1 | נספח 1, עמ' 131 | נספח 2, עמ' 146

מאז תחילת המדידות ב־2003 חלו התפתחויות, אחדות לחיוב ואחרות לשלילה, בהערכת הציבור את המצב הכללי של ישראל. מאז 2019, שלוש שנים של משבר פוליטי, רפואי וכלכלי, נצפית בכלל המדגם מגמה מתמשכת של ירידה בשיעור הסבורים שמצבה הכללי של ישראל הוא "טוב מאוד" ו"טוב" (לכדי רבע). ואולם עד כה שיעור מי שראו את המצב בחיוב עלה על שיעור מי שהעריכו את המצב בשלילה. לעומת זאת, בסקר 2022 ניכרת עלייה חדה בשיעור המעריכים את המצב כ"רע מאוד" ו"רע" (מ־26% ל־37%). לפיכך כיום שיעור הסבורים שהמצב "רע מאוד" ו"רע" עולה על שיעור הסבורים שהוא "טוב מאוד" ו"טוב" וזהה לשיעור המגדירים אותו "ככה־ככה".

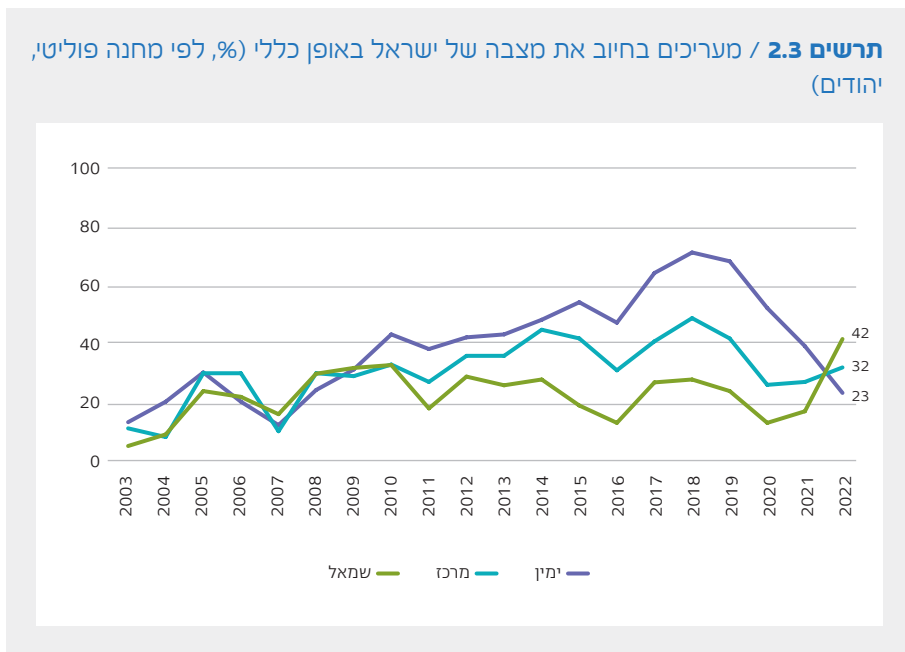
שאלה כללית זו, המוצגת ראשונה בכל סקרי מדד הדמוקרטיה, היא מעין ברומטר למצב הרוח הלאומי. ואכן, כפי שנראה בהמשך, אוירת הנכאים שמשקפות התשובות שניתנו לה לאחרונה באה לידי ביטוי גם בשאלות רבות אחרות בסקר שהן ספציפיות יותר.

תרשים 2.1 / "מהו לדעתך המצב של ישראל היום באופן כללי?" (% כלל המדגם)

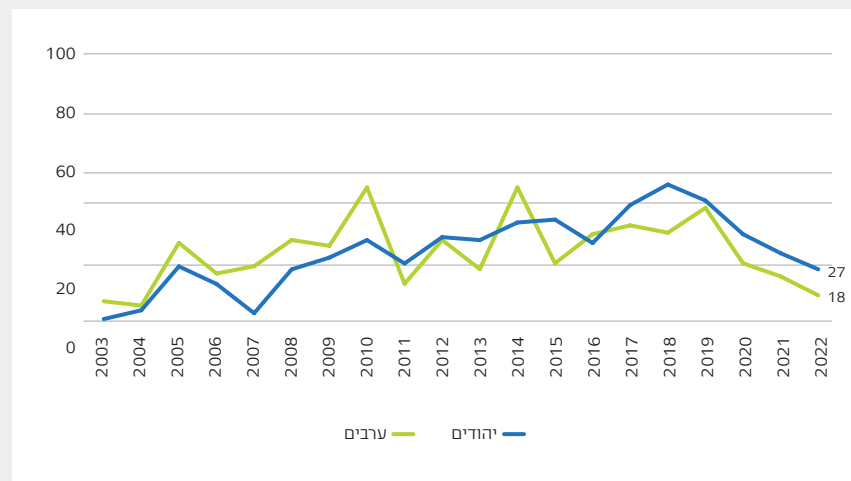
באופן מפתיע מעט על רקע השוני בנסיבות הקיום בארץ של יהודים וערבים, לאורך השנים הדמיון בדפוס הערכת המצב של ישראל באופן כללי בשתי הקבוצות הוא רב, אם כי בין המדגמים הערביים יש יותר "קפיצות" (למשל, הזינוקים הזמניים לחיוב ב־2010 וב־2014). השיעור הממוצע הרב־שנתי של המעריכים את המצב של ישראל באופן כללי כ"טוב מאוד" ו"טוב" בקרב היהודים הוא 33.0%, ובקרב הערבים – 32.9%. ואולם השנה הפער הוא כ־9% – בקרב היהודים מעט יותר מרבע (27%) מעריכים את מצבה של ישראל כ"טוב מאוד" ו"טוב", ואילו בקרב הערבים רק 18% מעריכים כך את מצבה. בקרב היהודים מדובר בירידה מתונה יחסית לעומת השנה שעברה, אז שיעור מי שסברו שהמצב "טוב מאוד" ו"טוב" היה 32.5%, אבל אצל הערבים מדובר בירידה מ־24.5% ב־2021 ל־18% בלבד ב־2022.

השמאל הוא כאמור המחנה שהערכותיו את המצב של ישראל באופן כללי היו הנמוכות ביותר עד שנת 2022. בשנת 2020 במחנה זה שיעור המעריכים את מצבה של ישראל באופן כללי בחיוב היה הנמוך ביותר מאז 2004, אך בשנתיים האחרונות הוא בעלייה והגיע בשנת 2022, כאשר בשלטון הייתה ממשלה שהיה בה ייצוג משמעותי לשמאל ולמרכז, לשיא של כל הזמנים – 42%. אין לדעת בשלב זה אם מדובר בשינוי ארעי או קבוע.

כאמור בפרק 1, יש חפיפה גדולה בין המיקום העצמי על הרצף חרדים-חילוניים לבין המיקום העצמי במחנה פוליטי זה או אחר. כפי שמראה התרשים שלהלן, הדבר בא לביטוי גם בהתפלגות התשובות לשאלת מצבה של ישראל באופן כללי, אם כי לא מדובר בחפיפה מלאה. הקבוצה הדתית-לאומית, המזהה עצמה עם הימין בשיעורים גבוהים מאוד, נמצאת בראש לאורך רוב התקופה הנסקרת, עם השיעור הגבוה ביותר של המעריכים שמצבה של ישראל "טוב מאוד" ו"טוב" (ממוצע רב-שנתי – 48%). ואולם מאז השיא של 88% ב-2018 (השיעור הגבוה ביותר בכל הפילוחים) שיעור זה נמצא בירידה תלולה, והשנה הוא הגיע ל-37% בלבד, אם כי עדיין מדובר בשיעור הגבוה ביותר של המעריכים את המצב בחיוב מתוך כל הקבוצות. ירידות מקבילות אפשר לראות גם בקבוצות החרדית (ממוצע רב-שנתי – 31.7%), המסורתית הדתית (ממוצע רב-שנתי 2012-2022 – 46.3%) והמסורתית הלא-דתית (ממוצע רב-שנתי 2012-2022 – 39.6%). החילוניים הם הקבוצה שהערכתה את מצבה הכללי של ישראל היא הנמוכה ביותר (ממוצע רב-שנתי – 28.5%), וכאמור שיעור המזהים עצמם בה השמאל הוא הגבוה ביותר. ואולם מ-2021 ניכרת אצלם עלייה בשיעור המעריכים את מצבה הכללי של ישראל בחיוב, והשנה הוא מגיע ל-31%, שני בגובהו רק לקבוצה הדתית-לאומית.

תרשים 2.2 / מעריכים בחיוב את מצבה של ישראל באופן כללי (% יהודים, ערבים)

חיזוק להערכה שהצגנו בפרק 1, שהמשייכים עצמם לקבוצות חזקות ירגישו אחרת מהמשייכים עצמם לקבוצות חלשות, קיבלנו בסקר 2022 בפילוח של התשובות לשאלה שבה אנו דנים: בקרב מי ששייכו עצמם לקבוצות חזקות, 34% העריכו את מצבה של ישראל בחיוב לעומת 13% בלבד ממי ששייכו עצמם לקבוצות חלשות בחברה. ההבדלים בשאלה זו בין יהודים לערבים היו קטנים יחסית.

עד כמה הציבור היהודי הוא הומוגני בהערכתו את המצבה של ישראל באופן כללי?

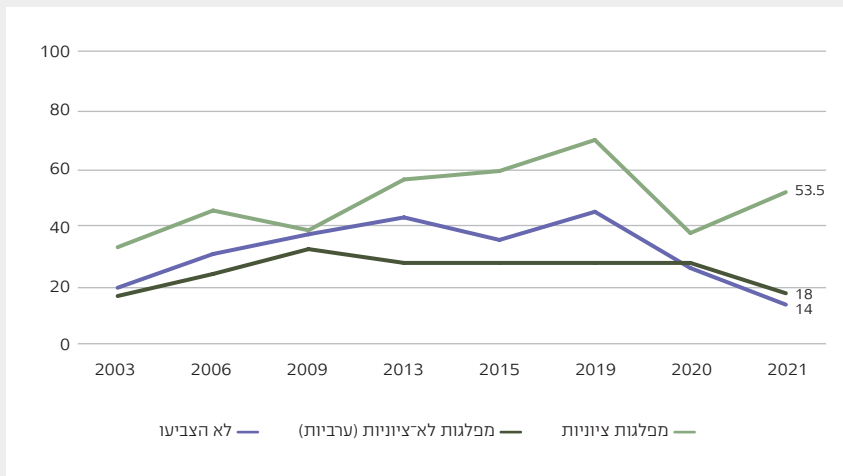
מחנה פוליטי – כפי שמראה התרשים שלהלן, עד שנת 2009 כמעט לא היו הבדלים בהערכות של שלושת המחנות הפוליטיים – ימין, מרכז, שמאל – בנוגע למצבה הכללי של המדינה. ואולם מ-2010, אחרי כניסת נתניהו לתפקיד ראש הממשלה, חל שינוי והערכות המחנות הללו התרחקו זו מזו. לאורך השנים הימין הוא המחנה החיובי ביותר בהערכת מצבה הכללי של ישראל, והשמאל – השלילי ביותר בהערכותיו. הממוצעים הרב-שנתיים של כל אחד מן המחנות הם: ימין – 39.0%; מרכז – 30.7%; שמאל – 22.6%.

הערכת **הימין** את מצבה הכללי של המדינה כ"טוב מאוד" ו"טוב" הגיעה לשיא ב-2018, כאשר בקרב מי שזיהו עצמם עם מחנה זה רוב של 71% העריכו בחיוב את המצב (במרכז – 49%; ובשמאל 28% בלבד באותה השנה). ואולם בסמוך לכינון ממשלת בנט-לפיד חלה בקרב הימין צניחה בהערכת מצבה הכללי של המדינה, עד כדי כך שבמדד הדמוקרטיה 2021, שנערך מייד לאחר כינון הממשלה, שיעורי הסבורים שמצבה של המדינה "טוב מאוד" ו"טוב" בימין ובשמאל התלכדו. ב-2022 חל היפוך: שיעור המזהים עצמם כמשתייכים למחנה הימין הסבורים שמצבה של ישראל "טוב מאוד" ו"טוב" היה פחות מרבע (23%), ואילו השיעור המקביל בשמאל כמעט כפול (42%).

המרכז נמצא רוב השנים בתווך בין הימין לשמאל. ב-2021, סמוך לכינון ממשלת בנט-לפיד, שיעור המעריכים במחנה זה את מצבה של ישראל כ"טוב מאוד" ו"טוב" עמד על 27%. ב-2022 חלה במרכז עלייה קלה, ושיעור המעריכים את מצבה של ישראל כ"טוב מאוד" ו"טוב" עומד על 32%.

פילוח של התשובות לאורך השנים לשאלה בדבר מצבה של ישראל באופן כללי לפי הצבעה למפלגות ציוניות או לא-ציוניות (ערביות) מעלה שמצביעי המפלגות הציוניות מעריכים את מצבה של ישראל בחיוב הרבה יותר ממצביעי המפלגות הלא-ציוניות (ממוצע רב-שנתי – 51.5%, לעומת 26.3%). כמו כן, בעוד בקרב מצביעי המפלגות הלא-ציוניות נרשמה יציבות רבה לאורך השנים, בקרב מצביעי המפלגות הציוניות התנוודות חזקות מאוד. יש לשים לב לירידה התלולה בשיעור המעריכים בחיוב את מצבה הכללי של ישראל בקרב מי שדיווחו שלא הצביעו, ואולי הדברים קשורים זה בזה. במדידות 2021 ו-2022 שיעור המעריכים בחיוב את מצבה הכללי של ישראל בקרב מצביעי המפלגות הציוניות (53.5%) עולה על הממוצע הרב-שנתי; לעומת זאת, בקרב מצביעי המפלגות הלא-ציוניות (הערביות) מדידת 2022 נופלת מהממוצע הרב-שנתי (18%).

תרשים 2.5 / מעריכים בחיוב את מצבה של ישראל באופן כללי (%) לפי הצבעה למפלגות ציוניות ולמפלגות לא-ציוניות [ערביות], (ערבים)

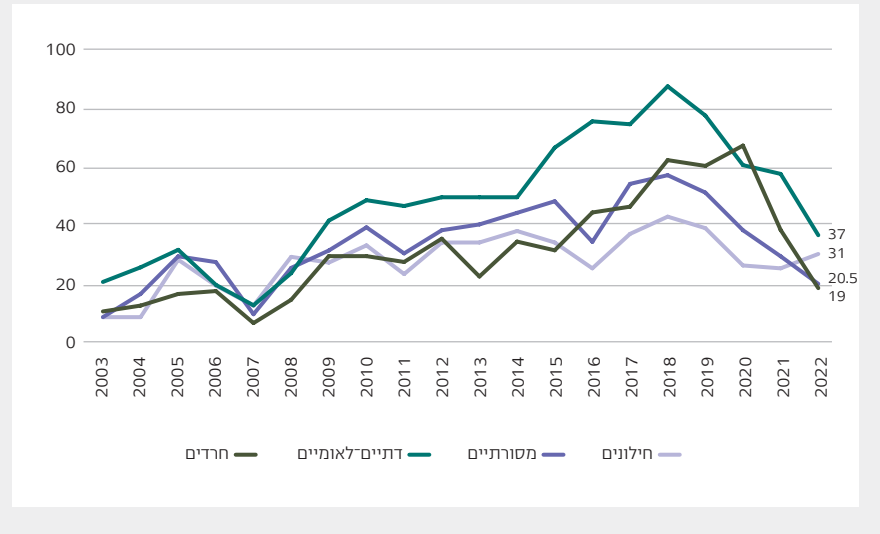

פילוח של התשובות לשאלה זו בקרב מדגם הערבים ב-2022 לפי גיל לא העלה הבדלים של ממש, אבל במדגם היהודים העריכו הצעירים את מצבה של ישראל באופן כללי כ"טוב מאוד" ו"טוב" בשיעורים נמוכים בהרבה מהמבוגרים מהם (שגם בקרבם רק מיעוט העריך כך את מצבה הכללי של המדינה). יש להניח שהערכה זו משפיעה גם על מידת הנכונות להגר מכאן, שכפי שנראה בהמשך הפרק גבוהה באופן ניכר בקרב קבוצות הגיל הצעירות, ואצל היהודים יותר מאשר אצל הערבים.

לוח 2.2 (%, 2022, יהודים)

גיל	מגדירים את מצבה של ישראל "טוב"
18-24	11
25-44	22
45-64	34
+65	36

תרשים 2.4 / מעריכים בחיוב את מצבה של ישראל באופן כללי (%) לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים, יהודים)

בתשובות לשאלה זו מצאנו ב-2022 הבדל מגדרי גדול במדגמי היהודים והערבים כאחד, אבל בכיוונים הפוכים: אצל היהודים הגברים חיוביים מהנשים ואצל הערבים ההפך הוא הנכון: כך, מקרב הגברים היהודים 36% סבורים שמצבה של ישראל באופן כללי כיום הוא "טוב מאוד" ו"טוב", שעה שבקרב הנשים רק 17% מעריכות כך את המצב; אצל הערבים בקרב הגברים רק 15% הגדירו את המצב "טוב מאוד" ו"טוב" לעומת 21% מהנשים.

ועד כמה הומוגני הוא הציבור הערבי? הלוח שלהלן מראה כי עד 2020 כמעט לא היו הבדלים בין נוצרים למוסלמים כשמדובר בשיעור המעריכים את מצבה הכללי של ישראל בחיוב. ואולם משנה זו ואילך חלה עלייה בשיעור הנוצרים שמעריכים את המצב כ"טוב מאוד" ו"טוב" וירידה בשיעור המקביל אצל המוסלמים. עם זאת, בסקר השנה חלה ירידה בשיעור זה בשתי העדות, והוא הגיע אצל המוסלמים לשפל (14%) ואצל הנוצרים ל-25%, ב-10% פחות מן השנה שעברה. עמדות הדרוזים בשאלה זו מעט שונות ויציבות פחות משל בני שתי העדות האחרות בציבור הערבי, אולי בשל המדגמים הקטנים ואולי בשל אירועים שונים שהשפיעו באופן ייחודי על עדה זו. השנה שיעור הדרוזים המעריכים את מצבה של ישראל כ"טוב מאוד" ו"טוב" גבוה מאשר בשתי העדות האחרות, והוא מגיע ל-38%.

לוח 2.1 (%, ערבים)

עדות דתיות	מגדירים את מצבה של ישראל "טוב", ממוצע רב-שנתי	מגדירים את מצבה של ישראל "טוב", 2022
מוסלמים	32.9	14
נוצרים	34.4	25
דרוזים	42.6	38

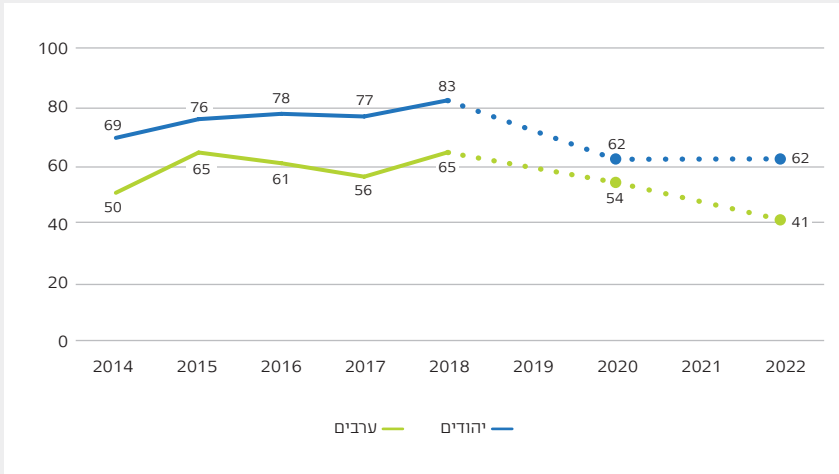
■ המצב האישי

שאלה 2 | נספח 1, עמ' 131 | נספח 2, עמ' 147

במקביל לשאלת המצב הכללי של המדינה שאלנו באחדים מהסקרים גם שאלה לגבי המצב האישי. בכלל המדגם, בכל המדידות שיעור מי שענו "טוב מאוד" ו"טוב" לגבי עצמם (ממוצע רב־שנתי – 69.8%) היה יותר מכפול משיעור העונים כך לגבי מצבה הכללי של המדינה (ממוצע רב־שנתי – 32.9%). יתרה מזו, הממצאים במישור האישי יציבים הרבה יותר מהממצאים במישור המדינתי.

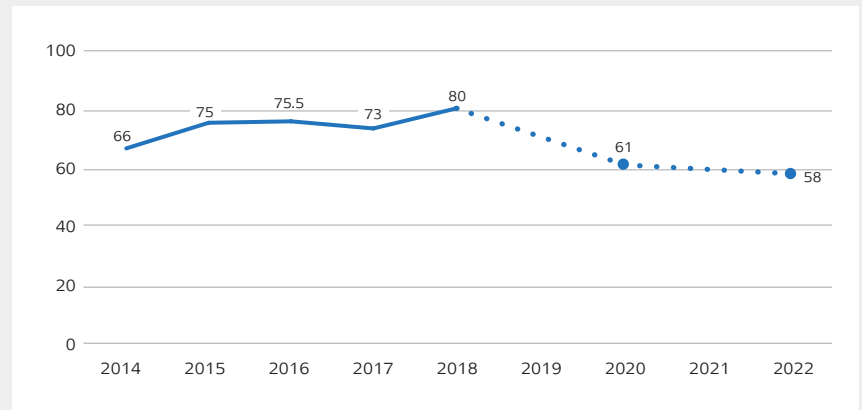
עם זאת, גם כאן חלה בכלל המדגם ירידה, אבל היא קטנה בהשוואה לירידות שראינו בתשובות לשאלה הקודמת ולמעשה בתחום הטעות הסטטיסטית (מ־61% ב־2021 ל־58% ב־2022). במילים אחרות, גם אחרי הירידה של השנתיים האחרונות הישראלים מרוצים הרבה יותר ממצבם האישי מאשר ממצב המדינה.

תרשים 2.7 / מעריכים בחיוב את מצבם האישי (% , יהודים, ערבים)

הפרדנו את תשובות מדגמי הערבים לאורך השנים לפי עדות דתיות. הממוצעים הרב־שנתיים מראים שההבדלים בין העדות אינם גדולים במיוחד, אבל השנה מצאנו הבדלים עצומים בהגדרת המצב האישי בין המוסלמים, הנוצרים והדרוזים. כפי שמראה הלוח הבא, בקרב המוסלמים רק מיעוט הגדירו את מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב" (נמוך בהרבה מהממוצע הרב־שנתי), בקרב הנוצרים כמחצית (נמוך ב־11% מהממוצע הרב־שנתי), ואילו בקרב הדרוזים – הציון של השנה היה דווקא גבוה במעט מהציון הרב־שנתי. כלומר, ההשפעה של אירועי הזמן על שלוש העדות הדתיות בציבור הערבי לא הייתה אחידה כשמדובר במצבם האישי של המרוויינים.

תרשים 2.6 / מעריכים בחיוב את מצבם האישי (% , כלל המדגם)

לוח 2.3 (% , ערבים)

עדות דתיות					
מוסלמים, ממוצע רב־שנתי	מוסלמים, 2022	נוצרים, ממוצע רב־שנתי	נוצרים, 2022	דרוזים, ממוצע רב־שנתי	דרוזים, 2022
54.9	38.5	59.9	49	61.9	65

מגדירים את מצבם האישי "טוב"

גם בתשובות לשאלה זו מצאנו הבדל מגדרי: הגברים היהודים מעריכים את מצבם האישי כ"טוב מאוד" ו"טוב" בשיעורים גבוהים יותר מאשר הנשים, הן השנה הן לאורך השנים; אצל הערבים אומנם השנה הגברים מגדירים את מצבם האישי בחיוב בשיעור גבוה יותר מן הנשים, אבל הממוצע הרב־שנתי של הנשים הערביות עולה על זה של הגברים. נוסף על כך, הפער בקרב יהודים בין נשים לגברים גדול יותר מאשר בקרב הערבים.

האם כולם היו ועודם מרוצים ממצבם האישי באותה מידה? השווינו תחילה את תשובותיהם לשאלה זו של המרוויינים היהודים והערבים. כפי שמראה התרשים שלהלן, שיעור הערבים שהגדירו את מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב" היה לאורך כל השנים נמוך מזה של היהודים, אם כי בכל המדידות – למעט 2022 – כאן גם כאן היה מדובר ברוב. ב־2022 חלה לראשונה אצל הערבים ירידה לכדי מיעוט של המעריכים את מצבם האישי בחיוב (מ־54% במדידה הקודמת ב־2020 ל־41% בלבד השנה). בקרב היהודים נרשמה יציבות בשאלה זו. ייתכן שתחושת ההרעה אצל הערבים נובעת מהשפעות מאוחרות של הפגיעה הכלכלית החזקה יותר שהייתה בקבוצה זו בעת משבר הקורונה, מההחמרה ביחסי יהודים וערבים מאז אירועי מאי 2021, ואולי גם מהתגובות העוינות לכניסת רע"ם לקואליציה (ראו בהמשך).

לוח 2.4 (% , יהודים, ערבים)

מגדירים את מצבם האישי "טוב"	יהודים, ממוצע רב-שנתי	יהודים, 2022	ערבים, ממוצע רב-שנתי	ערבים, 2022
גברים	74.3	65.5	54.5	43
נשים	70.6	57.5	57.7	40

פילחנו את התשובות לשאלת המצב האישי גם לפי שיוך עצמי לקבוצות חזקות או חלשות בחברה. לאורך השנים היו הממוצעים הרב-שנתיים של שיוכים אלה כלהלן: מקרב המשייכים עצמם לקבוצות חזקות, שיעור המדווחים כי מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב" היה 79.2%; מקרב המשייכים עצמם לקבוצות חלשות, שיעור המדווחים כי מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב" היה רק 49.8%. כלומר, יש קשר ברור בין הגדרת המצב האישי לבין השיוך העצמי לקבוצות חזקות או חלשות. כפי שמראה הלוח הבא, במדידת 2022 מצאנו כי שיעור המשייכים עצמם לקבוצות חזקות ומגדירים את מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב" הוא יותר מכפול משיעור המגדירים את מצבם ככזה בקרב המשייכים עצמם לקבוצות חלשות. עם זאת, אנחנו רואים כי בין שמדובר במשייכים עצמם לקבוצות חזקות ובין שלקבוצות חלשות – השנה שיעור מי שמגדירים את מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב" הוא נמוך מהממוצע הרב-שנתי (בקבוצות החזקות הפער קטן יותר – 4.2% בלבד; בקבוצות החלשות – 18.8%).

לוח 2.5 (% , כלל המדגם)

מגדירים את מצבם האישי "טוב", ממוצע רב-שנתי	מגדירים את מצבם האישי "טוב", 2022	משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה
79.2	75	משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה
49.8	31	משייכים עצמם לקבוצות חלשות בחברה

העובדה ששיעור המגדירים את מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב" מקרב הערבים שמשייכים עצמם לקבוצות חזקות (53%) נמוך בהרבה משיעורם בקרב היהודים המשייכים עצמם לקבוצות אלה (78%), שעה שבקרב המשייכים עצמם לקבוצות חלשות אין הבדל בין יהודים לערבים – מעוררת מחשבה באשר למורכבות המיצוב היחסי של שתי קבוצות אלה בחברה הישראלית. נראה שגם מעמד אישי משופר אינו מפצה על השתייכות לקבוצת המיעוט הערבית. הדמיון בין הקבוצות החלשות מהדהד את הרעיון לגבש במדינה קואליציה של חלשים. אבל כפי שנראה בהמשך, הקבוצות החלשות בציבור היהודי הן דווקא אלו שמגלות עוינות רבה יותר מהחזקות כלפי המיעוט הערבי ישראלי.

לוח 2.6 (% , 2022, יהודים, ערבים)

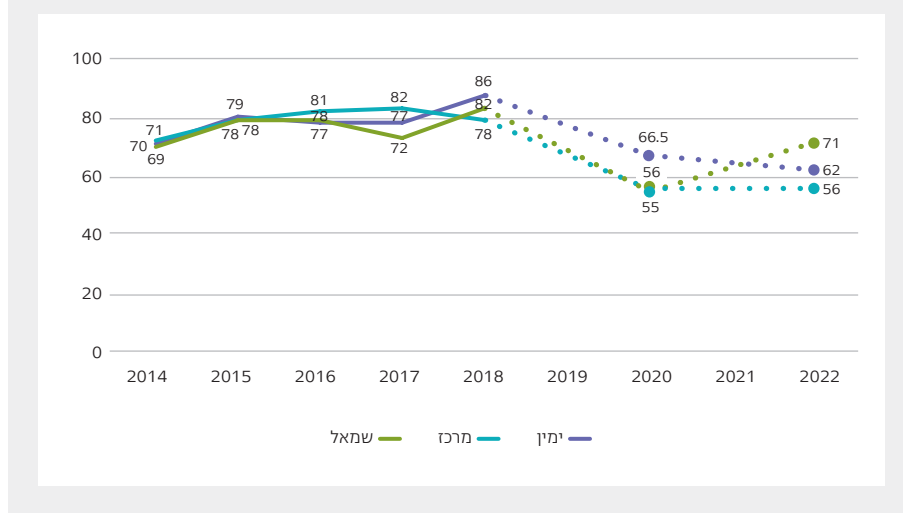
מגדירים את מצבם האישי "טוב"	משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה	משייכים עצמם לקבוצות חלשות בחברה
יהודים	78	31
ערבים	53	32

פילוח של מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי מראה כי לאורך השנים רוב דומה בכלם הגדירו את מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב" (ממוצעים רב-שנתיים: ימין – 74.0%; מרכז – 71.7%; שמאל – 72.0%). ב-2016 אנחנו רואים התחלה של היפרדות מסוימת בין המחנות, אבל היא אינה שיטתית בכיוונה. מ-2017 עד העת האחרונה, השמאל והמרכז הגדירו את מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב" בשיעורים נמוכים מעט מהימין. זהו ממצא מעניין במיוחד משום שכפי שהראינו בפרק 1, מבחינה כלכלית למשל המגדירים עצמם "שמאל" ו"מרכז" מדווחים בממוצע שמצבם האישי הכלכלי טוב יותר ממה שמדווחים המגדירים עצמם "ימין".

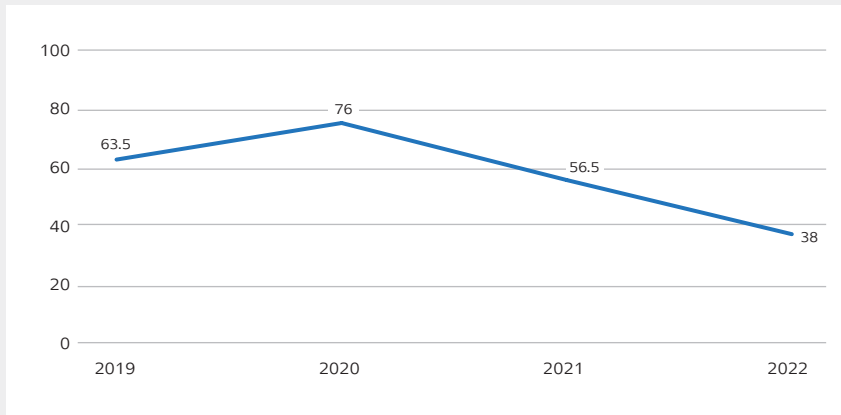
כפי שמראה התרשים הבא, בין 2018 ל-2020 שלושת המחנות חווים ירידה, והמרכז והשמאל מסתופכים יחד עם 56% המגדירים את מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב", שעה שבקרב הממקמים עצמם בימין שני שלישים מגדירים את מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב". אבל בין 2020 ל-2022 חלה היפרדות בין השמאל למרכז: בקרב השמאל נצפית נסיקה לכדי 71% המחזיקים בהערכה זו של מצבם האישי, ובקרב המרכז נותר כשהיה במדידה הקודמת. בימין חלה ב-2022 ירידה מסוימת ל-62% המגדירים את מצבם האישי בחיוב, לעומת 66.5% במדידת 2020.

מכל האמור כאן ניתן אולי להסיק כי הגדרת המצב האישי אינה ניזונה רק מתשומות חומריות.

תרשים 2.8 / מעריכים בחיוב את מצבם האישי (% , לפי מחנה פוליטי, יהודים)

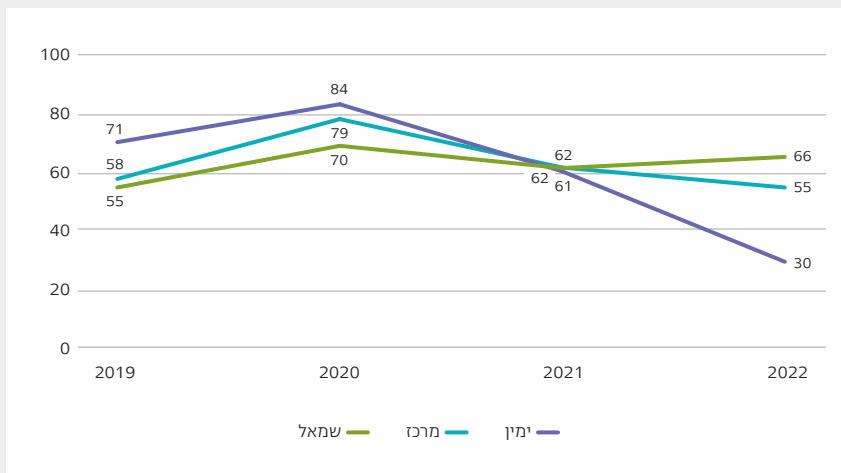

תרשים 2.10 / מסכמים שישראל מצליחה לדאוג לביטחון של אזרחיה
(%, כלל המדגם)

כפי שאפשר לראות בתרשים שלהלן, הירידה הזו בתחושת המוגנות נובעת ברובה משינוי לרעה בתחושות גוש הימין בעקבות כינון ממשלת בנט-לפיד (מ-84% שסברו שהמדינה מצליחה לדאוג לביטחון אזרחיה ב-2020 בממשלת נתניהו ל-30% ב-2022 בממשלת בנט-לפיד). השינוי לטובה בתחושה שהמדינה יכולה לספק ביטחון לאזרחיה שמצאנו בשמאל אינו מספיק כדי לאזן את הנפילה בימין, ובמידה פחותה גם במרכז. בהתחשב בעובדה שביטחון הוא אחד הנושאים הקריטיים שעל ממשל כלשהו לספק לאזרחיו, לא כל שכן בישראל, השאלה מצביעה על בעיית משילות חמורה.

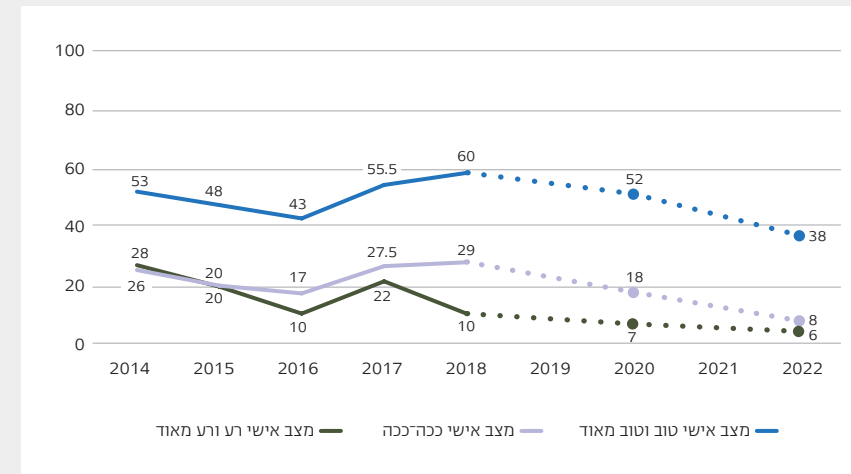
תרשים 2.11 / מסכמים שישראל מצליחה לדאוג לביטחון של אזרחיה (%, לפי מחנה פוליטי, יהודים)

פילוח התשובות לשאלת המצב האישי לפי גיל (2022) העלה כי בקרב היהודים יש רוב בכל קבוצות הגיל למגדירים את מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב", אבל הוא קטן יותר בקרב הצעירים ביותר בהשוואה למבוגרים מהם (ממוצעים רב-שנתיים: 24-18 – 54.5%; 44-25 – 63%; 64-45 – 60%; +65 – 65%). בקרב המרוויינים הערבים בכל קבוצות הגיל רק מיעוט מגדירים את מצבם האישי "טוב מאוד" ו"טוב" וההבדלים בין הקבוצות אינם שיטתיים.

הצלבנו בין התשובות לשאלה לגבי הערכת מצבה הכללי של המדינה לתשובות לשאלה לגבי המצב האישי של המרוויינים. מצאנו כי מי שמדווחים שמצבם האישי טוב מעריכים בחיוב את מצב המדינה בשיעורים גבוהים הרבה יותר ממי שמדווחים בשלילה על מצבם האישי. ואולם במדידה הנוכחית מצאנו כי אפילו בקרב מי שמצבם האישי המדווח הוא חיובי, רק מיעוט (38%) מגדירים גם את מצב המדינה בחיוב! בקרב מי שמגדירים את מצבם האישי "ככה-ככה" או "רע", שיעור זה הוא מזערי.

תרשים 2.9 / מעריכים בחיוב את מצבה של ישראל באופן כללי (%, לפי הערכת המצב האישי, כלל המדגם)

מידת ההצלחה של ישראל לדאוג לביטחון אזרחיה

שאלה 40 | נספח 1, עמ' 139 | נספח 2, עמ' 170

הערכת המצב האישי ניזונה במידה רבה ממידת המוגנות שחשים האזרחים הן בתחום הביטחוני הן בתחום החברתי-כלכלי. אומנם שאלה זו נשאלה רק ארבע פעמים, וכולן בעת האחרונה, אבל ניתן לראות כי מ-2020 חלה ירידה חדה בתחושת האזרחים שהמדינה מקנה להם ביטחון. ב-2022 השיבו רק 38% מכלל המדגם כי ישראל מצליחה לדאוג לביטחון אזרחיה במידה רבה מאוד ודי רבה, ירידה חדה בהשוואה לשנים קודמות. מהימנות הממצא הזה מקבלת חיזוק מהממצאים החודשיים שלנו ב"מדד הקול הישראלי" לתקופה המקבילה – גם שם אנחנו מוצאים ירידה באופטימיות של האזרחים לגבי עתיד הביטחון הלאומי של ישראל.⁸

לוח 2.7 (% ערבים)

מסכימים שישראל מצליחה לשמור על ביטחון אזרחיה	ממוצע רב־שנתי	2022
מוסלמים	42.5	23
עדות דתיות נוצרים	45.7	35
דרוזים	68.8	65
הצבעה בבחירות למפלגות לא־ציוניות (ערביות)	42.1	*27
הצבעה בבחירות למפלגות ציוניות	70	*71

* לפי הדיווח על ההצבעה ב־2021 (מדידות 2021 ו־2022).

פילוח מגדרי של התשובות לשאלה זו העלה כי לפי הממוצע הרב־שנתי, הגברים היהודים מעריכים בשיעורים גבוהים מהגברים הערבים ומהנשים היהודיות והערביות כאחת שישראל מצליחה לדאוג לביטחון אזרחיה. השוואה של הממוצע הרב־שנתי מראה כי שיעור הגברים הערבים הסבורים כי ישראל מצליחה במשימה גבוה משיעור הנשים הערביות החשובות כך, אבל במדידה הספציפית של 2022 שיעור הנשים הסבורות כך דווקא עולה על שיעור הגברים. ב־2022 הנשים היהודיות והערביות סבורות בשיעורים דומים מאוד כי המדינה מצליחה לשמור על ביטחון אזרחיה (כשליש בלבד בשני המקרים), ואולם הממוצע הרב־שנתי של היהודיות גבוה בהרבה מזה של הערביות.

לוח 2.8 (% יהודים, ערבים)

מסכימים שישראל מצליחה לשמור על ביטחון אזרחיה	גברים		נשים	
	ממוצע רב־שנתי	2022	ממוצע רב־שנתי	2022
יהודים	64.2	46	58.2	34
ערבים	46.4	26	44.0	31

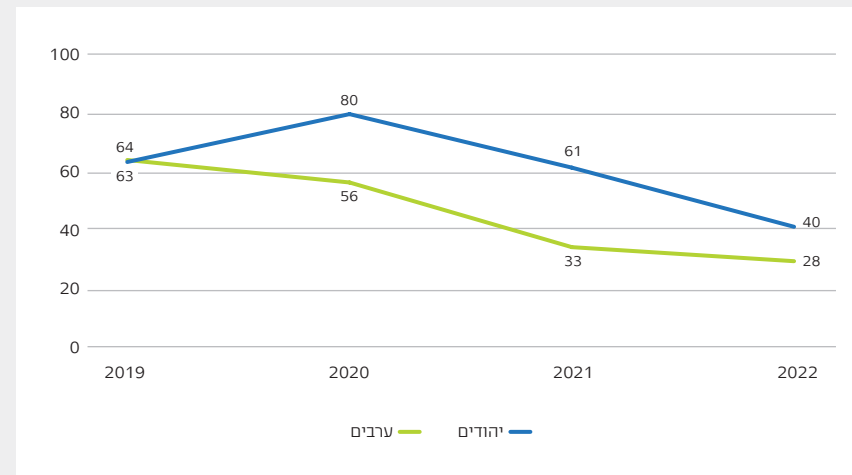
■ מידת ההצלחה של ישראל לשמור על רווחת אזרחיה

שאלה 41 | נספח 1, עמ' 139 | נספח 2, עמ' 170

מהביטחון עברנו לבדוק את הערכת הציבור בכל הנוגע להצלחת המדינה לדאוג לרווחת אזרחיה. בכל ארבע המדידות שביצענו הערכת המרוויינים (כלל המדגם) היא שיכולת המדינה לדאוג לרווחת אזרחיה היא נמוכה כשלעצמה וכן נמוכה מיכולתה לדאוג לביטחונם. כמו כן, בהערכה בעניין יכולת המדינה לדאוג לרווחת אזרחיה, בדומה להערכה בנושא הביטחון, חלה השנה ירידה (מ־33% ב־2021 ל־23% ב־2022), אבל היא מתונה יותר, אולי בגלל מה שמכונה בספרות "אפקט הרצפה", כלומר האטה בצניחה או מעצור הנובעים מנומך הנתונים. בתרשים אפשר לראות גם כי בשל הירידה הגדולה בהערכה שישראל מצליחה לדאוג לביטחון אזרחיה הפער הגדול שהיה בעבר בין שתי ההערכות מצטמצם השנה מאוד, אף שגם בהערכה לגבי ההצלחה לשמור על הרווחה חלה כאמור ירידה בהשוואה לשנה שעברה.

הפערים בהערכת הצלחתה של המדינה לדאוג לביטחון אזרחיה גדולים מאוד כשמפלחים את תשובות המדגם לפי לאום – יהודים וערבים. תחושת הביטחון של הערבים נמוכה בבירור מזו של היהודים לאורך כל ארבע המדידות (ממוצע רב־שנתי: יהודים – 61.2%; ערבים – 45.2%), כולל ב־2022, אם כי בנקודת המוצא של המדידות שלנו ב־2019 היה רוב זהה של כשני שלישים בקרב היהודים ובקרב הערבים כאחד למרגישים שישראל מצליחה לספק ביטחון לאזרחיה. יש לציין כי סביר שההבנה של היהודים והערבים את המושג "ביטחון" היא שונה: בעוד היהודים מתייחסים בעיקר לביטחון חוץ, יש להניח כי בעיני המרוויינים הערבים המושג מתייחס לא פחות, ואולי אף יותר, לביטחון הפנים, כלומר להצלחתה של המדינה להגן על שלומם במקומות מגוריהם.

תרשים 2.12 / מסכימים שישראל מצליחה לדאוג לביטחון של אזרחיה (% יהודים, ערבים)

פילוח של תשובות מדגם הערבים לפי עדות דתיות מעלה כי הממוצעים הרב־שנתיים של המוסלמים והנוצרים דומים – פחות ממחצית מהם מרגישים לאורך השנים שהמדינה מצליחה לדאוג לביטחון אזרחיה. לעומת זאת, בחינת הממוצע הרב־שנתי של הדרוזים מעלה רוב לאורך השנים לסבורים כך. ואולם מדידת 2022 מצביעה על ירידה בתחושת הביטחון בכל שלוש העדות, בעיקר בקרב המוסלמים והנוצרים, כך שהממוצע של השנה נמוך בשלושתן מהממוצע הרב־שנתי. רק כרבע מהמוסלמים סבורים כיום כי ישראל מצליחה לדאוג לביטחון אזרחיה, לעומת כשליש מהנוצרים וקצת פחות משני שלישים מהדרוזים.

פילוח לפי הצבעה למפלגות ציוניות ולא־ציוניות (ערביות) מראה כי בקרב הראשונים יש רוב לסבורים כי ישראל מצליחה לשמור על ביטחון אזרחיה, אבל בקרב האחרונים מדובר במיעוט קטן – פחות ממחצית משיעורם בקבוצה הראשונה. יתרה מזו, בקרב מצביעי המפלגות הלא־ציוניות (ערביות) חלה השנה ירידה לעומת הממוצע הרב־שנתי, ואילו כשמדובר במצביעי המפלגות הציוניות המספרים כמעט זהים.

על בסיס נתוני סקר 2022 בחנו את הערכת המרואיינים בעניין המידה שבה ישראל מצליחה לדאוג לרווחת אזרחיה גם בפילוח לפי שיוך עצמי לקבוצות חזקות או חלשות בחברה. כצפוי, מי שמשייכים עצמם לקבוצות חזקות חושבים כי המדינה מצליחה לדאוג לרווחת אזרחיה יותר ממי שמשייכים עצמם לקבוצות חלשות (בהתאמה, 22.5% ו-14%).

פילוח של התשובות לשאלה זו לפי גיל העלה כי למרות שבכל קבוצת גיל רק מיעוט סבורים כי המדינה מצליחה בכך, גם במקרה זה הקבוצה הצעירה ביותר מעריכה את יכולות המדינה במידה פחותה מזו של הקבוצות המבוגרות יותר.

לוח 2.9 (%, 2022, כלל המדגם)

מסכימים שהמדינה מצליחה לדאוג לרווחת אזרחיה	
18	24-18
20	44-25
28	64-45
25	+65

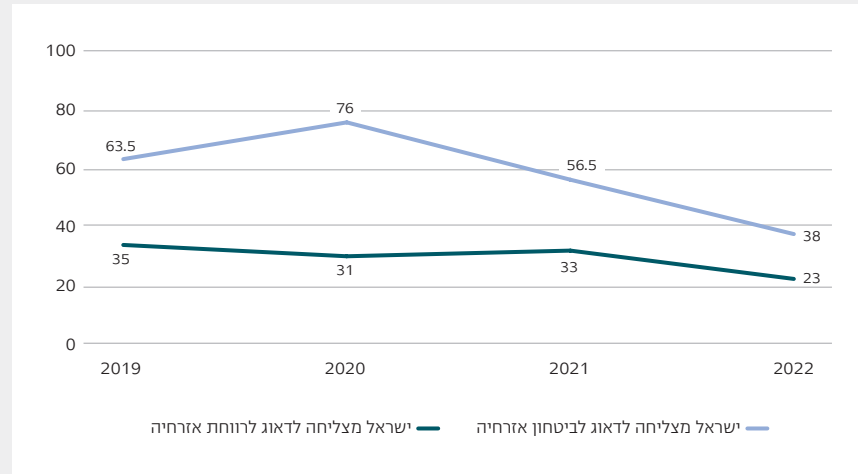
הצלבנו את התשובות לשתי השאלות האחרונות כדי לבחון אם יש תואם ביניהן. מצאנו כי בדומה לתשובות העבר, הן בקרב הסבורים שישראל מצליחה לדאוג לביטחון אזרחיה הן בקרב הסבורים שלא כך הדבר, הרוב מעריכים כי היא אינה מצליחה לדאוג לרווחת האזרחים. עם זאת יש הבדלים בגודל הרוב הזה: בקרב מי שסבורים שהמדינה מצליחה לדאוג לביטחון אזרחיה, 54% סבורים שהיא אינה מצליחה לדאוג לרווחתם; ואילו בקרב מי שסבורים שהיא אינה מספקת ביטחון, 89% חושבים שהיא גם לא מצליחה לספק רווחה, כלומר עמדתם היא שהיכולת של המדינה לענות על צורכי אזרחיה בשני התחומים היא מאכזבת.

לוח 2.10 (%, 2022, כלל המדגם)

סך הכול	לא יודעים	לא מסכימים שישראל מצליחה לדאוג לרווחת אזרחיה	מסכימים שישראל מצליחה לדאוג לרווחת אזרחיה	מסכימים שישראל מצליחה לדאוג לביטחון של אזרחיה
100	1	54	45	מסכימים שישראל מצליחה לדאוג לביטחון של אזרחיה
100	2	89	9	לא מסכימים שישראל מצליחה לדאוג לביטחון של אזרחיה

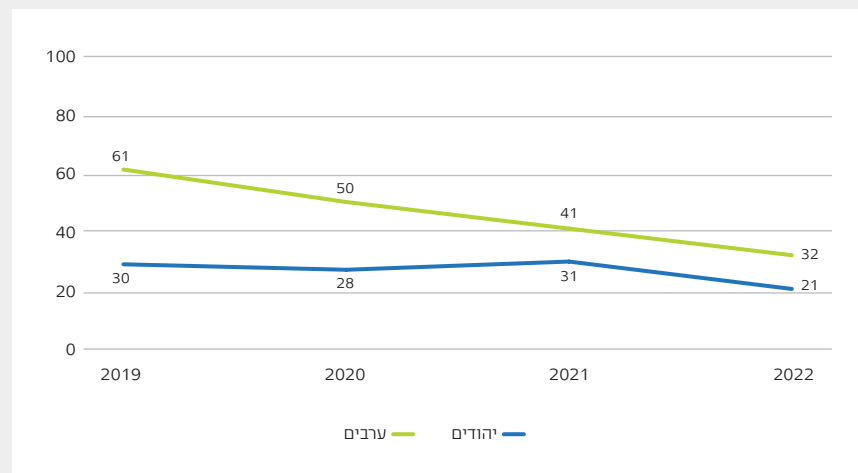
על רקע ההערכות הלא מחמיאות הללו הצגנו למרואיינים מקבץ של שאלות שכולן נבדקו גם בעבר ושעניינן רגשי יותר: בדקנו אם הם סבורים שהאזרחים יכולים לסמוך על המדינה שתעזור להם; אם הם אופטימיים או פסימיים לגבי העתיד של ישראל; אם הם גאים או לא גאים בהיותם ישראלים; אם

תרשים 2.13 / מסכימים שישראל מצליחה לדאוג לביטחון ולרווחת אזרחיה (%, כלל המדגם)

ממצא מעניין הוא שהערכת הערבים שישראל מצליחה לדאוג לרווחת אזרחיה (ממוצע רב-שנתי – 46.0%) עולה בכל השנים על זו של היהודים, אולי משום שציפיותיהם מהמדינה בתחום זה נמוכות יותר. עם זאת, ניכרת אצלם בעניין זה מגמה של ירידה שיטתית, בעוד אצל היהודים (ממוצע רב-שנתי – 27.5%) יש יציבות יחסית, אבל הערכתם את הצלחת המדינה לדאוג לרווחת אזרחיה נמוכה מאוד.

תרשים 2.14 / מסכימים שישראל מצליחה לדאוג לרווחת אזרחיה של אזרחיה (%, יהודים, ערבים)

משתנה הגיל קשור גם הוא בבירור על התשובות לשאלה זו – הצעירים סומכים פחות על המדינה שתעזור לאזרחיה מאשר המבוגרים; בקרב המבוגרים ביותר כמעט מחצית סומכים על המדינה שתיחלץ תמיד לעזרת אזרחיה, לעומת פחות משליש בקרב הצעירים ביותר.

לוח 2.11 (%, 2022, כלל המדגם)

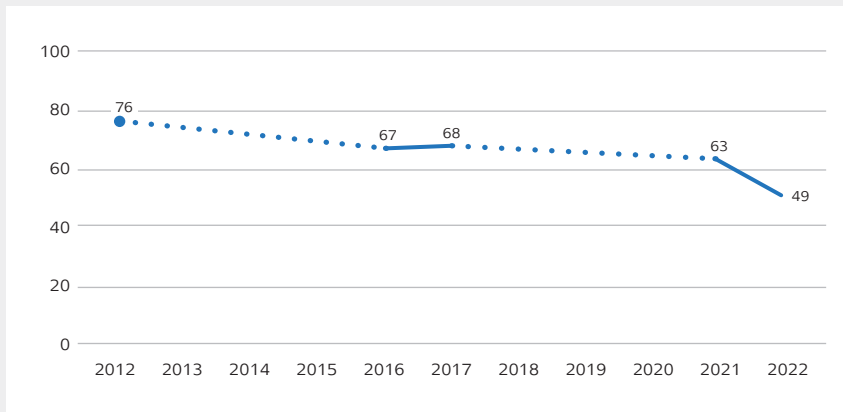
מסכימים שאזרחי ישראל תמיד יכולים לסמוך על המדינה שתעזור להם	24-18	44-25	64-45	+65
	29	35	44	48

■ אופטימיות לגבי עתידה של ישראל

שאלה 64 | נספח 1, עמ' 143 | נספח 2, עמ' 185

כפי שמורה התרשים הבא בכל ארבע המדידות הקודמות היה בכלל המדגם רוב לאופטימיים לגבי עתיד המדינה (ממוצע רב־שנתי – 64.4%). אבל המגמה הברורה היא של ירידה: ב־2022 לראשונה היה שיעור האופטימיים מעט פחות ממחצית (49%), ובהשוואה ל־2021 אף חלה בשיעור זה ירידה דרמטית (14%). במילים אחרות, בתוך עשור התכרסם רוב מוצק של אופטימיים לגבי עתיד המדינה לכדי פחות ממחצית, ממצא שמתיישב עם ההערכות הלא מחמיאות בלשון המעטה לתפקוד המדינה שבהן דנו קודם ונדון גם בהמשך.

תרשים 2.16 / אופטימיים לגבי העתיד של ישראל (%, כלל המדגם)

אם מפלחים את המדגמים השנתיים לפי לאום רואים שבקרב היהודים שיעור האופטימיים לגבי עתידה של ישראל (ממוצע רב־שנתי – 67.6%) גבוה בהרבה מבקרב הערבים (ממוצע רב־שנתי – 48%). עם זאת, ב־2022 גם בקרב היהודים מדובר במחצית בלבד שהם אופטימיים, ובקרב הערבים רק מעט מעל שליש.

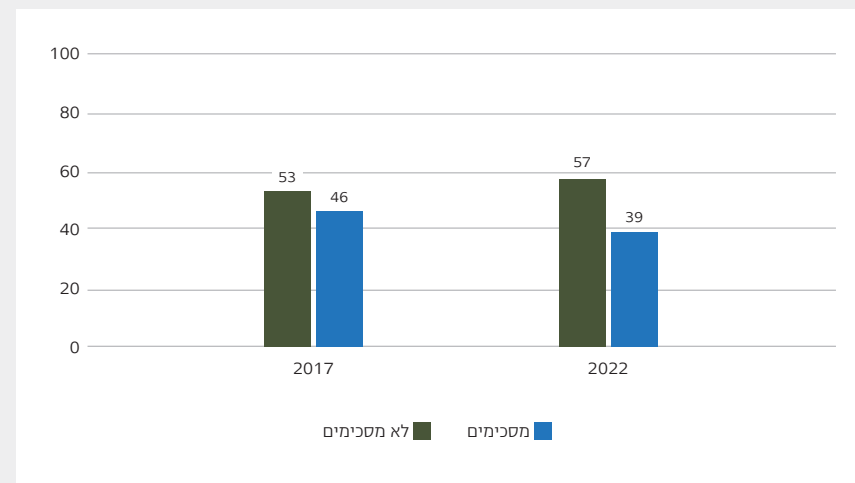
הם מרגישים שייכות למדינה ולבעיותיה; אם היו מעוניינים להגר ממנה או להישאר לגור בה; ואם ישראל היא מקום שטוב לחיות בו.

■ יכולים לסמוך על המדינה שתעזור לאזרחיה?

שאלה 45 | נספח 1, עמ' 140 | נספח 2, עמ' 172

בישראל יש ציפייה רבה של האזרחים – שנכזבת לא פעם מסיבות ענייניות ושאינן כאלה – שהמדינה תיחלץ לעזרתם. נוכחנו בכך לא פעם בעבר, למשל כאשר בדקנו את היקף השירותים שמצופה מהמדינה לתת לאזרחיה.⁹ האכזבה מאי־מילוי ציפייה זו בתחומים שונים – דיור, רפואה, חינוך וכדומה – חוזרת ומושמעת מעל בימות שונות: בכנסת, בתקשורת ובשיח הבין־אישי. בדקנו פעם אחת ב־2017 ופעם שנייה ב־2022 את מידת ההסכמה או האי־הסכמה של המרואינים עם המשפט: "אזרחי ישראל תמיד יכולים לסמוך על המדינה שתעזור להם בעת צרה". בשתי המדידות הרוב לא הסכימו שאפשר לסמוך על המדינה ובין שתי המדידות אף חלה עלייה בשיעור הלא־מסכימים וירידה בשיעור המסכימים.

תרשים 2.15 / "אזרחי ישראל תמיד יכולים לסמוך על המדינה שתעזור להם בעת צרה" (%, כלל המדגם)

בסקר 2022 מצאנו כי בקרב מי ששייכו עצמם לקבוצות חזקות בחברה, שיעור הסבורים שהמדינה עונה על הציפייה לסייע תמיד לאזרחיה (44%) גבוה במידה ניכרת משיעורם בקרב מי ששייכו עצמם לקבוצות חלשות (33%). ועם זאת, כאן גם כאן מדובר במיעוט שמטילים את יתבם על עזרת המדינה.

פילחנו את התשובות בסקר 2022 לפי גיל ומצאנו כי הצעירים היהודים פחות אופטימיים מהמבוגרים לגבי עתידה של ישראל. למעשה, הצעירים ביותר הם הקבוצה היחידה שרק מיעוט בה אופטימיים בנודון. בקרב הערבים אין שונות גדולה בין הקבוצות, אם כי המבוגרים ביותר (65 ומעלה) פחות אופטימיים מהצעירים מהם.

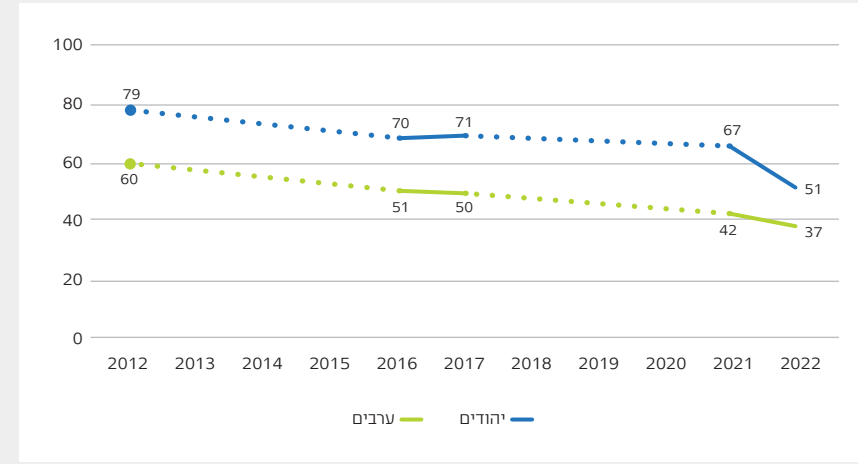
לוח 2.13 (%, יהודים, 2022, ערבים)

אופטימיים לגבי העתיד של ישראל	גיל	
42.5	24-18	יהודים
50	44-25	
51	64-45	
61	+65	
39	24-18	ערבים
36	44-25	
39	64-45	
29	+65	

בסקר 2022 בעוד הגברים היהודים אופטימיים יותר באשר לעתידה של ישראל מהנשים היהודיות (בהתאמה, 56% ו-46.5%), בקרב הערבים אין הבדל גדול בין נשים לגברים (בהתאמה, 38% ו-35.5%). כצפוי מצאנו בכלל המדגם גם הבדלים בין מי ששייכו עצמם לקבוצות חזקות בחברה לבין מי ששייכו עצמם לקבוצות חלשות (בהתאמה, 56.5% ו-39%).

ביקשנו גם לדעת אם יש קשר בין הערכת המצב הכללי של ישראל לבין האופטימיות לגבי עתידה. הצלבה של התשובות לשתי השאלות הללו לאורך השנים העלתה פערים גדולים באופטימיות בין מי שסבורים שמצבה של ישראל טוב, מי שסבורים שמצבה ככה-ככה ומי שסבורים שהמצב רע.

תרשים 2.17 / אופטימיים לגבי העתיד של ישראל (%, יהודים, ערבים)

פילוח של מדגם היהודים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדי-חילונים מראה כי לאורך השנים הקבוצה הדתית-לאומית היא האופטימית ביותר לגבי העתיד של ישראל (ממוצע רב-שנתי - 82.7%), ואילו החילונים הם הפחות אופטימיים מכולם (ממוצע רב-שנתי - 60.1%). ב-2022 שיעור האופטימיים בכל הקבוצות נמוך מהממוצעים הרב-שנתיים שלהן, ובקרב המסורתיים הלא-דתיים והחילונים כבר אין מדובר ברוב של אופטימיים.

פילוח לפי מחנה פוליטי מעלה כי השמאל (ממוצע רב-שנתי - 50.6%) פחות אופטימי לאורך השנים באשר לעתידה של ישראל מהימין ומהמרכז (ממוצעים רב-שנתיים, בהתאמה - 73.8% ו-67.3%). ושוב - ערכי מדידת האופטימיות של 2022 נמוכים בכל המחנות מהממוצעים הרב-שנתיים, כאשר הפער הגדול ביותר הוא בקרב מי שהגדירו עצמם "ימין", והקטן ביותר בקרב מי שהגדירו עצמם "שמאל".

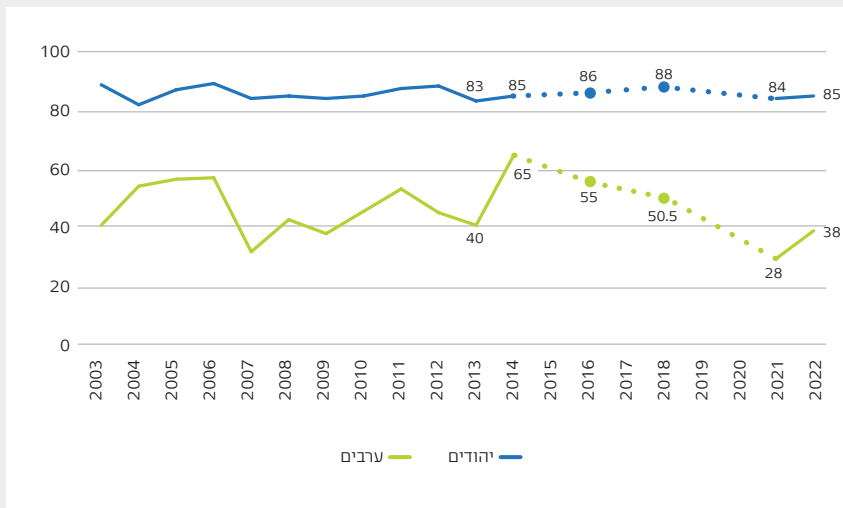
לוח 2.12 (%, יהודים)

אופטימיים לגבי העתיד של ישראל, 2022	אופטימיים לגבי העתיד של ישראל, ממוצע רב-שנתי		
53	69.2	חרדים	מיקום עצמי על הרצף חרדי-חילונים
73	82.7	דתיים-לאומיים	
54	79.9	מסורתיים דתיים	
46	69.5	מסורתיים לא-דתיים	
47	60.1	חילונים	
54	73.8	ימין	מחנה פוליטי
52	67.3	מרכז	
46.5	50.6	שמאל	

ואולם כאשר מפרקים את כלל המדגם ליהודים וערבים רואים לא רק הבדלים גדולים לאורך השנים, אלא גם דפוס התפתחות שונה: אצל היהודים יש יציבות מפליגה ושיעור גבוה ביותר של גאים בישראליותם (ממוצע רב־שנתי – 85.9%); ואילו אצל הערבים (ממוצע רב־שנתי – 46.0%) ניכרות עליות וירידות חדות (למשל, בעקבות מלחמת לבנון השנייה ובעקבות אירועי מאי 2021), ושיעור נמוך בהרבה גאים בישראליותם בהשוואה ליהודים.

ב־2022 לא היה שינוי בשיעור היהודים הגאים בישראליותם בהשוואה ל־2021 (85% השנה, בהשוואה ל־84% ב־2021), ואילו אצל הערבים ניכרת עלייה מסוימת (38% השנה, בהשוואה ל־28% בשנה שעברה – תוצאה נמוכה במיוחד, שנמדדה ביוני 2021 וככל הנראה הושפעה מאוד מאירועי מאי של שנה זו).

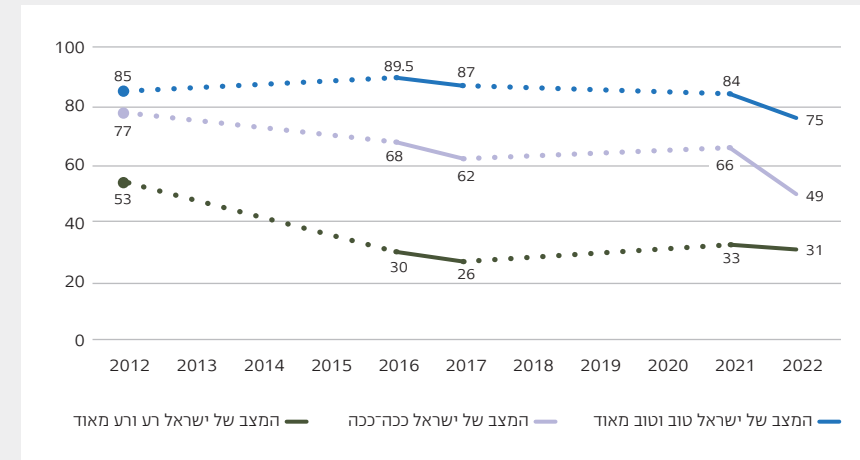
תרשים 2.20 / גאים בהיותם ישראלים (%), יהודים, ערבים)

כשמדובר בגברים לעומת נשים, אצל היהודים אין הבדל מגדרי לאורך השנים (ממוצע רב־שנתי: גברים – 85.8%; נשים – 86.1%). אצל הערבים הגברים מרגישים יותר גאווה בישראליותם מהנשים (ממוצע רב־שנתי: גברים – 49.7%; נשים – 42.3%).

פילוח של שיעורי הגאים להיות ישראלים בציבור היהודי לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מראה בבירור כי הדתיים-לאומיים הם הגאים ביותר בישראליותם (ממוצע רב־שנתי – 93.8%), ואילו החרדים הם הקבוצה הפחות גאה, אם כי גם בקרבם יש רוב (71.0%). גם בשאלה זו בכל הקבוצות מדידת 2022 נמוכה מהממוצע הרב־שנתי.

תרשים 2.18 / אופטימיים לגבי העתיד של ישראל (%), לפי הערכת מצבה של ישראל, (כלל המדגם)

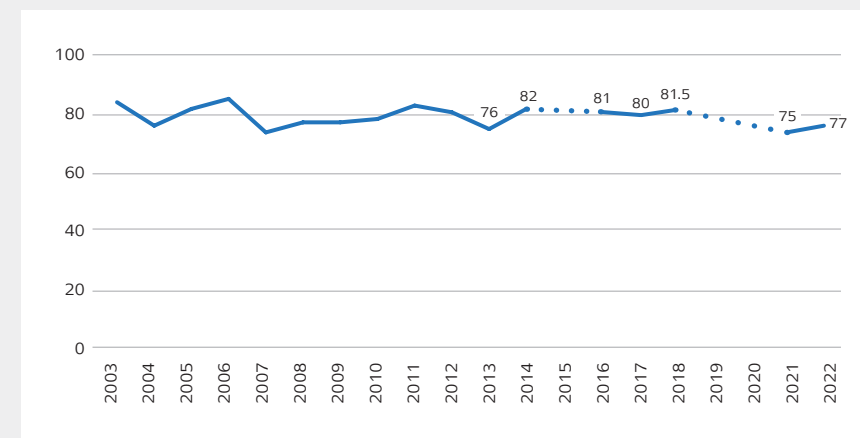

גאווה בישראליות

שאלה 4 | נספח 1, עמ' 131 | נספח 2, עמ' 148

הגאווה בישראליות היא אחד המדדים היציבים ביותר שאנחנו בודקים: לאורך השנים בכלל המדגם רוב הנשאלים גאים להיות ישראלים (ממוצע רב־שנתי – 79.8%). חרף מצב הרוח הירוד שהצבענו עליו לעיל, לא ניכרת ירידה מובהקת במידת גאווה זו. למעשה, השנה חלה אפילו עלייה קלה בהשוואה ל־2021 (שבה הייתה המדידה מן הנמוכות ביותר), אלא שאין לייחס לה משמעות רבה, שכן היא בטווח הטעות הסטטיסטית.

תרשים 2.19 / גאים בהיותם ישראלים (%), כלל המדגם)

קלה בהשוואה ל־2021 בתחושת הגאווה בישראליות (35% ב־2022 לעומת 28% בלבד ב־2021); כך גם בקרב הנוצרים (32% ב־2022 לעומת 23% ב־2021). באשר לדרוזים, ההשפעה של חקיקת חוק הלאום על מידת גאוותם בישראליות מורגשת באופן ברור בירידה החדה בין 2018 (הסקר נערך לפני חקיקת החוק) ל־2021 – מ־70% ב־2018 ל־33% ב־2021. ירידה זו קירבה אותם לבני שתי העדות הדתיות האחרות – המוסלמים והנוצרים. ואולם השנה חלה אצל הדרוזים נסיקה (68%) לערך דומה למדידת 2018, אלא שיש לחכות ולראות אם מדובר בקפיצה חד־פעמית או חזרה לעבר.

לוח 2.15 (% ערבים)

גאים בהיותם ישראלים, ממוצע רב־שנתי	גאים בהיותם ישראלים, 2022	עדות דתיות
42.1	35	מוסלמים
50.5	32	נוצרים
66.3	68	דרוזים

השווינו גם בין תשובות המרואיינים הערבים שהצביעו לאורך השנים למפלגות ציוניות לבין מי שהצביעו למפלגות לא־ציוניות (ערביות). מצאנו כי שיעור הגאים בקרב מצביעי המפלגות הציוניות (ממוצע רב־שנתי – 69.1%) הוא כמעט כפול מזה של מצביעי המפלגות הלא־ציוניות (הערביות) (ממוצע רב־שנתי – 39.6%).

פילחנו את מדגם 2022 לפי גיל. בקרב המרואיינים היהודים לא מצאנו הבדלים בין הקבוצות. ואולם אצל הערבים מצאנו כי הקבוצות הצעירות הרבה פחות גאות בישראליותן מהקבוצות המבוגרות יותר.

לוח 2.16 (% 2022, ערבים)

גיל	גאים בהיותם ישראלים
24–18	28
44–25	36.5
64–45	42
+65	51

הצלבנו את התשובות לשאלת הגאווה בישראליות עם התשובות לשאלת מצבה של ישראל באופן כללי. מצאנו כי שיעור הגאים בישראליותם בקרב המעריכים את מצבה של ישראל בשלילה נמוך לאורך כל השנים מאשר בקרב המעריכים את מצבה "ככה־ככה", ולא כל שכן מאשר בקרב הסוברים שמצבה טוב.

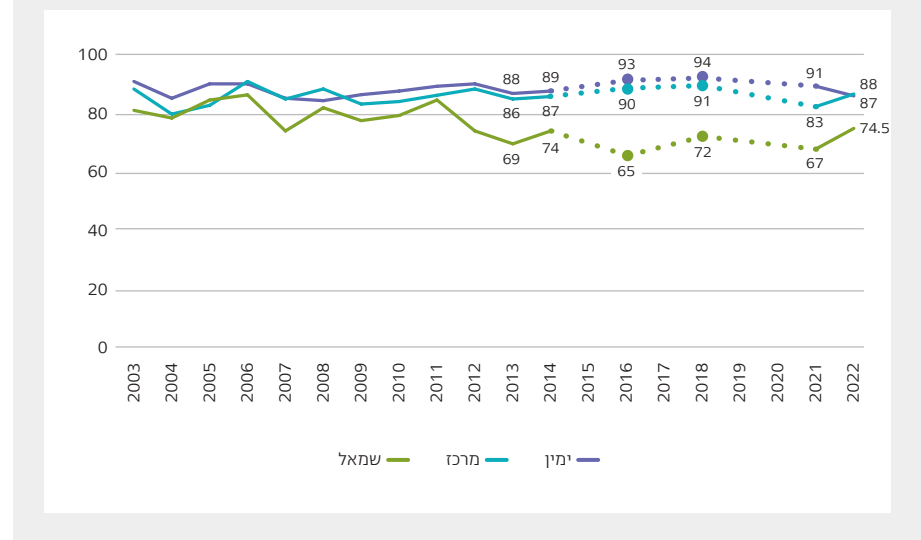
לוח 2.14 (% יהודים)*

גאים בהיותם ישראלים, ממוצע רב־שנתי	גאים בהיותם ישראלים, 2022	חברים
71.0	62	חרדים
93.8	93	דתיים־לאומיים
91.9	91	מסורתיים*
83.4	84	חילונים

* היות שעד 2011 אין הפרדה בין מסורתיים דתיים ללא־דתיים, צירפנו כאן את שתי הקבוצות יחדיו.

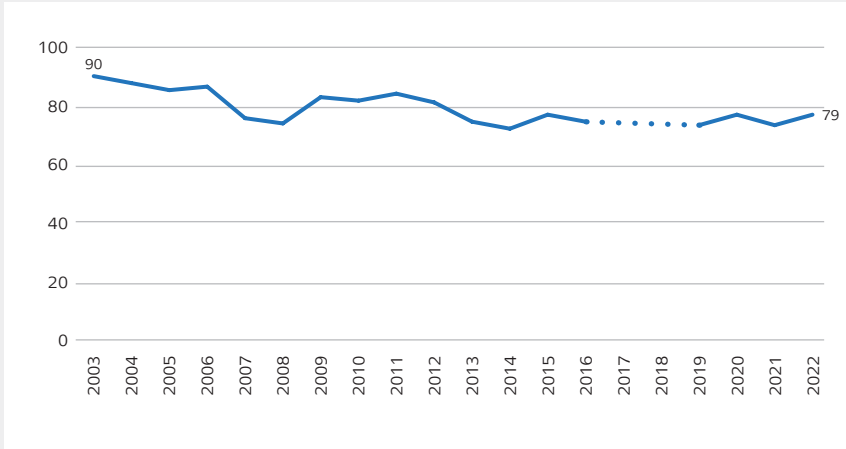
פילוח של מדגמי היהודים לפי מחנה פוליטי מעלה שבכל השנים ובכל שלושת המחנות הרוב גאים בישראליותם. עם זאת, יש קרבה רבה יחסית בין המרכז לימין במידת הגאווה בישראליות (ממוצע רב־שנתי: ימין – 89.7%; מרכז – 87.0%), ואילו השמאל נמצא רוב השנים מעט נמוך יותר (ממוצע רב־שנתי – 77.0%). גם ב־2022 נשמרה אותה מתכונת: בימין ובמרכז שיעור הגאים בישראליותם קרוב וגבוה מאשר בשמאל (ימין – 87%; מרכז – 88%; שמאל – 74.5%). יתרה מזו, מדידת 2022 בימין ובמרכז קרובה לממוצע הרב־שנתי, ואילו בשמאל היא מעט נמוכה ממנו.

תרשים 2.21 / גאים בהיותם ישראלים (% לפי מחנה פוליטי, יהודים)

ומה קורה בציבור הערבי? השוואה של הממוצעים הרב־שנתיים לפי עדות דתיות מעלה כי שיעור הגאים בישראליותם בקרב הדרוזים גבוה יותר מאשר בקרב הנוצרים והמוסלמים (מוסלמים – 42.1%; נוצרים – 50.5%; דרוזים – 66.3%). הנתונים מלמדים גם כי בקרב המוסלמים חלה ב־2022 התאוששות

תרשים 2.23 / מרגישים את עצמם חלק ממדינת ישראל ומבעיותיה (% כלל המדגם)

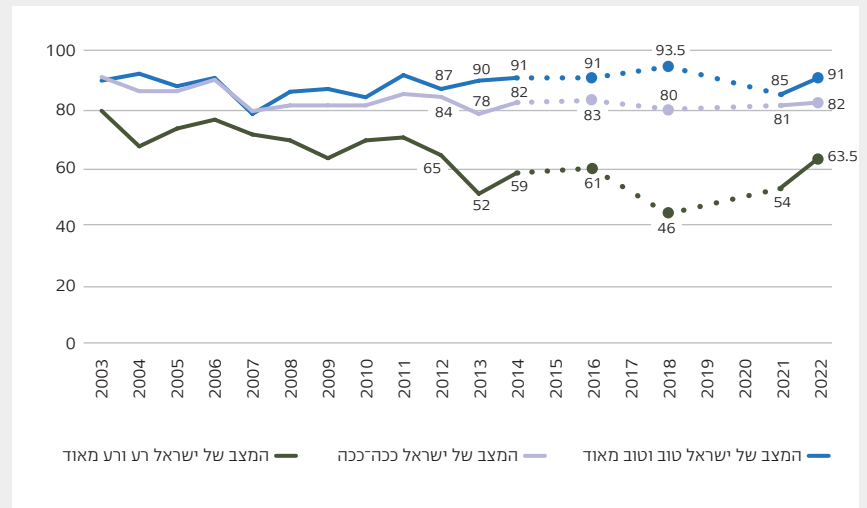

* עד שנת 2014 הוצגה לפני המרואיינים קטגוריית תשובה נוספת – "במידה מסוימת". לצורך השוואה בין השנים פילחנו אותה פרופורציונית בין התשובות החיוביות והשליליות.

עם זאת, חלוקה לשניים של תקופת המדידות מראה שבמחצית השנייה חלה ירידה מסוימת בתחושת השייכות הכללית למדינה ובעיותיה (ממוצע רב־שנתי 2003–2012 – 83.9%; ממוצע רב־שנתי 2022–2013 – 77.2%).

תחושת השייכות של היהודים גבוהה לאורך כל הדרך מזו של הערבים (ממוצע רב־שנתי יהודים – 86.2%; ממוצע רב־שנתי ערבים – 48.7%). בשאלה הזו הפער בין שתי הקבוצות יציב מאוד, וגם התפלגות התשובות לשאלה בשתייהן יציבה למדי. עם זאת, בשנת 2022 חלה עלייה מסוימת בתחושת השייכות של היהודים לעומת השנה שעברה (מ־82% ל־86%), אבל אצל הערבים חלה ירידה (מ־43% ל־40.5%).

תרשים 2.22 / גאים בהיותם ישראלים (% לפי הערכת מצבה של ישראל, כלל המדגם)

תחושת שייכות למדינה

שאלה 7 | נספח 1, עמ' 132 | נספח 2, עמ' 149

במקביל לשאלת הגאווה בישראליות בחנו גם הפעם שאלה שחזרה ברבים ממדדי הדמוקרטיה השנתיים הקודמים: "באיזו מידה אתה מרגיש עצמך חלק ממדינת ישראל ומבעיותיה?" כפי שניתן לראות בתרשים הבא, כמו בשאלת הגאווה גם בשאלה זו מצאנו בכלל המדגם תחושת שייכות גבוהה למדינה ולבעיותיה וגם יציבות רב־שנתית גבוהה מאוד (ממוצע רב־שנתי – 81%). מעבר לכך, כמו בתחושת הגאווה גם בתחושת השייכות ניכרת בכלל המדגם עלייה קלה בהשוואה לשנה שעברה (2021 – 76%; 2022 – 79%), אבל גם היא בטווח הטעות הסטטיסטית, כך שבשלב זה אי־אפשר לייחס לה חשיבות מהותית.

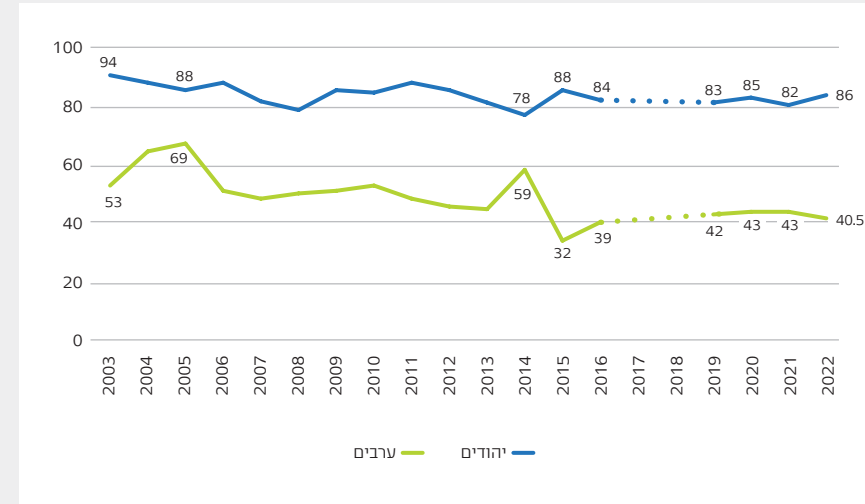
לוח 2.17 (%) יהודים)

מרגישים את עצמם חלק ממדינת ישראל ומבעיותיה, 2022	מרגישים את עצמם חלק ממדינת ישראל ומבעיותיה, ממוצע רב־שנתי		
64	72.5	חרדים	
90	90.5	דתיים־לאומיים	מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים
89	87.8	מסורתיים	
89	86.7	חילונים	
86	86.7	ימין	
87	87.5	מרכז	מחנה פוליטי
92	87.5	שמאל	
81	77.0	24-18	
81	83.9	44-25	גיל
91	90.6	64-45	
92	90.1	+65	

פילוח של מדגמי הערבים לפי עדות דתיות מעלה הבדלים ניכרים: רוב בקרב הדרוזים מרגישים שייכות למדינה ולבעיותיה, אבל בקרב הנוצרים והמוסלמים מדובר במיעוט. מדידת 2022 בקרב המוסלמים נמוכה במידה ניכרת מהממוצע הרב־שנתי שלהם, בקרב הנוצרים מדידת השנה נמוכה יותר במעט, ובקרב הדרוזים – מדובר בעלייה קטנה בתחושת השייכות השנה בהשוואה לממוצע הרב־שנתי.

פילוח של תשובות המרוויינים הערבים לפי הצבעה למפלגות ציוניות ולמפלגות לא־ציוניות (ערביות) מעלה כצפוי כי תחושת השייכות של הקבוצה הראשונה גבוהה בהרבה על פי הממוצע הרב־שנתי, ובשנת 2022 מדובר בשיעור כפול של תחושת שייכות! כמו במדגמי היהודים גם במדגמי הערבים פילוח לפי גיל העלה שיעורי תחושת שייכות נמוכים יותר בקרב הקבוצות הצעירות לאורך הדרך. בקבוצה הצעירה ביותר מדובר השנה במיעוט, ושליש בלבד חשים חלק מהמדינה ומבעיותיה.

תרשים 2.24 / מרגישים את עצמם חלק ממדינת ישראל ומבעיותיה (%) יהודים, ערבים)

* עד שנת 2014 הוצגה לפני המרוויינים קטגוריית תשובה נוספת – "במידה מסוימת". לצורך השוואה בין השנים פילחנו אותה פרופורציונית בין התשובות החיוביות והשליליות.

פילוח של מדגמי היהודים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים מעלה שהחרדים הם הקבוצה שמרגישה פחות מהאחרות שייכות למדינת ישראל ולבעיותיה. אם כי גם אצלם מדובר ברוב, זו הקבוצה היחידה שמדידת 2022 בה נמוכה משמעותית מהממוצע הרב־שנתי. הדתיים־לאומיים הם הקבוצה שמרגישה שייכות במידה הרבה ביותר.

לאורך השנים לא נמצאו בשאלה זו הבדלים שיטתיים בין המחנות הפוליטיים, אבל בשנת 2022 בולטת תחושת השייכות הגבוהה יותר של מחנה השמאל, מן הסתם בשל הנציגות של המחנה בממשלה לאחר שנים של "גלות" באופוזיציה.

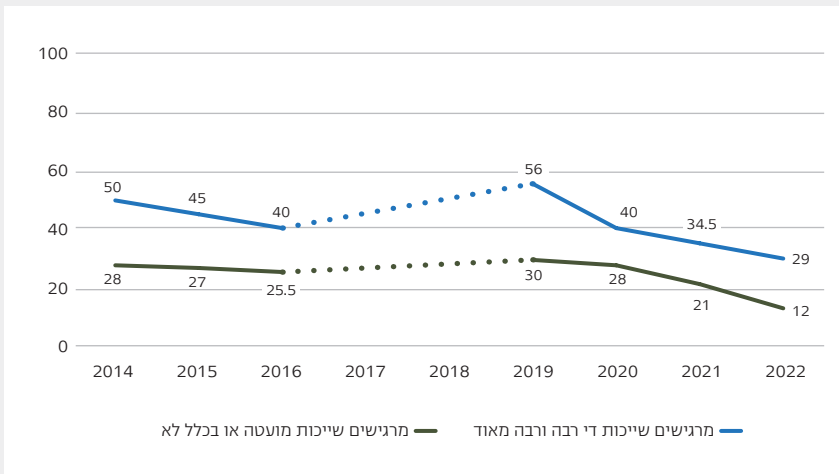
גם פילוח של התשובות לפי גיל העלה רוב גדול מאוד בכל הקבוצות למדווחים כי הם חשים חלק מהמדינה ומבעיותיה, אבל הוא קטן יותר בקבוצות הגיל הצעירות יותר.

לוח 2.18 (% ערבים)

מרגישים חלק ממדינת ישראל ומבעיותיה, 2022	מרגישים חלק ממדינת ישראל ומבעיותיה, ממוצע רב־שנתי		
37	45.9	מוסלמים	
45	47.5	נוצרים	עדות דתיות
68	64.6	דרוזים	
*36	44	למפלגות לא־ציוניות (ערביות)	הצבעה בבחירות
*69	65.2	למפלגות ציוניות	
33	38.8	24-18	גיל
38.5	49.2	44-25	
48	55.1	64-45	
44	55.8	+65	

* לפי הדיווח על ההצבעה ב־2021.

תרשים 2.25 / הערכת מצבה של ישראל באופן כללי כטוב (% לפי תחושת השייכות למדינה ולבעיותיה, כלל המדגם)

להגר או להישאר?

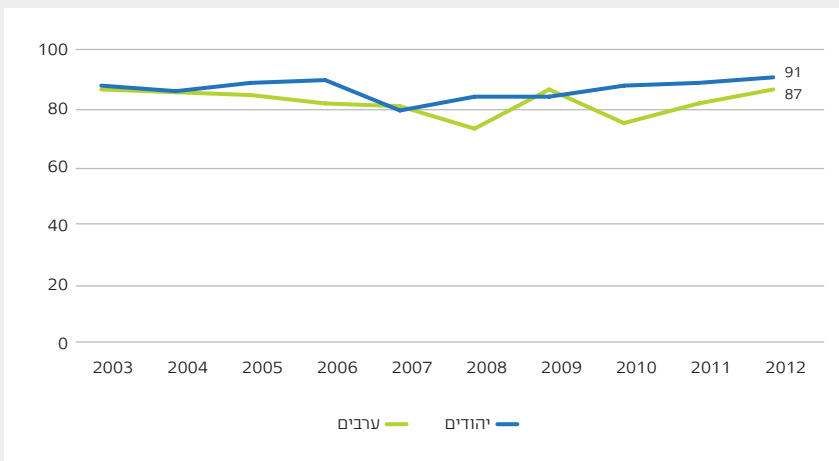
שאלה 63 | נספח 1, עמ' 143 | נספח 2, עמ' 184

ביקשנו לדעת אם הישראלים מעוניינים להישאר בישראל או להגר ממנה. בעבר (2003-2012) השאלה נשאלה כדלקמן: "האם אתה רוצה או לא רוצה לחיות בארץ לטווח הרחוק?" הממוצע הרב־שנתי עבור הרוצים להישאר בארץ של מדגמי היהודים היה 86.8% ועבור מדגמי הערבים – 82.5%. כלומר, שיעור היהודים שרצו לחיות בארץ לטווח הארוך בשנים אלה היה מעט יותר גבוה.

פילוח התשובות של מדגם 2022 לפי שיוך עצמי לקבוצות חזקות או חלשות בחברה מראה שגם אצל היהודים וגם אצל הערבים מי ששייכו עצמם לקבוצות חזקות מרגישים חלק מן המדינה יותר ממי ששייכו עצמם לקבוצות חלשות. רוב גדול אצל היהודים מדווחים על קשר למדינה, בין שהם משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה ובין שלחלשות (88.5% ו־82%, בהתאמה); אצל הערבים מדובר במיעוט (גדול) בשני המקרים (48.5% ו־34.5%). שוב אנחנו רואים כי גם ערבים המשייכים עצמם לקבוצות חזקות מרגישים פחות קשר למדינה מיהודים בעלי שיוך דומה.

ביקשנו לדעת אם יש קשר בין תחושת השייכות לבין הערכת המצב של ישראל באופן כללי. הצלבה של התשובות לשתי השאלות הללו לאורך השנים מעלה כי מי שמרגישים שייכות רבה למדינה ולבעיותיה מעריכים באופן שיטתי את מצבה בחיוב יותר ממי שמרגישים אליה שייכות מעטה או כלל לא.

תרשים 2.26 / רוצים לחיות בארץ לטווח הרחוק (% יהודים, ערבים)

לוח 2.19 (% יהודים)

מדיפים להישאר לחיות בארץ, ממוצע רב־שנתי	מדיפים להישאר לחיות בארץ, 2022		
90.9	80	חרדים	
91.5	87	דתיים־לאומיים	מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים
82.4	68	מסורתיים דתיים	
78.1	65	מסורתיים לא־דתיים	
69.0	58	חילונים	
80.8	70	ימין	
74.3	64	מרכז	מחנה פוליטי
71.4	61	שמאל	
80.8	73.5	משייכים עצמם לקבוצות חזקות	שייכות לקבוצות חזקות או חלשות בחברה
69.4	56	משייכים עצמם לקבוצות חלשות בחברה	

את מדגמי הערבים פילחנו לפי עדות דתיות והצבעה בבחירות לכנסת. המוסלמים מדווחים בשיעור גבוה יותר מהנוצרים ומהדרוזים על רצונם להישאר בארץ גם אם תינתן להם אפשרות נוחה להגר. ההבדלים לפי הצבעה לא נמצאו משמעותיים סטטיסטית.

לוח 2.20 (% ערבים)

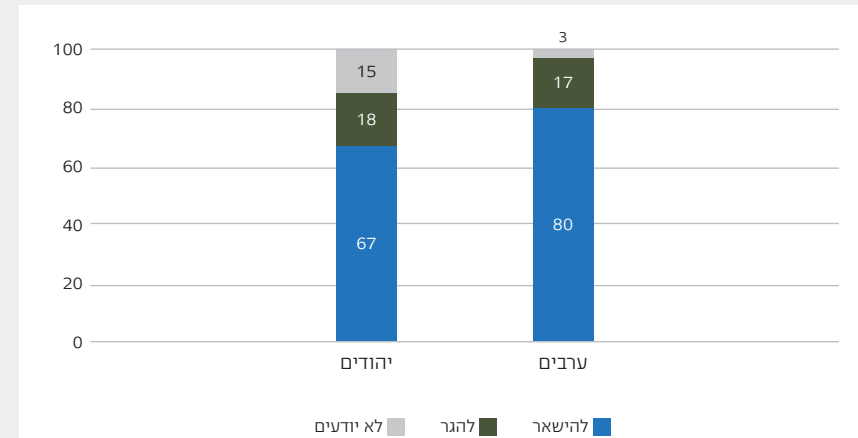
מדיפים להישאר לחיות בארץ, ממוצע רב־שנתי	מדיפים להישאר לחיות בארץ, 2022		
84.2	84	מוסלמים	עדות דתיות
70.3	74	נוצרים	
77.8	72	דרוזים	
81.9	*80.7	למפלגות לא־ציונית (ערביות)	הצבעה בבחירות
78.3	*75.3	למפלגות ציוניות	

* לפי הדיווח על ההצבעה ב־2021.

הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים קבוצות הגיל הצעירות פתוחות יותר לאפשרות של הגירה. הלוח שלהלן מראה את שיעור מי שענו שבהינתן התנאים שהצגנו הם יעדיפו לגור במקום אחר – בקרב היהודים יש בממוצע נכונות גבוהה יותר לעשות מהלך כזה.

משנת 2015 שונה נוסח השאלה כך: "אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר לחיות בישראל?". גם כאן מצאנו רוב אצל היהודים ואצל הערבים המעדיפים להישאר בארץ (ממוצע רב־שנתי: יהודים – 77.2%; ערבים – 82%). כפי שאפשר לראות בתרשים הבא, המציג את נתוני 2022, הרוב אצל הערבים גבוה מזה שאצל היהודים.

תרשים 2.27 / "אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר לחיות בישראל?", 2022 (% יהודים, ערבים)

פילוח של מדגמי היהודים מאז 2015 לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים מעלה שהדתיים־לאומיים והחרדים מעוניינים בשיעורים הגבוהים ביותר להישאר בארץ. עם זאת, בכל הקבוצות על רצף זה המדידה של 2022 נמוכה מהממוצע הרב־שנתי. פילוח התשובות לפי מחנה פוליטי מעלה כי בימין שיעור המעוניינים להישאר בארץ עולה על שיעורם במרכז ובשמאל; ושוב, בכל הקבוצות מדידת 2022 נמוכה מהממוצע הרב־שנתי. כשמדובר בשיוך לקבוצות חזקות וחלשות בחברה – מי ששייכו עצמם לקבוצות חזקות דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על רצון להישאר בארץ ממי ששייכו עצמם לקבוצות חלשות.

לוח 2.21 (%, 2022, יהודים, ערבים)

גיל	מעדיפים להגר מישראל	
	יהודים	ערבים
18-24	24	22
25-44	19	20
45-64	19	12
+65	11	6

הצלבנו את התשובות לשאלה בעניין הנוכחות להישאר או להגר עם התשובות לשאלה בעניין האופטימיות לגבי העתיד של מדינת ישראל. מצאנו כי בקרב האופטימיים לגבי העתיד של ישראל שיעור המעוניינים להישאר בארץ גבוה בהרבה מאשר בקרב הפסימיים. השוואה של מדידת 2022 לממוצע הרב־שנתי מעלה כי בקרב האופטימיים לגבי עתידה של ישראל ההבדל מזערי, אבל בקרב הפסימיים שיעור המעוניינים להישאר בארץ ב־2022 נמוך בכירור מהממוצע הרב־שנתי.

לוח 2.22 (%, כלל המדגם)

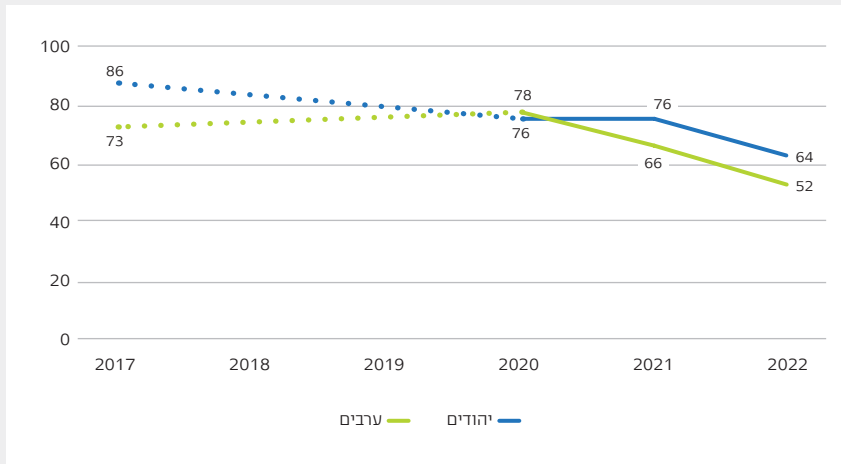
מעדיפים להישאר לחיות בארץ, ממוצע רב־שנתי	מעדיפים להישאר לחיות בארץ, 2022	אופטימיים לגבי העתיד של ישראל
83.7	85	85
59.6	54	54

■ ישראל היא מקום שטוב לחיות בו?

שאלה 32 | נספח 1, עמ' 137 | נספח 2, עמ' 166

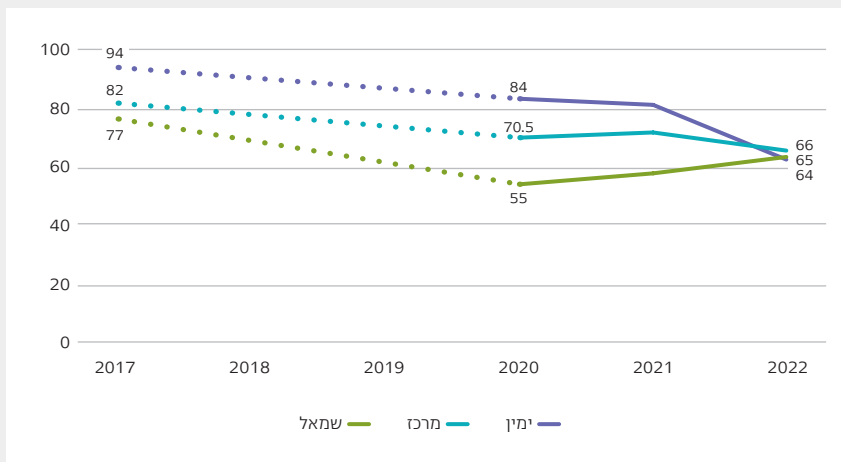
על רקע הרצון הרב (אם כי הפוחת במקצת) של הציבור הישראלי להישאר בארץ גם בהינתן תנאים טובים למעבר למקומות אחרים, חזרנו ובחנו את השאלה אם לדעת המרואיינים ישראל היא מקום שטוב לחיות בו. בארבע המדידות שקיימנו יש רוב לעונים על השאלה בחיוב, אם כי רוב זה קטן יותר בקרב הערבים מאשר בקרב היהודים (ממוצע רב־שנתי: יהודים – 75.5%; ערבים – 67.3%). במדידה הנוכחית ניכרת ירידה הן אצל היהודים (מ־76% ל־64%) הן אצל הערבים (מ־66% ל־52%). בסך הכול בשנת 2022 שיעור העונים בחיוב על השאלה הוא הנמוך ביותר בכל המדידות שביצענו.

תרשים 2.28 / מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו (%, יהודים, ערבים)

פילוח של התשובות לשאלה זו בסקר 2022 לפי מחנה פוליטי (מדגם יהודים) מראה שינוי בהשוואה לעבר: במדידות הקודמות הערכת ישראל כמקום שטוב לחיות בו בקרב מי שהגדירו עצמם "ימין" הייתה הגבוהה ביותר (ממוצע רב־שנתי – 80.9%); במקום השני היה המרכז (ממוצע רב־שנתי – 72.8%), ובתחתית – השמאל (ממוצע רב־שנתי – 64.0%). ב־2022 מצאנו התלכדות של שלושת המחנות סביב שיעור דומה מאוד (ימין – 64%; מרכז – 66%; שמאל – 65%). בהשוואה ל־2021, חלה ירידה חדה למדי בשיעור הזה בימין ובמרכז ועלייה בשמאל.

תרשים 2.29 / מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו (%, לפי מחנה פוליטי, יהודים)

ניתוח התשובות לשאלה זו לפי גיל מראה שהן בקרב היהודים הן בקרב הערבים קבוצות הגיל הצעירות יותר, שהן הפוטנציאל הגבוה יותר להגירה, מעריכות בשיעורים נמוכים יותר את ישראל כמקום שטוב לחיות בו. למעשה, זו הפעם הראשונה שרק מיעוט בקבוצת הצעירים ביותר מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים.

לוח 2.23 (% ,2022, יהודים, ערבים)

גיל	מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו	
	יהודים	ערבים
24-18	43	37
44-25	58.5	49.5
64-45	69	64
+65	80	63

הצלבנו את התשובות לשאלה אם ישראל היא מקום שטוב לחיות בו עם התשובות לשאלה לגבי הכוונה להישאר בארץ או להגר. מצאנו כי שיעור המעוניינים להישאר בארץ בקרב הסבורים כי ישראל היא מקום שטוב לחיות בו הוא כמעט כפול משיעורם של מי שסבורים כי ישראל אינה מקום שטוב לחיות בו.

לוח 2.24 (% , כלל המדגם)

מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו	מסכימים להישאר לחיות בארץ, ממוצע רב־שנתי	מעדיפים להישאר לחיות בארץ, 2022
מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו	82.8	82
לא מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו	48.4	49

פרק 3 / מחויבות הציבור בישראל לעקרונות דמוקרטיים

הנושאים הנדונים בפרק זה:

- מידת התמיכה בזכויות יתר ליהודים בישראל
- רוצים מנהיג חזק?
- שילוב מפלגות ערביות בקואליציה
- החלטות גורליות למדינה בנושאי ביטחון וחברה – ברוב יהודי בלבד?
- סמכות בית המשפט העליון לבטל חוקים
- מידת הלגיטימציה לשימוש בכוח למימוש מטרות פוליטיות
- המידה שבה נשמרים עקרונות הדמוקרטיה

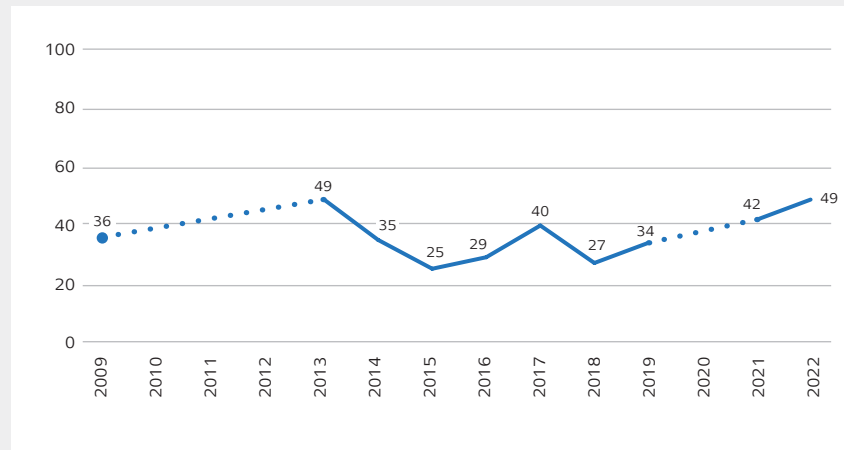
בפרק זה אנו מפנים זרקור לתשתית הרעיונית של הדמוקרטיה הישראלית ובודקים מה מידת המחויבות של הציבור לערכי יסוד דמוקרטיים כגון שוויון אזרחי, הפרדת רשויות והגבלה של פרקטיקות מסוימות (למשל הפעלת אלימות) לצורך מימוש מטרות פוליטיות.

■ זכויות יתר לאזרחים יהודים?

שאלה 37 | נספח 1, עמ' 138 | נספח 2, עמ' 168

עשר פעמים לאורך השנים בדקנו את מידת התמיכה של הציבור היהודי במתן זכויות יתר ליהודים בישראל בתוקף היותה מדינה יהודית. הממוצע הרב־שנתי של התמיכה בזכויות יתר כאלה עומד על 36.6%. אומנם לכאורה מדובר במיעוט של מעט מעל שליש, אבל מאז 2018 אנו רואים עלייה בשיעור התומכים ברעיון זה, ובשנתיים האחרונות אף התקבלו ערכים גבוהים מהממוצע הרב־שנתי. במדידת 2022 כמעט מחצית מהמרוויינים היהודים (49%) צידדו בכך שליהודים יהיו בישראל יותר זכויות מאשר ללא־יהודים, ממצא שמסמן התרחקות מהעיקרון הדמוקרטי של שוויון זכויות לכלל האזרחים. אומנם מדידה גבוהה כזו התקבלה גם בשנת 2013, אלא שאז היא הייתה חד־פעמית ומייד לאחריה באה ירידה. לעומת זאת, בעת הזו מדובר במדידה אחת על רקע עלייה מתמשכת בתמיכה בזכויות יתר ליהודים, אם כי אין לנו אפשרות לדעת כרגע אם לאחריה תבוא ירידה או שהעלייה של השנים האחרונות תימשך.

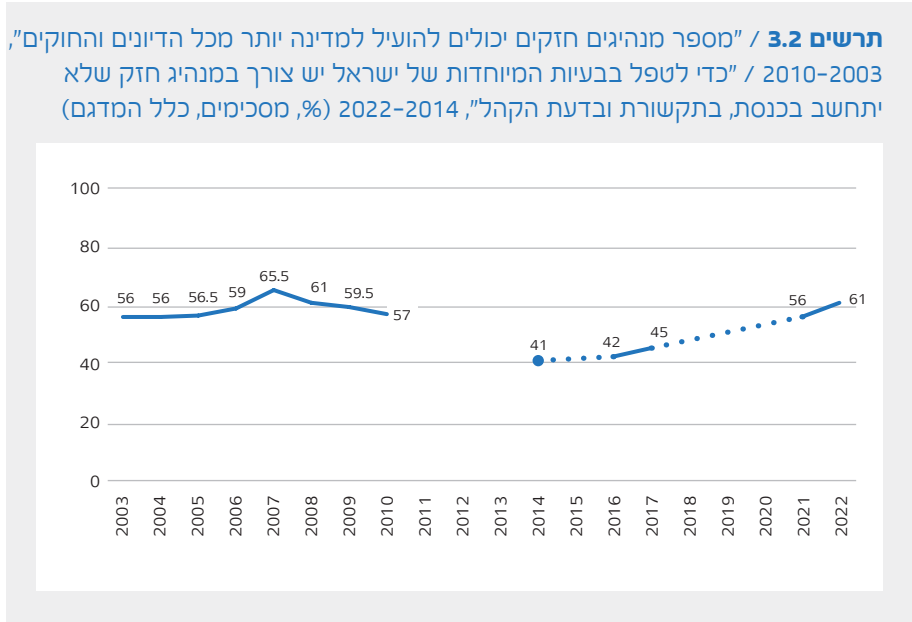
תרשים 3.1 / מסכימים שבישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים (% יהודים)

במידת ההסכמה שלאזרחים היהודים צריכות להיות יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים נמצאו הבדלים גדולים בין שלושת המחנות הפוליטיים (יהודים): ב־2022 רוב גדול ממי שמיקמו עצמם בימין הסכימו עם טענה זו (62%), לעומת כשליש במרכז ומיעוט זעום בשמאל (11%). כפי שאפשר לראות בלוח שלהלן, ניתן למצוא עוד הבדל בין המחנות בהשוואה של המדידה האחרונה לממוצע הרב־שנתי: בעוד בשמאל הערך השנה כמעט זהה לממוצע הרב־שנתי, במרכז התמיכה בהיגד השנה גבוהה מהממוצע הרב־שנתי ב־8%, ובימין – ב־14%; קרי, בשני המחנות האחרונים חלה עלייה בתפיסה לא דמוקרטית זו.

הבדלים משמעותיים נמצאו גם בין הקבוצות על הרצף חרדים־חילוניים. במדידה השנה, כמו בכל המדידות שקדמו לה, רק מיעוט מהחילוניים מסכימים שליהודים צריכות להיות יותר זכויות מאשר ללא־יהודים, ואילו בשאר הקבוצות שיעור המסכימים עם היגד זה הוא רוב, והוא גם גבוה מהממוצעים הרב־שנתיים שלהן. הפער הגדול ביותר בין מדידת השנה לבין הממוצע הרב־שנתי נמצא בקרב המסורתיים הדתיים והדתיים־לאומיים.

הבדלים בציבור היהודי נמצאו גם לפי גיל: הצעירים ביותר (גילי 18–24) מסכימים בשיעורים הגבוהים ביותר שלאזרחים היהודים צריכות להיות יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים (59% – 2022); ממוצע רב־שנתי – 46.6%). ככל שהמרוויינים מבוגרים יותר, כך יורדת תמיכתם בזכויות יתר ליהודים, והתמיכה הנמוכה ביותר היא אצל גילי 65 ומעלה (29% – 2022); ממוצע רב־שנתי – 30.2%. יש לציין שכפי שהראינו בפרק 1, בקבוצות הגיל הצעירות יש נוכחות גבוהה יותר של הקבוצות הדתיות יותר – חרדים, דתיים־לאומיים ומסורתיים דתיים, לפיכך ייתכן שמידת הדתיות היא בעצם המשטנה המשתקף כאן יותר מהגיל כשלעצמו.

בפילוח ליהודים וערבים ניתן לראות הבדלים משמעותיים מבחינת הממוצע הרב-שנתי ביחס לשני נוסחי השאלה: בעוד רוב היהודים הסכימו עם הנוסח המוקדם של השאלה (ממוצע רב-שנתי - 60.7%), פחות ממחצית מהערבים (48.2%) הסכימו איתו. לעומת זאת, כשמדובר בנוסח המאוחר, מצאנו תמיכה רבה יותר של הערבים (ממוצע רב-שנתי - 58.6%) מאשר של היהודים (ממוצע רב-שנתי - 47.0%). ייתכן שההבדל נעוץ בכך שהנוסח המוקדם מדבר על מספר מנהיגים, ואילו המאוחר על מנהיג אחד, גרסה שמדברת יותר לליבם של המרוויינים הערבים וכחות לליבם של היהודים; וייתכן שההבדל הוא תוצאה של שינוי בניסיונות הזמן, שהגבירו את תמיכת הערבים בדפוס שלטוני זה. עם זאת, יש לציין כי בשתי המדידות האחרונות (2021 ו-2022) ניכרת התקרבות בין תשובות היהודים לתשובות הערבים לשאלה זו, ובשני הציבורים יש רוב לתומכים במנהיג חזק.

לוח 3.2 (% מסכימים, יהודים, ערבים)

	"מספר מנהיגים חזקים יכולים להועיל למדינה יותר מכל הדיונים והחוקים", ממוצע רב-שנתי 2010-2003	"כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת ובדעת הקהל", ממוצע רב-שנתי 2014-2022
יהודים	60.7	47.0
ערבים	48.2	58.6

פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) של מידת התמיכה בהיגד המאוחר "כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת ובדעת הקהל" מעלה שתי נקודות מרכזיות: ראשית, לאורך כל התקופה התמיכה הגבוהה ביותר במנהיג חזק היא בימין והנמוכה ביותר

לוח 3.1 (% יהודים)

מסכימים שלאזרחים היהודים צריכות להיות יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא-יהודים	ממוצע רב-שנתי	2022
שמאל	12.1	11
מחנה פוליטי		
מרכז	25.6	33.5
ימין	48.4	62
חרדים	63.5	69
מיקום על הרצף		
דתיים-לאומיים	52.7	67
מסורתיים דתיים	48.2	67
מסורתיים לא-דתיים	38.1	52
חילונים	23.3	29.5
גיל		
24-18	46.6	59
44-25	39.0	58
64-45	33.4	45
+65	29.2	29

רוצים מנהיג חזק?

שאלה 48 | נספח 1, עמ' 140 | נספח 2, עמ' 174

שלטון דמוקרטי מתבסס על מערכת של איזונים ובלמים בין הגופים והכוחות השונים במדינה ובחברה. לאורך השנים בחנו 13 פעמים אם יש או אין בישראל כמיהה ל"מנהיג חזק" המרכז בידיו את מרבית הכוח במדינה, ולפיכך יכול לפעול ללא מגבלות של הכנסת, של הבירוקרטיה ושל התקשורת. שאלנו את השאלה לגבי הרצון במנהיג חזק בשני אופנים: עד שנת 2010 בחנו את מידת התמיכה בהיגד "מספר מנהיגים חזקים יכולים להועיל למדינה יותר מכל הדיונים והחוקים", ומאז 2014 בחנו את מידת ההסכמה עם ההיגד "כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת ובדעת הקהל".

במרבית המדידות מצאנו שיעור גבוה של תומכים ברעיון של מנהיג חזק, למעט בשנים 2014-2017, אז רק מיעוט, אם כי גדול, תמך בעמדה זו. ממוצע התמיכה הרב-שנתי בהיגד בשנים 2010-2003 הוא 58.8%, והממוצע להיגד בשנים 2014-2022 הוא 49.0%. עם זאת, בעוד בהתייחס להיגד הראשון השינויים בין המדידות השנתיות היו קטנים, בהתייחס להיגד השני ניכרת עלייה מתמדת בתמיכה במנהיג חזק - ממיעוט של 41% ב-2014 לרוב משמעותי (61%) ב-2022.

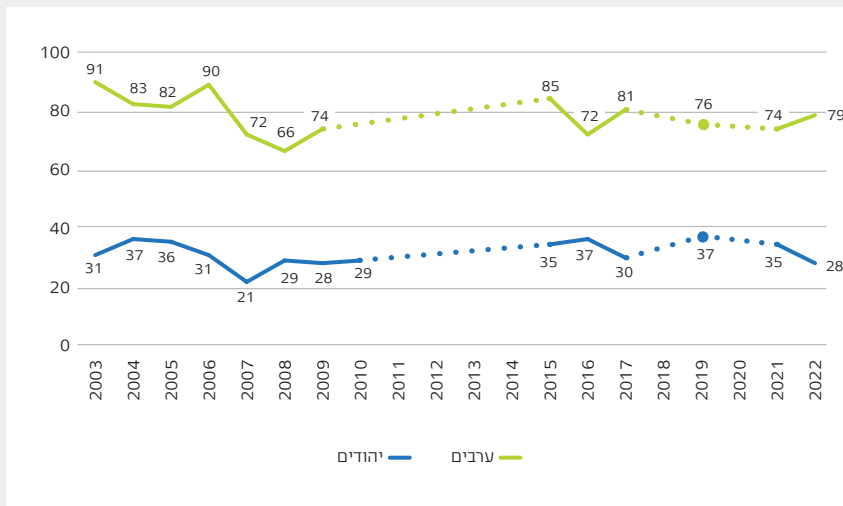
■ שילוב מפלגות ערביות בקואליציה

שאלה 59 | נספח 1, עמ' 142 | נספח 2, עמ' 182

הסוגיה של שילוב מפלגות ערביות בקואליציה העסיקה לא פעם את המערכת הפוליטית ואת הציבור בארץ, אך מאז צירוף רע"ם לממשלת בנט-לפיד היא נעשתה לאחת המרכזיות בפוליטיקה הישראלית. בעשרים השנה האחרונות בחנו 14 פעמים את עמדת הציבור הישראלי לגבי צירוף מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים.

בכל המדידות רוב גדול במדגמי הערבים תומכים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים (ממוצע רב-שנתי - 78.8%), אך במדגמי היהודים רק מיעוט תומכים בכך (ממוצע רב-שנתי - 31.7%). מן הסתם על רקע כניסת מפלגת רע"ם לקואליציה בקיץ 2021, השנה עלתה התמיכה במהלך כזה בקרב המרואיינים הערבים, ואילו בקרב היהודים התמיכה בצירוף מפלגות ערביות לקואליציה ירדה.

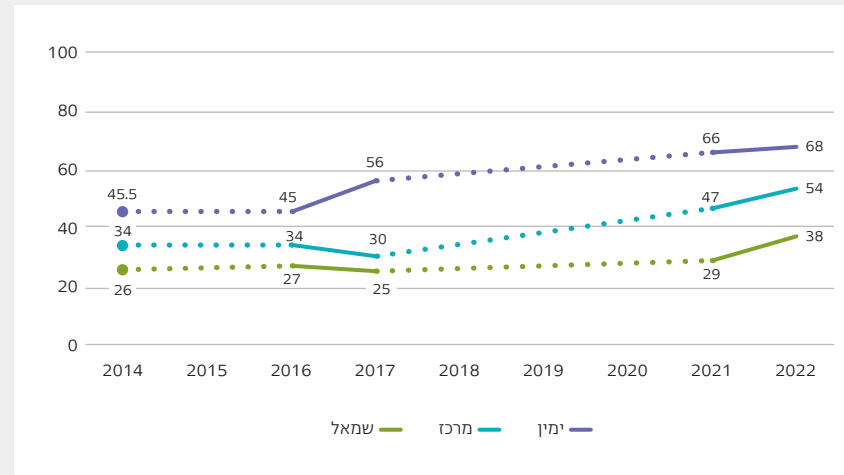
תרשים 3.4 / תומכים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים
(%, יהודים, ערבים)

פילוח של תשובות המרואיינים היהודים לפי מחנה פוליטי מעלה שתי נקודות מרכזיות: ראשית, רוב גדול במחנה השמאל תמכו בכל המדידות בצירוף מפלגות ערביות לממשלה ובמינוי שרים ערבים (ממוצע רב-שנתי - 67.2%), לעומת מיעוט גדול במרכז (38.9%) ומיעוט קטן מאוד בימין (ממוצע רב-שנתי - 15.5%). שנית, לאורך השנים ניתן להצביע על מגמות שונות בכל אחד מהמחנות הפוליטיים במידת תמיכתם בצירוף מפלגות ערביות לממשלה ובמינוי שרים ערבים: בשמאל חלה עלייה בתמיכה זו (ממוצע רב-שנתי 2003-2010 - 61.8%; לעומת ממוצע רב-שנתי 2015-2022 - 81.9%). עלייה משמעותית ניתן לראות גם במרכז (ממוצע רב-שנתי 2003-2010 - 35.6%; ממוצע רב-שנתי 2015-2022 - 47.3%). לעומת זאת, בימין כמעט לא חל שינוי, והתמיכה ברעיון זה נותרה לכל אורך התקופה נמוכה (2003-2010 - 14.4%; 2015-2022 - 14.6%).

בשמאל; המרכז מצוי בתווך (ממוצע רב-שנתי: ימין - 56.1%; מרכז - 39.8%; שמאל - 29.0%). שנית, בכל שלושת המחנות חלה בשנתיים האחרונות עלייה בתמיכה במנהיג חזק. למעשה, המדידה ב-2022 היא הגבוהה ביותר אי פעם, ולראשונה גם המרכז חצה את רף 50% המסכימים עם ההיגד (ימין - 68%; מרכז - 54%; שמאל - 38%).

תרשים 3.3 / מסכימים שכדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת ובדעת הקהל (%) לפי מחנה פוליטי, יהודים)

פילוח של שיעורי התמיכה במנהיג חזק לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מעלה כי החרדים סבורים יותר מכולם כי יש צורך במנהיג חזק כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל (ממוצע רב-שנתי - 62.3%). בקרב המסורתיים הדתיים מעל מחצית תומכים בהיגד זה (56%), ובקרב המסורתיים הלא-דתיים והדתיים-לאומיים - כמחצית (ממוצע רב-שנתי - 50.6%, 50.1%, בהתאמה). ב-2022 מחצית מהחילונים תומכים בהיגד זה, נתון גבוה בהרבה מהממוצע הרב-שנתי של קבוצה זו (39%).

לוח 3.3 (%, יהודים)

מסכימים שכדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת ובדעת הקהל		
	ממוצע רב-שנתי, 2014-2022	2022
חרדים	62.3	70.5
דתיים-לאומיים	50.1	62
מסורתיים דתיים	56	73
מסורתיים לא-דתיים	50.6	66
חילונים	39	50

לוח 3.4 (% יהודים)

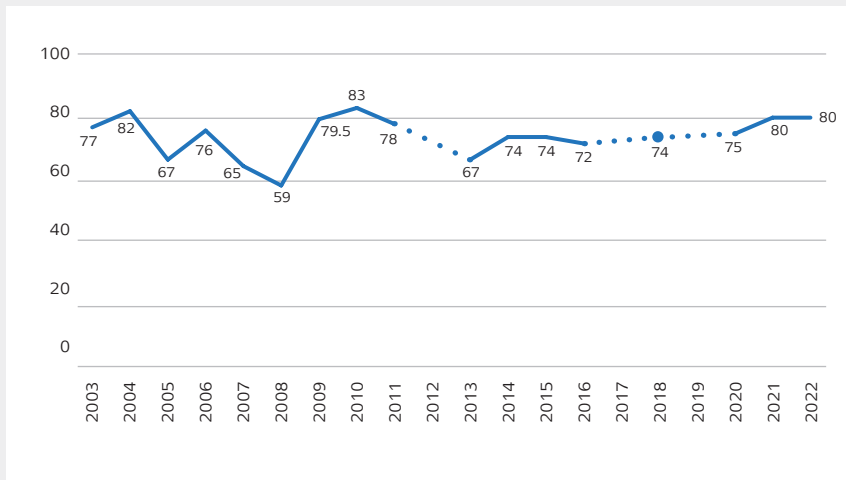
2022	ממוצע רב־שנתי	תומכים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים	מיקום על הרצף חרדים־חילוניים
6	11.4	חרדים	
12	16.6	דתיים־לאומיים	
15	23.5	מסורתיים	
51	43.9	חילונים	
9	23.1	24-18	
15.5	28.2	44-25	
36	35.5	64-45	גיל
53	40.2	+65	

■ רוב יהודי בהחלטות בנושאי שלום וביטחון

שאלה 42 | נספח 1, עמ' 139 | נספח 2, עמ' 171

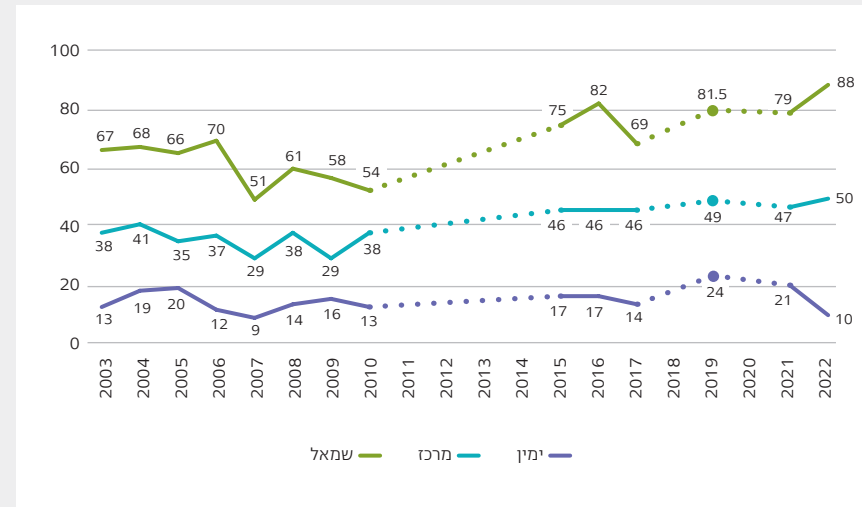
האם אזרחי ישראל הערבים צריכים להיות שותפים בקבלת החלטות גורליות במדינה? במדידת 2022, כמו ב־2021, רוב גדול (80%) מהמרוויינים היהודים סבורים כי החלטות גורליות למדינה בנושאי שלום וביטחון צריכות להתקבל ברוב יהודי. ערך זה גבוה בבירור מהממוצע הרב־שנתי (74.2%).

תרשים 3.6 / מסכימים שהחלטות גורליות למדינה בנושאי שלום וביטחון צריכות להתקבל ברוב יהודי (% יהודים)

ההשוואה בין שתי המדידות האחרונות מצביעה על הבדלים במגמות בין המחנות הפוליטיים, שניתן להסבירם על ידי שינוי המציאות הפוליטית. מאז לראשונה מפלגה ערבית (רע"ם) היא חלק מהקואליציה, בשמאל חלה עלייה של 9% בתמיכה בכניסת מפלגה ערבית לקואליציה ובמינוי שרים ערבים, ובמרכז – עלייה קלה של 3%. מנגד, בימין חלה ירידה של כ־50% בשיעור התמיכה בצירוף מפלגות ערביות לקואליציה (מ־21% ב־2021 ל־10% ב־2022).

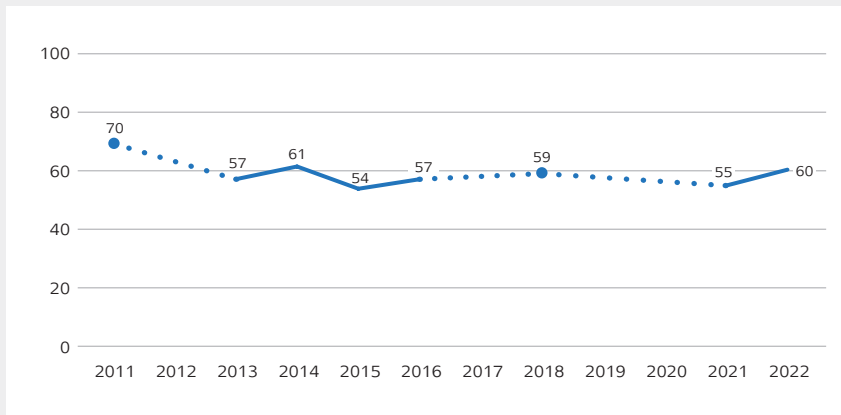
תרשים 3.5 / תומכים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים (% לפי מחנה פוליטי, יהודים)

פילוח מדגם היהודים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילוניים מעלה הבדלים גדולים בין הקבוצות: בעוד מחצית מהחילוניים ציינו במדידת 2022 כי הם תומכים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה ובמינוי שרים ערבים, מקרב שאר הקבוצות שיעור התומכים ברעיון זה זעום (6%-15%). מהממוצעים הרב־שנתיים עולה כי תמיכת החילוניים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה (43.9%) גבוהה בהרבה מתמיכתן של יתר הקבוצות (מסורתיים – 23.5%; דתיים־לאומיים – 16.6%; חרדים – 11.4%).

פילוח של הציבור היהודי לפי גיל מראה גם הוא הבדלים ניכרים בממוצעים הרב־שנתיים: בעוד מיעוט מהצעירים ומגילי הביניים עד 44 תומכים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה ובמינוי שרים ערבים, מעל מחצית מהמבוגרים, גילי 65 ומעלה, תומכים בכך. ושוב, ייתכן שההבדל אינו בהכרח רק גילי, אלא מושפע גם מנוכחות רבה של הקבוצות היותר דתיות והימין בקבוצות הגיל הצעירות.

תרשים 3.7 / מסכימים שהחלטות גורליות למדינה בנושאי כלכלה וחברה צריכות להתקבל ברוב יהודי (% , יהודים)

הפערים בין המחנות הפוליטיים (יהודים) במידת ההסכמה שהחלטות גורליות למדינה בנושאי כלכלה וחברה צריכות להתקבל ברוב יהודי גדולים מאוד: רוב בימין (72%) מסכים עם היגד זה, וכך גם מחצית מהמרכז (51%), ואילו בשמאל מדובר רק במיעוט קטן (14%). במדידת 2022 שיעור המסכימים בימין ובמרכז דומה לממוצע הרב־שנתי, ואילו בשמאל שיעור המצדדים בהרחקת ערבים מקבלת החלטות בנושאים אלו נופל מהממוצע הרב־שנתי.

מצאנו הבדלים גם בפילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילוניים: רוב גדול מהחרדים, מהדתניים־לאומיים ומהמסורתיים מסכימים שהחלטות גורליות למדינה בנושאי כלכלה וחברה צריכות להתקבל ברוב יהודי, לעומת קצת פחות ממחצית מהחילוניים המסכימים עם היגד זה.

לוח 3.6 (% , יהודים)

מסכימים שהחלטות גורליות למדינה בנושאי כלכלה וחברה צריכות להתקבל ברוב יהודי	ממוצע רב־שנתי	2022
שמאל	27.0	14
מחנה פוליטי		
מרכז	51.4	51
ימין	73.4	72
חרדים	76	74
מיקום על הרצף		
דתיים־לאומיים	75.1	71
מסורתיים	67.5	72
חילונים	45.9	42

פילוח התשובות לשאלה זו ב־2022 לפי מחנה פוליטי (יהודים) חושף רצון של מרבית הימין והמרכז להדיר את הערבים ממוקדי קבלת החלטות בנושאי שלום וביטחון (בהתאמה, 89% ו־76%); ובשתי הקבוצות נתונים אלו דומים, אם כי גבוהים במעט, לממוצע הרב־שנתי. מנגד, בשמאל רק מיעוט, אם כי גדול (46%), תומך בקבלת החלטות גורליות למדינה בנושאי שלום וביטחון ברוב יהודי; ערך זה נמוך מהממוצע הרב־שנתי של מחנה זה (52.7%). עם זאת, יש לשים לב שהממוצע הרב־שנתי בשלושת המחנות מצביע על רוב של תומכים בקבלת החלטות גורליות רק על בסיס רוב יהודי, כלומר בהדרה של הערבים.

פערים, אם כי מעט מצומצמים יותר, נמצאו גם בין הקבוצות על הרצף חרדים־חילוניים: בכל הקבוצות יש רוב לתומכים בהדרת הערבים ממוקדי קבלת החלטות בתחומי שלום וביטחון. גם כאן מידת התמיכה בעמדה זו יציבה למדי.

לוח 3.5 (% , יהודים)

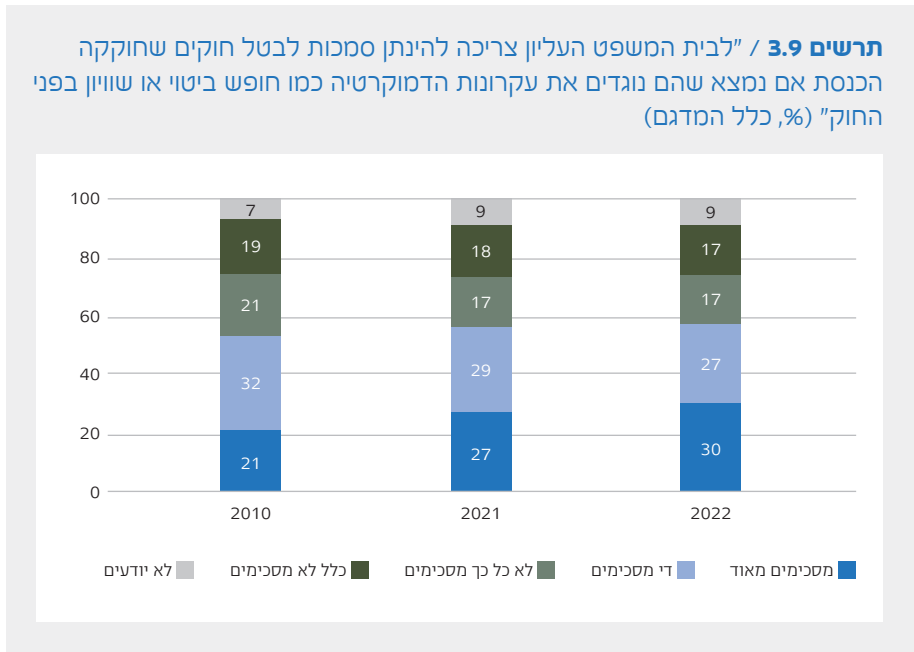
מסכימים שהחלטות גורליות למדינה בנושאי שלום וביטחון צריכות להתקבל ברוב יהודי	ממוצע רב־שנתי	2022
שמאל	52.7	46
מחנה פוליטי		
מרכז	73.8	76
ימין	82.7	89
חרדים	84.6	92
מיקום על הרצף		
דתיים־לאומיים	84.5	89
מסורתיים	78.7	88
חילונים	68.1	67

■ רוב יהודי בהחלטות בנושאי כלכלה וחברה

שאלה 44 | נספח 1, עמ' 139 | נספח 2, עמ' 172

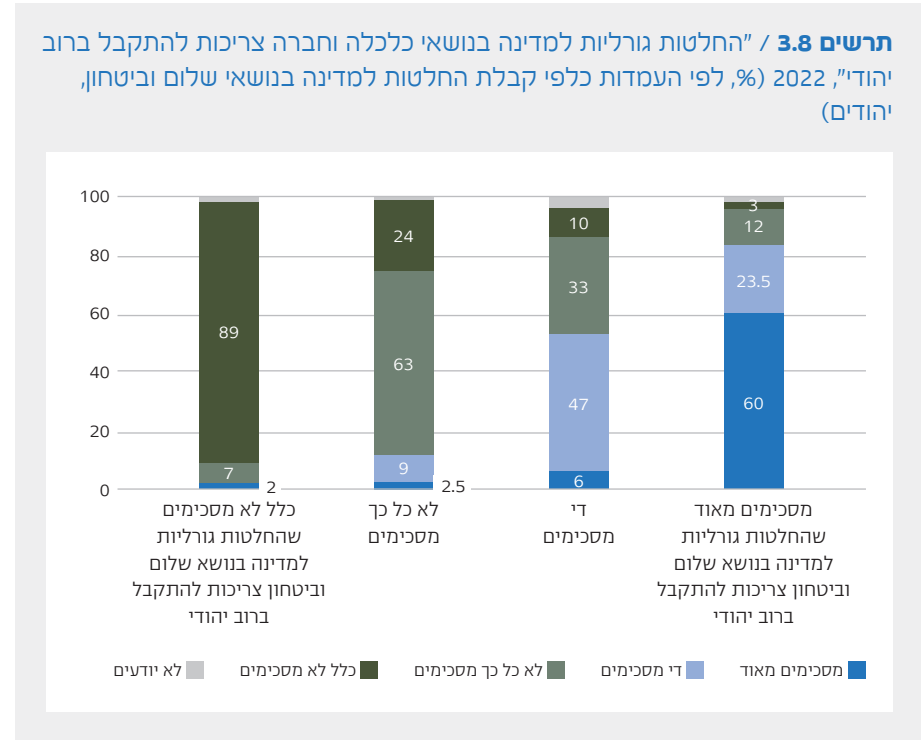
לצד התמיכה הרבה של הציבור היהודי בכך שהחלטות גורליות למדינה בנושאי שלום וביטחון יתקבלו ברוב יהודי, נמצא גם רוב לתומכים, אך מעט קטן יותר, בצורך ברוב יהודי בקבלת החלטות בנושאי חברה וכלכלה (2022 – 60%; ממוצע רב־שנתי – 59.1%).

כי לבית המשפט העליון צריכה להיות סמכות כזו. כלומר, הציבור רואה בבית המשפט העליון ערכאה שבסמכותה לבקר את הרשות המחוקקת, ובפרט לפסול את חוקיה, בתוקף היותו אמן על שמירת העקרונות החוקתיים של מדינת ישראל. לנוכח מתקפה פוליטית נרחבת על סמכויות בית המשפט העליון, נראה שעל פי משפט הציבור מעורבותו של בית המשפט רצויה.

השוואה בין היהודים לערבים לאורך השנים מעלה כי בעוד רוב הולך וגדל מהערבים תומכים במתן סמכות לבית המשפט העליון לבטל חוקים אם מצא שהם נוגדים עקרונות דמוקרטיים (מ-61% ב-2010 ל-87% ב-2022), בציבור היהודי בשלוש המדידות אין שינוי, וכמחצית תומכים בכך בכל אחת מהן.

כבעבר, נמצא קשר בין התמיכה ברוב יהודי בקבלת החלטות גורליות בנושאי שלום וביטחון לבין התמיכה ברוב יהודי בקבלת החלטות בנושאי חברה וכלכלה. במדידת 2022 רוב גדול מהמסכימים מאוד שהחלטות גורליות למדינה בנושאי שלום וביטחון צריכות להתקבל ברוב יהודי גם מסכימים די מסכימים (23.5%); רוב קטן יותר נמצא גם בקרב ה"די מסכימים" (6% מהם מסכימים מאוד - 60%; ו-47% די מסכימים). מנגד, בקרב מי שאינם מסכימים שיש צורך ברוב יהודי בקבלת החלטות בנושאי שלום וביטחון, יש קונצנזוס כמעט מלא (87%-96%) בעניין האי-הסכמה עם הצורך ברוב יהודי בקבלת החלטות בנושאי כלכלה וחברה. כלומר, יש קשר הדוק, אם כי לא מושלם, בין עמדות העונים בשתי סוגיות אלה - מי שרוצים להדיר את הערבים מקבלת החלטות בתחום אחד, רוצים להדירם גם מקבלת החלטות בתחום השני, ולהפך.

■ ביטול חוקים על ידי בית המשפט העליון

שאלה 35 | נספח 1, עמ' 138 | נספח 2, עמ' 167

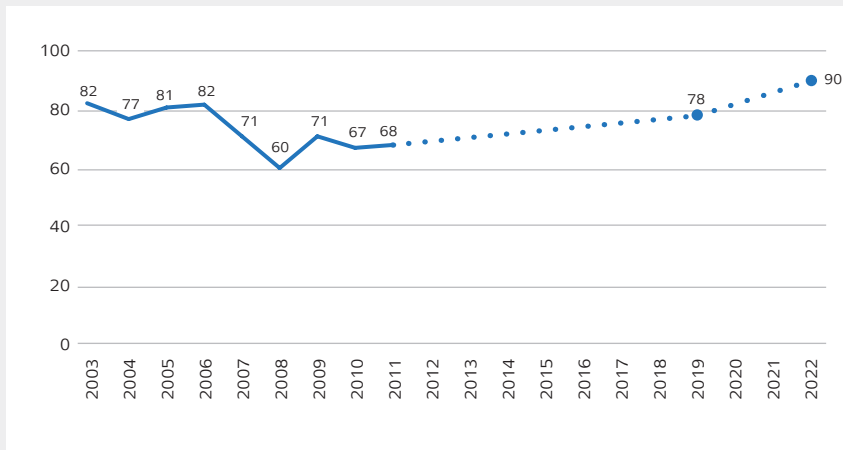
אחד העקרונות שהדמוקרטיה מבוססת עליהם הוא הפרדת רשויות, כלומר שבין שלוש הרשויות - המחוקקת, המבצעת והשופטת - מתקיים מערך של איזונים ובלמים, והאחת אינה מתערבת בעבודת האחרת. דמוקרטיה ליברלית כוללת סמכות לביקורת שיפוטית על חקיקה של הרוב, כחלק מהגבלת הכוח השלטוני והגנה על זכויות הפרט וזכויות אדם. על רקע זה שאלנו שלוש פעמים לאורך השנים אם לבית המשפט העליון צריכה או לא צריכה להינתן הסמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אם נמצא שחוקים אלה נוגדים עקרונות שונים בדמוקרטיה. בכל שלוש המדידות יש רוב למסכימים

■ מידת הלגיטימציה לשימוש בכוח למימוש מטרות פוליטיות

שאלה 33 | נספח 1, עמ' 137 | נספח 2, עמ' 166

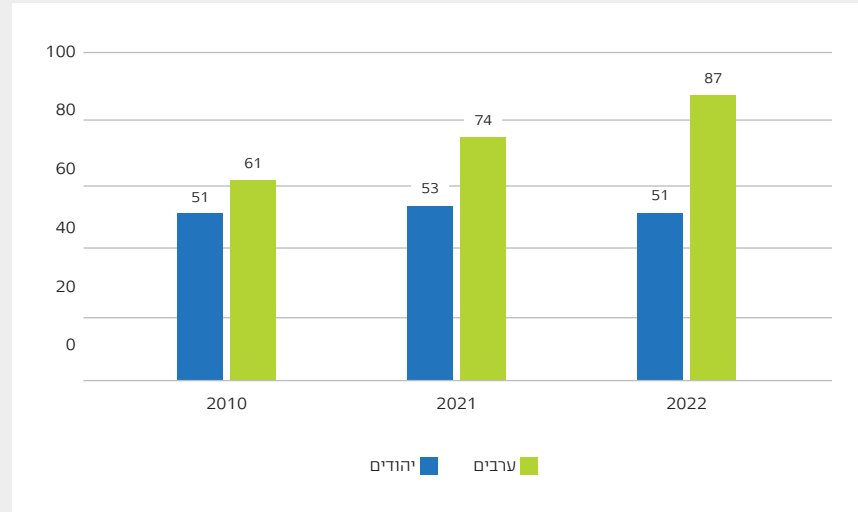
עוד עקרון יסוד של המשטר הדמוקרטי הוא ההסכמה שאין להשתמש באלימות לצורך מימוש מטרות פוליטיות. 11 פעמים לאורך השנים (בתכיפות רבה יותר בעשור הראשון של שנות האלפיים) ביקשנו מהמרוויינים להביע הסכמה או אי־הסכמה עם ההיגד: "בשום מצב לא ניתן להצדיק שימוש באלימות להשגת מטרות פוליטיות". הממוצע הרב־שנתי של השוללים את השימוש באלימות למען מטרות פוליטיות הוא 75.1%. עם זאת, כפי אפשר לראות בתרשים, למרות שהרוב בכל המדידות שוללים שימוש באלימות, רוב זה שונה מאוד בגודלו בתקופות שונות. כך, בין השנים 2007 ל־2011 פחות משלושה רבעים החזיקו בעמדה שאלימות למטרות פוליטיות אסורה תמיד. עם זאת, יש תקווה מסוימת ברוב העצום השולל שימוש באלימות למימוש מטרות פוליטיות שנמצא בשתי המדידות האחרונות.

תרשים 3.12 / מסכימים שבשום מצב לא ניתן להצדיק שימוש באלימות להשגת מטרות פוליטיות (% כלל המדגם)

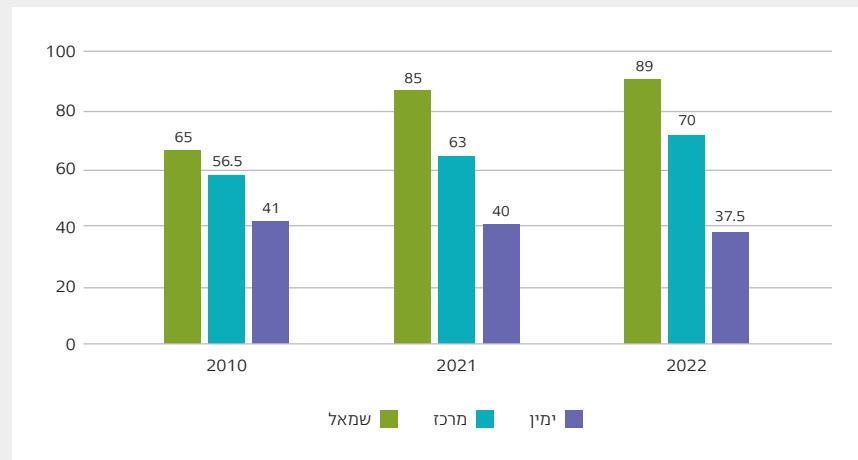
בקרב המרוויינים הערבים (ממוצע רב־שנתי - 63.4%) השינויים בהתפלגות התשובות לשאלה זו הם דרמטיים יותר מאשר בקרב היהודים, ובנקודות זמן מסוימות (2008, 2010, 2011) היה אצלם אפילו רוב שסברו שבמצבים מסוימים ניתן להצדיק שימוש באלימות להשגת מטרות פוליטיות. עם זאת, גם במדגמי הערבים שתי המדידות האחרונות (ממוצע 86.5%) גבוהות משמעותית מהממוצע הרב־שנתי; קרי - גם בקבוצה זו ההתנגדות כיום לשימוש באלימות להשגת מטרות פוליטיות רבה מעבר.

תרשים 3.10 / מסכימים שלבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה כמו חופש ביטוי או שוויון בפני החוק (% יהודים, ערבים)

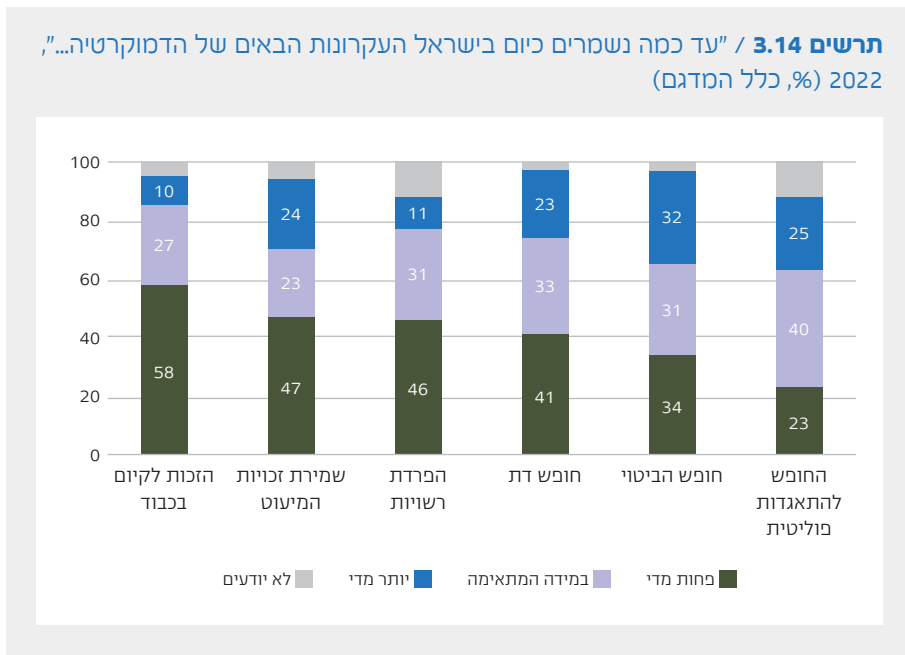

פילוח לפי מחנה פוליטי מעלה כי משנת 2010 ועד 2022 חלה עלייה מתמדת בשמאל ובמרכז בשיעור התומכים בהענקת הסמכות המדוברת לבית המשפט העליון, ואילו בימין ניכרת נטייה לירידה קלה בשיעור התומכים בכך.

תרשים 3.11 / מסכימים שלבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה (% לפי מחנה פוליטי, יהודים)

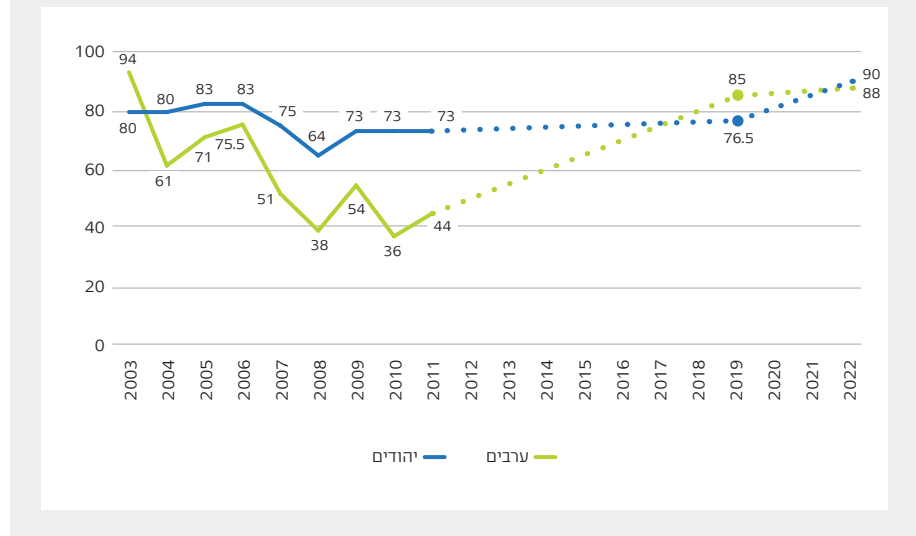
ושיעור דומה שהוא נשמר פחות מדי. לגבי עיקרון זה מצאנו גם את השיעור הגבוה ביותר שהשיבו כי אינם יודעים.

הזכות לקיום בכבוד

כאמור, השיעור הגבוה ביותר של המרואיינים סבורים כי עיקרון דמוקרטי זה, שתיקרו כלכלי, נשמר פחות מדי. בארבע המדידות בעשור האחרון יש עלייה מתונה בשיעור החושבים כך בקרב המרואיינים היהודים (מ-45% ב-2013 ל-58% ב-2022). כלומר, בעשור האחרון מתגברת התחושה בקרב היהודים שהזכות לקיום בכבוד נשחקת. בקרב הערבים תחושה זו התחזקה אף יותר: מפחות מרבע שסברו כך בשנת 2013 ל-56% הסבורים כך כיום.

תרשים 3.13 / מסכימים שבשום מצב לא ניתן להצדיק שימוש באלימות להשגת מטרות פוליטיות (% יהודים, ערבים)

פילוח התשובות לפי מחנה פוליטי (מדגמי יהודים) מראה כי לאורך השנים בשלושת המחנות יש רוב למסכימים שבשום מקרה אין להשתמש באלימות להשגת מטרות פוליטיות, אבל הרוב הזה מעט גבוה יותר בשמאל (ממוצע רב-שנתי - 81.5%) מאשר במרכז (ממוצע רב-שנתי - 78.0%) ובימין (ממוצע רב-שנתי - 75.5%).

למרות שמקובל לחשוב שצעירים נוטים יותר ממבוגרים גם אם לא להשתמש באלימות למטרות פוליטיות הרי להצדיק אותה, פילוח של התשובות לשאלה זו במדגמי היהודים והערבים לפי קבוצות גיל לא העלה הבדלים של ממש. גם פילוח לפי מין לא העלה הבדלים, גם אם הדעה הרווחת היא שנשים סולדות יותר מגברים משימוש באלימות.

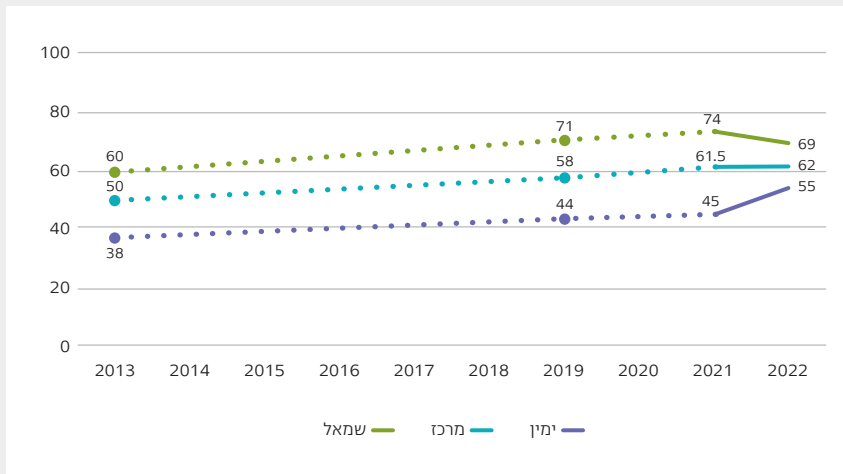
המידה שבה נשמרים עקרונות הדמוקרטיה

שאלות 25-30 | נספח 1, 136-137 | נספח 2, 160-165

בדקנו עד כמה הציבור מעריך שנשמרים כיום בישראל שישה עקרונות דמוקרטיים מרכזיים - שמירת זכויות המיעוט, הזכות לקיום בכבוד, חופש ביטוי, הפרדת רשויות, חופש דת והחופש להתאגדות פוליטית.

מצאנו כי רק בנוגע לעיקרון דמוקרטי אחד - הזכות לקיום בכבוד (58%) - יש רוב בקרב המרואיינים הסבורים שהוא נשמר פחות מהראוי כיום בישראל. קצת פחות ממחצית סברו כך לגבי שמירת זכויות המיעוט (47%), הפרדת הרשויות (46%) וחופש הדת (41%). לגבי מידת השמירה כיום על חופש הביטוי יש חילוקי דעות - שליש סבורים כי עיקרון זה נשמר פחות מדי, שליש שהוא נשמר במידה המתאימה, ושליש שהוא נשמר במידה רבה מדי. העיקרון הדמוקרטי "החופש להתאגדות פוליטית" נתפס כעיקרון שנשמר במידה המתאימה על ידי 40% מהעונים, כרבע ציינו כי הוא נשמר יותר מדי,

תרשים 3.16 / מסכימים שהזכות לקיום בכבוד בישראל נשמרת פחות מדי (%)
לפי מחנה פוליטי, יהודים)

בקרב המרוויינים היהודים מצאנו עם העלייה בגיל גם עלייה הדרגתית בשיעור החושבים שהזכות לקיום בכבוד נשמרת פחות מדי. בקרב הערבים, במדידת 2022 מצאנו הסכמה רחבה של המבוגרים (65 ומעלה) כי הזכות לקיום בכבוד נשמרת במידה מועטה מדי, אם כי לאורך השנים לא נמצאו במדגמים אלו הבדלים שיטתיים בין קבוצות הגיל.

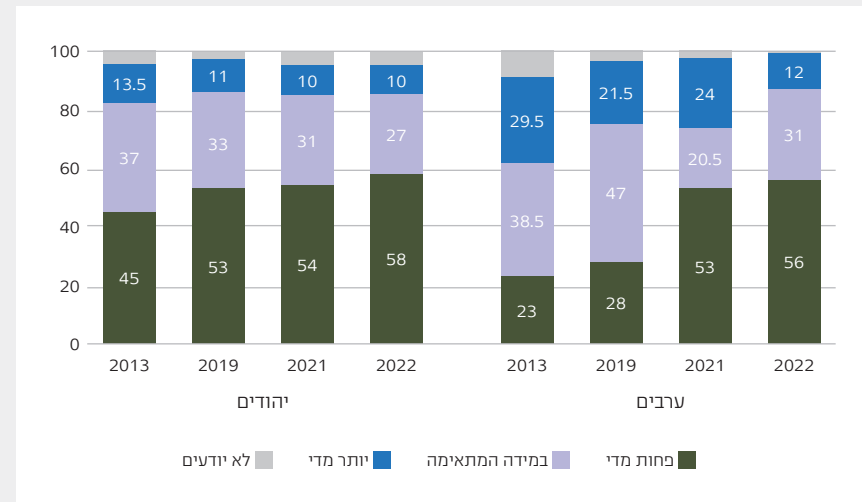
לוח 3.7 (%) יהודים, ערבים)

הזכות לקיום בכבוד בישראל נשמרת פחות מדי		
ממוצע רב־שנתי	2022	
24-18	47.7	53
44-25	50.7	54
64-45	55	60
+65	57.1	68
24-18	39.5	64
44-25	42.2	55
64-45	36.2	45
+65	41	82

שמירת זכויות המיעוט

בתפיסת המידה שבה נשמר עיקרון דמוקרטי זה יש פער גדול בין היהודים לערבים: בעוד רוב גדול מהערבים ציינו כי זכויות המיעוט בישראל כיום נשמרות פחות מדי (73%), רק מיעוט מהיהודים סברו כך (42%). עוד עולה כי בהשוואה לשנה שעברה גדל משמעותית (ב־12%) שיעור הערבים שציינו כי שמירת זכויות המיעוט היא לקויה, בעוד אצל היהודים כמעט לא חל שינוי בין שתי המדידות.

תרשים 3.15 / המידה שבה נשמרת כיום בישראל הזכות לקיום בכבוד (%) יהודים, ערבים)

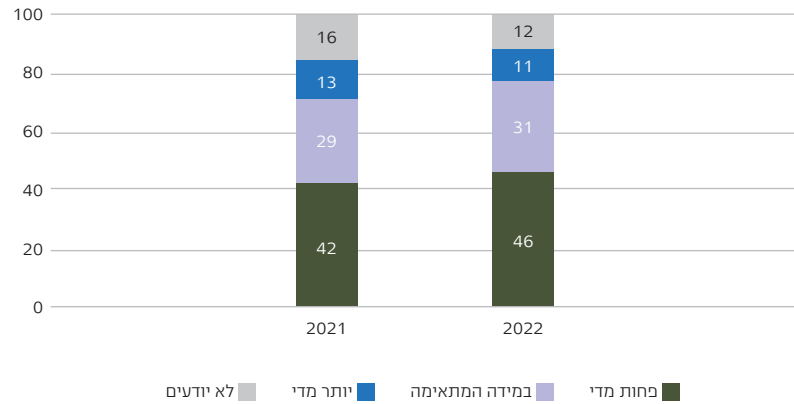

פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה כי בשמאל, המתמקד מעצם הגדרתו בשאלות של הוגנות שכר ותנאי קיום, סבורים במידה הרבה ביותר שהזכות לקיום בכבוד בישראל במידה פחותה מדי (ממוצע רב־שנתי - 68.5%); גם מרבית המרוויינים מהמרכז סבורים כך (ממוצע רב־שנתי - 57.9%), לעומת רק מיעוט, גם אם גדול, מהימין שסבורים שהזכות לקיום בכבוד נשמרת בישראל פחות מדי (ממוצע רב־שנתי - 45.5%). כמו כן, לאורך השנים הצטמצמו הפערים בין המחנות בעניין זה (מ־22% בין השמאל לימין בשנת 2013 ל־14% ב־2022). למעשה, כיום בשלושת המחנות יש רוב לסבורים כי הזכות לקיום בכבוד נשמרת פחות מדי.

עקרון הפרדת רשויות

בחנו פעמיים, השנה ובשנה שעברה, את המידה שבה לדעת המרוויינים נשמר בישראל עקרון הפרדת הרשויות. בשתי המדידות פחות ממחצית ציינו כי ההפרדה בין הרשויות נשמרת פחות מדי. לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין יהודים לערבים בסוגיה זו.

תרשים 3.19 / המידה שבה נשמר כיום בישראל עקרון הפרדת הרשויות (כלל המדגם, %)

פילוח התשובות לשאלה זו לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה כי בשתי המדידות רוב בשמאל סבורים כי הפרדת הרשויות נשמרת פחות מדי, וכן קצת פחות ממחצית מהמרכז. בימין נמצא הבדל משמעותי בין שתי המדידות, מ-36% ב-2021 עלה במחנה זה שיעור מי שאינם מרוצים ממידת השמירה על הפרדת הרשויות ל-44% ב-2022.

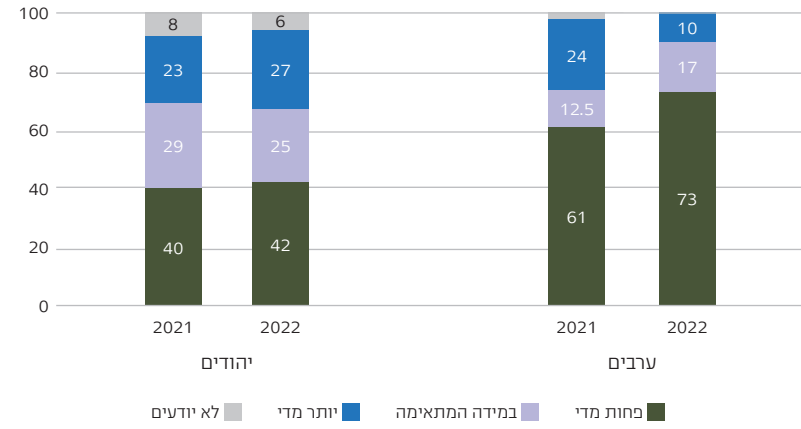
לוח 3.8 (יהודים, %)

הפרדת הרשויות בישראל נשמרת פחות מדי		
	2022	2021
שמאל	62	60
מרכז	45	47
ימין	44	36

עקרון חופש הדת

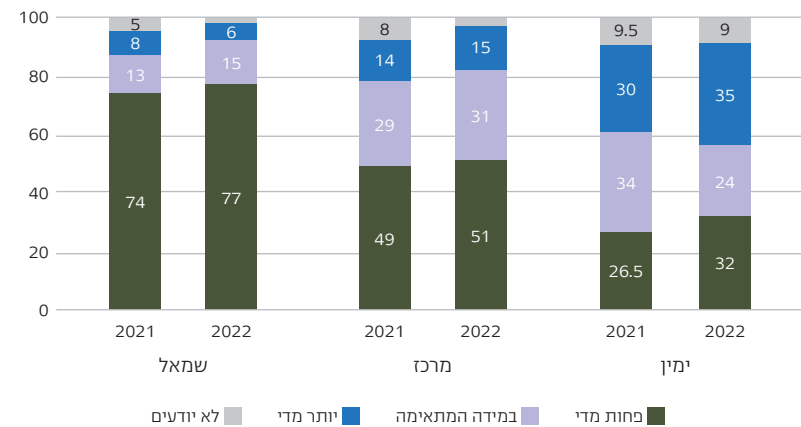
בין 2009 ל-2019 כמעט לא חלו שינויים בעמדות הישראלים בסוגיה זו: התשובה הנפוצה ביותר הייתה שהעיקרון הדמוקרטי של חופש הדת נשמר במידה המתאימה. במדידת 2022 נצפתה לראשונה עלייה

תרשים 3.17 / המידה שבה נשמרות כיום בישראל זכויות המיעוט (% יהודים, ערבים)

פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה כי רוב גדול מהשמאל (77%) וכמחצית ממי שממקמים עצמם במרכז סבורים כי זכויות המיעוט בישראל נשמרות פחות מדי. מנגד, פחות משליש מהימין מסכימים עם עמדה זו, ושיעור אף גבוה יותר (35%) ציינו כי הן נשמרות יותר מדי.

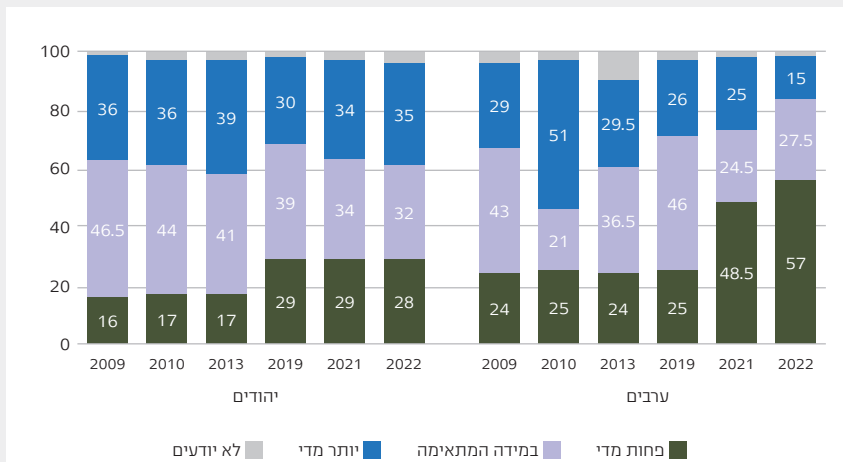
תרשים 3.18 / המידה שבה נשמרות כיום בישראל זכויות המיעוט (% לפי מחנה פוליטי, יהודים)

עקרון חופש הביטוי

חופש הביטוי הוא עיקרון מרכזי בדמוקרטיה. מאז שנת 2009 בחנו שש פעמים את המידה שבה לדעת המרואיינים עיקרון זה נשמר בישראל. בשנים 2009–2019 רק מיעוט מהמרואיינים היהודים ומיעוט מהמרואיינים הערבים ציינו כי חופש הביטוי בישראל נשמר פחות מדי. ואולם בשתי המדידות האחרונות, ב־2021 וב־2022, ניתן לראות בקרב המרואיינים הערבים רוב לסבורים כך, לעומת פחות משליש מהמרואיינים היהודים שזו דעתם (אם כי גם אצלם שיעור הסבורים כך עלה מאוד בשלוש המדידות האחרונות). לאורך השנים ניתן להצביע גם על ירידה הן בקרב הערבים הן בקרב היהודים בשיעור הסבורים כי חופש הביטוי בישראל נשמר במידה המתאימה.

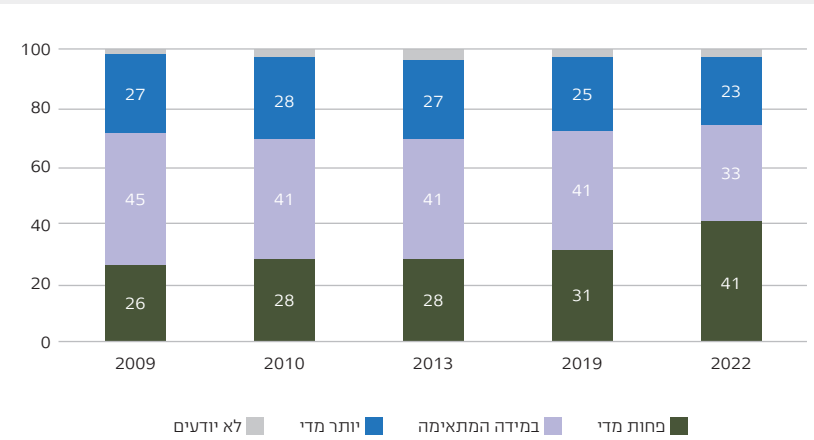
תרשים 3.21 / המידה שבה נשמר כיום בישראל עקרון חופש הביטוי (% יהודים, ערבים)

פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה כי בשלוש המדידות האחרונות (2019–2022) חל שינוי בעמדות לגבי מידת השמירה על חופש הביטוי: ב־2019, כשכיהנה ממשלת ימין, מחצית מהשמאל ושליש מהמרכז ציינו כי חופש הביטוי בישראל נשמר במידה פחותה מדי, למול פחות מחמישית מהימין שסברו כך. במדידה ב־2021, מייד לאחר הקמת ממשלת בנט־לפיד, הפערים בין המחנות הצטמצמו מאוד; ובמדידת 2022 בימין שיעור הסבורים כי חופש הביטוי נשמר פחות מדי הוא הגבוה ביותר, ובשמאל – הנמוך ביותר.

של ממש בשיעור הסבורים שעיקרון זה נשמר פחות מדי וירידה בשיעור הסבורים שהוא נשמר במידה המתאימה או יותר מדי. בעתיד נבחן שוב את הנושא כדי להבין אם חל כאן שינוי מגמה או שמדידת 2022 הייתה חריגה חד־פעמית.

תרשים 3.20 / המידה שבה נשמר כיום בישראל חופש הדת (% כלל המדגם)

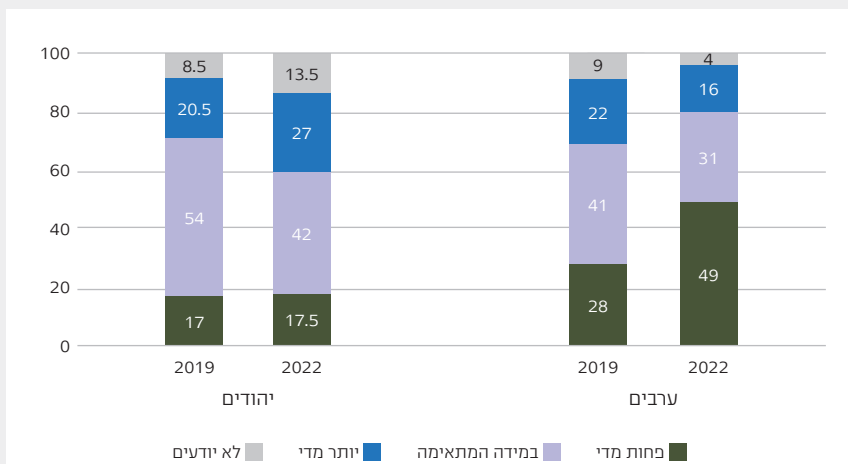
פילוח התשובות לשאלה לפי מיקום על הרצף חרדים־חילונים (יהודים) מעלה כי החרדים סבורים יותר מכולם שבישראל יש פחות מדי חופש דת. יתרה מזו, לאורך השנים שיעור הסבורים זאת בקרבם אף הולך וגדל. מגמה דומה, אם כי מתונה יותר, ניתן לזהות גם בקרב הדתיים־לאומיים (2022 – 41%; ממוצע רב־שנתי – 29.4%), המסורתיים (2022 – 31%; ממוצע רב־שנתי – 24%) והחילונים (2022 – 37%; ממוצע רב־שנתי – 33%). עם זאת ניתן להניח שהסיבות לכך שחרדים וחילונים מסוימים מציינים שחופש הדת נשמר במידה פחותה מדי הן שונות.

לוח 3.9 (%, יהודים)

חופש הדת בישראל נשמר פחות מדי		
2022	ממוצע רב־שנתי	
67	42.6	חרדים
41	29.4	דתיים־לאומיים
31	24.0	מסורתיים
37	33.0	חילונים

פילוח מדגם הערבים לפי עדות דתיות מעלה כי בעוד רוב הנוצרים (59%) והמוסלמים (53%) ציינו במדידת 2022 כי חופש הדת בישראל נשמר פחות מדי, בקרב הדרוזים סבורים כך רק מיעוט (40.5%).

תרשים 3.23 / המידה שבה נשמר כיום בישראל החופש להתאגדות פוליטית
(%, יהודים, ערבים)

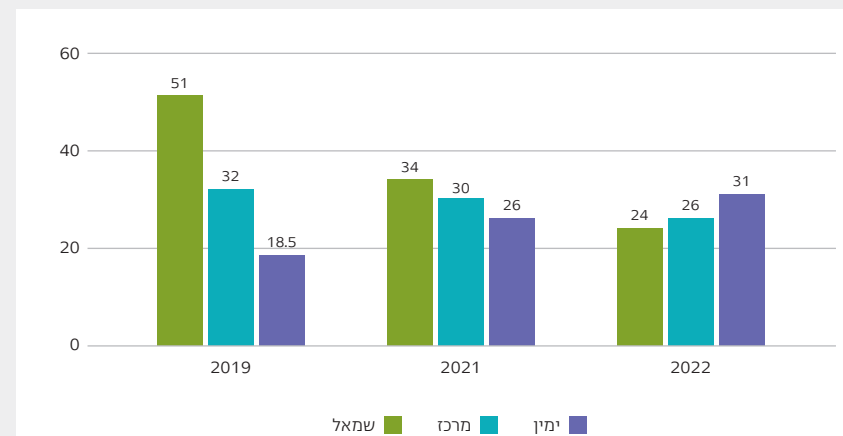

פילוח של המרואיינים היהודים (2022) לפי מחנה פוליטי מעלה כי הבדלים ביניהם קטנים, אבל הפערים בין הקבוצות על הרצף חרדים-חילונים גדולים: בקרב החרדים והדתיים-לאומיים שיעור הסבורים שעיקרון זה נשמר פחות מהראוי עולה במידה ניכרת על שיעור המחזיקים בדעה זו בקרב המסורתיים והחילונים.

לוח 3.10 / לוח 3.10 (%, 2022, יהודים)

חופש ההתאגדות הפוליטית בישראל נשמר פחות מדי		
12	שמאל	
15	מרכז	
19	ימין	
34	חרדים	
23	דתיים-לאומיים	
17	מסורתיים דתיים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
17	מסורתיים לא-דתיים	
12	חילונים	

תרשים 3.22 / מסכימים שחופש הביטוי בישראל נשמר פחות מדי (%, לפי מחנה פוליטי, יהודים)

החופש להתאגדות פוליטית

כאמור מתוך ששת העקרונות הדמוקרטיים שבדקנו, השמירה על חופש ההתאגדות הפוליטית היא הפחות מדאיגה בעיני הישראלים. עם זאת, מצאנו כאן הבדלים גדולים בין יהודים לערבים: בקרב היהודים רק מיעוט ציניו שהחופש להתאגדות פוליטית בישראל נשמר פחות מדי, שעה שבקרב הערבים ב-2022 מחצית המדגם כבר החזיקו בדעה זו לעומת קצת יותר מרבע לפני שלוש שנים בלבד. כלומר, בעוד בציבור היהודי לא גוברת ההערכה שיש פגיעה בחופש להתאגדות פוליטית, אצל הערבים חלה עלייה משמעותית בשיעור החשים כי זכות זו נשמרת במידה פחותה משראוי היה לשמור עליה.

פרק 4 / דמוקרטיה, שלטון, אזרחים

הנושאים הנדונים בפרק זה:

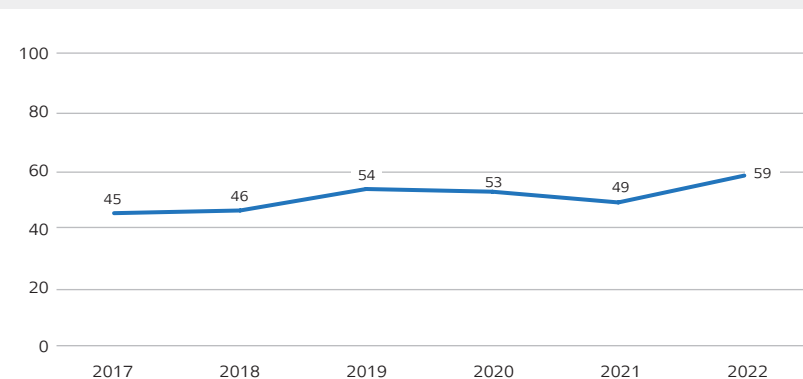
- השלטון הדמוקרטי בישראל בסכנה חמורה?
- המשטר בישראל דמוקרטי גם לאזרחים הערבים?
- למי דואגים נבחר העם וכיצד הם מבצעים את תפקידם?
- ניקיון כפיים/שחיתות של ההנהגה, והאם ממליצים להיכנס לפוליטיקה?
- ייצוגיות הכנסת, והאם משנה למי מצביעים?
- העניין של האזרחים בפוליטיקה ויכולת ההשפעה הפוליטית של האזרחים
- יש מפלגה מועדפת?
- חברות במפלגות והשתתפות פוליטית אזרחית
- ארגוני זכויות האדם והמדינה
- להרוס הכול ולהתחיל מחדש?

■ הדמוקרטיה בישראל בסכנה חמורה?

שאלה 31 | נספח 1, עמ' 137 | נספח 2, עמ' 165

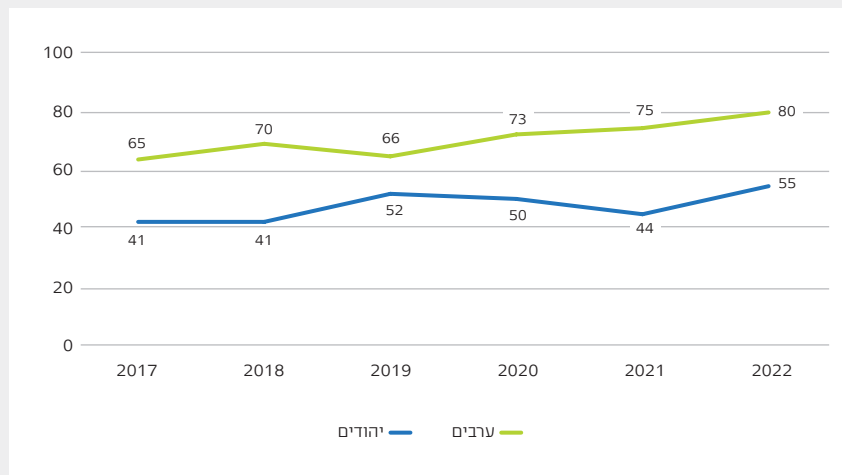
בשנים האחרונות השיח הציבורי רווי תחושה שהדמוקרטיה הישראלית ניצבת על פי תהום. ניתן לכך ביטוי לכל רוחב המפה הפוליטית והתקשורתית, אם כי החששות בכל אחד מהמחנות הפוליטיים הם אחרים. מאז 2017 אנחנו מבקשים מהמרוויינים בסקרים לחוות דעה לגבי המשפט הזה: "השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה". כפי שמראה התרשים הבא, שיעור הסבורים כי אכן נשקפת סכנה חמורה לדמוקרטיה הישראלית נמצא במגמת עלייה איטית.

תרשים 4.1 / מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה (%), כלל המדגם

פילוח הנתונים לפי לאום מראה כי בקרב המרוויינים הערבים התחושה שהדמוקרטיה הישראלית בסכנה חמורה חזקה בהרבה מאשר אצל היהודים. כפי שמראה התרשים, ב־2019 היה הפער בין יהודים לערבים הקטן ביותר, ובשנת 2021 – הגדול ביותר. אבל ככלל, הכיוונויות בין 2021 ל־2022 אצל היהודים והערבים כאחד היא של עלייה בשיעור מי שרואים סכנה חמורה לדמוקרטיה בישראל.

תרשים 4.2 / מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה (%), יהודים, ערבים

ניתוח של תשובות המרוויינים לאורך השנים לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה כי השמאל (ממוצע רב־שנתי – 74.2%) הוא המחנה שחש במידה הרבה ביותר שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה, אבל לא חלה בעניין זה החמרה מאז השנה שעברה. אדרבה, שיעור הסבורים במחנה זה שהדמוקרטיה הישראלית בסכנה חמורה בשנים 2021–2022 נמוך משהיה במדידות 2017–2020. המרכז נמצא לאורך השנים בתווך בין השמאל לימין מבחינת תחושתו ששקפת סכנה לשלטון הדמוקרטי בארץ (ממוצע רב־שנתי – 56.1%), ואילו הימין (ממוצע רב־שנתי – 34.3%) חשש מכך פחות לאורך השנים. ואולם מתברר שהתשובות בעניין זה מותנות במידה רבה גם בממשלה המכהנת. ולראיה, במדידת 2021, מייד לאחר כינון ממשלת בנט־לפיד, הערכת הסכנה לדמוקרטיה של השמאל והמרכז ירדה ירידה ניכרת, ובמקביל נמדדה עלייה ברורה במחנה הימין בשיעור הסבורים שהדמוקרטיה הישראלית בסכנה חמורה. במדידת 2022 התקרבו שלושת המחנות זה לזה בעקבות העלייה בשיעור הסבורים כך בימין ובמרכז (אף שמחנה זה היה מיוצג בממשלה המכהנת, אך כנראה הרגיש שמדובר במצב לא טוב מבחינה דמוקרטית) והיציבות בשמאל. זו גם המדידה הראשונה שבה יש בשלושת המחנות הפוליטיים רוב לסבורים שהדמוקרטיה הישראלית בסכנה חמורה.

לוח 4.2 (% ,2022, כלל המדגם)

מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה	לא יודעים	יעדיפו להגר להישאר בארץ מעוניינים	לא יודעים	סך הכול
65	22	13	100	מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה
78	11.5	10.5	100	לא מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה

האם שינוי אופי השלטון יכול לשפר את המצב? בדקנו את הקשר בין החשש לדמוקרטיה לבין האפשרות של מנהיג חזק, שלפי האמור בפרק 3 יש בו תמיכה ניכרת שאף עולה עם השנים. עד כמה שהדבר נראה תמוה למי שגורסים שמנהיג חזק ודמוקרטיה הם תרתי דסתרי, אצל היהודים במשך השנים התמיכה באפשרות של מנהיג כזה עלתה יותר בקרב מי שסבורים שהדמוקרטיה בסכנה מאשר בקרב מי שאינם חושבים כך (מ־35% ב־2017 ל־65% ב־2022).

אצל הערבים, שם מלכתחילה היה רוב לתומכים ברעיון של מנהיג חזק, הייתה בשנים אלו עלייה מתונה ברעיון זה בקרב מי שסבורים שיש סכנה לדמוקרטיה, וירידה בקרב מי שסבורים שאין באופק סכנה כזו.

לוח 4.3 (% ,יהודים, ערבים)

מסכימים שכדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק			
יהודים	2022	2021	2017
מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה	65	55	35
לא מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה	56	57	46
ערבים	67	62	60
לא מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה	55	62	63

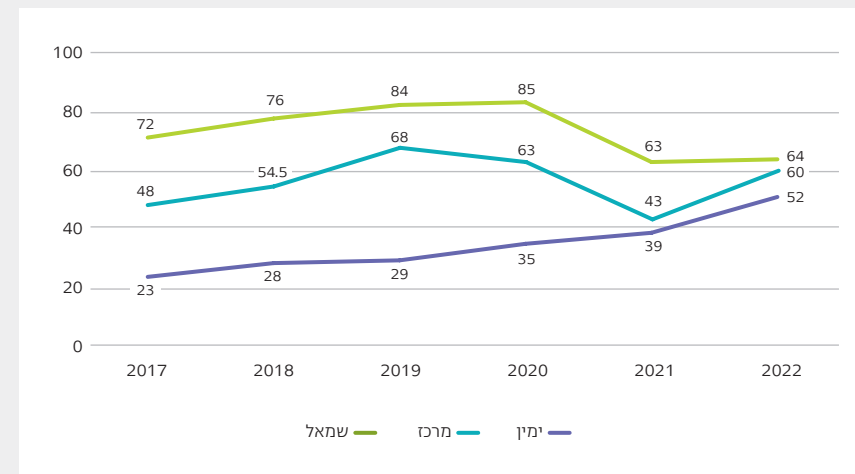
■ ישראל – דמוקרטיה גם לאזרחים הערבים?

שאלה 36 | נספח 1, עמ' 138 | נספח 2, עמ' 168

אחד מעקרונות היסוד של משטר דמוקרטי הוא השוויון האזרחי. בפרק 3 (עמ' 44) הראינו שבציבור היהודי כיום כמחצית (49%) סבורים שליהודים צריכות להיות זכויות יתר, סברה שמפירה באופן בוטה את עקרון היסוד הזה. ביקשנו אפוא לדעת אם יש הבדל בין קבוצת הרוב היהודית לבין קבוצת המיעוט הערבית בשאלה אם ישראל היא דמוקרטיה גם עבור אזרחיה הערבים.

הפער בין הערכות היהודים והערבים בעניין זה הוא עצום: רוב גדול בקרב היהודים סבורים כי המשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים, לעומת מיעוט בלבד בקרב הערבים החושבים כך. למעשה, בשתיים מתוך שלוש המדידות שערכנו בעניין שיעור היהודים החושבים שישראל היא

תרשים 4.3 / מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה (%), לפי מחנה פוליטי, יהודים)

בהתאמה למה שהראינו בפרק 2 (עמ' 35) לגבי האופטימיות הרבה במיוחד של קבוצת הדתיים-לאומיים באשר לעתידה של ישראל, והשיעור הגבוה מאוד בקבוצה זו של הסבורים שמצבה הכללי של ישראל טוב, גם בשאלה הנבדקת כאן קבוצה זו בולטת בגישתה החיובית. הדבר מתבטא בהערכתה הנמוכה מכל שאר הקבוצות בעניין הסכנה לדמוקרטיה הישראלית: רק מיעוט מהמרוואיינים הדתיים-לאומיים סבורים במדגם של שנת 2022 כי נשקפת סכנה חמורה לדמוקרטיה בישראל, לעומת רוב החוששים מכך בשאר הקבוצות.

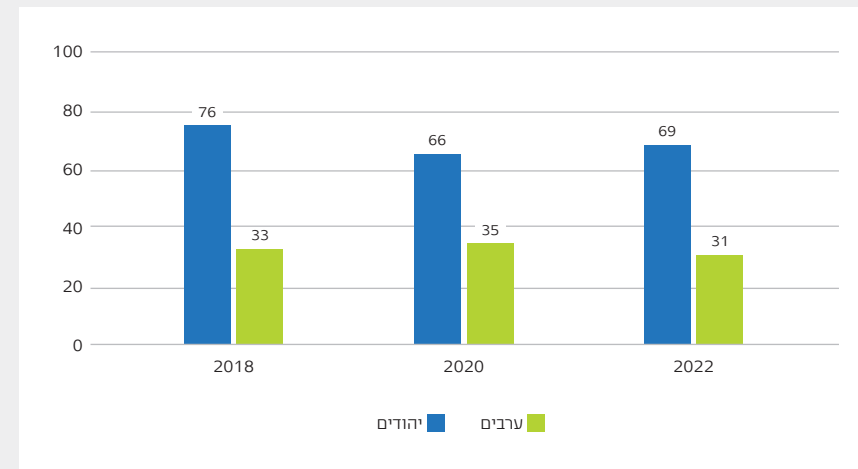
לוח 4.1 (% ,יהודים)

מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה	ממוצע רב־שנתי	2022
חרדים	37.1	55
דתיים-לאומיים	24.0	36
מסורתיים דתיים	40.4	60
מסורתיים לא־דתיים	46.1	56
חילונים	57.6	59

הצלבנו את התשובות לשאלה זו עם התשובות לשאלה לגבי הכוונה להישאר בארץ או להגר ממנה (פרק 2, עמ' 40) במטרה לבדוק אם מי שסבורים שלדמוקרטיה נשקפת סכנה חמורה חושבים יותר בחיוב על האפשרות של הגירה ממי שאינם חוששים לגורלה של הדמוקרטיה הישראלית. ואכן מצאנו כי שיעור השוקלים להגר הוא כפול בקרב מי שחשים שיש סכנה חמורה לשלטון הדמוקרטי בישראל (22% לעומת 11.5%).

דמוקרטיה גם עבור אזרחיה הערבים הוא יותר מכפול משיעור הערבים החושבים כך. כלומר, בעיני רוב הערבים ישראל אינה דמוקרטיה עבורם.

תרשים 4.4 / מסכימים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים
(% , יהודים, ערבים)

פילוח של התשובות לשאלה זו לפי מחנה פוליטי (יהודים) מראה כי בשמאל קצת פחות ממחצית סבורים שישראל היא דמוקרטיה גם לאזרחיה הערבים, לעומת רוב גדול מאוד בקרב מי שזיהו עצמם כמרכז וכימין.

לוח 4.4 (% , 2022, יהודים)

מסכימים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים	ימין	מרכז	שמאל
	74	69	47

הצלבנו את תשובות היהודים לשאלה זו עם התשובות לשאלה שהוצגה בפרק 3 (עמ' 44) בדבר זכויות היתר ליהודים בישראל. מצאנו כי בקרב מי שלדעתם המשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לערבים, שיעור הסבורים כי ליהודים צריכות להיות זכויות יתר עולה במידה מסוימת על שיעור מי שסבורים שלא צריכות להיות להם זכויות יתר. לעומת זאת, בקרב מי שלדעתם ישראל אינה דמוקרטית כשמדובר בערבים אזרחי ישראל יש רוב ברור למתנגדים לרעיון של זכויות יתר ליהודים.

לוח 4.5 (% , 2022, יהודים)

מסכימים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים	בישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים	בישראל לא צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים	לא יודעים	סך הכול
52	44	4		100
לא מסכימים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים	40	58	2	100

הפוליטיקאים דואגים בעיקר לעצמם?

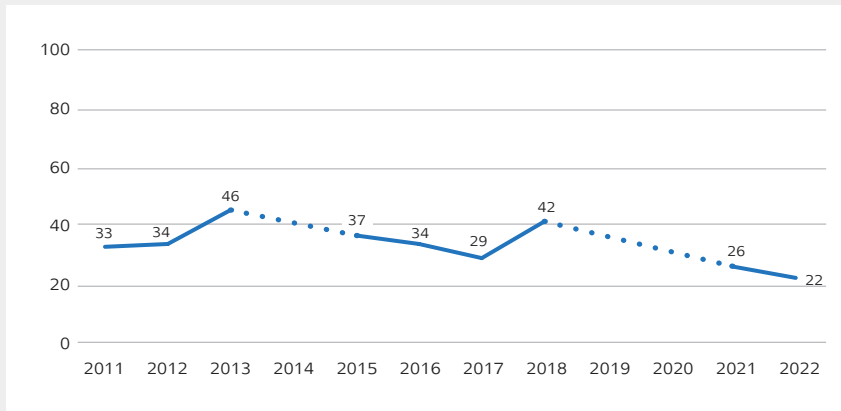
שאלה 50 | נספח 1, עמ' 141 | נספח 2, עמ' 175

בתשעה סקרים ביקשנו מהמרוויינים להביע את דעתם על המניעים העיקריים של הפוליטיקאים. בשנים 2009–2010 היה נוסח השאלה: "פוליטיקאים נמצאים בפוליטיקה רק למען הרווח האישי". מ־2011 ואילך שונה הנוסח כך: "פוליטיקאים דואגים יותר לאינטרסים האישיים שלהם מאשר לאינטרסים של הציבור שבחר בהם", שכן הנוסח הקודם היה קיצוני מדי בעינינו.

בכל המדידות (על פי הנוסח השני), אצל היהודים היה רוב גדול של מי שהסכימו עם האמירה הזו (ממוצע רב־שנתי – 79.3%). אצל הערבים עד 2016 מדובר גם כן ברוב גדול (ממוצע רב־שנתי – 73.1%), אם כי מעט נמוך מזה של היהודים; אבל מאותה שנה ואילך הערבים "עוקפים" במקצת את היהודים בייחוס אנוכיות לפוליטיקאים. במילים אחרות, בציבור הישראלי רווחת התחושה שהפוליטיקאים אינם ממלאים את שליחותם כמי שמופקדים בראש ובראשונה על האינטרסים של שולחיהם, והם נתפסים כמי שדואגים בעיקר לעצמם.

של השנים האחרונות בולטים כאן ביותר: במדידות 2021 ו-2022 חלה שחיקה ברורה בשיעור מי שמסכימים עם ההיגד שחברי הכנסת עושים את עבודתם כראוי, ומדובר במדידות הנמוכות ביותר עד היום.

תרשים 4.6 / מסכימים שבסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר (% כלל המדגם)

גם ב-2022 בשלושת המחנות הפוליטיים (יהודים) רק מיעוט מסכימים עם ההיגד שרוב חברי הכנסת ממלאים את תפקידם בסדר, אבל שיעור הסבורים כך בימין (20%) נמוך במידה ניכרת מזה שבמרכז (27%) ובשמאל (32%).

פילוח של נתוני 2022 לפי הצבעה בבחירות לכנסת ב-2021 (בכלל המדגם) מלמד שבקרב מצביעי כל המפלגות רק מיעוט מסכימים עם ההיגד שבסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר, אבל שיעור זה הוא הגבוה ביותר בקרב מצביעי כחול לבן (35.5%) והעבודה (33%) והנמוך ביותר בקרב מצביעי תקווה חדשה וש"ס (בשני המקרים – 14%).

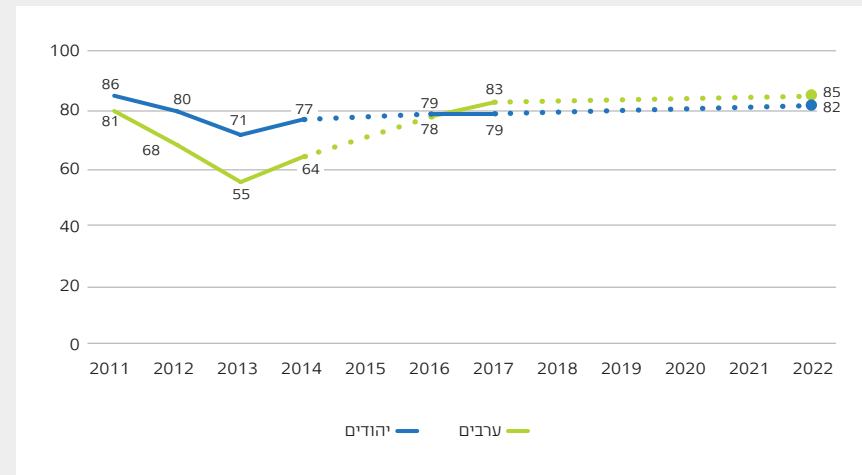
■ מידת השחיתות בצמרת

שאלה 21 | נספח 1, עמ' 135 | נספח 2, עמ' 157-158

כבר שנים שנושא השחיתות בצמרת השלטון מרכזי מאוד בשיח הציבורי בישראל כמו במקומות רבים אחרים בעולם. בדקנו 17 פעמים לאורך השנים (בשתי מתכונות שונות) את הערכת המרואיינים בשאלה אם בכלל ועד כמה יש שחיתות בהנהגת ישראל.

בשנים 2003-2010 נבדק הנושא על ידי השאלה: "האם לדעתך קיימת או לא קיימת בישראל שחיתות?". התשובות האפשריות היו: יש הרבה מאוד שחיתות, יש די הרבה שחיתות, יש מעט שחיתות, אין שחיתות בכלל. כפי שמראה התרשים הבא הערכת השחיתות הייתה יציבה מאוד, וכן גבוהה מאוד, בשנים הללו.

תרשים 4.5 / מסכימים שהפוליטיקאים דואגים יותר לאינטרסים האישיים שלהם מאשר לאינטרסים של הציבור שבחר בהם (% יהודים, ערבים)

פילוח לפי גיל לא העלה הבדלים גדולים הן בקרב הערבים הן בקרב היהודים, אבל בלט לעין השיעור העצום, וללא תחרות, בקרב הקבוצה הצעירה ביותר אצל המרואיינים הערבים (18-24), שענו כי הפוליטיקאים דואגים רק לעצמם – 91%!

פילוח תשובות היהודים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מראה רוב גדול בכל הקבוצות – חרדים, דתיים-לאומיים, מסורתיים דתיים, מסורתיים לא-דתיים וחילונים – שהסכימו עם ההיגד שהפוליטיקאים משרתים בראש ובראשונה את עצמם (מדגם 2022, בהתאמה: 83%, 79%, 84%, 86%, 79%).

גם פילוח לפי מחנה פוליטי (מדגמי יהודים) לא העלה הבדלים של ממש (מדגם 2022: שמאל – 75%; מרכז – 80%; ימין – 83%). במילים אחרות, בשאלת המניע העיקרי של הפוליטיקאים בישראל (דאגה לעצמם) יש כמעט קונצנזוס לאומי מלא לאורך השנים.

■ תפקוד חברי הכנסת

שאלה 51 | נספח 1, עמ' 141 | נספח 2, עמ' 176

דרך אחרת להסתכל על האופן שבו הישראלים מעריכים את תפקוד נציגיהם היא לבדוק את שיעור המרואיינים המסכימים עם ההיגד: "בסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר". עשינו זאת תשע פעמים ומצאנו שהממוצע הרב-שנתי בכלל המדגם הוא 33.6%, כלומר התוצאה היא שהרוב אינם חושבים שהיגד זה נכון. ההבדלים בין יהודים (ממוצע רב-שנתי – 33.6%) לערבים (ממוצע רב-שנתי – 33.8%) בנושא זה הם קטנים – כאן גם כן רק מיעוט מסכימים עם ההיגד, ובשנתיים האחרונות אף חלה ירידה חדה בשיעור הסבורים כך. הממצאים בשאלה זו תואמים במידה רבה את הממצאים בשאלה הקודמת, ואפשר אם כך לקבוע ביתר תוקף שהציבור אינו שבע רצון, בלשון המעטה, מתפקוד נציגיו בזירה הפוליטית. יתרה מזו, עקבות המשבר הפוליטי המתמשך

לוח 4.7 (ממוצע על סולם בין 1 ל-5, יהודים)

הנהגת המדינה מושחתת			
	2022	2021	2020
ימין	2.05	2.51	2.64
מרכז	2.96	2.50	1.91
שמאל	3.34	2.30	1.66

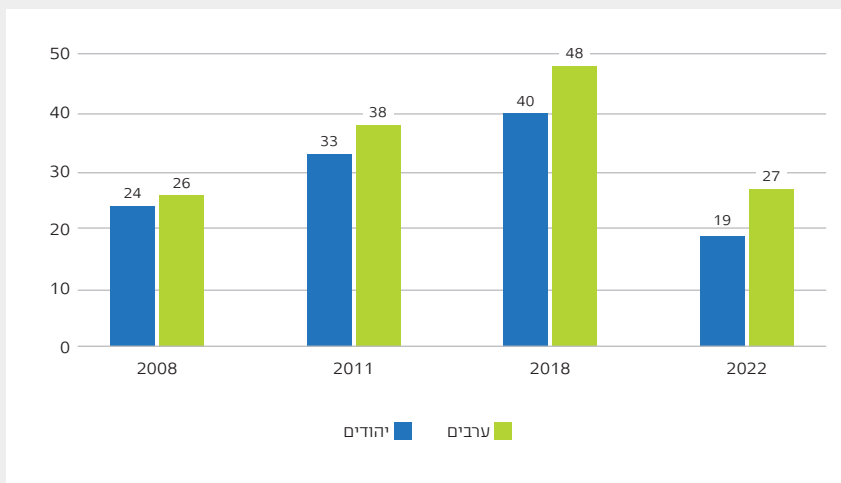
■ ממליצים להיכנס לפוליטיקה?

שאלה 57 | נספח 1, עמ' 142 | נספח 2, עמ' 181

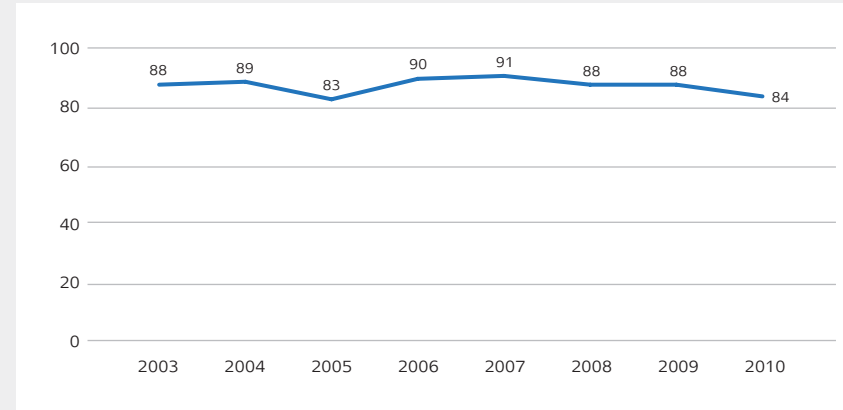
לנוכח ההערכות הנמוכות של הציבור את מי שעוסקים בפוליטיקה שהצגנו קודם, שאלנו: "אילו מישהו קרוב לך, בן משפחה או חבר קרוב, היה מתלבט אם להיכנס לפוליטיקה – מה היית מייעץ/ת להם?" מתברר כי לאורך כל השנים רק מיעוט היו ממליצים ליקיריהם להצטרף לפוליטיקה. אומנם ב-2011 וב-2018 ניכרה עלייה בשיעור מי שהיו ממליצים על קריירה פוליטית, אבל כנראה בשל המשבר הפוליטי המתמשך של השנים האחרונות נצפתה ירידה חדה בשיעור זה בין 2018 למדידה הנוכחית ב-2022. למעשה, המדידה הנוכחית חזרה לרמה הנמוכה של מדידת 2008 בקרב הערבים, והיא אף נמוכה ממנה בקרב היהודים.

מצא מעניין הוא שבקרב הערבים שיעור הממליצים על הצטרפות לפוליטיקה מעט גבוה יותר משיעורם בקרב היהודים. ייתכן שההסבר לכך הוא שעבור אזרחי ישראל הערבים זהו מסלול ניעות חברתית (ואולי גם כלכלית) נוח יחסית כלפי מעלה, בעוד עבור היהודים קיימים מסלולים רבים אחרים לשם כך (למשל שירות בצה"ל); וייתכן גם שהערבים אזרחי ישראל מייחסים חשיבות רבה יותר לפוליטיקה ולפוליטיקאים בגלל פגיעותם כקבוצת מיעוט.

תרשים 4.8 / היו ממליצים לחברים או בני משפחה להיכנס לפוליטיקה (%), יהודים, ערבים

תרשים 4.7 / מסכימים שיש בישראל שחיתות (%), כלל המדגם

מ-2014 שונה נוסח השאלה כך: "איזה ציון אתה נותן להנהגת ישראל כיום בנושא השחיתות בסולם ציונים שבין 1 ל-5, כאשר 1=מאוד מושחתת ו-5=בכלל לא מושחתת?". כפי שמראה הלוח שלהלן, למרות אירועי העת האחרונה, כמו העמדת בנימין נתניהו לדין באשמת שחיתות והשיח התקשורתי הלוהט, ואולי המתלהם מדי בנוסח "כולם מושחתים", הערכת הציבור את מידת השחיתות של ההנהגה ב-2014-2022 כמעט איננה משתנה עם השנים ועם השינויים באיוש התפקידים בצמרת. הציונים הממוצעים השנתיים נמצאים כמעט באמצע הסולם, עם נטייה קלה לכיוון השלילי, וכך גם הציון הממוצע הרב-שנתי (2.38).¹⁰ הציון הממוצע הרב-שנתי של היהודים גבוה יותר מזה של הערבים (2.41 לעומת 2.34) ולפיכך מעט פחות שלילי. יש לציין כי הערכה זו של הציבור בארץ תואמת במידה רבה את ההערכה הבינלאומית של מידת שחיתות השלטון בישראל בקנה מידה כלל-עולמי (ראו פרק 8, עמ' 123).

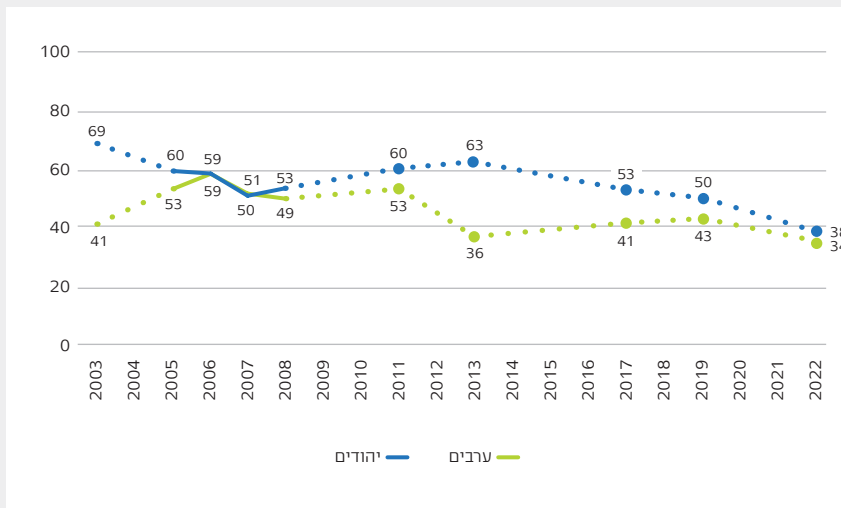
לוח 4.6 (ממוצע על סולם בין 1 ל-5, כלל המדגם)

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	
2.38	2.42	2.29	2.24	2.48	2.41	2.32	2.37	2.55	הנהגת המדינה מושחתת

פילוח התשובות לשאלה לפי מחנה פוליטי (יהודים) בשלוש המדידות האחרונות מעלה כי בימין הייתה ירידה בממוצעים ב-2021 ו-2022 בהשוואה ל-2020, כלומר ההערכה הייתה שיש יותר שחיתות בצמרת בזמן כהונת ממשלת בנט-ליפיד. במרכז ובשמאל, לעומת זאת, הממוצעים בשנים הללו עלו, כלומר אנשי שני מחנות אלה סברו בזמן ממשלת בנט-ליפיד שהצמרת פחות מושחתת מבעבר.

¹⁰ בשל מבנה הסולם (1=מאוד מושחתת, 5=בכלל לא מושחתת), ככל שהציון נמוך יותר כך הערכת השחיתות גבוהה יותר.

תרשים 4.9 / מסכימים שיחסי הכוחות בין המפלגות בכנסת כיום מבטאים נכון את התפלגות הדעות בציבור הרחב (% יהודים, ערבים)

פילוח התשובות לשאלה זו במדידת 2022 לפי מחנה פוליטי (יהודים) העלה כי בקרב השמאל, מחצית (51%) סברו כי הייצוג בכנסת מתאים, בקרב המרכז – 42%, ואילו בימין רק כשליש (34%). פילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילוניים מעלה הבדלים גדולים – בעיקר הוא מצביע על חוסר שביעות הרצון מהייצוג בכנסת בקרב החרדים והדתיים-לאומיים.

לוח 4.9 (% ,2022, יהודים)

סך הכול	לא יודעים	לא היו ממליצים לחברים או בני משפחה להיכנס לפוליטיקה	היו ממליצים לחברים או בני משפחה להיכנס לפוליטיקה	חושבים שפוליטיקאים דואגים יותר לאינטרסים האישיים שלהם מאשר לאינטרסים של הציבור	לא חושבים שפוליטיקאים דואגים יותר לאינטרסים האישיים שלהם מאשר לאינטרסים של הציבור
100	11	70	19	100	9.5

לא חשוב למי מצביעים, זה לא משנה את המצב

שאלה 49 | נספח 1, עמ' 140 | נספח 2, עמ' 175

ההסכמה הציבורית הרחבה לאורך השנים שנושאי התפקידים הפוליטיים אינם ממלאים את תפקידם כמצופה מהם, והסברה של חלק מהציבור שההנהגה הפוליטית נגועה בשחיתות, הביאו אותנו לשאול 12 פעמים בעבר את דעת הנסקרים על ההיגד: "לא חשוב למי מצביעים, זה לא משנה את המצב". הכך נוטה לכיוון הלא-מסכימים (ממוצע רב-שנתי – 56.8%), לעומת המסכימים שאין הבדל וש"כולם אותו דבר" (ממוצע רב-שנתי – 40.7%). ואף על פי כן, העובדה שרבים כל כך בציבור הישראלי סבורים שאין באמת הבדל בין המפלגות כשמדובר בציפיות לשיפור המצב היא בעייתית מאוד מבחינה דמוקרטית.

הצלבת התשובות לשאלה זו עם התשובות לשאלה לגבי המניע העיקרי להתנהלות הפוליטיקאים העלתה רוב גדול שלא היו ממליצים למקורביהם להיכנס לפוליטיקה אצל מי שסבורים שפוליטיקאים דואגים יותר לאינטרסים האישיים שלהם מאשר לאינטרסים של הציבור, ורוב קטן יותר בקרב מי שחושבים שזהו אינו מניע המאפיין את הפוליטיקאים. במילים אחרות, יש הבדל בין המחזיקים בשתי העמדות, אבל אלה גם אלה לא ימליצו להיכנס לתחום זה.

לוח 4.8 (% ,2022, כלל המדגם)

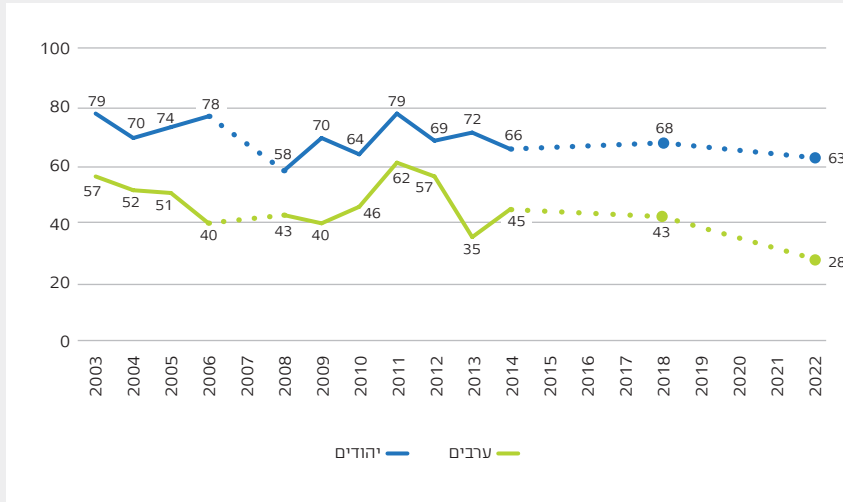
סך הכול	לא יודעים	לא היו ממליצים לחברים או בני משפחה להיכנס לפוליטיקה	היו ממליצים לחברים או בני משפחה להיכנס לפוליטיקה	חושבים שפוליטיקאים דואגים יותר לאינטרסים האישיים שלהם מאשר לאינטרסים של הציבור	לא חושבים שפוליטיקאים דואגים יותר לאינטרסים האישיים שלהם מאשר לאינטרסים של הציבור
100	11	70	19	100	9.5

■ ייצוגיות הכנסת

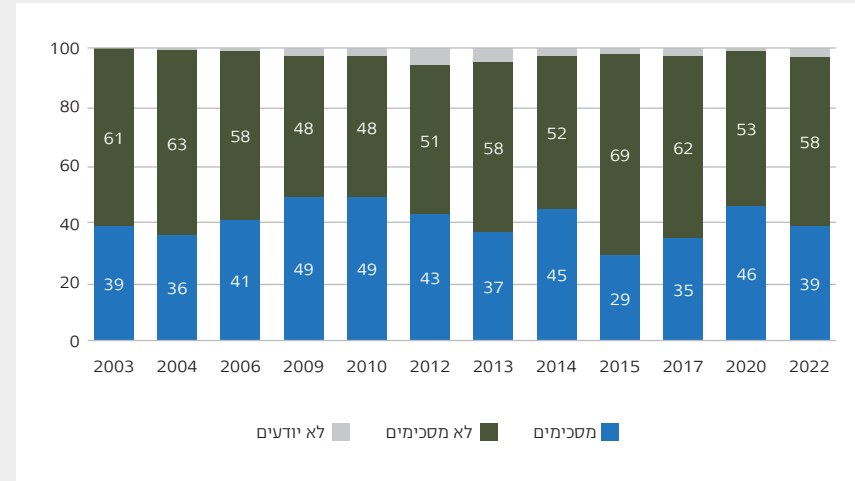
שאלה 56 | נספח 1, עמ' 142 | נספח 2, עמ' 180

אחד הנימוקים בזכות שיטת הבחירות הנהוגה בישראל הוא הייצוג למספר גדול של קבוצות בעם שהיא מאפשרת. רצינו לדעת אם לדעת הציבור המטרה של ייצוג מיטבי אכן הושגה. שאלנו עשר פעמים לאורך השנים את השאלה הבאה: "באיזו מידה יחסי הכוחות בין המפלגות בכנסת כיום מבטאים נכון את התפלגות הדעות בציבור הרחב?". בקרב היהודים הערכת הייצוגיות בכנסת לרוב גבוהה יותר מבקרב הערבים, אבל משנת 2019 אנחנו רואים בשתי האוכלוסיות ירידה מקבילה בהערכה שיחסי הכוחות בכנסת משקפים נכון את התפלגות הדעות בציבור, ובשתיהן מדובר במדידות הנמוכות ביותר לאורך הדרך.

תרשים 4.11 / מתעניינים בפוליטיקה (%), יהודים, ערבים

תרשים 4.10 / "לא חשוב למי מצביעים, זה לא משנה את המצב" (% כלל המדגם)

■ התעניינות בפוליטיקה

שאלה 46 | נספח 1, עמ' 140 | נספח 2, עמ' 173

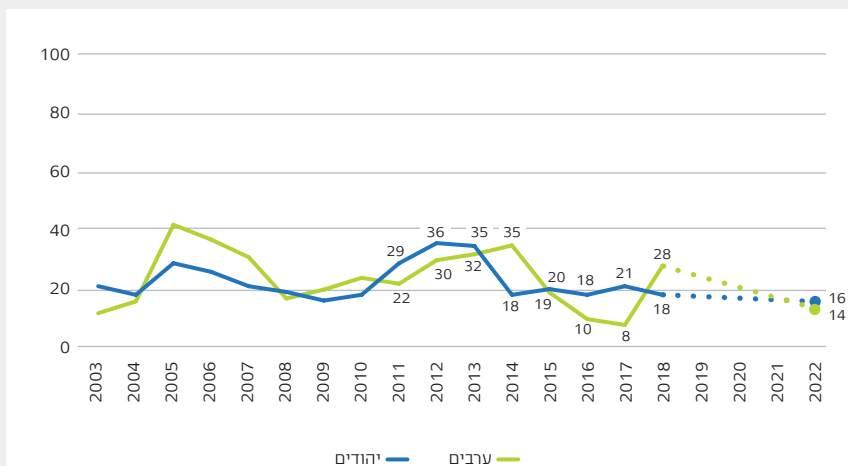
כיצד משפיע הגיל על מידת העניין בפוליטיקה? פילחנו את התשובות של מדגמי היהודים והערבים לפי משתנה זה ומצאנו באופן ברור שבקרב היהודים המבוגרים מתעניינים יותר בפוליטיקה מהצעירים. במדגמי הערבים רמת העניין המדווחת נמוכה מאשר אצל היהודים, וגם אין כיוונויות ברורה מבחינת הגיל.

האם יש הבדל ברמת העניין של גברים ונשים בפוליטיקה? נראה שאכן כך. בעוד במדידה האחרונה בקרב הגברים היהודים כשלושה רבעים הביעו עניין בפוליטיקה, אצל הנשים רק מחצית העידו על עצמן שהנושא מעניין אותן. דפוס דומה, אם כי ברמת התעניינות נמוכה בהרבה, מצאנו גם במדגמי הערבים – כשליש מהגברים וכחמישית בלבד מהנשים הביעו עניין בפוליטיקה. פילוח של מדגמי היהודים לפי מחנה פוליטי מעלה כי בכלם יש רוב למתעניינים, אבל הוא גבוה יותר בשמאל.

אחת השאלות הוותיקות ביותר בסקרי מדד הדמוקרטיה (מאז 2003 נשאלה 13 פעמים) עוסקת במידת העניין של המרוואיינים בפוליטיקה. התרשים הבא מלמד מספר דברים: ראשית, בקרב היהודים יש תמיד רוב המעידים על עצמם שהם מתעניינים בפוליטיקה (ממוצע רב־שנתי – 70.0%); בקרב הערבים רק מחצית, ולרוב אף פחות, מעידים כך על עצמם (ממוצע רב־שנתי – 46.2%). שנית, בניגוד אולי לצפוי שנת בחירות אינה מבטיחה עניין רב במיוחד בפוליטיקה. שלישית, בציבור הערבי אפשר לראות ירידה מתמשכת משנת 2011 בשיעור המעידים על עצמם שהם מתעניינים בפוליטיקה, והשנה הגענו לשפל חסר תקדים – רק כרבע מעידים על עצמם שהפוליטיקה מעניינת אותם. ולבסוף, שנת 2011, שהייתה כזכור סוערת מבחינת השתתפות אזרחית פוליטית (מחאת האוהלים ויוקר המחיה), היא נקודת שיא שלא חזרה על עצמה בדיווח על עניין בפוליטיקה הן אצל היהודים הן אצל הערבים.

לוח 4.10 (%) יהודים, ערבים

תרשים 4.12 / מסכימים שהם וחבריהם יכולים להשפיע על מדיניות הממשלה במידה רבה (% יהודים, ערבים)

פילוח של תחושת ההשפעה על מדיניות הממשלה של גברים לעומת נשים (יהודים וערבים) ולפי מחנה פוליטי (יהודים) הראה כי בכל הקטגוריות מדובר במיעוט קטן, פחות מ-20% שחשים כי ביכולתם להפעיל השפעה כזו.

הצלבנו את התשובות לשאלה הקודמת עם התשובות לשאלה הנוכחית ומצאנו כי הן בקרב מי שמתעניינים בפוליטיקה הן בקרב מי שאינם מתעניינים בה יש רוב לחשים שאין להם השפעה על מדיניות הממשלה (בהתאמה, 75% לעומת 86%); אלא שהרוב בקרב הלא-מתעניינים גדול קצת יותר מאשר בקרב המתעניינים.

יש מפלגה מועדפת?

שאלה 53 | נספח 1, עמ' 141 | נספח 2, עמ' 177

שאלנו כמה פעמים (בנוסחים שונים קלות זה מזה) "האם יש או אין היום במדינת ישראל מפלגה שמייצגת את השקפותיך בצורה טובה?"¹²

הממצאים מורים כי למרות כל הסתייגויותיהם מהפוליטיקאים ומחברי הכנסת, בקרב היהודים יש רוב לאורך השנים למי שמעידים כי יש מפלגה המייצגת את השקפותיהם במידה ראויה; ושיעור זה גם גבוה בהרבה לאורך השנים מהשיעור המקביל בקרב המרואיינים הערבים. לכאורה ממצא זה סותר את הטענה שהכנסת אינה מייצגת היטב את התפלגות העמדות בציבור. ואולם – ראשית, לא

מתעניינים בפוליטיקה	ממוצע רב-שנתי	2022
גיל	24-18	55
	44-25	61
	64-45	63
	+65	73.5
	24-18	26
	44-25	24
מין	44-25	40
	64-45	12.5
	+65	74.5
	גברים	51
	נשים	32
	גברים	23
מחנה פוליטי	64-45	72
	+65	60
	גברים	64
	נשים	72
	שמאל	60
	מרכז	64

יכולת ההשפעה הפוליטית של האזרחים

שאלה 47 | נספח 1, עמ' 140 | נספח 2, עמ' 173

אחד הרכיבים החשובים של דמוקרטיה מתפקדת הוא מידת ההיענות של השלטונות לעם, המשתקפת בתחושת האזרחים שדעתם משנה ושהם יכולים להשפיע על המערכת הפוליטית, ולא רק ביום הבחירות. ב-17 סקרים שאלנו את המרואיינים עד כמה הם וחבריהם יכולים להשפיע על מדיניות הממשלה. התרשים שלהלן משקף ממצאים אחדים: ראשית, תחושת ההשפעה האזרחית היא נמוכה מאוד ויציבה למדי (במובן השלילי) לאורך כל שנות המדינה. למעשה, רק לעיתים רחוקות ציינו יותר מ-17% שליש מהמרואיינים כי הם חשים שהשפעתם על הממשלה היא רבה מאוד ודי רבה. שנית, ההבדלים בין יהודים (ממוצע רב-שנתי – 22.3%) לערבים (ממוצע רב-שנתי – 23.5%) הם זניחים, אם כי התנועות במדגמים הערביים הן חדות יותר מאשר במדגמי היהודים. שלישית, אפילו בשנות בחירות, שבהן אפשר לצפות לתחושת השפעה רבה יותר, אי-אפשר לראות עלייה ברורה ושיטתית בתחושת האזרחים שהם יכולים להשפיע על מדיניות הממשלה.¹¹

11 פרופ' אשר אריאן קרא לזה "הפרדוקס של ההשתתפות הפוליטית בישראל": "Although Israelis are interested in politics, discuss it quite a bit, vote in large numbers [...] they do not have much faith in their own ability to influence policy." Asher Arian, *The Choosing People: Voting Behavior in Israel*, Cleveland: Case Western Reserve University Press, 1973

12 בניגוד לעבר, בשנים 2019 ו-2022 הייתה קטגוריית ביניים בתשובות: "יש מפלגה המייצגת חלקית את השקפותיי".

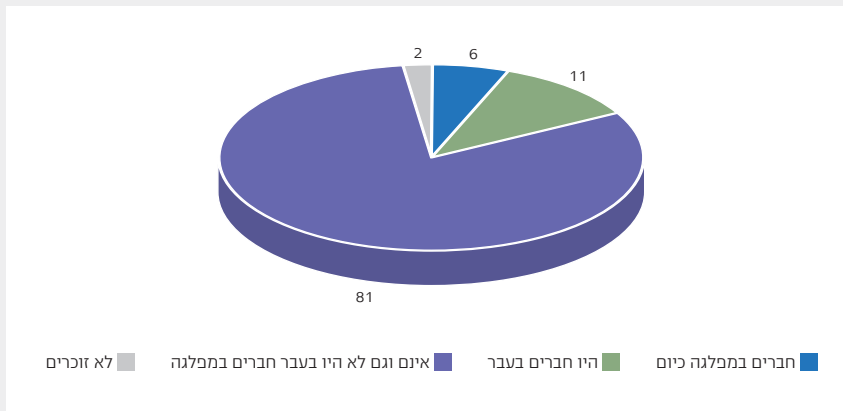
בניגוד להנחת המוצא שלנו שבקרב מבוגרים יימצא שיעור גבוה יותר של המציינים כי יש מפלגה המשקפת היטב את השקפותיהם, הפערים על בסיס גיל היו זניחים ולא שיטתיים. כמו כן, ב־2022 רק בקרב המרוויינים החרדים מצאנו רוב (52%) לעונים כי יש מפלגה המייצגת היטב את השקפותיהם.

■ **חברות במפלגה**

שאלה 54 | נספח 1, עמ' 141

בסקר 2022 רוב מוחלט של המרוויינים (81%) השיבו בשלילה על השאלה אם הם כיום או היו בעבר חברי מפלגה כלשהי. רק כ־6% דיווחו כי הם חברים במפלגה כלשהי כיום, ועוד 11% ענו שהיו חברי מפלגה בעבר. ההבדלים בעניין זה בין יהודים לערבים הם זניחים. השיעור הנמוך של מי שהם כיום או היו בעבר חברי מפלגה מעניין, שכן בעבר הרחוק, ואפילו הלא מאוד רחוק, החברות במפלגה הייתה נפוצה מאוד בישראל, ולו רק מהסיבה שהמפלגות היו אז מכשיר ואפיק מוכר להשגת עבודה, לשירותי קהילה ועוד. חוקר מדע המדינה הנודע בנימין אקצין אף אפיין את ישראל בשנותיה הראשונות כ"מדינת מפלגות"¹³.

תרשים 4.14 / חברות במפלגות, 2022 (% כלל המדגם)

בשמאל שיעור מי שהם חברים היום או היו בעבר (בהתאמה, 7% ו־24%, בסך הכול 31%) עולה בהרבה על שיעורם בימין (בהתאמה, 8% ו־9%, בסך הכול 17%) ובמרכז (בהתאמה, 2% ו־11%, בסך הכול 13%).

אומנם השיעורים הקטנים מאוד של מי שהם כיום או היו בעבר חברים במפלגה מקשים על הניתוח, ובכל זאת ביקשנו לדעת אם קבוצה זו מתעניינת בפוליטיקה במידה שונה מאשר מי שאינם ולא היו אי פעם חברים במפלגה. ואכן, כפי שמראה הלוח שלהלן, בקרב מי שהיו או עודם חברים במפלגה יש רוב גדול מאוד של מתעניינים בפוליטיקה, שעה שבקרב מי שאינם ולא היו חברים במפלגה רוב זה קטן באופן משמעותי.

כל המפלגות מיוצגות בכנסת; ושנית, ייצוג על ידי מפלגה קטנה בכנסת עדיין אינו מבטיח שדעת מצביעה תקבל קול בעל משמעות בהחלטותיה.

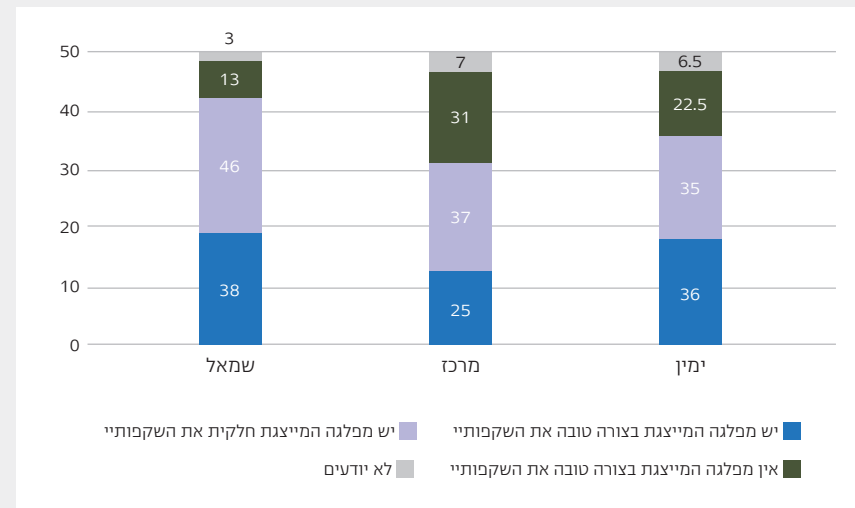
לוח 4.11 (% יהודים, ערבים)

ש מפלגה המייצגת טוב את עמדותיהם	יהודים	ערבים
2003	60	47
2012	40	28
2016	53	34
2017	50	32
*2019	75	34
ממוצע רב־שנתי	56.1	32.8

* התשובות לקטגוריית הביניים בשנה זו חולקו פרופורציונלית בין התשובות החיוביות לשליליות על מנת לאפשר השוואה לשנים עברו.

במדידת 2022 מצאנו כי שיעור מי שענו שאין מפלגה המשקפת את השקפותיהם בצורה טובה במרכז (31%) גבוה משיעור זה בימין (22.5%) ובשמאל (13%).

תרשים 4.13 / "האם יש או אין היום במדינת ישראל מפלגה שמייצגת את השקפותיך בצורה טובה?", 2022 (% לפי מחנה פוליטי, יהודים)

Benjamin Akzin, "The Role of Parties in Israeli Democracy," *The Journal of Politics* 17 (4), (1955): 507-545 13

לוח 4.14 (% ,2022, כלל המדגם)

סך הכול	לא יודעים	לא חושבים שפוליטיקאים דואגים יותר לציבור מאשר לציבור	לא חושבים שפוליטיקאים דואגים יותר לציבור מאשר לציבור	חברות במפלגה
100	2	33	65	חברים כיום
100	1	19	80	היו חברים בעבר
100	2	14	84	אינם וגם לא היו בעבר חברים

■ השתתפות פוליטית אזרחית

שאלה 55 | נספח 1, עמ' 142 | נספח 2, עמ' 178-179

כפי שאפשר לראות בפרק ההשוואתי הבינלאומי (פרק 8, עמ' 118), ישראל ממוקמת בשיא הסולם העולמי בתחום ההשתתפות הפוליטית האזרחית. על רקע זה שאלנו את המרואיינים אם בשלוש השנים האחרונות הם היו מעורבים באחת או יותר מהפעולות הפוליטיות האזרחיות שהצגנו לפניהם (לא כולל חברות במפלגה, נושא שדנו בו בנפרד לעיל)¹⁴. אומנם כמחצית מהמשיבים לא השתתפו בשום פעולה מהפעולות האזרחיות הפוליטיות שפרשנו לפניהם, אבל השאר בהחלט נקטו מהלכים כאלה – השכיחים ביותר בהם היו ניסיון לשכנע בן משפחה בנושא פוליטי (יהודים) והשתתפות בהפגנה (ערבים). מדובר בשיעורים גבוהים מאוד, המורים על מעורבות אזרחית רבה בשדה הפוליטי.

לוח 4.12 (% ,2022, כלל המדגם)

סך הכול	לא יודעים	לא מתעניינים בפוליטיקה	מתעניינים בפוליטיקה	חברות במפלגה
100	0	15	85	חברים כיום
100	1	23	76	היו חברים בעבר
100	1	46	53	אינם וגם לא היו בעבר חברים

בדקנו גם אם יש הבדל בין מי שחברים במפלגה היום או היו בעבר לבין מי שאינם ולא היו חברים בתשובות לשאלה עד כמה חשוב למי מצביעים. אכן מצאנו הבדל מעניין: בקרב מי שהם חברים במפלגה כיום רוב גדול לא הסכימו עם ההיגד שלא משנה עבור מי מצביעים, זה לא משנה את המצב; שעה שבקרב מי שהיו חברים בעבר או שאינם ולא היו חברים מעולם רק רוב קטן במידה ניכרת הסכימו עם ההיגד. כלומר, מי שהיו חברי מפלגה אך כיום אינם חברים בגוף כזה דומים יותר בשאלה זו למי שמעולם לא היו חברי מפלגה מאשר למי שהם חברי מפלגה בהווה, ממצא שמרמז כי חוויית החברות במפלגה לא הייתה חיובית במיוחד עבורם.

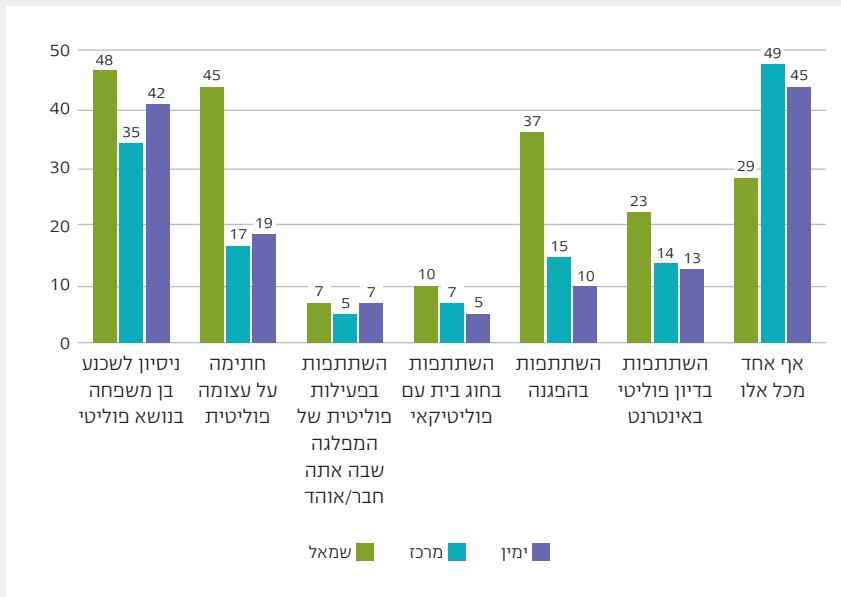
לוח 4.13 (% ,2022, כלל המדגם)

לא חשוב למי מצביעים, זה לא משנה את המצב				
סך הכול	לא יודעים	לא מסכימים	מסכימים	
100	0	82	18	חברים כיום במפלגה
100	1	57	42	היו בעבר חברים במפלגה
100	2	57	41	אינם וגם לא היו בעבר חברים במפלגה

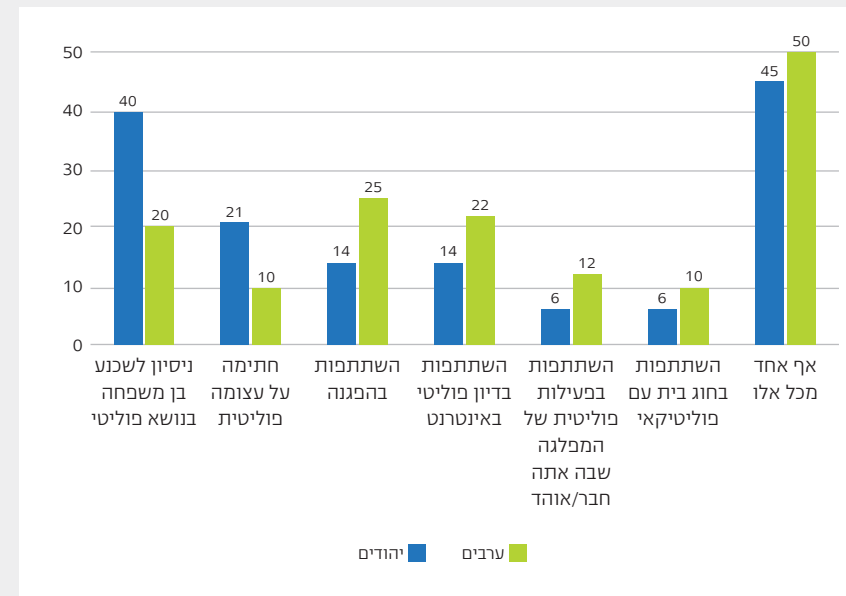
לבסוף ביקשנו לדעת אם מי שהם בהווה או היו חברי מפלגה חושבים באופן שונה בעניין המניע העיקרי של הפוליטיקאים. שוב אנו רואים את הדמיון בין מי שהיו בעבר חברי מפלגה והפסיקו ומי שמעולם לא היו מצד אחד, לבין חברי מפלגה בהווה מצד שני. בשתי הקבוצות הראשונות רוב עצום מאמינים שהפוליטיקאים עושים בעיקר לביתם, ואילו בקרב חברי המפלגה בהווה שיעור זה נמוך יותר במובהק.

14 הנתונים שלהלן מתייחסים לתשובות לגבי כל פעילות בנפרד, אבל המרואיינים יכלו לדווח על כך שהשתתפו במספר פעילויות, ולכן החיבור של כל התשובות כולל את מי שענו בחיוב על יותר מפעילות אחת ומגיע ל-14.7%.

תרשים 4.16 / השתתפות בפעילות אזרחית פוליטית, 2022 (% לפי מחנה פוליטי, יהודים)

תרשים 4.15 / השתתפות בפעילות אזרחית פוליטית, 2022 (% יהודים, ערבים)

לא נמצאו הבדלים מהותיים בין ההשתתפות האזרחית של נשים וגברים, הן במדגם היהודים הן במדגם הערבים, אם כי נשים נטו קצת יותר לפעולות פחות קונפליקטואליות.

■ ארגוני זכויות אדם והמדינה

שאלה 34 | נספח 1, עמ' 137 | נספח 2, עמ' 167

בניסיון לבדוק אם המערכה נגד ארגוני זכויות אדם למיניהם צוברת תאוצה או נכשלת כשמדובר בדעת הקהל בישראל, לנוכח הביקורת החריפה מכיוון הימין הפוליטי ומנהיגיו על ארגונים אלו, בשישה סקרים מאז 2010 התבקשו המרואיינים להביע הסכמה או אי-הסכמה עם המשפט: "ארגוני זכויות האדם והאזרח, כמו 'האגודה לזכויות האזרח' ו'בצלם', גורמים נזק למדינה".

בציבור היהודי שיעור גבוה של מרואיינים העריכו שארגונים אלו גורמים למדינה נזק. לעומת זאת, בציבור הערבי אומנם חלו שינויים לאורך השנים, אך – למעט המדידה הראשונה ב־2010 – שיעור נמוך בהרבה מאשר בקרב היהודים, ולרוב רק מיעוט, מציינים כי ארגונים אלו גורמים נזק למדינה.

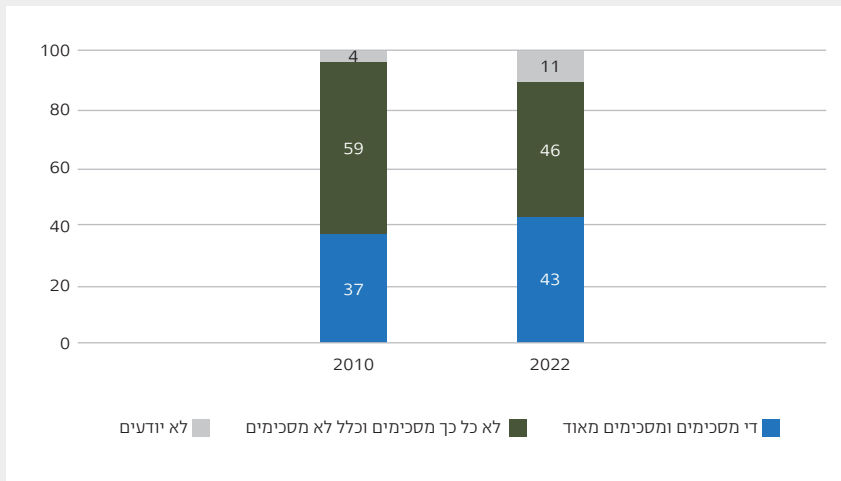
פילוח של התשובות לפי מחנה פוליטי (יהודים) מראה כי מי ששייכו עצמם לשמאל מעידים על עצמם בשיעורים הגבוהים ביותר כי לקחו חלק בפעילות פוליטית אזרחית, בעיקר בהפגנות ובחתימה על עצומות. המרכז הוא המחנה ה"רדום" יותר מתוך השלושה במונחים של השתתפות אזרחית פוליטית.

להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש?

שאלה 52 | נספח 1, עמ' 141 | נספח 2, עמ' 176

לקינוח הדיון בפרק זה נציג שאלה קצת "פרועה" שנשאלה פעם אחת בעבר, בשנת 2010, ופעם שנייה השנה. המרואיינים התבקשו להגיב על המשפט הבא: "הכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש". במדידה הקודמת התפלגות התשובות הייתה בכיוון השלילה, כלומר שיעור הלא מסכימים עלה על שיעור המסכימים, שהרי מדובר בהצעה שאינה מתקבלת על הדעת. ואולם, להפתעתנו, במדידת 2022 המדגם נחצה כמעט באמצע! במילים אחרות, בעוד ב־2010 היה ברור כי הרוב אינם מדברים בנוסח "עולם ישן עדי היסוד נחריבה", ב־2022 שיעור מי שמסכימים שיש להרוס הכול נמוך רק במעט משיעורם של מי שאינם מסכימים למהלך (לא ריאלי) זה.

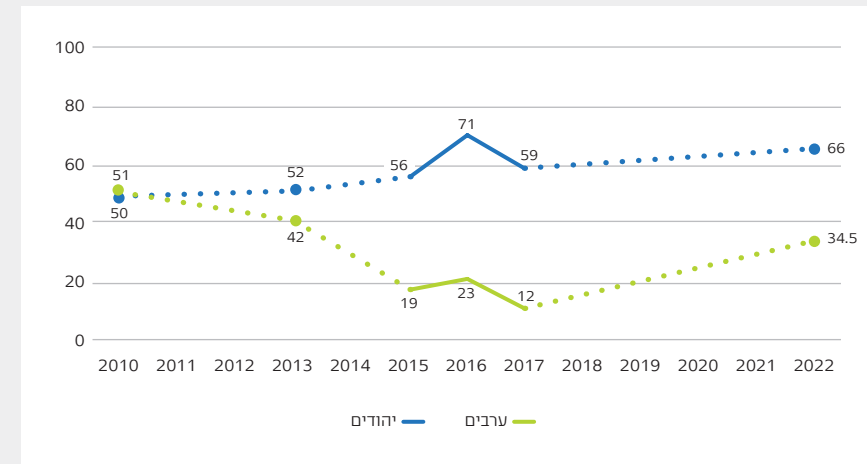
תרשים 4.19 / "הכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש" (% כלל המדגם)

במדגם היהודים הן ב־2010 הן ב־2022 מיעוט מהיהודים, אם כי מיעוט ניכר (40%–41%), צידדו בהריסת המערכת הפוליטית ובבינייתה מחדש. ואולם מקרב הערבים, ב־2022 היה רוב (55%) שזו הייתה העדפתם, לעומת 25% בלבד ב־2010.

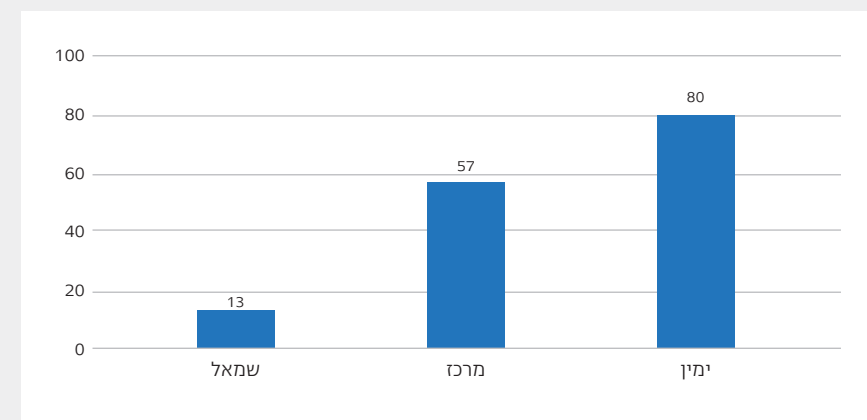
פילוח התשובות לשאלה זו בשנת 2010 לפי מחנה פוליטי (מדגם יהודים) מראה דמיון רב בין שלושת המחנות. לעומת זאת, ב־2022 בקרב מי שהגדירו עצמם "ימין" הנכונות למהלך רדיקלי של הריסת כל המבנים הפוליטיים והקמתם מחדש היא כפולה מזו שבשמאל ועולה במידה ניכרת על הנכונות במרכז.

תרשים 4.17 / מסכימים שארגוני זכויות האדם והאזרח, כמו "האגודה לזכויות האזרח" ו"בצלם", גורמים נזק למדינה (% יהודים, ערבים)

ההבדלים בשאלה זו בין המחנות הפוליטיים (יהודים) הם אולי הגדולים ביותר שנמצאו בשאלה כלשהי במדד זה. בשמאל מיעוט זעום רואה בארגוני זכויות אדם סכנה למדינה, במרכז קצת יותר ממחצית, ובימין – רוב גדול מאוד.

תרשים 4.18 / מסכימים שארגוני זכויות האדם והאזרח, כמו "האגודה לזכויות האזרח" ו"בצלם", גורמים נזק למדינה, 2022 (% לפי מחנה פוליטי, יהודים)

לוח 4.15 (% , יהודים)

מסכימים שהכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש	2010	2022
ימין	40	46
מרכז	38	37
שמאל	40	21

פילוח לפי גיל של מדגם היהודים והערבים ב־2010 מעלה שהקבוצה הצעירה ביותר הייתה דווקא הפחות אוהדת לרעיון של פירוק ובנייה מחדש של המערכת מהקבוצות האחרות. ב־2022 בקרב היהודים הקבוצות הצעירה והמבוגרת ביותר הן המסויגות יותר מהשינוי הרדיקלי שהמשפט מציע בהשוואה לגילי הביניים. יתר על כן, בכל הקבוצות מדובר בעמדת מיעוט. בציבור הערבי, לעומת זאת, הקבוצה הצעירה ביותר היא התומכת ביותר בתהפוכה שכזו. מעבר לכך – בכל קבוצות הגיל במדגם הערבי מדובר ברוב של תומכים. כמו כן, הנתונים ב־2022 מורים כי התמיכה בציבור הערבי בהרס של המוסדות הפוליטיים ובהקמתם מחדש גבוהה יותר בכל קבוצות הגיל בהשוואה ליהודים בני אותו הגיל. אם מביאים בחשבון שב־2010 שיעורי התומכים בקרב הערבים היו נמוכים משיעורי התמיכה בקרב היהודים, ייתכן שהדבר משקף רדיקליזציה (או שב־2010 עדיין היו חששות בציבור הערבי לתמוך בגלוי בסקר במהלך קיצוני שכזה).

לוח 4.16 (% , יהודים, ערבים)

מסכימים שהכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש	2010	2022
יהודים	25	33
	43	47
	43	42
	33	34
ערבים	39	67
	17	50
	29	53
	25	56

הצלבנו את התשובות לשאלה זו עם התשובות בעניין האופטימיות לגבי העתיד של ישראל. מצאנו כי בקרב מי שמסכימים שיש להרוס את המערכת מהיסוד ולבנותה מחדש יש רוב לפסימיים לגבי עתידה של ישראל; לעומת זאת, בקרב מי שאינם תומכים במהלך רדיקלי כזה – הרוב אופטימיים לגבי עתיד המדינה.

לוח 4.17 (% , 2022, כלל המדגם)

מסכימים שהכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש	אופטימיים לגבי העתיד של ישראל	פסימיים לגבי העתיד של ישראל	לא יודעים	סך הכול
מסכימים שהכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש	41	53	6	100
לא מסכימים שהכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש	59	34.5	6.5	100

פרק 5 / אמון הציבור במוסדות המדינה

הנושאים הנדונים בפרק זה:

- אמון הציבור במוסדות המדינה – מבט על רב־שנתי
- האמון בצה"ל
- האמון במשטרה
- האמון בנשיא המדינה
- האמון בבית המשפט העליון
- האמון בתקשורת
- האמון בכנסת
- האמון בממשלה
- האמון במפלגות
- האמון ברשויות המקומיות
- האמון ברבנות הראשית/בית הדין השרעי/המשפט הקנוני
- האמון בפרקליטות המדינה
- האמון ביועץ המשפטי לממשלה
- האמון במוסדות יורד?

בשנים האחרונות אנו עדים לבעיה שמדינות רבות בעולם, לרבות מדינת ישראל, מתמודדות עימה – שחיקת אמון הציבור במוסדות השלטון. לבעיה זו אף נדרש נשיא המדינה מר יצחק הרצוג בנאומו בטקס הגשת מדד הדמוקרטיה לשנת 2021:

הירידה במידת האמון אשר רוחש האזרח הישראלי לכלל מוסדות המדינה מטרידה מאוד. אין תחליף לדמוקרטיה הישראלית, ואין תחליף למוסדות המדינה, ולכן – אובדן האמון מדיר שינה מעיניי. אין קיום למדינה שהאזרחים לא מאמינים בה ובמוסדותיה. האמון הציבורי הוא הנכס הכי חשוב לכל מערכת ומנגנון של המדינה, והירידה המתמשכת באמון הציבור היא תמרור אזהרה לכולנו.

על בסיס הנחת העבודה שאמון האזרחים במדינה ובמוסדותיה הוא אחד מעמודי התווך של כל משטר דמוקרטי, בדקנו גם ב־2022, כבכל שנה מאז כינונו של מדד הדמוקרטיה בשנת 2003, את שיעורי האמון של הציבור בשמונה מוסדות: צה"ל, נשיא המדינה, בית המשפט העליון, המשטרה, הממשלה, הכנסת, המפלגות והתקשורת. נוסף על כך, בדקנו השנה כמה מוסדות אחרים שאת האמון בהם אנחנו בודקים בתדירות נמוכה יותר: הרשות המקומית/העירייה שבה מתגוררים המרואיינים, הרבנות הראשית/בית הדין השרעי/המשפט הקנוני, פרקליטות המדינה והיועץ המשפטי לממשלה.

בפרק זה נציג את שיעורי האמון בכל המוסדות הללו ב־2022 ונסקור את השינויים והמגמות שחלו באמון בכל מוסד ומוסד בעשרים השנים האחרונות.

■ אמון הציבור – מבט על רב־שנתי

כאשר בוחנים את המדרג של שמונת המוסדות שנבדקים בקביעות במדדי הדמוקרטיה רואים כי במדגמי היהודים צה"ל נמצא תמיד במקום הראשון מבחינת שיעור נותני האמון בו. במדגמי הערבים במקום הראשון נמצא ברוב המדידות בית המשפט העליון. בשתי האוכלוסיות הכנסת והמפלגות הפוליטיות נמצאות בתחתית המדרג.

לוח 5.1 (% כלל המדגם, יהודים, ערבים)

ממוצעים רב־שנתיים (2003-2022), הרבה מאוד ודי הרבה אמון	כלל המדגם		יהודים		ערבים	
	המוסד	ממוצע רב־שנתי	המוסד	ממוצע רב־שנתי	המוסד	ממוצע רב־שנתי
1	צה"ל	79.7	צה"ל	88.1	בית המשפט העליון	55.9
2	נשיא המדינה	62.2	נשיא המדינה	66.9	התקשורת	40.3
3	בית המשפט העליון	58.9	בית המשפט העליון	59.5	המשטרה	37.5
4	המשטרה	46.4	המשטרה	48.0	נשיא המדינה	36.3
5	התקשורת	37.8	הממשלה	37.5	צה"ל	33.9
6	הממשלה	36.0	התקשורת	37.3	הכנסת	32.3
7	הכנסת	35.5	הכנסת	36.1	הממשלה	27.1
8	המפלגות	21.6	המפלגות	21.2	המפלגות	24.1

התרשימים הבאים מציגים את שיעורי האמון של יהודים וערבים בכל אחד מהמוסדות לאורך השנים. בתרשים היהודים משתקפת העובדה שצה"ל זוכה לשיעור האמון הגבוה ביותר בכל שנה ושנה, והתנודות בשיעורי הנותנים בו אמון הן הקטנות ביותר. לגבי יתר המוסדות המדרג ברור פחות, ובכולם ניכרת התחלה של שחיקה באמון במדידת 2012 שנמשכת עד היום, אם כי היא אינה חדה ואינה ליניארית.

מתרשים מדגמי הערבים אנו למדים על תנודות חדות לאורך השנים ועל שינויים בולטים במידת האמון במוסדות – שאליהם נתייחס בהרחבה בהמשך. עוד ניתן לראות שבית המשפט העליון זוכה למידת האמון הגבוהה ביותר במרבית המדידות לאורך השנים.

בדקנו אילו מוסדות מתוך השמונה שנבדקים בקביעות נמצאים "בראש הטבלה" של כל מחנה פוליטי (יהודים): אנו רואים כי צה"ל נמצא במקום הראשון בשלושת המחנות, אך שיעור האמון הממוצע בו נמוך קצת יותר בשמאל בהשוואה למרכז ולימין. במקום השני בשמאל נמצא בית המשפט העליון ובמקום השלישי נשיא המדינה. לעומת זאת, במרכז ובימין במקום השני נמצא נשיא המדינה, ובית המשפט העליון במקום השלישי. בהשוואה לשמאל ולמרכז השיעור הממוצע של נותני האמון בבית המשפט העליון בימין הוא נמוך מאוד, על אף מיקומו במקום השלישי במחנה זה.

לוח 5.2 (% יהודים)

ממוצעים רב-שנתיים הרבה (2022-2003), מאוד ודי הרבה אמון	ימין	מרכז	שמאל
1	צה"ל (89.0)	צה"ל (90.4)	צה"ל (84.3)
2	נשיא המדינה (61.4)	נשיא המדינה (73.9)	בית המשפט העליון (83.6)
3	בית המשפט העליון (47.2)	בית המשפט העליון (70.6)	נשיא המדינה (76.8)

בחמש קבוצות המשנה על הרצף חרדים-חילוניים (יהודים) התקבל מדרג דומה של "צמרת" המוסדות: בכל הקבוצות בשני המקומות הראשונים נמצאים צה"ל ונשיא המדינה (אם כי אצל החרדים שיעור נותני האמון במוסדות אלו קטן בהרבה מאשר בקבוצות האחרות); אבל במקום השלישי התגלה שוני – בקרב החרדים והדתיים-לאומיים ממוקמת בו המשטרה, ואילו בקרב החילוניים והמסורתיים – בית המשפט העליון.

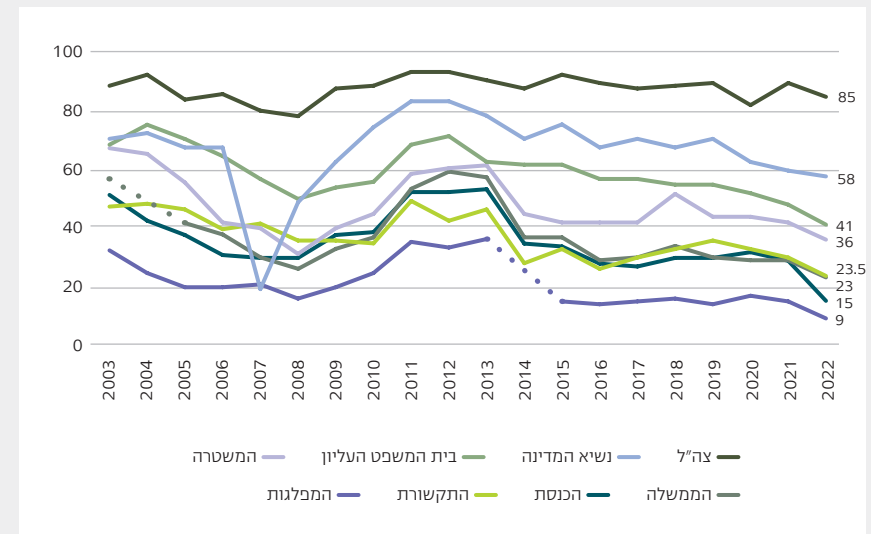
לוח 5.3 (% יהודים)

ממוצעים רב-שנתיים הרבה (2022-2003), מאוד ודי הרבה אמון	חרדים	דתיים-לאומיים	מסורתיים	חילוניים
1	צה"ל (69.2)	צה"ל (89.4)	צה"ל (90.8)	צה"ל (89.7)
2	נשיא המדינה (40.7)	נשיא המדינה (60.0)	נשיא המדינה (69.4)	נשיא המדינה (72.8)
3	המשטרה (35.7)	המשטרה (51.3)	בית המשפט העליון (60.3)	בית המשפט העליון (71.9)

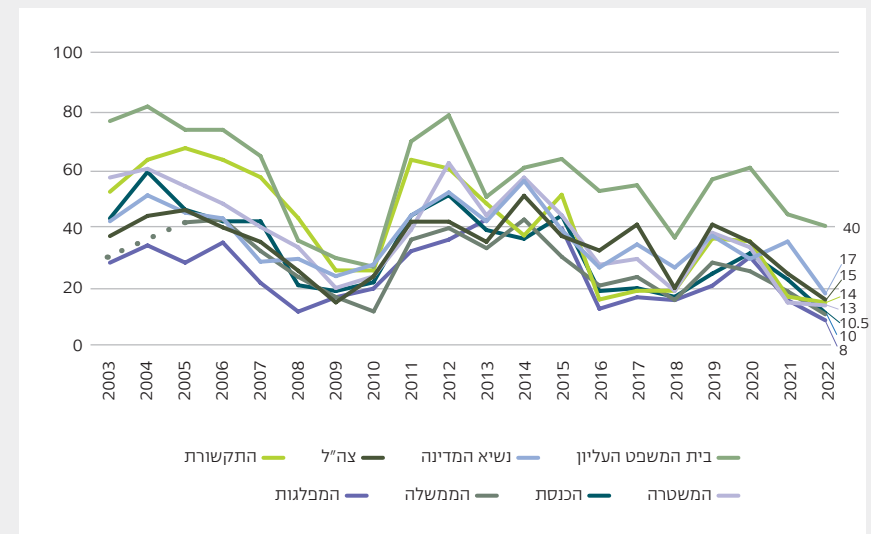
בדקנו אם גיל המרוויינים קשור כך או אחרת למידת האמון במוסדות. אומנם בקרב כל קבוצות הגיל (יהודים) התקבלה "צמרת" דומה, אך לגבי כל המוסדות השיעורים של נותני האמון בקרב הצעירים ביותר נמוכים יותר.

השוואה של שני התרשימים מחזקת את מה שראינו בצורה אחרת בלוח שלעיל – במדגמי הערבים השיעורים של נותני האמון בכל המוסדות נמוכים מאשר אצל היהודים; כן עולה כי השינויים אצלם בשיעורים אלו סדירים פחות מאשר אצל היהודים. זאת ועוד, בעוד אצל היהודים יש תפרושת רחבה למדי וסדורה במידה רבה של שיעורי האמון במוסדות השונים, אצל הערבים ההבדלים בין המוסדות קטנים בהרבה והסדר ביניהם משתנה תדיר.

תרשים 5.1 / נותנים אמון במוסדות השונים (% יהודים)

תרשים 5.2 / נותנים אמון במוסדות השונים (% ערבים)

לוח 5.6 / (% , ערבים)

ממוצעים רב־שנתיים (2003-2022), הרבה מאוד ודי הרבה ארון	24-18	44-25	64-45	+65
1	בית המשפט העליון (54.0)	בית המשפט העליון (55.7)	בית המשפט העליון (56.6)	בית המשפט העליון (58.6)
2	התקשורת (40.2)	התקשורת (40.5)	נשיא המדינה (40.6)	נשיא המדינה (49.3)
3	המשטרה (40.2)	המשטרה (37.4)	התקשורת (40.0)	צה"ל (44.8)

לבסוף, בדקנו בקרב כלל המדגם אילו מוסדות מתוך שמונת המוסדות הקבועים במדד נמצאים "בראש הטבלה", לפי שיוכם העצמי של המרוויינים לקבוצות חזקות או חלשות בחברה. אומנם בשתי הקטגוריות התקבל מדרג זה של "צמרת" המוסדות – צה"ל, נשיא המדינה ובית המשפט העליון – אך שיעור נותני הארון בשלושת מוסדות אלו בקרב מי ששייכו עצמם לקבוצות חזקות גבוה במידה ניכרת מהשיעור המקביל בקרב מי ששייכו עצמם לקבוצות חלשות.

לוח 5.7 (% , כלל המדגם)

ממוצעים רב־שנתיים (2003-2022), הרבה מאוד ודי הרבה ארון	משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה	משייכים עצמם לקבוצות חלשות בחברה
1	צה"ל (85.4)	צה"ל (68.7)
2	נשיא המדינה (70.8)	נשיא המדינה (53.5)
3	בית המשפט העליון (60.9)	בית המשפט העליון (48.7)

וכעת נתעמק קצת יותר בארון בכל מוסד ומוסד.

■ הארון בצה"ל

שאלה 13 | נספח 1, עמ' 133 | נספח 2, עמ' 152

פערי הארון בין יהודים לערבים בכל הנוגע לצה"ל הם גדולים כל כך שכלל המדגם איננו רלוונטי כאן. בקרב היהודים צה"ל זוכה לשיעור ארון גבוה מאוד הן לאורך השנים הן ב־2022, אם כי שיעור הנותנים בו ארון השנה (85%) נמוך מהממוצע הרב־שנתי (88.1%). לאורך השנים נשמרה יציבות יחסית במידת הארון בצבא, עם תנודות מסוימות, בייחוד לאחר מלחמות, מבצעים ואירועים צבאיים – למשל, ירידה בארון אחרי מלחמת לבנון השנייה (2006), עלייה בארון אחרי מבצע "עופרת יצוקה" (סוף 2008 – תחילת 2009), וכן עלייה בארון אחרי מבצע "צוק איתן" (2014).

במדידת 2022 במדגם הערבים נרשם שיעור ארון נמוך במיוחד – 15% בלבד (חזרה לנתוני 2009, שהיו נקודת השפל העמוקה ביותר – 14% – לאחר מבצע "עופרת יצוקה"), והוא גם נמוך בהרבה

לוח 5.4 (% , יהודים)

ממוצעים רב־שנתיים (2003-2022), הרבה מאוד ודי הרבה ארון	24-18	44-25	64-45	+65
1	צה"ל (84.3)	צה"ל (85.3)	צה"ל (90.2)	צה"ל (92.8)
2	נשיא המדינה (59.2)	נשיא המדינה (62.2)	נשיא המדינה (71.8)	נשיא המדינה (74.6)
3	בית המשפט העליון (54.3)	בית המשפט העליון (55.1)	בית המשפט העליון (64.0)	בית המשפט העליון (64.1)

פילוח לפי עדות דתיות של מדגמי הערבים העלה כי בית המשפט העליון מדורג במקום הראשון בקרב שלושתן, אך שיעור הנותנים בו ארון אצל המוסלמים הוא הנמוך ביותר. מעבר לכך, שעה שאצל הדרוזים במקום השני והשלישי ממוקמים צה"ל ונשיא המדינה, אצל הנוצרים ממוקמים במקומות אלו התקשורת וצה"ל ואצל המוסלמים התקשורת והמשטרה.

לוח 5.5 (% , ערבים)

ממוצעים רב־שנתיים (2003-2022), הרבה מאוד ודי הרבה ארון	מוסלמים	נוצרים	דרוזים
1	בית המשפט העליון (52.4)	בית המשפט העליון (61.2)	בית המשפט העליון (66.7)
2	התקשורת (37.9)	התקשורת (45.4)	צה"ל (65.6)
3	המשטרה (34.6)	צה"ל (43.0)	נשיא המדינה (56.0)

בדיקה של השפעת הגיל (ערבים) העלתה שבכל הקבוצות בית המשפט העליון נמצא במקום הראשון ובהבדלים קטנים בלבד בשיעורים של נותני הארון. בשתי קבוצות הגיל הצעירות (בני 18-44) במקום השני ניצבת התקשורת, אך בשתי הקבוצות המבוגרות יותר (בני 45+) – נשיא המדינה. במקום השלישי בשתי קבוצות הגיל הצעירות נמצאת המשטרה, ובשתי המבוגרות התקשורת וצה"ל.

לוח 5.8 (% יהודים)

2022	ממוצע רב־שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בצה"ל	
87	84.3	שמאל	מחנה פוליטי
89	90.4	מרכז	
84	89.0	ימין	
64	69.2	חרדים	
86	89.4	דתיים־לאומיים	מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים
87	90.8	מסורתיים	
88	89.7	חילונים	
80	84.3	24-18	
80.5	85.3	44-25	גיל
88	90.2	64-45	
91	92.8	+65	

פילוח של שיעור נותני האמון בצה"ל לפי עדות דתיות במדגמי הערבים מצביע על כך שבקרב הדרוזים צה"ל זוכה לאורך השנים למידת האמון הגבוהה ביותר. בפילוח לפי גיל, אנו רואים כי צה"ל זוכה לשיעורי אמון גבוהים יותר בקרב המבוגרים יותר (בייחוד גילי 65 ומעלה). לפי שני המשתנים האלה – עדות דתיות וגיל – שיעורי האמון במדידה הנוכחית נמוכים מהממוצעים הרב־שנתיים.

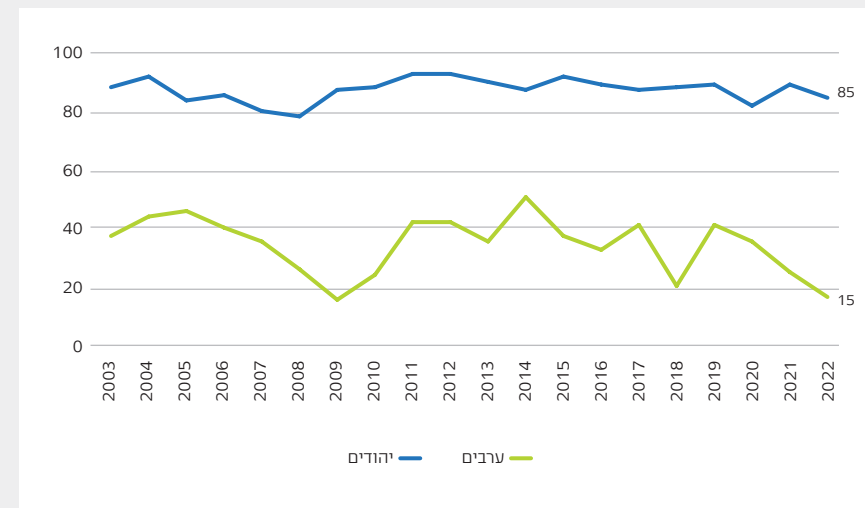
לוח 5.9 (% ערבים)

2022	ממוצע רב־שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בצה"ל	
11	28.1	מוסלמים	עדות דתיות
12	43.0	נוצרים	
46	65.6	דרוזים	
16	30.0	24-18	גיל
13	32.8	44-25	
13	37.0	64-45	
25	44.8	+65	

ברמת כלל המדגם המשייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה נותנים יותר אמון בצה"ל מאשר המשייכים עצמם לקבוצות חלשות; בשני המקרים שיעורי האמון במדידה הנוכחית נמוכים מעט יותר מהממוצעים הרב־שנתיים.

מהממוצע הרב־שנתי (33.9%). למעשה, מ־2019 ואילך ניכרת ירידה מתמשכת באמון הערבים בצה"ל, קצת בדומה לירידה שנרשמה בשנים 2009–2005. אלא שאחרי השפל הקודם חלה התאוששות באמון של ציבור זה בצבא, כך שאין בהכרח בירידת השנה עדות לתהליך דטרמיניסטי של אובדן אמון בצה"ל, ואולי תהיה בעתיד שוב עלייה באמון בו.

תרשים 5.3 / נותנים אמון בצה"ל (% יהודים, ערבים)

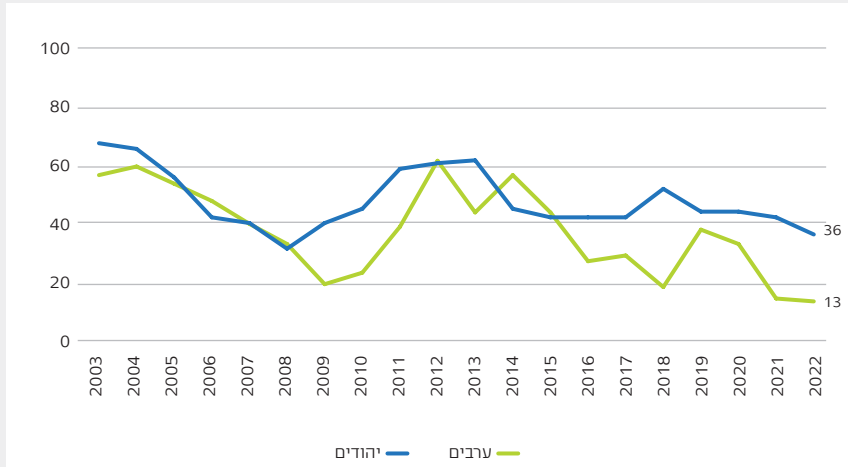

לאורך השנים צה"ל זוכה לרוב של נותני אמון בקרב שלושת המחנות הפוליטיים (יהודים), אם כי לרוב הוא היה נמוך מעט יותר בקרב הממקמים עצמם בשמאל. ואולם במדידת 2022 שיעור נותני האמון בקרב הממקמים עצמם בימין דווקא נמוך מאשר בשמאל ובמרכז.

פילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים (יהודים) מראה כי גם לפי הממוצע הרב־שנתי וגם במדידת 2022 בקרב החרדים צה"ל זוכה במידת האמון הנמוכה ביותר לעומת כל שאר הקבוצות, אם כי גם בקבוצה זו מדובר ברוב של נותני אמון.

ולבסוף, בפילוח לפי גיל אנו רואים כי אומנם בכל הקבוצות צה"ל זוכה לאמון גבוה, אך שיעור נותני האמון בו נמוך יותר במידה ניכרת בקרב הצעירים לעומת המבוגרים. בקרב גברים ונשים שיעורי האמון לאורך השנים דומים מאוד.

תרשים 5.5 / נותנים אמון במשטרה (% , יהודים, ערבים)

פילוח של שיעור נותני האמון במשטרה לפי מחנה פוליטי (יהודים) הן לאורך השנים הן במדידה הנוכחית מצביע כי הממקמים עצמם בשמאל נותנים יותר אמון במשטרה מאשר המרכז והימין.

פילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מלמד שבקרב החרדים מצב האמון במשטרה גרוע כשלעצמו ובהשוואה לקבוצות האחרות גם יחד. נוסף על כך, בכל הקבוצות האמון במשטרה ב-2022 נמוך מהממוצע הרב-שנתי. לא נמצאו הבדלים גדולים בממוצעים הרב-שנתיים לפי גיל ומגדר.

לוח 5.11 (% , יהודים)

2022	ממוצע רב-שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון במשטרה	
48	52.9	שמאל	
40	49.4	מרכז	מחנה פוליטי
32	46.4	ימין	
11	35.7	חרדים	
31.5	51.3	דתיים-לאומיים	מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים
39	49.1	מסורתיים	
41	49.2	חילונים	

פילוח לפי עדות דתיות של מדגמי הערבים לאורך השנים מצביע כי בקרב הדרוזים המשטרה זוכה למידת האמון הגבוהה ביותר, אם כי כאמור – נמוכה מזו של צה"ל. שיעור האמון במשטרה אצל שלוש העדות במדידת 2022 נמוך בהרבה מהממוצעים הרב-שנתיים שלהן.

לוח 5.10 (% , כלל המדגם)

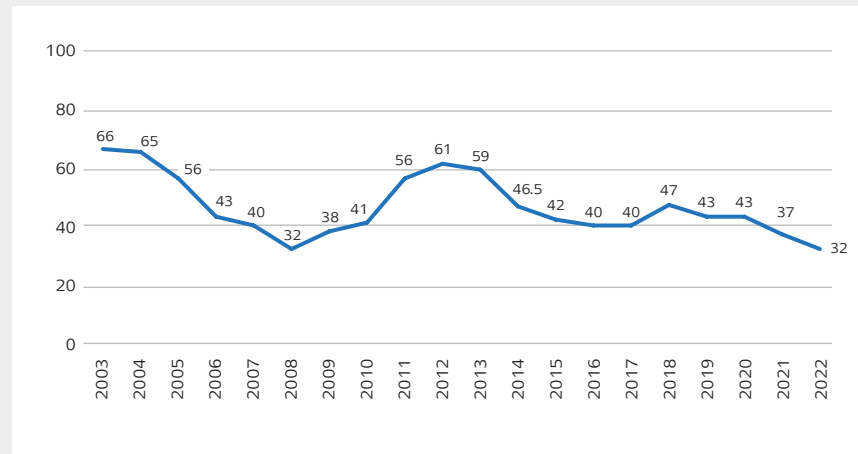
2022	ממוצע רב-שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בצה"ל
80	85.4	משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה
60	68.7	משייכים עצמם לקבוצות חלשות בחברה

■ האמון במשטרה

שאלה 10 | נספח 1, עמ' 133 | נספח 2, עמ' 150

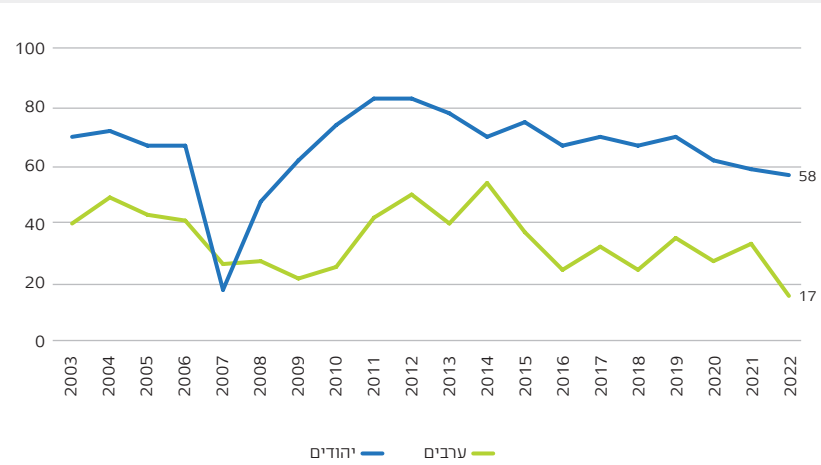
בכלל המדגם שיעור האמון במשטרה במדידה הנוכחית (32%) הוא הנמוך ביותר מאז 2008, והוא אף נמוך משמעותית מהממוצע הרב-שנתי של האמון במוסד זה (46.4%). התרשים מראה שלוש תקופות "שפל" שבהן נשחק מאוד האמון במשטרה: בשנים 2006-2010, 2015-2017 ו-2021-2022. שיא התמיכה במשטרה היה בשנים 2003-2004 ו-2011-2013, אז היה שיעור נותני האמון בה כפול כמעט מאשר היום.

תרשים 5.4 / נותנים אמון במשטרה (% , כלל המדגם)

בפילוח לפי לאום ההבדלים בשיעורים של נותני האמון במשטרה קטנים מאשר בנוגע לצה"ל (ממוצע רב-שנתי יהודים – 48%; ערבים – 37.5%). עם זאת, בשני המדגמים על בסיס לאום ניכרת שחיקה במידת האמון במשטרה בשנים האחרונות וביתר שאת במדידה הנוכחית. זאת ועוד, שיעור האמון של הערבים, בייחוד בשתי המדידות האחרונות 2021 ו-2022, נמוך לא רק מזה של היהודים אלא גם נמוך הרבה יותר מהממוצע הרב-שנתי של מדגמי הערבים. הדבר נובע כנראה מתחושת רבים מהערבים אזרחי ישראל שהמשטרה אינה מספקת להם ביטחון אישי ואולי אף מפעילה מולם שיטור יתר.

תרשים 5.6 / נותנים אמון בנשיא המדינה (% יהודים, ערבים)

פילחנו את האמון בנשיא לפי מחנה פוליטי (יהודים) ומצאנו כי שיעור האמון של הממקמים עצמם בימין נמוך במידה ניכרת מזה של השמאל והמרכז, ובמדידה הנוכחית שיעור זה אף נמוך בהרבה מהממוצע הרב-שנתי של מחנה זה עצמו (49% לעומת 61.4%).

פילוח של האמון בנשיא לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מראה כי לאורך השנים שיעור האמון שהציבור החרדי רוחש למוסד הנשיאות נמוך מזה של כל השאר.

לבסוף, פילוח לפי גיל (יהודים) מלמד כי המבוגרים רוחשים אמון רב יותר לנשיא המדינה מן הצעירים, הן במדידה הנוכחית הן לאורך השנים. שיעורי האמון במדידה הנוכחית בקרב הצעירים, עד גיל 44, נמוכים מהממוצעים הרב-שנתיים, ואילו אצל המבוגרים (45 ומעלה) הם קרובים מאוד לממוצעים הרב-שנתיים.

לוח 5.12 (% ערבים)

2022	ממוצע רב-שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון במשטרה
11	34.6	מוסלמים
8	39.9	נוצרים
31	50.6	דרוזים

ברמת כלל המדגם, בדומה למידת האמון בצה"ל, אם כי בשיעורים נמוכים יותר, המשייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה נותנים יותר אמון במשטרה מאשר המשייכים עצמם לקבוצות חלשות; בשני המקרים שיעורי האמון במדידה הנוכחית נמוכים מהממוצעים הרב-שנתיים.

לוח 5.13 (% כלל המדגם)

2022	ממוצע רב-שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון במשטרה
36	49.3	משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה
25	36.4	משייכים עצמם לקבוצות חלשות בחברה

■ האמון בנשיא המדינה

שאלה 11 | נספח 1, עמ' 133 | נספח 2, עמ' 151

בכל שנות המדידה האמון הציבורי בישראל בנשיא המדינה הוא גבוה (ממוצע רב-שנתי – 62.2%). אחרי נקודת השפל במדידת 2007, שבה צנח מאוד אמון הציבור במוסד הנשיאות בשל האשמות נגד הנשיא קצב וצאתו לנבצרות, החלה עלייה הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים מייד עם כניסתו לתפקיד של שמעון פרס. ואולם מאז 2019 מסתמנת ירידה הדרגתית איטית במידת האמון של היהודים (ממוצע רב-שנתי – 66.9%) גם בנושא תפקיד רם זה (2019 – 71%; 2020 – 63%; 2021 – 60%; 2022 – 58%). בקרב הערבים השינוי דרמטי יותר, והשנה נרשם במדגם זה שיעור האמון הנמוך ביותר בכל המדידות עד כה – 17% בלבד (ממוצע רב-שנתי – 36.3%).

לוח 5.16 (% כלל המדגם)

2022	ממוצע רב־שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בנשיא המדינה
59	70.8	משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה
39	53.5	משייכים עצמם לקבוצות חלשות בחברה

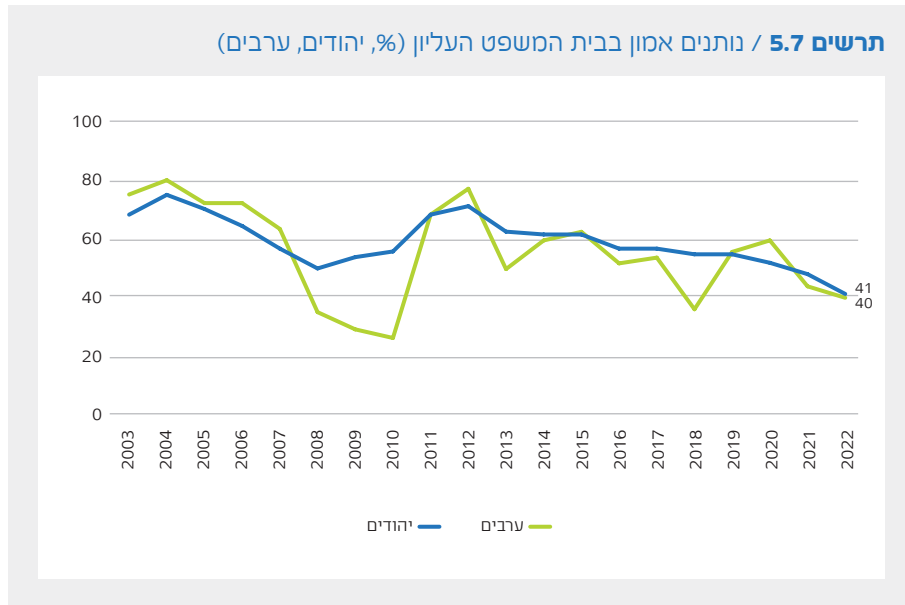
■ האמון בבית המשפט העליון

שאלה 9 | נספח 1, עמ' 132 | נספח 2, עמ' 150

בשנת 2022 בשני המדגמים, יהודים וערבים, מיעוט בלבד (יהודים – 41%; ערבים – 40%) נתנו אמון במוסד זה, ובשני המקרים שיעור זה נמוך מאוד מהממוצעים הרב־שנתיים (יהודים – 59.5%; ערבים – 55.9%).

התרשים הבא מראה כי בקרב היהודים יש מגמה הדרגתית של שחיקת האמון בבית המשפט העליון משנת 2012 ועד המדידה הנוכחית, שבה נרשם שיעור האמון הנמוך ביותר עד כה. בעבר נצפתה תקופה של שחיקה חדה גם בין השנים 2004 ל-2008, אך היא הייתה קצרה יותר ולאחריה חלה התאוששות מסוימת עד 2012. בקרב הערבים האמון בבית המשפט העליון הוא תזזיתי וכנראה תלוי בנסיבות ספציפיות לציבור זה; ובכל זאת – משנת 2020 ניתן לזהות ירידה.

תרשים 5.7 / נותנים אמון בבית המשפט העליון (% יהודים, ערבים)

לוח 5.14 (% יהודים)

2022	ממוצע רב־שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בנשיא המדינה	
83	76.8	שמאל	
72	73.9	מרכז	מחנה פוליטי
49	61.4	ימין	
33.5	40.7	חרדים	
56	60.0	דתיים־לאומיים	מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילוניים
50.5	69.4	מסורתיים	
71	72.8	חילונים	
44	59.2	24-18	
44	62.2	44-25	גיל
69	71.8	64-45	
76.5	74.6	+65	

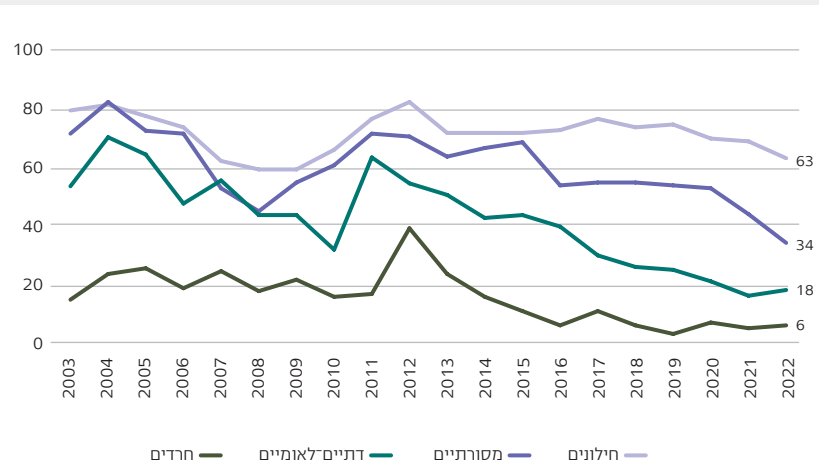
פילחנו את האמון בנשיא המדינה לפי עדות דתיות (ערבים) ומצאנו כי שיעור האמון של הדרוזים לאורך השנים גבוה מאשר של הנוצרים והמוסלמים. כמו כן, לאורך השנים נשיא המדינה זוכה לאמון רב יותר אצל המבוגרים לעומת הצעירים. שיעורי האמון במדידה הנוכחית בקרב כל העדות הדתיות ובקרב כל קבוצות הגיל נמוכים מהממוצעים הרב־שנתיים שלהן.

לוח 5.15 (% ערבים)

2022	ממוצע רב־שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בנשיא המדינה	
16	32.7	מוסלמים	
12	42.4	נוצרים	עדות דתיות
30	56.0	דרוזים	
14	29.9	24-18	
17	35.6	44-25	גיל
22.5	40.6	64-45	
12	49.3	+65	

פילחנו את מידת האמון בנשיא המדינה בכלל המדגם לפי שיוך עצמי לקבוצות בחברה. אנו רואים כי המשייכים עצמם לקבוצות חזקות נותנים יותר אמון במוסד זה מאשר המשייכים עצמם לקבוצות חלשות, ובשני המקרים שיעורי האמון במדידה הנוכחית נמוכים מהממוצעים הרב־שנתיים.

תרשים 5.9 / נותנים אמון בבית המשפט העליון (% לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים, יהודים)

לבסוף, פילחנו את האמון בבית המשפט העליון גם לפי גילים (מדגם יהודים) וראינו כי האמון נמוך יותר בקרב הצעירים (18-44) לעומת המבוגרים, ובייחוד לעומת גילי 65 ומעלה. נוסף על כך, בקרב רוב קבוצות הגיל (למעט גילי 65 ומעלה) מדידת 2022 נמוכה מהממוצע הרב-שנתי, והפער הגדול ביותר נצפה בקרב הקבוצות הצעירות יותר (18-44).

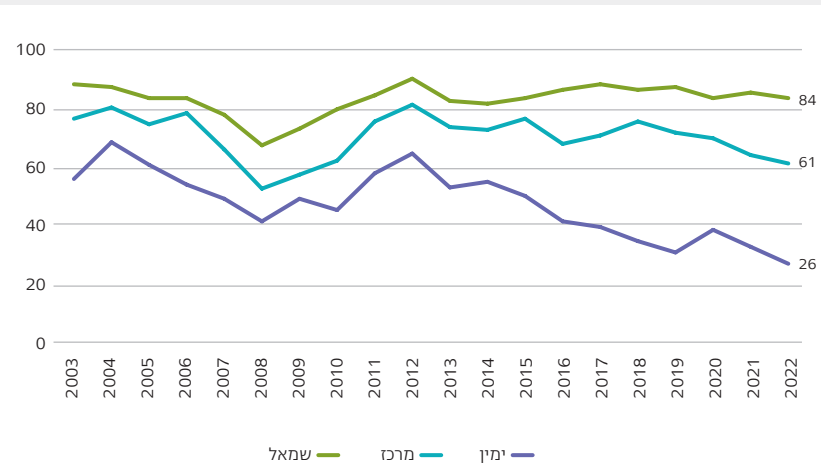
לוח 5.17 (%, יהודים)

2022	ממוצע רב-שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בבית המשפט העליון
26.5	54.3	24-18
27	55.1	44-25
48	64.0	64-45
66	64.1	+65

פילחנו את תשובות מדגמי הערבים לפי עדות דתיות וגיל ומצאנו כי לאורך השנים האמון בבית המשפט העליון בקרב המוסלמים נמוך בהשוואה לנוצרים ולדרוזים. גם כאן שיעורי האמון במדינה הנוכחית של כל העדות נמוכים יותר מהממוצעים הרב-שנתיים שלהן. בממוצעים הרב-שנתיים לפי גיל כמעט לא נמצאו הבדלים.

פילוח לאורך השנים לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה הבדלים גדולים מאוד: לשמאל יש אמון רב בבית המשפט העליון, לימין אמון נמוך מאוד, ואילו המרכז נמצא בתווך – כשבעת הזאת הוא קרוב יותר לשמאל. השנה נרשם בקרב הימין שיעור האמון הנמוך ביותר עד עתה. זאת ועוד, בשמאל איננו רואים שחיקה באמון בשנים האחרונות, אך במרכז ובימין כן ניכרת מגמה כזאת.

תרשים 5.8 / נותנים אמון בבית המשפט העליון (% לפי מחנה פוליטי, יהודים)

פילוח התשובות לאורך השנים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מצביע על אמון נמוך במיוחד בבית המשפט העליון בציבור החרדי; אבל גם בציבור החילוני, שרמת האמון שלו במוסד זה היא הגבוהה ביותר, ניכרת מ-2019 ירידה מסוימת. ואולם הירידה החדה ביותר במידת האמון בבית המשפט העליון היא בקרב המסורתיים (מ-53% ב-2020 ל-34% נותני אמון בלבד ב-2022).

לוח 5.20 (%, 2022, כלל המדגם)

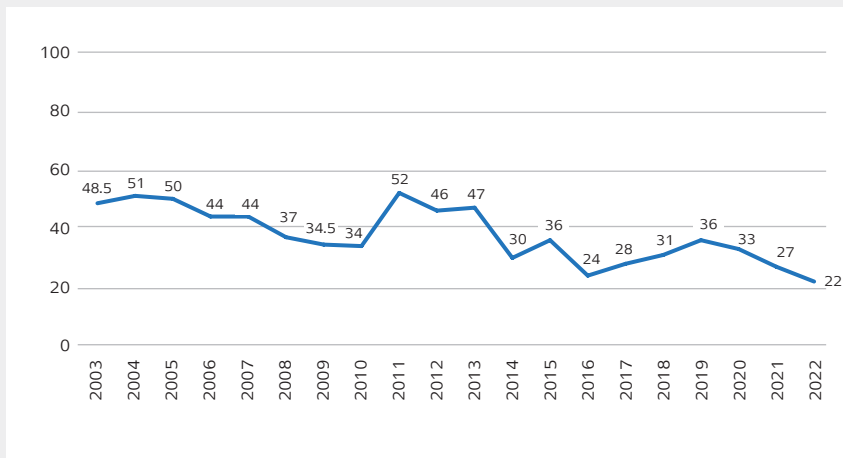
אמון בבית המשפט העליון				
סך הכול	לא יודעים	בכלל לא ודי מעט אמון	הרבה מאוד ודי הרבה אמון	הרבה מאוד ודי הרבה אמון
100	2	43	55	מסכימים מאוד ודי מסכימים
100	2	79	19	מסכימים בכלל ולא כל כך מסכימים

■ האמון בתקשורת

שאלה 8 | נספח 1, עמ' 132 | נספח 2, עמ' 149

לאורך השנים, ובייחוד במדידה הנוכחית, אנו עדים לכך שבכלל המדגם השיעורים של נותני האמון בתקשורת נמוכים יחסית (ממוצע רב־שנתי – 37.8%); ומ־2019 ניתן להצביע על ירידה מתמשכת עד המדידה הנוכחית, שהיא הנמוכה ביותר עד כה – 22% בלבד.

תרשים 5.10 / נותנים אמון בתקשורת (%, כלל המדגם)

הממוצע הרב־שנתי של המרואיינים היהודים הנותנים אמון בתקשורת נמוך מזה של המרואיינים הערבים (יהודים – 37.3%; ערבים – 40.3%). יש להבהיר כי צריכת התקשורת של יהודים שונה מהצריכה של ערבים, בין השאר בשל הבדלי השפה, ולכן לפחות חלקית הם מביעים אמון או חוסר אמון בכלי תקשורת שונים.

בדקנו את מדגמי הערבים גם לפי ההצבעה בבחירות האחרונות לכנסת ב־2021: שיעור האמון בבית המשפט העליון גבוה יותר בקרב מי שהצביעו למפלגות ציוניות מאשר בקרב מי שהצביעו למפלגות הלא־ציוניות (ערביות).

לוח 5.18 (%, ערבים)

הרבה מאוד ודי הרבה אמון בבית המשפט העליון	ממוצע רב־שנתי	2022
מוסלמים	52.4	39
עדות דתיות	61.2	48
דרוזים	66.7	45
גיל	54.0	24-18
	55.7	44-25
	56.6	64-45
	58.6	+65
למפלגות ציוניות	69.0	*70.5
למפלגות לא־ציוניות (ערביות)	51.8	*42

* לפי הדיווח על ההצבעה בבחירות 2021 (מדידות 2021 ו־2022).

פילוח של כלל המדגם לפי שיוך עצמי לקבוצות חזקות או חלשות בחברה מראה כי הראשונים נותנים אמון רב יותר בבית המשפט העליון מהאחרונים; עוד נמצא כי למרות שבמדידה הנוכחית התקבל פער קטן יחסית בשיעורי האמון בבית המשפט העליון בין שתי הקטגוריות, לאורך השנים הפער גדול יותר.

לוח 5.19 (%, כלל המדגם)

הרבה מאוד ודי הרבה אמון בבית המשפט העליון	ממוצע רב־שנתי	2022
משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה	60.9	44
משייכים עצמם לקבוצות חלשות בחברה	48.7	37

לבסוף, בדקנו בכלל המדגם את שיעור נותני האמון בבית המשפט העליון לפי מידת ההסכמה או הא־הסכמה של המרואיינים עם ההיגד: "לבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה כמו חופש ביטוי או שוויון בפני החוק" (פרק 3, עמ' 49). מצאנו כי רוב (79%) המרואיינים שאינם מעוניינים לתת בידי בית המשפט העליון את הסמכות לבטל חוקים בכלל לא נותנים או נותנים די מעט אמון בבית המשפט העליון. לעומת זאת, בקרב מי שכן מוכנים לתת בידי בית המשפט העליון את הסמכות הזו, הרוב נותנים בו אמון. במילים אחרות, הנכונות לתת עוצמה לבית המשפט העליון קשורה במידת האמון שרוחשים או לא רוחשים למוסד זה.

פילוח התשובות לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) לאורך השנים מלמד שהחילונים נותנים יותר אמון בתקשורת משאר הקבוצות ובייחוד מהחרדים.¹⁵ שיעורי האמון בקרב כל הקטגוריות על רצף זה נמוכים ב-2022 מהממוצע הרב-שנתי שלהן. עוד מצאנו כי המבוגרים (גילי 65 ומעלה) נותנים יותר אמון בתקשורת מאשר הצעירים.

לוח 5.21 (% יהודים)

2022	ממוצע רב-שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בתקשורת	
4	9	חרדים	מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים
12	20.2	דתיים-לאומיים	
18	35.6	מסורתיים	
37	47.9	חילונים	
18	32.2	24-18	גיל
13	32.7	44-25	
27	41.4	64-45	
41	43.2	+65	

פילוח התשובות לפי עדות דתיות במדגמי הערבים מצביע על כך שהן לאורך השנים הן במדידה הנוכחית האמון של המוסלמים בתקשורת נמוך מעט יותר משל הנוצרים והדרוזים. בשלוש העדות שיעורי המדידה הנוכחית נמוכים במידה ניכרת מהממוצעים הרב-שנתיים.

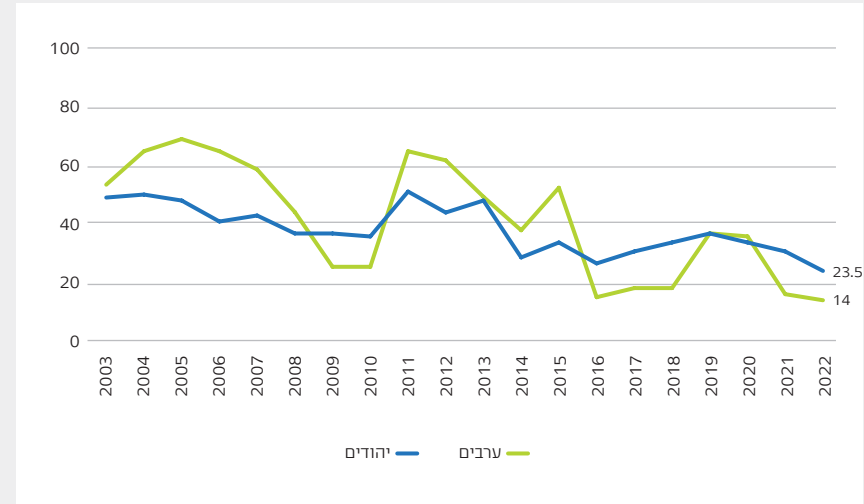
לוח 5.22 (% ערבים)

2022	ממוצע רב-שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בתקשורת
12	37.9	מוסלמים
17	45.4	נוצרים
26	45.7	דרוזים

בכלל המדגם מרואיינים המשייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה נותנים יותר אמון בתקשורת לעומת המשייכים עצמם לקבוצות חלשות, אך בשני המקרים השיעורים בסקר 2022 נמוכים מהממוצעים הרב-שנתיים.

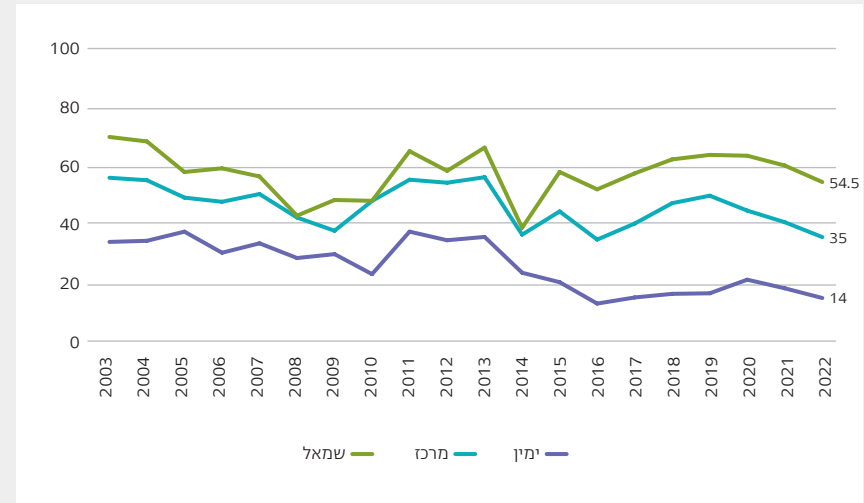
15 לא בדקנו את האמון של החרדים בכלי התקשורת החרדיים ושל הערבים בכלי התקשורת הערביים, דבר שהיה מוליך ככל הנראה שיעור שונה של נותני אמון.

תרשים 5.11 / נותנים אמון בתקשורת (% יהודים, ערבים)

פילוח התשובות לאורך השנים לפי מחנה פוליטי (יהודים) מצביע על שיעור נמוך מאוד של נותני אמון בתקשורת בקרב הימין לעומת המרכז והשמאל, ומ-2015 ניתן אף לראות התרחקות בין שלושת המחנות בנושא זה. לנוכח הצמיחה של כלי תקשורת לא מעטים המבטאים עמדות ימניות והנוכחות של אנשי ימין מובהקים בתקשורת הכללית, מפתיע שלא חל בשנים האחרונות שיפור במידת האמון שהימין רוחש לתקשורת בכללותה.

תרשים 5.12 / נותנים אמון בתקשורת (% לפי מחנה פוליטי, יהודים)

לוח 5.23 (% כלל המדגם)

2022	ממוצע רב־שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בתקשורת
26	36.8	משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה
15	28.5	משייכים עצמם לקבוצות חלשות בחברה

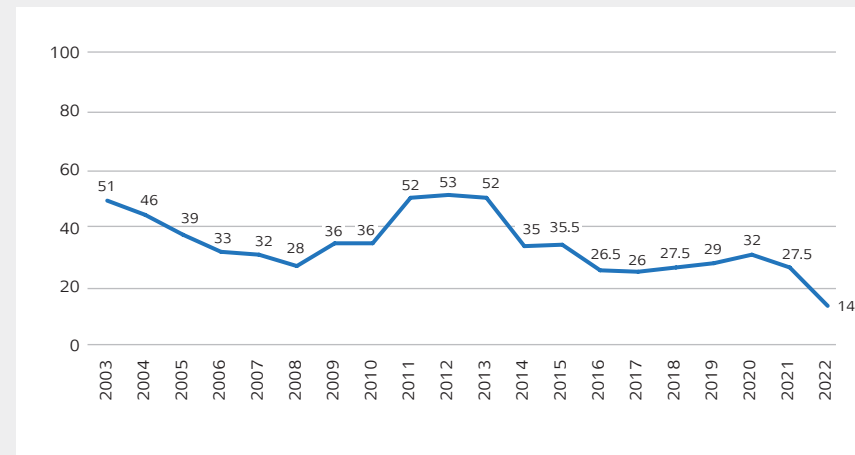
כבר ציינו כי הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים הגופים הפוליטיים המרכזיים של הדמוקרטיה – הכנסת, הממשלה וביחוד המפלגות – נמצאים בתחתית מדרג האמון. נדון בהם כעת בנפרד.

■ האמון בכנסת

שאלה 12 | נספח 1, עמ' 133 | נספח 2, עמ' 151

הכנסת, בית המחוקקים הישראלי, כמו לא מעט בתי מחוקקים במדינות אחרות, אינה זוכה באמון ציבורי רב לאורך השנים (ממוצע רב־שנתי – 35.5%). מהתרשים הבא ניתן להתרשם משתי תקופות של שחיקה הדרגתית באמון: בשנים 2008-2003 ובשנים 2013-2022, תקופה שבה התקבל שיעור האמון הנמוך ביותר עד כה.

תרשים 5.13 / נותנים אמון בכנסת (% כלל המדגם)

לוח 5.24 (% יהודים)

2022	ממוצע רב־שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בכנסת
10	25.9	חרדים
16.5	43.6	דתיים־לאומיים
14	38.3	מסורתיים
17	34.4	חילונים

פילוח מדגמי הערבים לפי עדות דתיות מעלה שהמוסלמים נותנים בכנסת פחות אמון מהנוצרים ומהדרוזים.

לוח 5.25 (% ערבים)

2022	ממוצע רב־שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בכנסת
8	29.5	מוסלמים
20	38.8	נוצרים
20	39.2	דרוזים

בדקנו את הקשר בין שיעורי האמון בכנסת למידת ההסכמה עם ההיגד: "בסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר". רוב בקרב המסכימים ובקרב הלא־המסכימים עם ההיגד בכלל לא נותנים אמון בכנסת או נותנים בה די מעט אמון, ואולם רוב זה גדול יותר בקרב המביעים אי־הסכמה עם ההיגד (90% לעומת 65%).

לוח 5.26 (% כלל המדגם, 2022)

סך הכול	לא יודעים	לא נותנים בכלל ודי מעט אמון בכנסת	נותנים הרבה מאוד ודי הרבה אמון בכנסת	"בסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר"
100	2	65	33	מסכימים
100	2	90	8	לא מסכימים

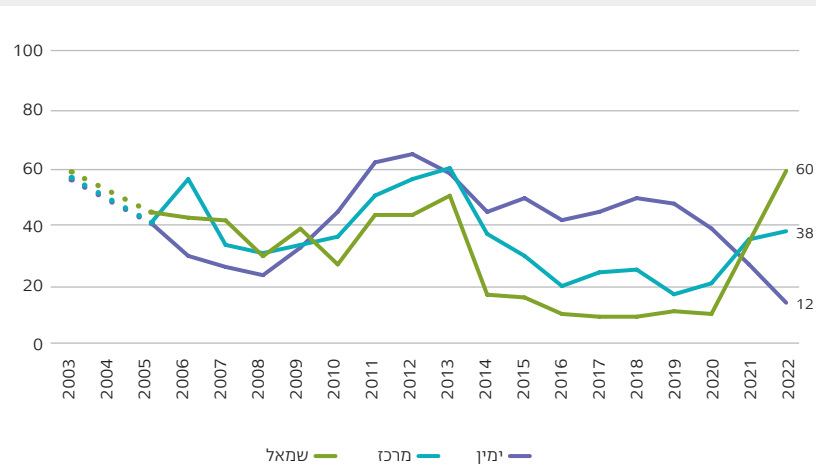
■ האמון בממשלה

שאלה 14 | נספח 1, עמ' 133 | נספח 2, עמ' 152

המדידה הנוכחית נערכה במלאת שנה לכהונת ממשלת בנט־לפיד (עם כתיבת דוח זה הממשלה התפזרה). כפי שניתן לראות מהתרשים הבא, בשנה האחרונה חלה ירידה באמון בממשלה לאחר תקופה של יציבות יחסית בין 2016 ל־2021, ומדידת 2022 היא הנמוכה ביותר עד כה. ראוי לציין כי גם בין 2003 ל־2008 הייתה שחיקה הדרגתית באמון הציבור בממשלה אבל אחריה באה עלייה חדה בין 2009 ל־2013.

לא התקבלו הבדלים משמעותיים כאשר פילחנו את שיעור נותני האמון בכנסת לאורך השנים לפי לאום, לפי מחנה פוליטי (יהודים) ולפי גיל בשני המדגמים – היהודי והערבי. הבדלים לאורך השנים כן נמצאו לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים (יהודים): החרדים נותנים בכנסת פחות אמון מהשאר, ששיעורי האמון שלהם דומים זה לזה.

תרשים 5.15 / נותנים ארון בממשלה (% לפי מחנה פוליטי, יהודים)

פילוח התשובות לאורך השנים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מצביע על כך שהחרדים נותנים כחות ארון בממשלה משאר הקבוצות. עוד ניתן לראות כי במדידה הנוכחית שיעורי הארון בממשלה בקרב החרדים, הדתיים-לאומיים והמסורתיים נמוכים כשלעצמם וגם לעומת הממוצע הרב-שנתי של קבוצות אלו, דבר שהוא נגזרת של הרכב הממשלה בעת איסוף נתוני הסקר.

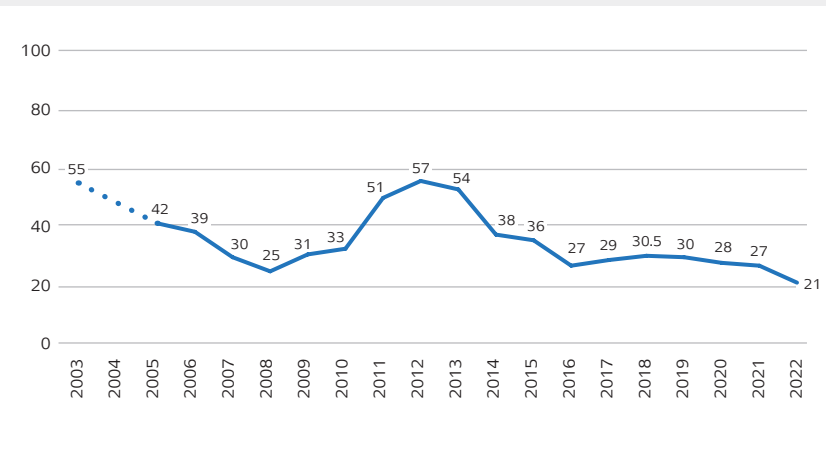
מפילוח לפי גיל (יהודים) אנו למדים כי במדידה הנוכחית המבוגרים נותנים יותר ארון בממשלה מאשר הצעירים, שוב כנראה מאחר שיותר מבוגרים הצביעו למפלגות שהרכיבו את ממשלת בנט-לפיד. שיעורי הארון במדידה זו נמוכים יותר מהממוצעים הרב-שנתיים.

לוח 5.27 (% יהודים)

2022	ממוצע רב-שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה ארון בממשלה	
2.5	23.5	חרדים	מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים
12.5	44.2	דתיים-לאומיים	
15	41.5	מסורתיים	
39	35.5	חילונים	
9	37.8	24-18	גיל
12	34.6	44-25	
32	39.5	64-45	
42	40.5	+65	

פילוח לפי לאום מעלה כי לאורך השנים, יותר יהודים נתנו ארון בממשלה מאשר ערבים (ממוצעים רב-שנתיים, בהתאמה - 37.5%, 27.1%), וכך גם במדידה האחרונה (יהודים - 23%; ערבים - 10%).

תרשים 5.14 / נותנים ארון בממשלה (% כלל המדגם)

הפער בארון בממשלה בין המחנות הפוליטיים (יהודים) לאורך השנים נגזר במידה רבה מהרכב הממשלה בעת המדידה. כך, בתקופות כהונתו של בנימין נתניהו כראש ממשלה (מ-2009 ועד יוני 2021) שיעור הארון של הימין היה גבוה מזה של המרכז והשמאל, אם כי בשיעור זה חלו תנודות לאורך השנים. השחיקה בארון בממשלה בקרב מחנה הימין נצפתה החל מ-2019 והחמירה עם כינונה של ממשלת נתניהו-גנץ (מאי 2020-יוני 2021). עם כינונה של ממשלת בנט-לפיד (יוני 2021) כבר ניכרה צניחה של ממשל במידת אמונם של אנשי מחנה הימין בממשלה, לעומת עלייה חדה מקבילה במידת הארון בשמאל בה ועלייה מתונה יותר בקרב המרכז.

לבסוף, בדקנו את שיעורי הארון בממשלה לפי מידת ההתעניינות בפוליטיקה – מתברר כי המתעניינים בפוליטיקה נותנים יותר ארון בממשלה מאשר הלא-מתעניינים.

לוח 5.30 (% ,2022, כלל המדגם)

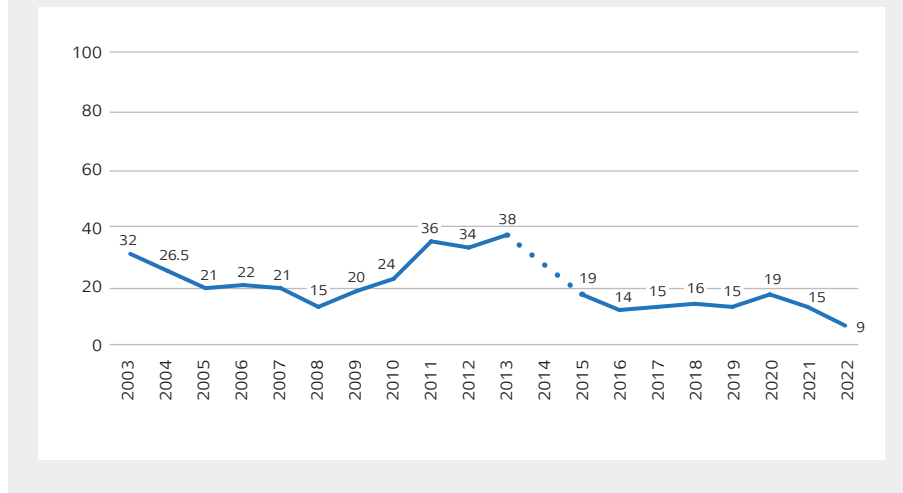
ארון בממשלה				
סך הכול	לא יודעים	בכלל לא ודי מעט ארון	הרבה מאוד ודי הרבה ארון	מתעניינים בפוליטיקה
100	–	74	26	מתעניינים בפוליטיקה
100	2.5	82.5	15	לא מתעניינים בפוליטיקה

■ הארון במפלגות

שאלה 15 | נספח 1, עמ' 134 | נספח 2, עמ' 153

לאורך השנים המפלגות מדורגות במקום האחרון מתוך שמונת המוסדות שאת הארון בהם אנחנו בודקים בקביעות. בתרשים הבא ניתן לראות כי בין השנים 2013 ל-2016 נרשמה נפילה חדה בארון במפלגות, שלאחריה חלה התייצבות על שיעורים נמוכים; ממדידת 2020 חלה ירידה נוספת בארון, שנמשכת עד 2022 – המדידה הנמוכה ביותר עד כה. בכל קבוצות המשנה התקבלו שיעורי ארון נמוכים במפלגות.

תרשים 5.16 / נותנים ארון במפלגות (% , כלל המדגם)

מעבר לשמונת המוסדות הקבועים בדקנו ב-2022 גם את הארון במוסדות הבאים: העירייה/ הרשות המקומית שבה מתגוררים המרואיינים, הרבנות הראשית/בית הדין הרשמי/המשפט הקוננו, פרקליטות המדינה והיועץ המשפטי לממשלה.

במדגמי הערבים פילחנו את התשובות לפי עדות דתיות וגיל המרואיינים. אנו רואים כי לאורך השנים הדרוזים נותנים ארון רב יותר בממשלה מאשר הנוצרים והמוסלמים. שיעורי הארון של כל העדות במדידה הנוכחית נמוכים יותר מהמוצעים הרב-שנתיים. בנוסף, לאורך השנים גילי 65 ומעלה נותנים יותר ארון בממשלה מהשאר, וכך גם במדידה הנוכחית.

פילוח לפי הצבעה לכנסת בבחירות במרץ 2021 מעלה כי הארון בממשלה של מצביעי רע"ם גבוה יותר מפי שננים מהארון של מצביעי הרשימה המשותפת.

לוח 5.28 (% , ערבים)

הרבה מאוד ודי הרבה ארון בממשלה	ממוצע רב-שנתי	2022
מוסלמים	24.7	8
נוצרים	32.1	4
דרוזים	42.3	30
גיל		
24-18	30.4	8.5
44-25	25.2	10
64-45	25.5	8
+65	36.4	19
הרשימה המשותפת		4
הצבעה בבחירות מרץ 2021*		
רע"ם		11
מפלגות ציוניות		46

* ממוצע של מדידות 2021 ו-2022.

בכלל המדגם ב-2022 מרואיינים המשייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה נותנים יותר ארון בממשלה לעומת המשייכים עצמם לקבוצות חלשות, אך בשתי הקטגוריות מדובר בשיעורים הנמוכים מהמוצעים הרב-שנתיים.

לוח 5.29 (% , כלל המדגם)

הרבה מאוד ודי הרבה ארון בממשלה	ממוצע רב-שנתי	2022
משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה	39.4	26
משייכים עצמם לקבוצות חלשות בחברה	26.9	14

פילחנו את התשובות של המדידה הנוכחית לפי אופן הצבעה בבחירות 2021, בחלוקה למצביעי מפלגות קואליציה לעומת מצביעי מפלגות אופוזיציה. התמונה שהתקבלה אינה מפתיעה – שיעור הארון בממשלה בקרב מצביעי מפלגות הקואליציה (39%) גבוה יותר משיעור הארון בה בקרב מצביעי מפלגות האופוזיציה (5%).

■ האמון בעירייה/הרשות המקומית

שאלה 16 | נספח 1, עמ' 134 | נספח 2, עמ' 153

את שיעור נותני האמון בעיריות/הרשויות המקומיות שבהן מתגוררים המרוויינים מדדנו עד היום חמש פעמים. כמו לגבי המוסדות שתוארו למעלה כך גם לגבי הרשויות המקומיות – בכלל המדגם שיעור האמון שהתקבל השנה נמוך מבעבר (ממוצע רב־שנתי – 54.1%; 2022 – 48%). שיעורי האמון בעיריות/הרשויות המקומיות במדגמי היהודים היו לאורך השנים גבוהים יותר מאשר במדגמי הערבים (ממוצע רב־שנתי יהודים – 58.2%; ערבים – 32.7%).

לוח 5.31 (% כלל המדגם, יהודים, ערבים)

הרבה מאוד ודי הרבה אמון ברשות המקומית שבה הם מתגוררים	2022	2021	2020	2018	2016
כלל המדגם	48	57	61	53	51.5
יהודים	51	62	63	60	55
ערבים	32	32	48	19.5	33

פילוח התשובות של סקר 2022 לפי מחוזות מגורים (יהודים) מלמד שהמתגוררים במחוזות חיפה והקריות ותל אביב וגוש דן נותנים ברשויות המקומיות שבשטחיהן הם גרים פחות אמון מתושבי שאר המחוזות בארץ. פילוח לפי אזורים מגורים של מדגם הערבים מעלה שיעור אמון גבוה יותר בקרב המתגוררים בגליל (שבו מרוכזת עיקר האוכלוסייה הערבית בישראל) מאשר שיעור האמון בקרב המתגוררים ביתר האזורים. השיעור הנמוך ביותר של האמון בקרב המרוויינים הערבים נמצא אצל תושבי הנגב.

לוח 5.32 (% ,יהודים, ערבים)

הרבה מאוד ודי הרבה אמון ברשות המקומית שבה הם מתגוררים	הצפון	חיפה והקריות	המרכז	תל אביב וגוש דן	ירושלים	הדרום	יהודה ושומרון	הגליל	המשולש	ערבים מעורבות	הנגב
	52.5	40	55	46	52	55	60	37	28	31	19

מחוזות (יהודים)

אזור מגורים (ערבים)

בכלל המדגם מרוויינים שמשייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה נותנים יותר אמון בעיריות/הרשויות המקומיות לעומת המשייכים עצמם לקבוצות חלשות.

לוח 5.33 (% ,2022, כלל המדגם)

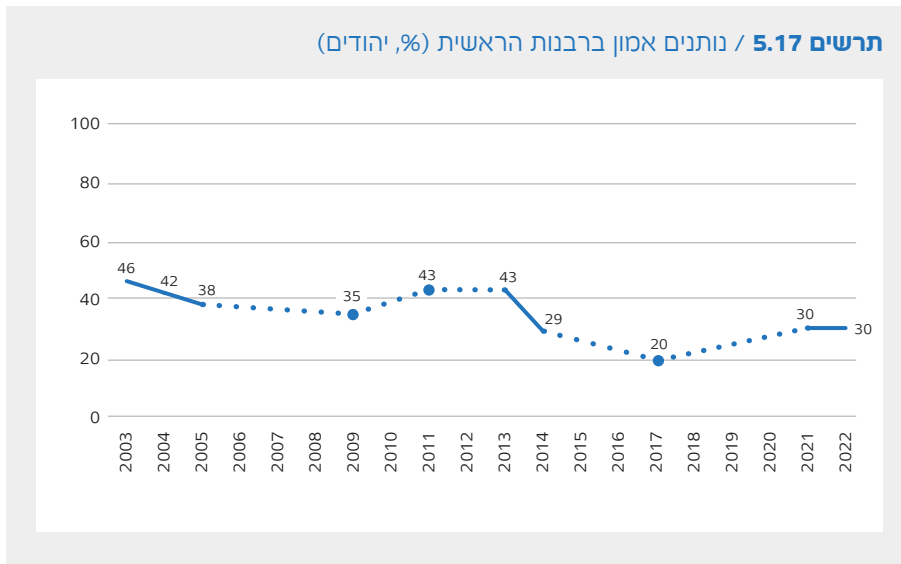
הרבה מאוד ודי הרבה אמון ברשות המקומית שבה הם מתגוררים	משייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה	משייכים עצמם לקבוצות חלשות בחברה
	53	40

■ האמון ברבנות הראשית/בית הדין השרעי/המשפט הקנוני

שאלה 17 | נספח 1, עמ' 134 | נספח 2, עמ' 154

את השיעורים של נותני האמון ברבנות הראשית (יהודים) מדדנו עד היום עשר פעמים. לאורך השנים אנו עדים לשתי תקופות שבהן הייתה שחיקה באמון: 2009-2003 ו-2013-2017, ולאחריהן נרשמו עליות. אומנם שתי המדידות האחרונות היו גבוהות ממדידת 2017, שהייתה נקודת השפל העמוקה ביותר בשיעור האמון ברבנות הראשית, אך הן עדיין נמוכות מהממוצע הרב־שנתי (35.7%).

תרשים 5.17 / נותנים אמון ברבנות הראשית (% ,יהודים)

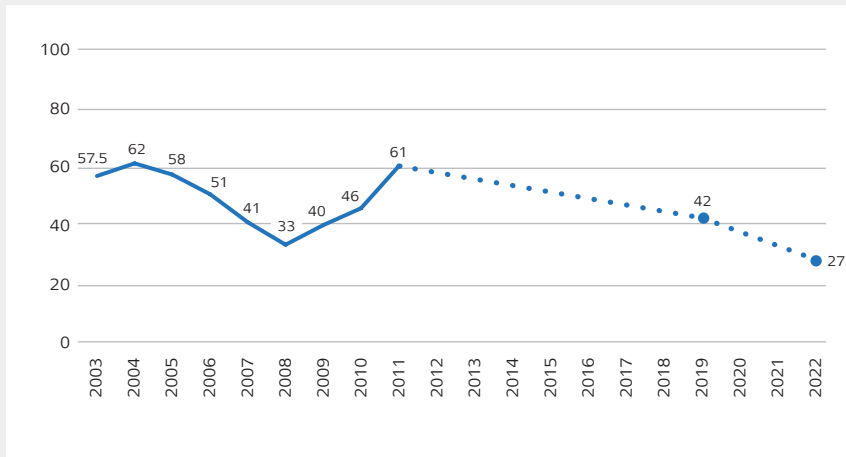
המשתנה המשפיע ביותר על מידת האמון ברבנות הראשית הוא המיקום העצמי על הרצף חרדים-חילונים. שיעור נותני האמון אצל החרדים והדתיים-לאומיים גבוה יותר מאשר אצל המסורתיים וגבוה הרבה יותר מאשר אצל החילונים.

ארון בפרקליטות המדינה

שאלה 18 | נספח 1, עמ' 134 | נספח 2, עמ' 154

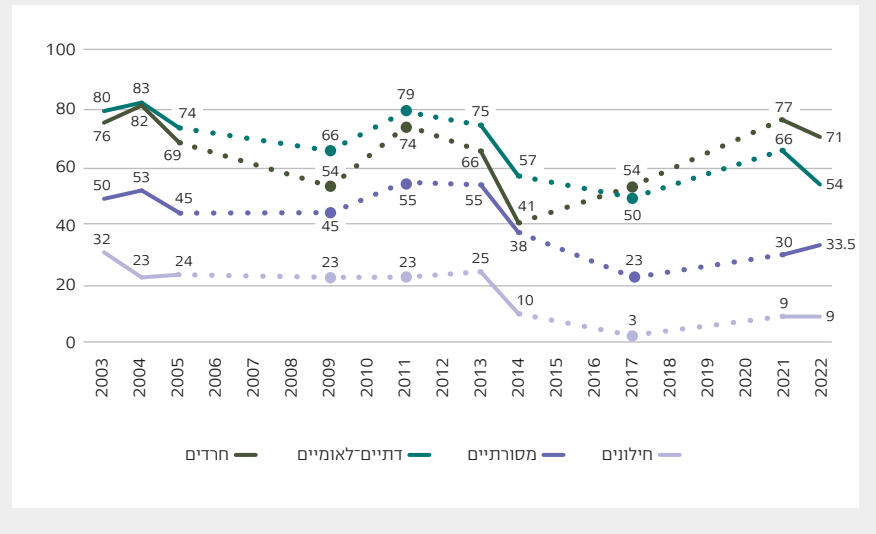
את השיעורים של נותני הארון בפרקליטות המדינה מדדנו עד היום 11 פעמים. התרשים הבא מצביע על שחיקה בארון במוסד זה בשתי המדידות האחרונות (2019 – 42%; ו-2022 – 27%) לאחר שבין 2008 ל-2011 חלה עלייה. ראוי לציין כי שחיקה הדרגתית הייתה גם בשנים 2004–2008, ולאחריה נרשמה כאמור עלייה, כך ששוב – איננו יכולים לומר אם הירידה הנוכחית היא קבועה או חולפת. במדידה האחרונה התקבל שיעור נותני הארון הנמוך ביותר בכל המדידות עד כה (ממוצע רב-שנתי – 47.1%; 2022 – 27%).

תרשים 5.19 / נותנים ארון בפרקליטות המדינה (% כלל המדגם)

פילוח לפי לאום (יהודים וערבים) לאורך השנים מראה כי יש דמיון רב בשיעורים של נותני הארון אצל היהודים ואצל הערבים, אם כי היהודים נותנים בפרקליטות המדינה מעט יותר ארון מאשר הערבים (למעט בשנת 2019). ואולם המצב אינו מזהיר בלשון המעטה: כיום מוסד זה זוכה לארון של פחות משליש מהיהודים (ממוצע רב-שנתי – 48.9%; מדידת 2022 – 29%) ושל פחות מחמישית מהערבים (ממוצע רב-שנתי – 36.7%; מדידת 2022 – 18%).

תרשים 5.18 / נותנים ארון ברבנות הראשית (% לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים, יהודים)

לאורך השנים (מדגמי יהודים) הממקמים עצמם בימין הפוליטי נותנים יותר ארון ברבנות הראשית (ממוצע רב-שנתי: 47.4%) מאשר המרכז (27.7%) והשמאל (18.2%).

את הציבור הערבי שאלנו לגבי מידת הארון בבית הדין השרעי/המשפט הקנוני. מדדנו זאת שלוש פעמים בשנים האחרונות – המוסלמים והדרוזים נשאלו על בית הדין השרעי והנוצרים על המשפט הקנוני. בכלל מדגמי הערבים מצטיירת ירידה הדרגתית בשיעורים של נותני הארון במוסדות אלו. פילוח לפי עדות דתיות מראה ירידה ממדידה למדידה בקרב המוסלמים, עלייה בארון אצל הנוצרים, ואצל הדרוזים – ירידה חדה בין 2017 ל-2021 ויציבות בשנתיים האחרונות.

לוח 5.34 (% ערבים)

הרבה מאוד ודי הרבה ארון בבית הדין השרעי/המשפט הקנוני	2022	2021	2017
כלל מדגם הערבים	39.5	48	59
מוסלמים (בית הדין השרעי)	38	48	59
נוצרים (המשפט הקנוני)	48	38.5	35
דרוזים (בית הדין השרעי)	50	50	83

לוח 5.35 (% יהודים)

2022	ממוצע רב־שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בפרקליטות המדינה	
70	70.2	שמאל	מחנה פוליטי
40	56.5	מרכז	
18	39.5	ימין	
6	15.0	חרדים	מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים
13	39.7	דתיים-לאומיים	
22	49.7	מסורתיים	
46	57.0	חילונים	
18	42.9	24-18	
19	47.1	44-25	גיל
34	52.6	64-45	
46.5	51.3	+65	

פילוח מדגמי הערבים לפי עדות דתיות מראה כי לאורך השנים שיעורי האמון של הדרוזים בפרקליטות המדינה היו גבוהים יותר מאשר של הנוצרים והמוסלמים. פילוח לפי גיל של מדגמים אלה מראה כי בכל קבוצות הגיל שיעורי האמון במדידה הנוכחית נמוכים משמעותית מהממוצעים הרב־שנתיים.

לוח 5.36 (% ערבים)

2022	ממוצע רב־שנתי	הרבה מאוד ודי הרבה אמון בפרקליטות המדינה	
15	32.3	מוסלמים	עדות דתיות
37	44.3	נוצרים	
36	50.4	דרוזים	
23	33.6	24-18	גיל
16	35.0	44-25	
17	39.2	64-45	
19	48.9	+65	

לבסוף, מצאנו הלימה בין נותני האמון בבית המשפט העליון לבין נותני האמון בפרקליטות: לרוב כמעט מוחלט ממי שאין להם אמון בבית המשפט העליון אין גם אמון בפרקליטות (88%); ואילו מרבית מי שיש להם אמון בבית המשפט העליון מביעים אמון גם בפרקליטות המדינה (58%).

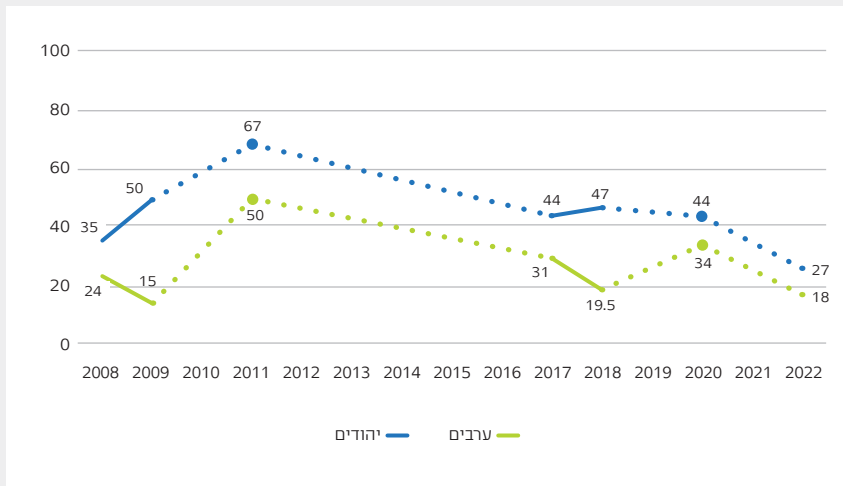
תרשים 5.20 / נותנים אמון בפרקליטות המדינה (% יהודים, ערבים)

בדומה לאמון בבית המשפט העליון, נמצא כי בקרב מדגמי היהודים המשתנים מחנה פוליטי ומיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים קשורים במידה הרבה ביותר לאמון בפרקליטות המדינה. במדידה הנוכחית בשמאל הרוב נותנים אמון בפרקליטות, לעומת מיעוט גדול במרכז ומיעוט קטן בימין, כנראה בשל חקירות נתניהו והמשפט המתנהל נגדו בימים אלו. בקרב המרכז והימין שיעורי האמון במדידה הנוכחית נמוכים משמעותית מהממוצעים הרב־שנתיים, אך בשמאל מדידת השנה הזו לממוצע הרב־שנתי. פילוח התשובות לפי מיקום עצמי על הרצף החרדים-חילונים מראה כי לאורך השנים שיעור החרדים שנתנו אמון בפרקליטות הוא הנמוך ביותר. כמו כן, בכל הקבוצות ברצף זה שיעורי האמון במדידת 2022 נמוכים יותר מהממוצע הרב־שנתי.

לבסוף, פילוח לפי גיל מעלה כי שיעור נותני האמון במדידת 2022 בקרב המבוגרים, ובייחוד גילי 65 ומעלה, גבוהים בהרבה מאשר בקרב הצעירים (בייחוד לעומת גילי 18-44). בכל קבוצות הגיל שיעורי האמון במדידה הנוכחית נמוכים מהממוצעים הרב־שנתיים.

תרשים 5.22 / נותנים ארון ביועץ המשפטי לממשלה (% יהודים, ערבים)

פילוח מידת הארון ביועץ המשפטי לממשלה לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה כי רוב בשמאל נותנים ארון במוסד, לעומת מיעוט גדול במרכז ומיעוט קטן בימין. פילוח מידת הארון של מדגם היהודים ביועץ המשפטי לממשלה לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מצביע על תמונה דומה לזו שהתקבלה בכל הנוגע לבית המשפט העליון ולפרקליטות המדינה: לאורך השנים החרדים וגם הדתיים-לאומיים נותנים ביועץ ארון נמוך יותר מהאחרים. המבוגרים נותנים יותר ארון ביועץ מאשר הצעירים; ובכל קבוצות המשנה (למעט השמאל) – במדידה הנוכחית התקבלו שיעורי ארון הנמוכים מהממוצעים הרב-שנתיים.

לוח 5.37 (%, 2022, כלל המדגם)

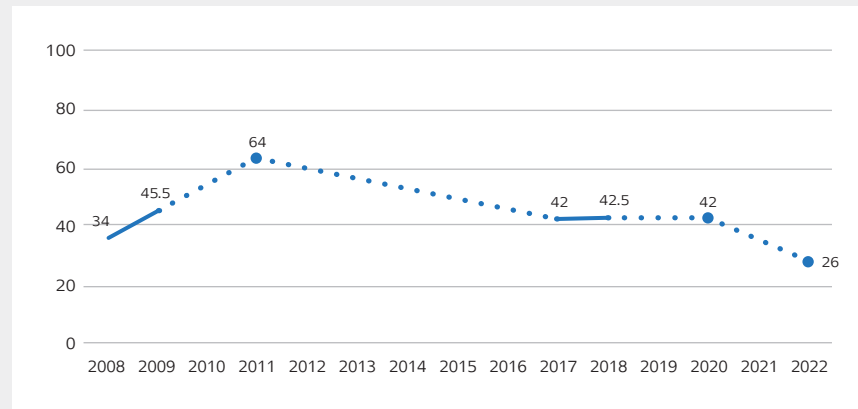
סך הכול	לא יודעים	בכלל לא ודי מעט ארון בפרקליטות המדינה	הרבה מאוד ודי הרבה ארון בפרקליטות המדינה	נותנים הרבה מאוד ודי הרבה ארון בבית המשפט העליון
100	7	35	58	
100	6	88	6	לא נותנים בכלל ודי מעט ארון בבית המשפט העליון

■ הארון ביועץ המשפטי לממשלה

שאלה 19 | נספח 1, עמ' 134 | נספח 2, עמ' 155

את השיעורים של נותני הארון ביועץ המשפטי לממשלה (כלל המדגם) מדדנו עד היום שבע פעמים (ממוצע רב-שנתי – 42.2%). לאחר עלייה בשיעור נותני הארון במדידות בשנים 2009 ו-2011, במדידת 2017 רואים ירידה, לאחריה התייצבות עד 2020 ושוב ירידה חדה נוספת במדידה הנוכחית, שהיא הנמוכה ביותר לאורך השנים – רק רבע מהנשאלים נותנים ארון במוסד זה.

תרשים 5.21 / נותנים ארון ביועץ המשפטי לממשלה (% כלל המדגם)

בדומה לפרקליטות המדינה גם כאן, בפילוח לפי לאום רואים כי לאורך השנים היהודים נותנים יותר ארון ביועץ המשפטי לממשלה מאשר הערבים (ממוצעים רב-שנתיים – 44.8%, 27.4%) אבל המגמות דומות.

לוח 5.38 (%) יהודים)

הרבה מאוד ודי הרבה אמון ביועץ המשפטי לממשלה	ממוצע רב־שנתי	2022
שמאל	58.2	64.5
מחנה פוליטי		
מרכז	51.4	40.5
ימין	39.7	16
חרדים	19.8	4
מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים		
דתיים-לאומיים	38.4	10
מסורתיים	45.7	19
חילונים	51.2	45
24-18	36.7	11
44-25	39.5	19
64-45	50.3	33
+65	51.8	46

פילוח מדגמי הערבים לפי עדות דתיות מראה כי לאורך השנים הדרוזים נתנו ביועץ המשפטי לממשלה אמון רב יותר מאשר הנוצרים והמוסלמים.

לוח 5.39 (%) ערבים)

הרבה מאוד ודי הרבה אמון ביועץ המשפטי לממשלה	ממוצע רב־שנתי	2022
מוסלמים	25.0	14
נוצרים	31.0	29
דרוזים	44.5	42

■ האם האמון במוסדות יורד?

אחת השאלות העולות מהניתוח שלעיל היא האם כצעקתה? כלומר, האם אפשר לדבר על ירידה כוללת באמון הציבור במוסדות המדינה, ואם כן, עד כמה הירידה היא דרמטית? לצורך מענה על שאלה זו חישבנו שלושה סוגי ממוצעים:

- ממוצע רב־שנתי של כל מוסד;
- ממוצע שנתי של כלל שמונת המוסדות (ממוצע של שיעורי המשיבים הנותנים הרבה מאוד ודי הרבה אמון בכל המוסדות באותה שנה);
- ממוצע רב־שנתי של כלל המוסדות לכל השנים.

הממוצע הרב־שנתי של כל מוסד

הלוח הבא מסכם באופן השוואתי את הממוצעים של נותני האמון בכל אחד משמונת המוסדות שנבדקים בקביעות. כדי להשיב על השאלה אם חלה ירידה באמון חישבנו ממוצע לכל מוסד לכל התקופה וכן בחלוקה לשני עשורים: 2003-2012 ו-2013-2022. החישובים הללו העלו כי לאורך השנים צה"ל קיבל את הממוצע הרב־שנתי והממוצעים התקופתיים הגבוהים ביותר, ואילו המפלגות את הממוצע הרב־שנתי והממוצעים התקופתיים הנמוכים ביותר. עוד מצאנו כי למעט צה"ל, שלגביו אצל היהודים ממוצע האמון של העשור השני גבוה במעט משל הראשון, הממוצע הרב־שנתי של האמון הציבורי בכל אחד מהמוסדות האחרים היה נמוך בעשור השני בהשוואה לראשון.

לוח 5.40 (%) יהודים, ערבים)

ממוצעים רב־שנתיים, הרבה מאוד ודי הרבה אמון	יהודים			ערבים			צה"ל
	2003-2012	2013-2022	2003-2012	2013-2022	2003-2012	2013-2022	
צה"ל	88.7	87.5	88.1	33.9	34.7	33.0	▲
נשיא המדינה*	68.5	70.4	69.4	36.7	39.5	34.2	▼
בית המשפט העליון	55.1	63.9	59.5	55.9	60.4	51.3	▼
המשטרה	45.1	50.9	48.0	37.5	43.4	31.6	▼
התקשורת	31.9	42.6	37.3	40.3	51.8	28.8	▼
הממשלה	33.5	41.9	37.5	27.1	30.2	24.4	▼
הכנסת	31.4	40.8	36.1	32.3	38.7	26.0	▼
המפלגות	17.0	24.9	21.2	24.1	26.0	22.0	▼

* ללא מדידת 2007, שהייתה נקודת שפל באמון הציבור במוסד הנשיאות בשל ההאשמות נגד הנשיא קצב על אונס והטרדה מינית ויצאתו לנצרות.

ציון שנתי ממוצע של כלל המוסדות

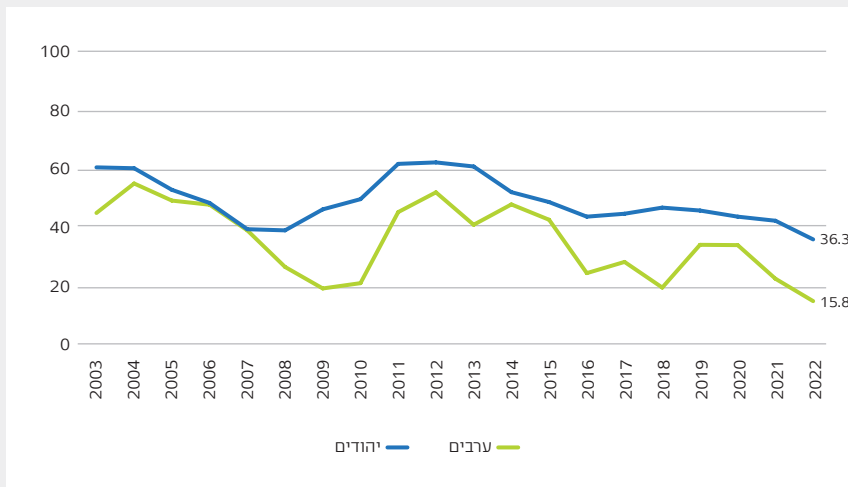
ב־2022 נרשם ציון הממוצע השנתי הכלל־מוסדי הנמוך ביותר בכל המדידות עד כה. התרשים הבא מציג בקו המתפתל את הממוצעים השנתיים הכלל־מוסדיים של נותני האמון לשנים 2003-2022, ואילו הקו הישר מייצג את ממוצע הממוצעים הללו, והוא עומד השנה על 47.6% בהשוואה ל-48.6% בשנה שעברה. התבוננות במיקום של הקו הכחול אל מול הקו הכתום מצביעה על כך שמשנת 2016, ובייחוד במדידה הנוכחית, הציונים הממוצעים השנתיים הכלל־מוסדיים נמצאים באופן קבוע מתחת לקו של הממוצע הכלל־מוסדי הרב־שנתי, ושהשנה הפער גדול במיוחד בגלל הירידה באמון בכל המוסדות. גם בשנים 2007-2010 הממוצעים השנתיים היו מתחת לקו הממוצע הרב־שנתי אך לאחריהן חלה עלייה, כלומר המצב בעת הזו אינו גזרת גורל וייתכן שישתנה לטובה בעתיד.

כפי שמראה התרשים הבא, בקרב היהודים הייתה צניחה גדולה באמון בכלל המוסדות בין 2004 ל-2007 ובין 2013 ל-2016, ומאז ניכרה יציבות יחסית עד שנת 2022, שבה נמדדה ירידה משמעותית נוספת. למעשה, מדידת 2022 הניבה את הממוצע השנתי הכלל-מוסדי הנמוך ביותר עד כה (36.3%).

בקרב הערבים, הייתה ירידה בממוצעי האמון השנתיים בכלל המוסדות בין 2004 ל-2009, עלייה בין 2010 ל-2012, ירידה חדה בין 2015 ל-2018, ושוב ירידה של ממש בין 2020 ל-2022. גם אצל הערבים, מדידת 2022 הניבה את ממוצע האמון השנתי הכלל-מוסדי הנמוך ביותר עד כה (15.8%).

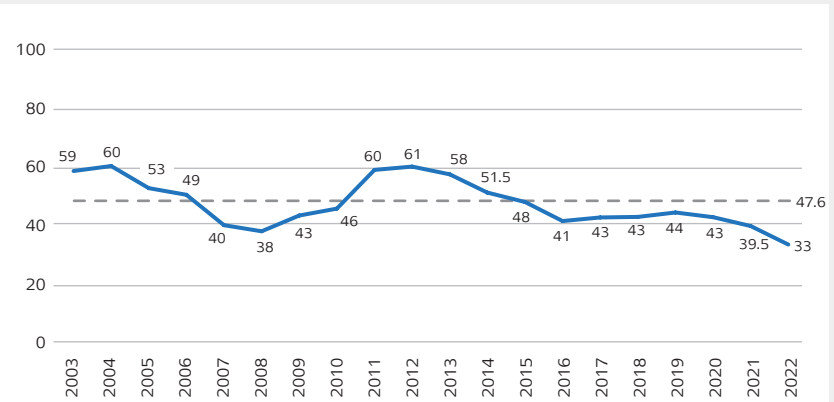
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, יהודים - 49.7%
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, ערבים - 36.3%

תרשים 5.25 / ממוצעי האמון השנתיים של כלל המוסדות (%), נותנים אמון, יהודים, ערבים

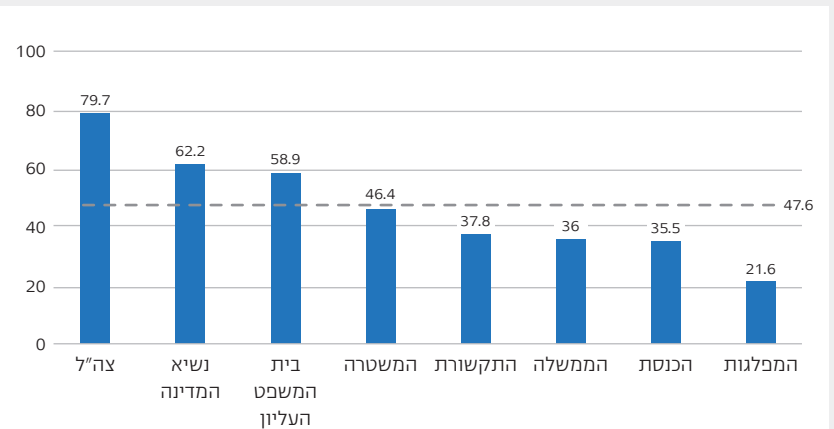
התרשים הבא מלמד כי בשישה מתוך שמונת המוסדות האמון הרב־שנתי הממוצע של היהודים גבוה משל הערבים: הפער הגדול ביותר נוגע לאמון בצה"ל (88.1% אצל היהודים לעומת 33.9% אצל הערבים); האמון הרב־שנתי הממוצע של הערבים גבוה מזה של היהודים בשני מוסדות בלבד – התקשורת והמפלגות – אבל הפער כאן קטן.

תרשים 5.23 / הממוצעים השנתיים של כלל המוסדות בהשוואה לציון הממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות (%), נותנים אמון, כלל המדגם

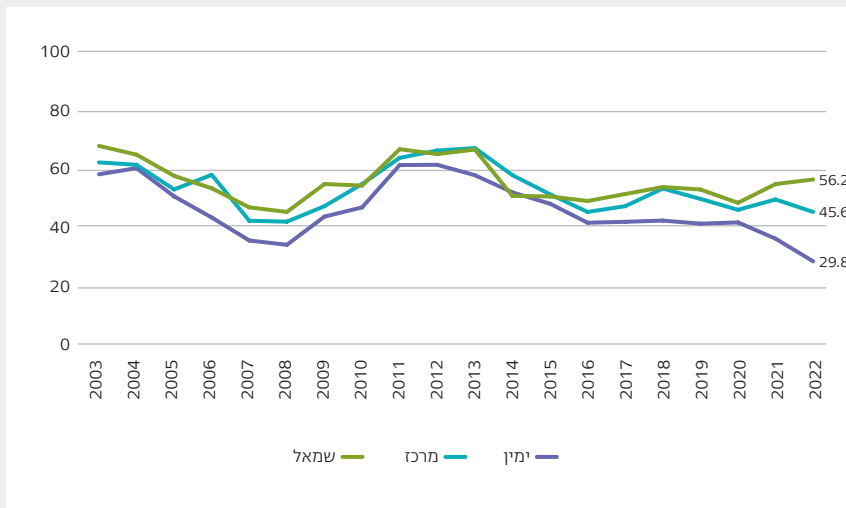

התרשים הבא מציג את הממוצע הרב־שנתי של כל אחד מן המוסדות בהשוואה לממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות לאורך השנים. הממוצעים הרב־שנתיים של צה"ל, נשיא המדינה ובית המשפט העליון גבוהים יותר מהממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות; הממוצע הרב־שנתי של משטרת ישראל קרוב מאוד לממוצע הרב־שנתי הכלל-מוסדי; ואילו הציונים הממוצעים הרב־שנתיים של התקשורת ושל המוסדות הפוליטיים (ממשלה, כנסת ומפלגות) נמוכים ממנו.

תרשים 5.24 / הממוצע הרב־שנתי של כל אחד מהמוסדות, בהשוואה לציון הממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות (%), נותנים אמון, כלל המדגם

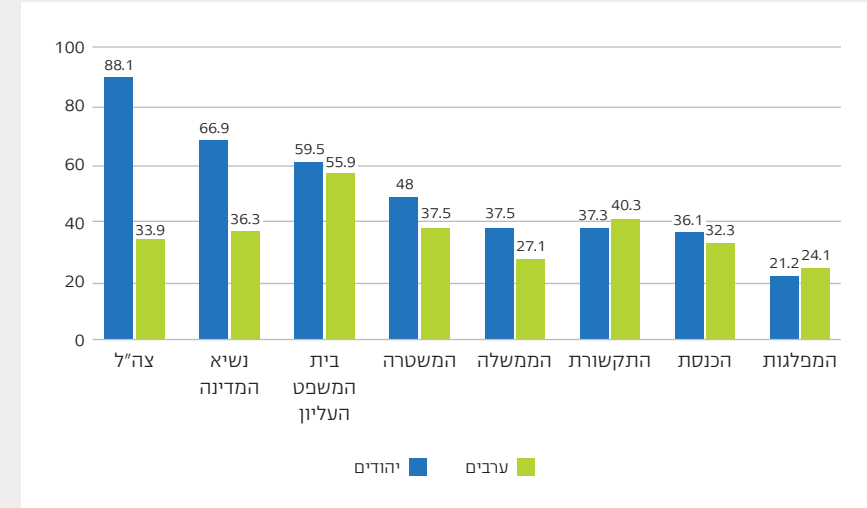

תרשים 5.27 / ממוצעי האמון השנתיים של כלל המוסדות (%), נותנים אמון, לפי מחנה פוליטי, יהודים)

ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל מחנה פוליטי לפי מוסדות מחזקים את הממצא שהימין נותן הרבה פחות אמון לעומת המרכז והשמאל בבית המשפט העליון, בנשיא המדינה ובתקשורת. לעומת זאת, האמון של הימין מעט יותר גבוה משני המחנות האחרים כשמדובר במפלגות, בכנסת ובמשלה. ממוצעייהם של שלושת המחנות כשמדובר בצה"ל הם הגבוהים ביותר, וממוצע השמאל במקרה זה הוא הנמוך ביותר.

תרשים 5.26 / ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (%), נותנים אמון, יהודים, ערבים)

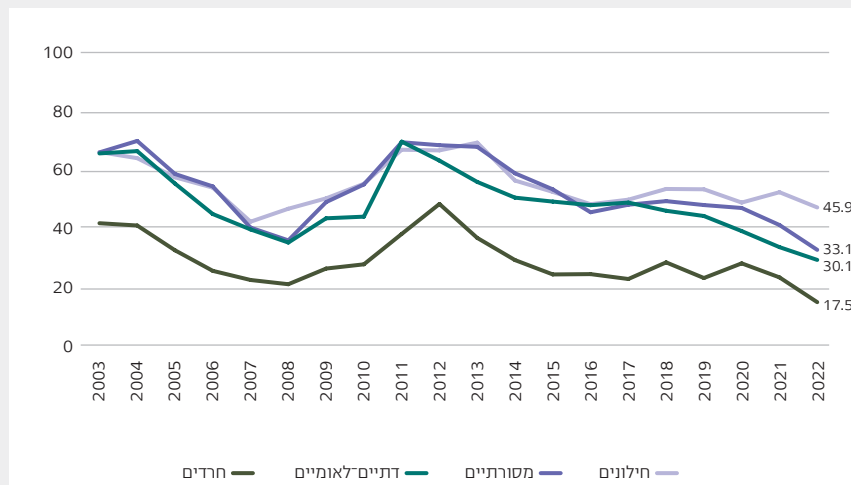

בדקנו גם את הממוצעים השנתיים של כלל המוסדות לפי מחנה פוליטי (יהודים) וראינו כי באופן עקיב ממוצע האמון של מחנה הימין נמוך במעט מהממוצעים של המרכז והשמאל. במדידות 2021 ו־2022 מסתמנת התרחקות בין ממוצעי שלושת המחנות: הממוצע השנתי של השמאל עולה במקצת, של המרכז יורד במקצת ושל הימין יורד באופן חד יותר. למעשה, הממוצע השנתי של הימין במדידה הנוכחית הוא הנמוך ביותר עד כה.

הדבר בא לידי ביטוי גם בממוצעים הרב־שנתיים של כל מחנה: הממוצע הרב־שנתי הכלל־מוסדי של השמאל הוא הגבוה ביותר, של המרכז נמוך במעט ממנו ושל הימין הוא הנמוך ביותר.

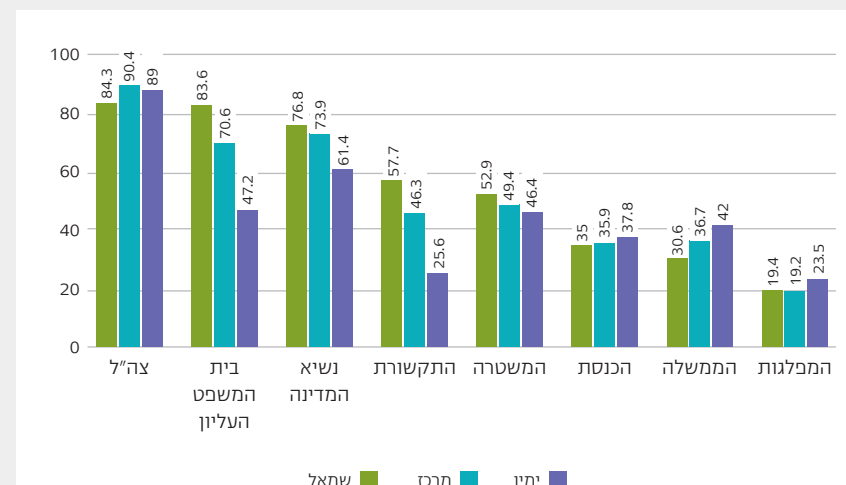
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, שמאל - 55.4%
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, מרכז - 53.2%
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, ימין - 46.9%

תרשים 5.29 / ממוצעי האמון השנתיים של כלל המוסדות (%), נותנים אמון, לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים, יהודים

הממוצעים הרב-שנתיים לפי מוסדות של כל הקבוצות על הרצף חרדים-חילונים מראים גם הם כי האמון של החרדים בכל המוסדות נמוך משמעותית בהשוואה ליתר הקבוצות. החילונים בולטים באמון הגבוה ביותר שלהם בבית המשפט העליון ובתקשורת; אמון הדתיים-לאומיים גבוה במעט מהשאר כשמדובר במשטרה, בממשלה, בכנסת ובמפלגות; והאמון בצה"ל של הדתיים-לאומיים, המסורתיים והחילונים – זהה.

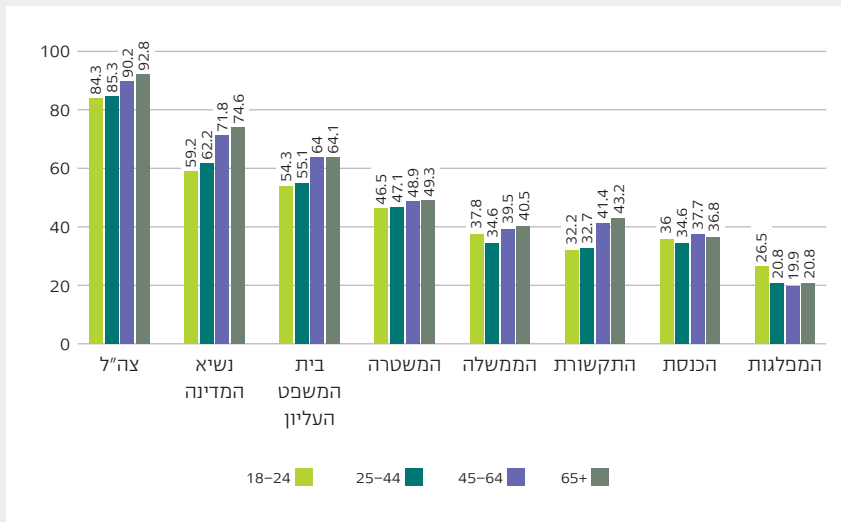
תרשים 5.28 / ממוצעי האמון הרב-שנתיים של כל אחד מהמוסדות (%), נותנים אמון, לפי מחנה פוליטי, יהודים

בדקנו את הממוצעים השנתיים הכלל-מוסדיים גם לפי המיקום העצמי על הרצף חרדים-חילונים. כאן רואים באופן ברור מאוד כי לאורך כל השנים ממוצע האמון השנתי של החרדים נמוך משמעותית מזה של הדתיים-לאומיים, המסורתיים והחילונים. בכל הקבוצות ניכר שפל באמון בשנים 2009-2007, ומשם מתחילה עלייה ששיאה אצל החילונים, המסורתיים והדתיים-לאומיים ב-2011 ואצל החרדים ב-2012. אחרי עלייה זו מתחילה ירידה איטית אך שיטתית באמון של כל הקבוצות. מדידת 2022 היא הנמוכה ביותר בקרב המסורתיים, הדתיים-לאומיים והחרדים, כאשר בקרב החילונים יש חזרה לנתוני 2008 וקצת מעל המדידה הנמוכה ביותר ב-2007, 41.5%.

ממוצע האמון הרב-שנתי של כלל המוסדות, חרדים – 30.2%
ממוצע האמון הרב-שנתי של כלל המוסדות, דתיים-לאומיים – 47.4%
ממוצע האמון הרב-שנתי של כלל המוסדות, מסורתיים – 51.2%
ממוצע האמון הרב-שנתי של כלל המוסדות, חילונים – 53.0%

תרשים 5.31 / ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (%), נותנים אמון, לפי גיל, יהודים

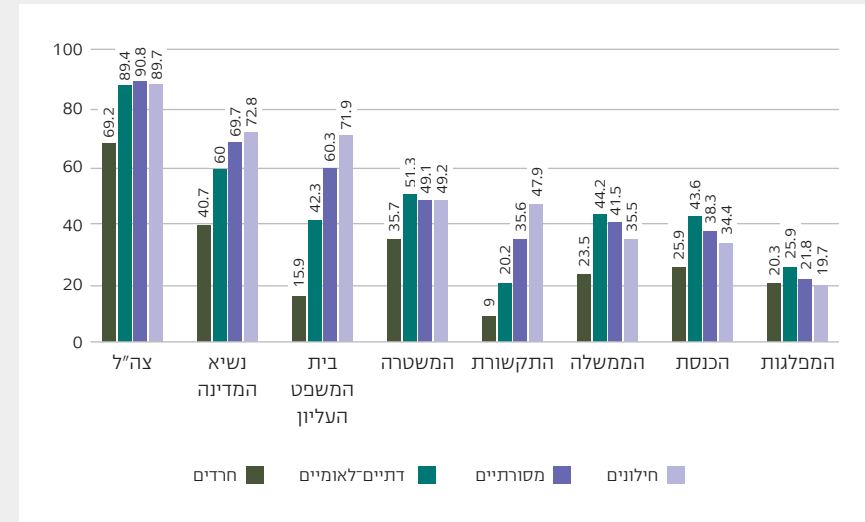

במדגמי הערבים, בדקנו את הממוצעים השנתיים הכלל־מוסדיים לפי עדות דתיות. במרבית המדידות ממוצעי הדרוזים גבוהים יותר מאשר ממוצעי הנוצרים והמוסלמים.

ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, מוסלמים – 33.0%
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, נוצרים – 41.8%
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, דרוזים – 49.3%

בדיקת ממוצעי האמון של העדות הדתיות לפי מוסדות מראה בבירור כי האמון הרב־שנתי של המוסלמים הוא הנמוך ביותר. ממוצעייהם של הדרוזים גבוהים משל הנוצרים בחמישה מוסדות: צה"ל, בית המשפט העליון, נשיא המדינה, המשטרה והממשלה.

תרשים 5.30 / ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (%), נותנים אמון, לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים, יהודים

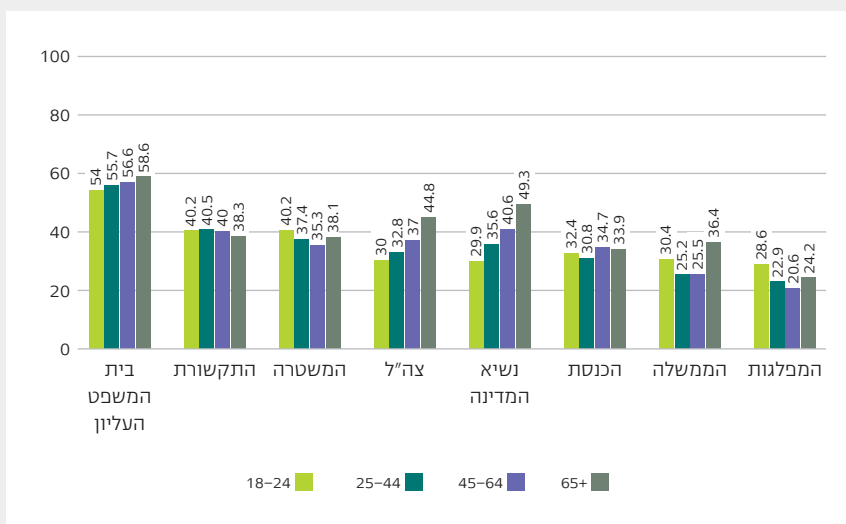

לבסוף בדקנו במדגמי היהודים גם את הממוצעים הרב־שנתיים הכלל־מוסדיים לפי גיל המרואיינים. באופן עקיב הממוצע של הצעירים (18-44) נמוך במעט מזה של המבוגרים (45 ומעלה).

ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, גילי 18-24 – 47.4%
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, גילי 25-44 – 46.9%
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, גילי 45-64 – 52.0%
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, גילי 65+ – 53.1%

ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל קבוצות הגיל לפי מוסדות מראים בבירור כי האמון של המבוגרים גבוה יותר משל הצעירים בארבעה מוסדות: צה"ל, נשיא המדינה, בית המשפט העליון והתקשורת. ביתר המוסדות הפערים בין הקבוצות אינם גדולים, למעט בכל הנוגע למפלגות, שם יש ממוצע גבוה קצת יותר בקרב הצעירים בגילי 18-24.

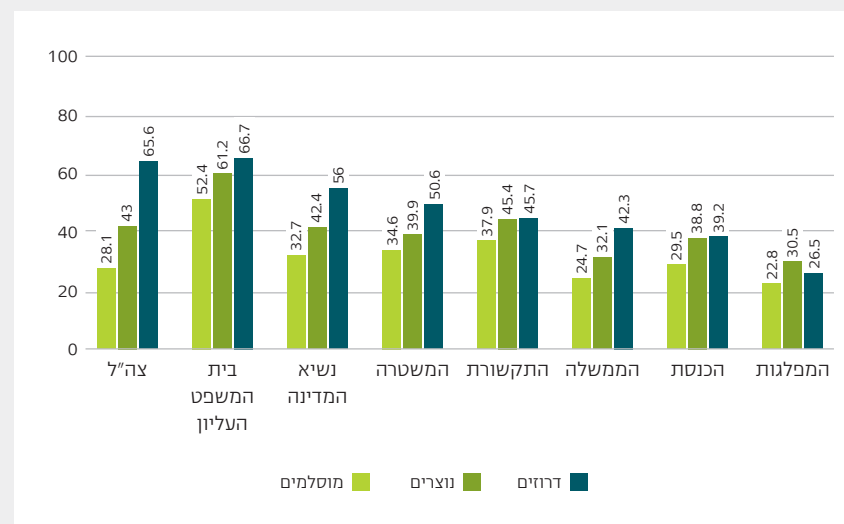
תרשים 5.33 / ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (%), נותנים אמון, לפי גיל, ערבים

לבסוף בדקנו בכלל המדגם את הממוצעים השנתיים הכלל־מוסדיים לפי שיוך עצמי לקבוצות חזקות או חלשות בחברה. רואים כי באופן עקיב לאורך השנים הממוצעים של המשייכים עצמם לקבוצות חזקות בחברה גבוהים יותר מהממוצעים של המשייכים עצמם לקבוצה חלשות בחברה. בנוסף, בשתי הקטגוריות רואים ירידה הדרגתית לאורך השנים עד המדידה הנוכחית, שהיא הנמוכה ביותר בכל המדידות עד כה.

ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, המשייכים עצמם לקבוצות חזקות או די חזקות - 50.7%
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, המשייכים עצמם לקבוצות חלשות או די חלשות - 38.5%

תרשים 5.32 / ממוצעי האמון הרב־שנתיים של כל אחד מהמוסדות (%), נותנים אמון, לפי עדות דתיות, ערבים

בדקנו עוד במדגמי הערבים את הממוצעים השנתיים הכלל־מוסדיים לפי גיל המרואיינים. אנו רואים כי הממוצעים השנתיים בקרב כל קבוצות הגיל דומים. נוסף על כך נמצא שבקרב כל הקבוצות הסתמנה ירידה במדידת 2020, והיא נמשכת עד המדידה האחרונה.

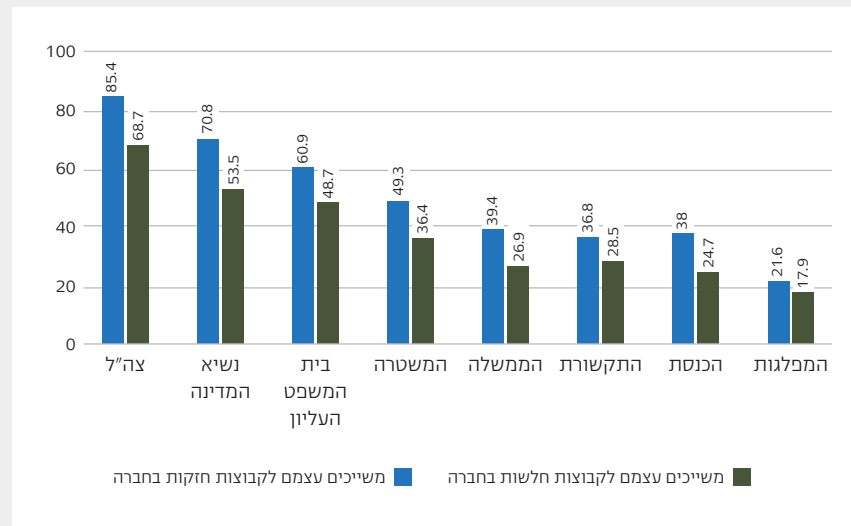
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, גילי 18-24 - 35.9%
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, גילי 25-44 - 35.5%
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, גילי 45-64 - 36.7%
ממוצע האמון הרב־שנתי של כלל המוסדות, גילי +65 - 40.9%

ממוצעי האמון של כל קבוצות הגיל לפי מוסדות מצביעים על כך שהאמון הרב־שנתי של גילי 65 ומעלה גבוה יותר מאשר האמון של יתר קבוצות הגיל כשמדובר במוסדות: צה"ל, נשיא המדינה והממשלה; בשאר המוסדות התקבלו ממוצעים דומים בכל קבוצות הגיל.

לוח 5.41 (% יהודים, ערבים, כלל המדגם)

האמון הממוצע בכלל המוסדות לאורך השנים				
סך הכול	נותני אמון גבוה	נותני אמון בינוני	נותני אמון נמוך	
100	15	66	19	יהודים
100	11	46	43	ערבים
100	17	73	10	שמאל
100	17	69	14	מחנה פוליטי (יהודים)
100	13	63	24	ימין
100	3	45	52	חרדים
100	13	65	22	מיקום עצמי על הרצף דתיים-לאומיים
100	16	67	17	חרדים-חילונים (יהודים)
100	16	70	14	חילונים
100	9.5	42.5	48	מוסלמים
100	13	53	34	עדות דתיות (ערבים)
100	19	55	26	נוצרים
100	17	65	18	דרוזים
100	17	65	18	משייכים עצמם לקבוצות חזקות
100	9	56	35	שיוך עצמי לקבוצות חזקות או חלשות בחברה (כלל המדגם)
100	9	56	35	משייכים עצמם לקבוצות חלשות

תרשים 5.34 / ממוצעי האמון הרב-שנתיים של כל אחד מהמוסדות (% נותנים אמון, לפי שיוך עצמי לקבוצות חזקות או חלשות בחברה, כלל המדגם)

פרופילים של אמון

לראשונה השנה בינוי מדד אמון נוסף¹⁶ המאפיין את המרוויינים לפי שיעורי האמון שלהם בשמונת המוסדות שנבדקים בקביעות. חילקנו את המרוויינים ל-3 קטגוריות: נותני אמון נמוך, נותני אמון בינוני ונותני אמון גבוה. מהלוח הבא ניתן ללמוד כי בפילוח לפי לאום רוב המרוויינים היהודים נמצאים בקטגוריית האמון הבינוני, בעוד הערבים מתחלקים באופן כמעט שווה בין נותני אמון בינוני לנותני אמון נמוך. לא מצאנו הבדלים של ממש בין שלושת המחנות הפוליטיים (במדגם היהודים) וגם פילוח לפי גיל לא הניב תוצאות בנות משמעות; אבל פילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי בניגוד לשאר הקבוצות, רוב החרדים ממוקמים בקטגוריית האמון הנמוך.

במדגם הערבים אנו רואים כי כמחצית מהמוסלמים נמצאים בקטגוריה של נותני אמון נמוך, בעוד רוב הנוצרים והדרוזים נמצאים בקטגוריה של נותני אמון בינוני.

פילוח בקרב כלל המדגם לפי שיוך עצמי לקבוצות חזקות או חלשות בחברה מראה כי בקטגוריה של נותני אמון נמוך יש יותר מרוויינים המזהים עצמם עם קבוצות חלשות מאשר מרוויינים המזהים עצמם עם קבוצות חזקות.

16 המדד החדש מבוסס על סכימת הציונים שניתנו. היות שבשנים מסוימות הוצגו רק 7 מוסדות, הציון המינימלי הוא 7 (למי שנתנו ציון 1, אין אמון כלל, ל-7 המוסדות), ואילו הציון המקסימלי הוא 32 (מי שנתנו ציון 4, יש אמון רב, לכל 8 המוסדות).

פרק 6 / ישראל – יהודית ודמוקרטית?

הנושאים הנדונים בפרק זה הם:

- לשאלת האיזון בין הרכיב היהודי והדמוקרטי בישראל
- העדפה: הרכיב היהודי או הדמוקרטי?
- שינויים במידת הדתיות הנתפסת
- צפי ליכולת לשמור על אורח החיים הרצוי

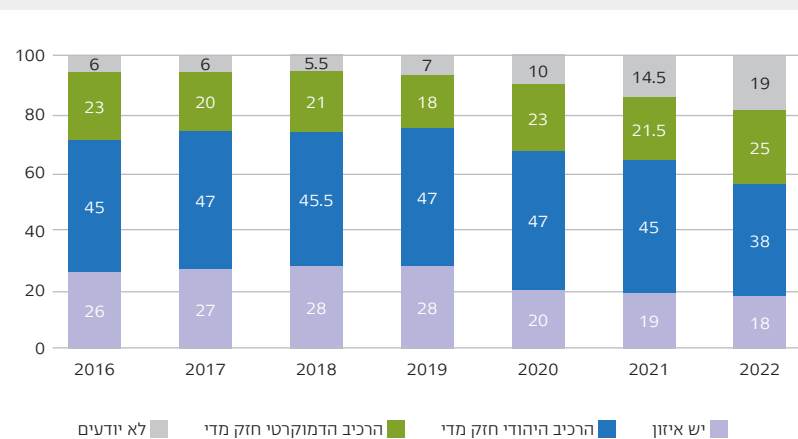
■ יהודית ודמוקרטית?

שאלה 22 | נספח 1, עמ' 135 | נספח 2, עמ' 159

מאז הקמתה, ההבנה הכללית הייתה שמדינת ישראל תהיה מדינה יהודית ודמוקרטית, אם כי לאורך השנים הדבר לא נכתב במפורש במגילת העצמאות או במסמך רשמי אחר. הגדרתה הפורמלית של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית נוסחה לראשונה באופן ברור בחוקי־יסוד: חופש העיסוק ובחוקי־יסוד: כבוד האדם וחירותו, שהתקבלו בשנת 1992.¹⁷ מאז אחת השאלות המרכזיות בשיח הציבורי בישראל היא שאלת האיזון, או חוסר האיזון, בין שני הרכיבים הללו. מ־2016 שאלנו בכל סקר שנתי כדלקמן: "ישראל מוגדרת מדינה יהודית ודמוקרטית. האם, לדעתך, יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי?".

כפי שמראה התרשים שלהלן, לאורך השנים השיעור הגדול ביותר בכלל המדגם סבורים כי הרכיב היהודי חזק מדי (ממוצע רב־שנתי – 44.9%). בשיעור הסבורים כך לא היו כמעט שינויים מאז התחלנו במדידות, אך במדידת 2022 חל בו צמצום מסוים (מ־45% בשנה שעברה ל־38% השנה, כלומר מתחת לממוצע הרב־שנתי). גם בשיעור הסבורים שהרכיב הדמוקרטי חזק מדי, שהוא קטן בהרבה משיעור הסבורים כי הרכיב היהודי חזק מדי, חלו במשך הזמן שינויים קלים בלבד ללא כיווניות ברורה (ממוצע רב־שנתי – 21.8%). לעומת זאת, מ־2019 ניתן לראות ירידה איטית אך מתמשכת בשיעור מי שסבורים כי בישראל מתקיים איזון בין שני הרכיבים, היהודי והדמוקרטי (ממוצע: 2016–2019 – 27.2%; 2022–2020 – 19%). השנה רק 18% מעריכים כי קיים איזון כזה. שינוי ניתן לראות גם בשיעור ה"לא־יודעים", ההולך וגדל עם הזמן ושיותר משילש את עצמו (מ־6% ב־2016 ל־18.5% ב־2022), ממצא היכול להעיד על אי־בהירות גוברת בציבור בשאלה זו.

תרשים 6.1 / "האם, לדעתך, יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי?" (% כלל המדגם)

כפי שאפשר ללמוד מהלוח הבא, מהממוצעים הרב־שנתיים עולה כי בקרב היהודים השיעור הגבוה ביותר, אם כי לא רוב (קצת למעלה משליש), סבורים שהרכיב היהודי חזק מדי. בקרב הערבים, לעומת זאת, רוב ברור של יותר משלושה רבעים חושבים כך.

פילוח הממוצעים הרב־שנתיים (2016–2022) לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מעלה כי השמאל, ששיעור החילונים בו הוא הגבוה ביותר, קרוב מאוד בהערכתו להערכת הערבים – כשלושה רבעים ממי שמיקמו עצמם במחנה זה סבורים שהרכיב היהודי בישראל חזק מדי. המרכז חלוק בשאלה זו – כמחצית סבורים שהרכיב היהודי חזק מדי, רבע שיש איזון בין שני הרכיבים ומיעוט חושבים שהרכיב הדמוקרטי חזק מדי. בימין, ששיעור החרדים והדתניים בו גבוה מאוד, אומנם השיעור הגבוה ביותר סבורים כי הרכיב הדמוקרטי חזק מדי (36%), אבל שיעור הסבורים שיש איזון קרוב אליו מאוד (32%).

פילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים מראה רוב של כשני שלישים מהחרדים הסבורים כי הרכיב הדמוקרטי חזק מדי בישראל כיום. גם בקרב הדתיים־לאומיים זהו הכיוון, אם כי אצלם מדובר בשיעור הגבוה ביותר אבל לא ברוב הסבורים כך. המסורתניים הדתיים מפוצלים, אבל השיעור הגבוה שם – כשליש – סבורים כי יש איזון נכון בין שני הרכיבים. המסורתניים הלא־דתיים מפוצלים גם הם, אבל נוטים יותר לחשוב – שוב כשליש – שהרכיב היהודי חזק מדי, ואילו אצל החילונים מדובר ברוב גדול שענו כי הרכיב היהודי חזק מדי.

לוח 6.1 (% יהודים, ערבים)

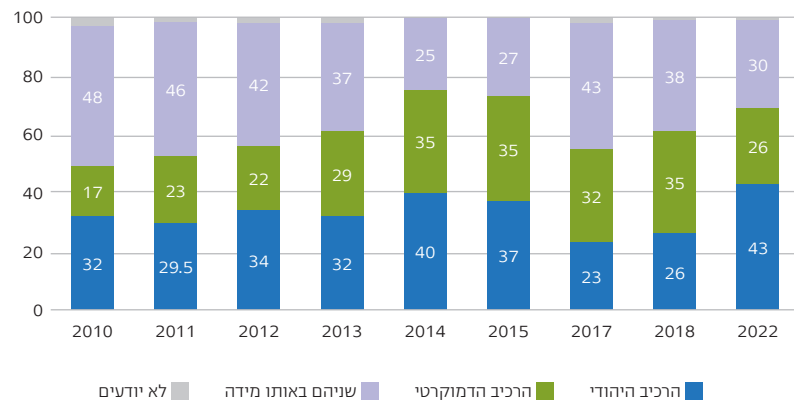
ממוצעים רב-שנתיים 2016-2022	יש איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי	הרכיב היהודי חזק מדי	הרכיב הדמוקרטי חזק מדי	לא יודעים	
לאום	יהודים	26.0	38.5	24.5	11.0
	ערבים	11.1	78.7	7.5	2.7
מחנה פוליטי (יהודים)	שמאל	13.5	76.5	4.7	5.3
	מרכז	24.0	51.3	13.3	11.4
	ימין	32.0	21.0	36.0	11.0
מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)	חרדים	15.6	6.2	65.1	13.1
	דתיים-לאומיים	35.3	8.7	44.6	11.4
	מסורתיים דתיים	33.4	21.9	32.3	12.4
	מסורתיים לא-דתיים	32.3	34.2	20.8	12.7
	חילונים	21.1	60.4	9.3	9.2

העדפה: הרכיב הדמוקרטי או היהודי?

שאלה 23 | נספח 1, עמ' 135 | נספח 2, עמ' 159

מאבחון המצב הקיים עברנו לבדיקת ההעדפות של הציבור ושאלנו את המרואיינים (יהודים) איזה רכיב היו רוצים שיהיה חזק יותר. השאלה נשאלה, בנוסחים שונים, תשע פעמים. בשנים 2010-2015 שאלנו: "ישראל מוגדרת גם מדינה יהודית וגם מדינה דמוקרטית. אישית, איזה חלק מההגדרה חשוב לך יותר?"; ובשנים 2017-2022 שונה הנוסח קמעה ל"איזה רכיב היית רוצה שיהיה חזק יותר?". להלן התפלגות ההעדפות במדגם היהודים בשנים 2017-2022. אפשר לראות כי היא שונה מהגדרת המצב בפועל, שכן ברוב השנים ההעדפה היא ששני הרכיבים יהיו חזקים באותה מידה. חישוב הממוצעים הרב-שנתיים אכן מראה כי בראש נמצאת ההעדפה לשני הרכיבים בעת ובעונה אחת (ממוצע - 37.3%). במקום השני נמצאת העדפת הרכיב היהודי (ממוצע - 33.0%), ובמקום השלישי העדפת הרכיב הדמוקרטי (ממוצע - 28.2%). מדובר אפוא בכיצול מהותי ל-3 קבוצות - המעדיפים את הפן היהודי, המעדיפים את הפן הדמוקרטי והמעדיפים את שניהם באותה מידה.

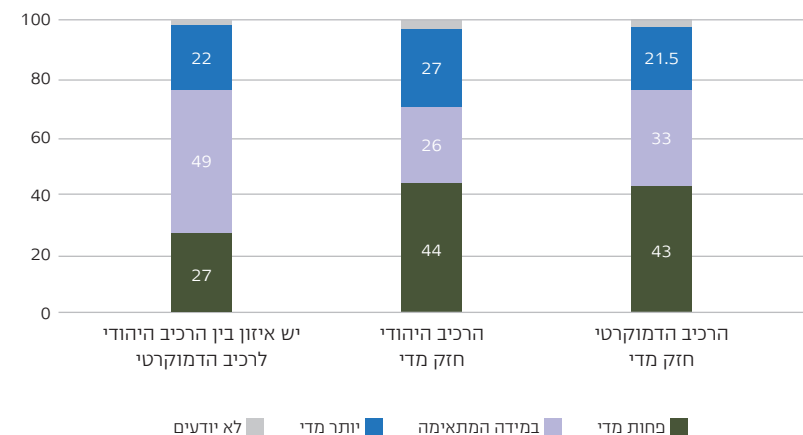
תרשים 6.3 / "ישראל מוגדרת גם מדינה יהודית וגם מדינה דמוקרטית. אישית, איזה חלק מההגדרה חשוב לך יותר?", 2010-2015; "איזה רכיב היית רוצה שיהיה חזק יותר, היהודי או הדמוקרטי?", 2017-2022 (% יהודים)

ננתח להלן את הממצאים של שלוש המדידות האחרונות, אבל המסקנות תקפות גם לעבר. פילוח של התשובות לשאלה זו במדידות 2017, 2018 ו-2022 לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מראה, ראשית, שכצפוי החרדים והדתיים-לאומיים מעדיפים לאורך כל השנים את הרכיב היהודי, ואילו החילונים - את הרכיב הדמוקרטי. שתי קבוצות המסורתיות העדיפו בעבר את שני הרכיבים באותה מידה, אבל במדידת 2022 הם העבירו את העדפתם לרכיב היהודי. בשלב זה אין לנו אפשרות לדעת אם מדובר במדידה חריגה או בשינוי עומק. שנית, בכל הקבוצות חלה במדידת השנה ירידה בשיעורי המעדיפים ששני הרכיבים יהיו חזקים באותה מידה, ובולטת במיוחד הירידה בתמיכה בנוסחה המאוזנת בקרב הקבוצה הדתית-לאומית (מכחצית ב-2017 לחמישית בלבד ב-2022).

הצלבת התשובות לשאלה זו עם השאלה לגבי המידה שבה נשמר עקרון חופש הדת בישראל (פרק 3, עמ' 53) מעלה כי מחצית ממי שסבורים כי יש איזון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי ציינו כי חופש הדת בישראל נשמר במידה המתאימה. מנגד, מקרב מי שסבורים כי אין איזון, בין שלדעתם הרכיב היהודי חזק מדי ובין שהרכיב הדמוקרטי, התשובה הנפוצה היא שחופש הדת בישראל כיום נשמר פחות מדי.

תרשים 6.2 / שמירת חופש הדת בישראל, 2022 (% לפי העמדה לגבי מידת האיזון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי, יהודים)

לוח 6.3 (% יהודים)

מעדיפים את הרכיב היהודי	מעדיפים את הרכיב הדמוקרטי	מעדיפים את שניהם באותה מידה		
40.5	11.5	47	2017	ימין
41	15	43	2018	
60	11	28	2022	
6	46	46	2017	מרכז
11	47	41	2018	
19	46	34	2022	
4	64	31.5	2017	שמאל
4	70	26	2018	
3	70.5	24	2022	

הצלבנו את השאלה לגבי מידת האיזון במציאות עם שאלת ההעדפה של אחד הרכיבים. מצאנו כי בקרב מי שמעדיפים שהרכיב הדמוקרטי יהיה חזק יותר, רוב גדול סבורים שכיום הרכיב היהודי חזק מדי; וההפך הוא הנכון בקרב מי שמעדיפים שהרכיב היהודי יהיה חזק יותר – אלה סבורים שכיום הרכיב הדמוקרטי חזק מדי. בקרב מי שמעדיפים איזון בין הרכיבים יש נטייה חזקה קצת יותר להעריך שכיום הרכיב היהודי חזק מדי. בקבוצה זו גם שיעור הלא־יודעים הוא הגבוה ביותר.

לוח 6.4 (% ,2022, יהודים)

הרכיב היהודי חזק מדי	הרכיב הדמוקרטי חזק מדי	קיים איזון בין שני הרכיבים	לא יודעים	סך הכול
66	3.5	17	13.5	100
9	54	16	21	100
25	20	28	27	100

מה עושים במקרה של סתירה בין הרכיבים?

שאלה 24 | נספח 1, עמ' 135 | נספח 2, עמ' 160

ומה יש לעשות במקרה של סתירה בין עקרונות הדמוקרטיה לבין ההלכה היהודית: האם ידם של עקרונות הדמוקרטיה צריכה להיות על העליונה, יד השמירה על ההלכה, או שהבחירה היא באפשרות של גמישות (לפעמים ככה ולפעמים ככה), כלומר לגופו של מקרה? שאלנו על כך שבע פעמים לאורך השנים. חישוב הממוצע הרב־שנתי לשלוש האפשרויות מראה כי לדמוקרטיה יש (לפחות עד כה) יתרון: בכל מקרה יש להעדיף את עקרונות הדמוקרטיה – 43.4%; לפעמים ככה ולפעמים ככה – 28.9%; בכל מקרה יש להעדיף את ציוויי ההלכה היהודית – 25%.

שלישית, רק בקבוצה החילונית יש בקביעות רוב למעדיפים את הרכיב הדמוקרטי, הזוכה בקרב החרדים והדתיים־לאומיים לתמיכת אחוזים ספורים בלבד לאורך השנים ולתמיכת מיעוט קטן, ויורד, בקבוצות המסורתיות.

לוח 6.2 (% יהודים)

מעדיפים את הרכיב היהודי	מעדיפים את הרכיב הדמוקרטי	מעדיפים את שניהם באותה מידה		
79	1	18	2017	חרדים
84	2	14	2018	
85	1	13	2022	
43	6	48.5	2017	דתיים־לאומיים
57	1	41	2018	
77	2	20	2022	
31	11	56	2017	מסורתיים דתיים
31	10	59	2018	
58.5	5	35	2022	
16	28	54	2017	מסורתיים לא־דתיים
21.5	22	56	2018	
45	17	37	2022	
6	54	39	2017	חילונים
6	63	30	2018	
15	51	31	2022	

פילוח של התשובות לאותה שאלה לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה גם הוא ירידה ב־2022 בשלושת המחנות הפוליטיים בשיעור מי שמעוניינים ששני הרכיבים יהיו חזקים באותה מידה. בימין יש עלייה חדה בשיעור המעדיפים את הרכיב היהודי, ובמרכז עלייה מתונה בכיוון זה. בשמאל יש עלייה ברוב המעדיף משכבר הימים את הרכיב הדמוקרטי. גם פילוח זה מעיד על העמקת הפער בציבור בין מי שנושאים את פניהם לכיוון היהודי לבין מי שנושאים את עיניהם אל העבר הדמוקרטי, וככל הנראה גם ירידה באמון בציבור שהשילוב הזה בין שני הרכיבים הוא ישים.

לוח 6.5 (% יהודים)

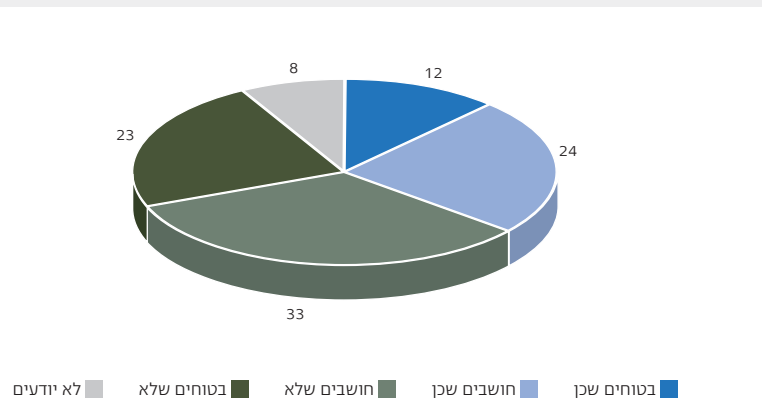
ממוצעים רב-שנתיים	בכל מקרה לפי עקרונות הדמוקרטיה	לפעמים ככה ולפעמים ככה	בכל מקרה לפי ציוויי ההלכה היהודית	לא יודעים/ אין סתירה	סך הכול
חרדים	2.1	8.3	88.8	0.8	100
מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים	8.6	31.1	56.9	3.4	100
דתיים-לאומיים	30.6	42.0	24.4	3.0	100
מסורתיים	65.5	25.4	6.8	2.3	100
חילונים	70.1	20.5	7.6	1.8	100
שמאל	53.5	30.6	13.2	2.7	100
מחנה פוליטי	28.0	31.4	38.2	2.4	100
מרכז					
ימין					

האם המדינה הפכה דתית יותר?

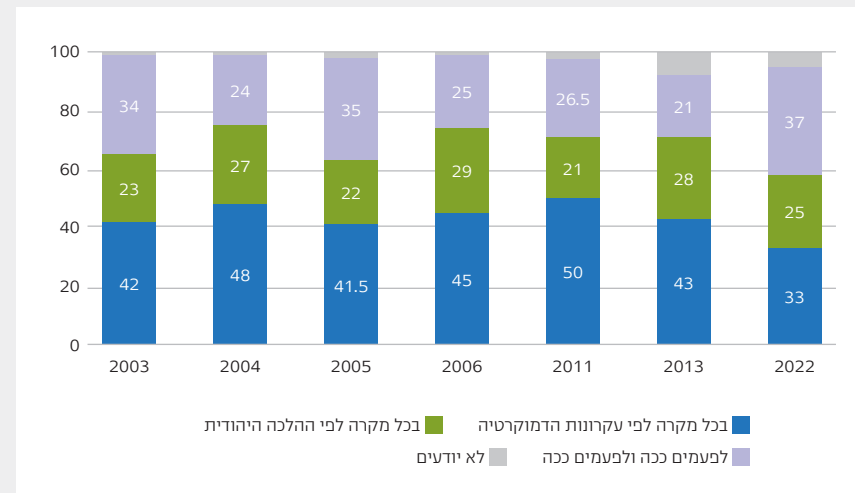
שאלה 61 | נספח 1, עמ' 143

מדובר בשאלה חדשה שנשאלה לראשונה בסקר הנוכחי. כפי שמראה התרשים שלהלן, רוב הציבור הישראלי (56%) אינו מעריך שישראל הפכה דתית יותר ב־10-15 השנים האחרונות; כשליש (36%) חושבים להפך. התשובות לשאלה זו כשלעצמן אינן "מגלות" לנו אם הפיכת המדינה דתית יותר היא תהליך חיובי או שלילי בעיני המרואיינים לקבוצותיהם. עם זאת, תשובה מסוימת על כך נקבל מן הפילוחים שבהמשך.

תרשים 6.5 / "מה לדעתך מצבה של ישראל כיום, בהשוואה לעבר הלא רחוק, לפני 10-15 שנה, האם היא הפכה למדינה יותר דתית?"; 2022 (% כלל המדגם)

תרשים 6.4 / "במקרה של סתירה בין עקרונות הדמוקרטיה לבין ההלכה היהודית, האם יש להעדיף את השמירה על עקרונות הדמוקרטיה או שיש להעדיף את השמירה על ציוויי ההלכה?" (% יהודים)

מאחר שמאז 2013 ועד 2022 לא בחנו סוגיה זו, נצטרך לחזור ולבדוק את הנושא שוב בשנה הבאה כדי לאשש את ההתרשמות שלנו שחל שינוי עומק תפיסתי בחברה הישראלית אשר בא לידי ביטוי בשחיקת-מה במחויבות לדמוקרטיה. בעוד בין 2003 ל-2013 בממוצע כמעט מחצית מהמרואיינים (45%) ציינו כי יש לפעול תמיד לפי עקרונות הדמוקרטיה, במדידה הנוכחית רק שליש בחרו באפשרות זו. מנגד, בעוד בין 2003 ל-2013 רק 27.5% העדיפו גמישות וברו באפשרות "לפעמים ככה ולפעמים ככה", במדידה הנוכחית זו התשובה הנפוצה ביותר (37%). שיעור המעדיפים בכל מקרה את ציוויי ההלכה היהודית במקרה של סתירה נותר בעינו לאורך השנים.

פילחנו את התשובות לשאלה זו לאורך השנים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים. מצאנו שכצפוי כמעט כל החרדים רוצים להכריע במקרה של סתירה לפי ציוויי ההלכה היהודית, ומיעוט קטן מאוד מהם בוחרים באפשרות הגמישה – פעם ככה ופעם ככה בהתאם למקרה. גם בקרב הדתיים-לאומיים יש רוב, אבל קטן בהרבה מזה שבקרב החרדים, להחלטה תמידית לפי ההלכה, ושיעור גבוה בהרבה מזה שבקרב החרדים בוחר באפשרות הגמישה. המסורתיים נוטים יותר לכיוון הגמישות, ואילו בקרב החילונים, שוב כצפוי, הרוב הגדול מעדיפים במקרה של סתירה החלטה לפי עקרונות הדמוקרטיה.

פילוח לפי מחנה פוליטי העלה כי בשמאל רוב גדול (אפילו יותר מבקרב הקבוצה החילונית) מעדיפים החלטה לפי עקרונות הדמוקרטיה במקרים של סתירה. כך גם במרכז, אם כי כאן מדובר ברוב קטן יותר. הימין מפולג פחות או יותר באופן שווה בין שלושת "כללי האצבע" להחלטה.

פילוח לפי לאומיות מראה כי בקרב היהודים הרוב (57%) סבורים שהמדינה לא הפכה דתית יותר. ואולם בקרב הערבים יש כמעט שוויון בין מי שסבורים שהמדינה הפכה דתית יותר לבין מי שסבורים שלא כך המצב (הפכה דתית יותר - 41%; לא הפכה דתית יותר - 49%). ברור לנו שהתשובות של המרואיינים היהודים התייחסו להתקרבות לדת היהודית, אבל אין לנו אפשרות לקבוע למה התייחסו התשובות של המרואיינים הערבים - לכך שישראל נעשתה יותר דתית יהודית, להתחזקות הדת בחברה הערבית, או לשני התהליכים גם יחד. הפקפוק בעניין האופן שבו צריך להבין את התשובות של המדגמים הערביים מתגבר לאור הנתון הבא: בקרב המרואיינים הערבים נמצאו הבדלים בין העדות הדתיות - הנוצרים חושבים יותר מהקבוצות האחרות שהמדינה הפכה דתית יותר (56%), וכך גם מחצית מהדרוזים (50%), אבל רק מיעוט, אם כי גדול, מהמוסלמים (40%) מחזיקים בהערכה זו.

פילוח של מדגם היהודים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילוניים מראה כי רק בקרב החילוניים יש רוב למעריכים שהמדינה הפכה דתית יותר בפרק הזמן המדובר, ואילו בקרב הקבוצות האחרות רק מיעוט חושבים כך.

המדינה תהפוך דתית יותר בעתיד?

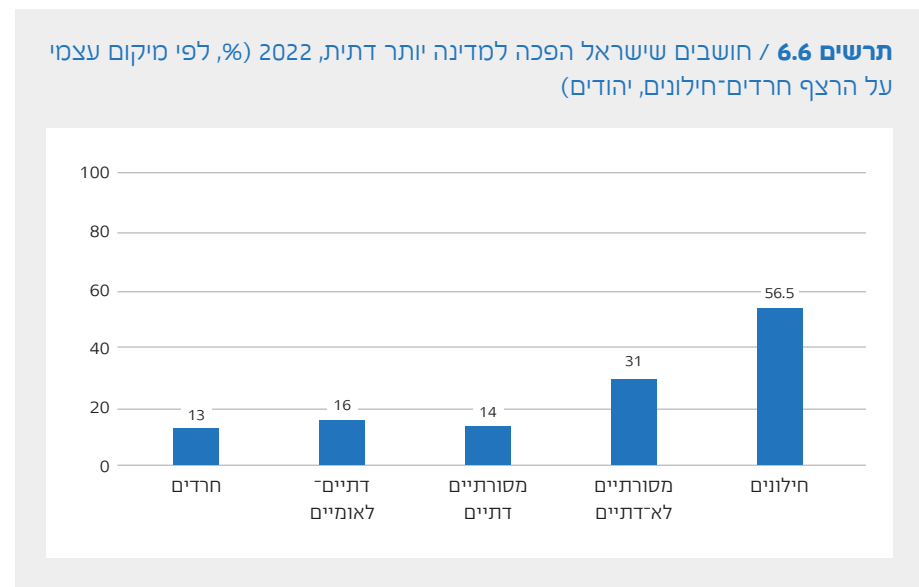
שאלה 62 | נספח 1, עמ' 143 | נספח 2, עמ' 183

כדי להבין כיצד רואה הציבור את העתיד, חזרנו על שאלה שנשאלה פעם אחת בלבד בעבר, לפני עשור (ב־2012): "ומה אתה חושב שיקרה בעתיד הלא רחוק, ב־10-15 השנים הבאות, האם ישראל תהפוך או לא תהפוך למדינה יותר דתית?" מתברר שכמעט אין שוני בתבנית התחזית דאז והיום: רוב המשיבים אינם חוששים מתהליך של הדתה (אם כי ב־2022 שיעור האי־ודאות גבוה יותר מזה שלפני עשור).

פילוח 6.6 / חושבים שישראל הפכה למדינה יותר דתית, 2022 (% לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילוניים, יהודים)

לוח 6.7 (% יהודים)

מה יקרה בעתיד למדינת ישראל?		
2022	2012	
38	39	המדינה תהפוך יותר דתית
49	54	המדינה לא תהפוך יותר דתית
13	7	לא יודעים

פילוח של התשובות לשאלה זו בשני המועדים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילוניים מעלה כי בקרב החרדים הייתה בעבר ציפייה שהמדינה תהפוך דתית יותר, וכיום שיעור המצפים לכך נמוך במידה ניכרת. גם בקרב הדתיים-לאומיים השיעור הגבוה ביותר חשבו שהמדינה תהפוך דתית יותר, אם כי הוא היה נמוך יותר מאצל החרדים, וגם כיום הם צופים בשיעור נמוך יותר שכך יהיה. המסורתיים דתיים, כמו החרדים והדתיים-לאומיים סבורים היום פחות מבעבר כי המדינה תהפוך דתית יותר, אם כי בשתי המדידות מדובר במיעוט קטן יחסית. גם בקרב המסורתיים הלא־דתיים רק מיעוט סברו בעבר וסבורים כיום שהמדינה תהפוך דתית יותר אך שיעורם כמעט לא השתנה עם הזמן. לעומת זאת, בקרב החילוניים ניכרת עלייה ברורה בין 2012 ל־2022 בשיעור הצופים הדתה, והוא מגיע כעת כמעט למחצית.

ההבדלים בתשובות לשאלה זו בין המחנות הפוליטיים (יהודים) גדולים מאוד: רק מיעוט בימין סבורים שזה היה כיוון ההתפתחות, כמחצית במרכז ורוב גדול בשמאל.

לוח 6.6 (% יהודים, 2022)

חושבים שישראל הפכה למדינה יותר דתית		
22	ימין	
51	מרכז	
78	שמאל	

לוח 6.9 (% ,2022, יהודים)

סך הכול	לא יודעים	המדינה לא תהפוך יותר דתית	המדינה תהפוך יותר דתית
100	10	16	74
100	9	74	17

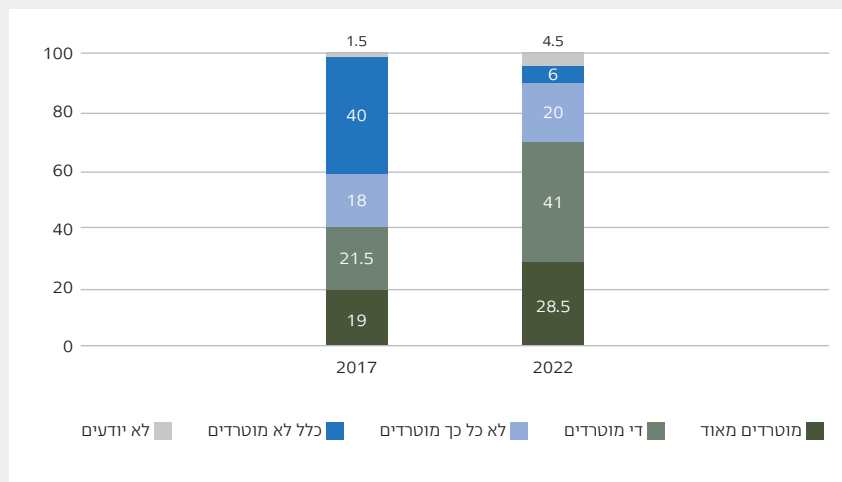
הסיכוי לשמור בעתיד על אורח חיים רצוי

שאלה 60 | נספח 1, עמ' 143 | נספח 2, עמ' 183

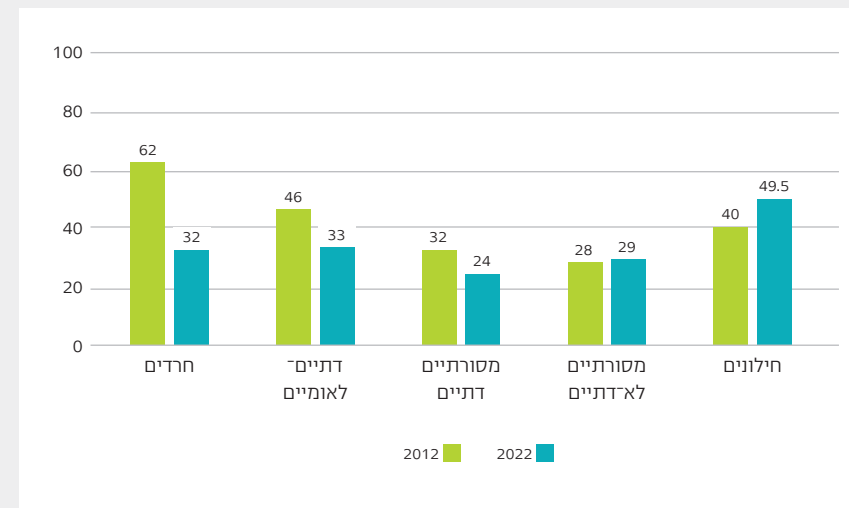
על רקע ההערכות, בעיקר של הקבוצה החילונית, לגבי התחזקות הדתיות של מדינת ישראל, שאלנו בפעם הראשונה ב־2017 ובפעם השנייה השנה: "באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לשמור על אורח החיים הרצוי לך בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה הישראלית שמקדמות אורח חיים שונה משלך?". מובן ששאלה זו יכולה להתפרש לא רק במישור של היחסים בין דתיים לשאינם דתיים, אבל היא משקפת את מידת הדאגה מהשתנות צפויה של פני החברה, ולכן מיקמנו אותה בפרק זה.

כפי שמראה התרשים הבא, שיעור המוטרדים מכך שלא יוכלו לשמור על אורח חייהם בגלל התחזקות קבוצות אחרות בחברה עלה בצורה חדה (29%) בחמש השנים האחרונות.

תרשים 6.8 / "באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לשמור על אורח החיים הרצוי לך בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה הישראלית שמקדמות אורח חיים שונה משלך?" (% כלל המדגם)

תרשים 6.7 / המדינה תהפוך יותר דתית (% לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים, יהודים)

התשובות לשאלה זו מעידות כי בשמאל יש כיום שיעור גבוה יותר של צופים (יש להניח - חוששים) שהמדינה עוברת הדתה. גם במרכז יש עלייה בשיעור מי שסבורים שהמדינה תהפוך דתית יותר, ויש להניח כי גם כאן מדובר בחשש מהתפתחות רצויה פחות. בימין, לעומת זאת, יש דווקא ירידה בשיעור מי שמעריכים כי זהו הכיוון העתידי (אולי בהשפעת עמדות החרדים והדתיים-לאומיים הרבים במחנה זה, אשר כפי שראינו לעיל מעריכים כי המדינה לא תהפוך דתית יותר בעתיד).

לוח 6.8 (% ,יהודים)

חושבים שישראל תהפוך למדינה יותר דתית	2012	2022
ימין	38	29.5
מרכז	32	46.5
שמאל	57	65

הצלבנו את התשובות ב־2022 לשאלה אם ישראל הפכה דתית יותר עם התשובות לשאלה אם ישראל עומדת להפוך דתית יותר בעתיד. מצאנו כי בקרב מי שאמרו כי המדינה כבר נעשתה דתית יותר, רוב של כשלושה רבעים סבורים כי התהליך הזה יימשך גם בעתיד. לעומת זאת, בקרב מי שמעריכים שהמדינה לא הפכה דתית יותר, שיעור זהה סבורים שהיא גם לא עומדת להפוך דתית יותר. במילים אחרות, ההבחנה לגבי העבר מכתובה את הצפי לעתיד בנושא זה.

לוח 6.12 (% ,2022, יהודים)

סך הכול	לא יודעים	יעדיפו להישאר בארץ	יעדיפו להגר
100	15	63	22
100	10	80	10

הדאגה מהשתנות פני החברה גדולה יותר בקרב הערבים מבקרב היהודים, אם כי בשני המקרים מדובר ברוב של מודאגים. יש להניח כי בקרב הערבים לא מדובר (רק?) בהדתה אלא (גם?) בהתחזקות הרכיב היהודי של מדינת ישראל, על כל הכרוך בכך מבחינת מעמדם של אזרחי ישראל הערבים.

לוח 6.10 (% ,2022, יהודים, ערבים)

מוטרדים מכך שלא יוכלו לשמור על אורח החיים הרצוי להם	לא מוטרידים מכך שלא יוכלו לשמור על אורח החיים הרצוי להם
יהודים 68	28
ערבים 79	20

פילוח של מדגם היהודים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי בכל הקבוצות יש רוב למוטרדים מכך שבעתיד לא יוכלו לשמור על אורח חייהם בגלל קבוצות שיכפו עליהן בנוכחותן הגוברת אורח חיים שונה. ב־2017 החשש הזה היה החזק ביותר במחנה השמאל ובקבוצה החילונית – רוב של מעל למחצית צפו שכך יקרה. בשאר הקבוצות על הרצף חרדים-חילונים ובימין חשש זה היה נחלת מיעוט בלבד, ובמרכז שיעור החוששים היה קצת פחות ממחצית. ב־2022 התמונה שונה לחלוטין – מצאנו רוב חד־משמעי לחוששים ליכולתם לשמור על אורח חייהם בכל הקבוצות בלי יוצא מהכלל, אם כי רוב זה היה גם הפעם הגבוה ביותר בקרב החילונים והשמאל.

לוח 6.11 (% ,יהודים)

2022	2017	מוטרדים מכך שלא יוכלו לשמור על אורח החיים הרצוי להם
67	34	חרדים
58	22	דתיים-לאומיים
69	18	מסורתיים דתיים
68	31.5	מסורתיים לא־דתיים
71	55	חילונים
67	30	ימין
67	46	מרכז
80	56.5	שמאל

הצלבנו את התשובות לשאלת הצפי לגבי היכולת לשמור על אורח החיים הרצוי בארץ עם התשובות לשאלה לגבי הכוונה להישאר כאן או להגר. מצאנו כי גם בקרב מי שמוטרדים מיכולתם לשמור בעתיד על אורח חייהם וגם בקרב מי שלא מוטרידים מכך, יש רוב המעוניינים להישאר בארץ, אבל הוא קטן במידה ניכרת בקרב הקבוצה הראשונה. במילים אחרות, שלא במפתיע מי שחשים איום על אורח חייהם נוטים יותר ממי שאינם חוששים מכך לשקול אפשרות של הגירה. בפרק 2 (עמ' 40) ציינו שיש שיעור גבוה קצת יותר של חילונים ואנשי שמאל השוקלים הגירה. לאור הממצאים כאן, ייתכן שחששם שלא יוכלו לשמור על אורח חייהם לאורך זמן בשל התחזקות הדת שהם צופים הוא שגורם להם לשקול בשיעור גבוה יותר מהקבוצות האחרות לעבור לחיות במקום אחר.

פרק 7 / החברה בישראל

הנושאים הנדונים בפרק זה:

- הסולידריות והעזרה ההדדית בחברה בישראל
- המתחים העיקריים בחברה בישראל
- טיב היחסים בין יהודים וערבים בישראל
- המעמד של הערבים אזרחי ישראל – בין קיפוח לרצון בהשתלבות

■ סולידריות ישראלית

שאלה 5 | נספח 1, עמ' 132 | נספח 2, עמ' 148

אחד היסודות החשובים ביותר של חברה דמוקרטית הוא תחושת סולידריות בין היחידים והקבוצות המרכיבים את כלל החברה. התרשים הבא מראה כי הערכת הסולידריות, תחושת היחד, בחברה הישראלית לא השתנתה כמעט לאורך השנים, וההערכה הייתה תמיד, בסולם בין 1 ל-10 (1=אין סולידריות בכלל ו-10=יש סולידריות מלאה), פחות מאמצע הסולם (שהוא 5.5). נוסף על כך, ההערכה של היהודים (ממוצע רב־שנתי – 5.0) הייתה תמיד גבוהה משל הערבים (ממוצע רב־שנתי – 4.3). במדידות 2021 ו-2022 הפער בין שני המדגמים הוא הגדול ביותר מאז התחלנו לבחון את הנושא. בקרב היהודים הייתה עלייה קלה בין 2011 ל-2020, אבל מאז ניכרת ירידה בהערכת הסולידריות בכלל החברה הישראלית; אצל הערבים ניכרה ירידה בין 2011 ל-2014, עלייה קלה בין 2014 ל-2020, ומאז שוב חלה ירידה, חדה יותר מאשר אצל היהודים.

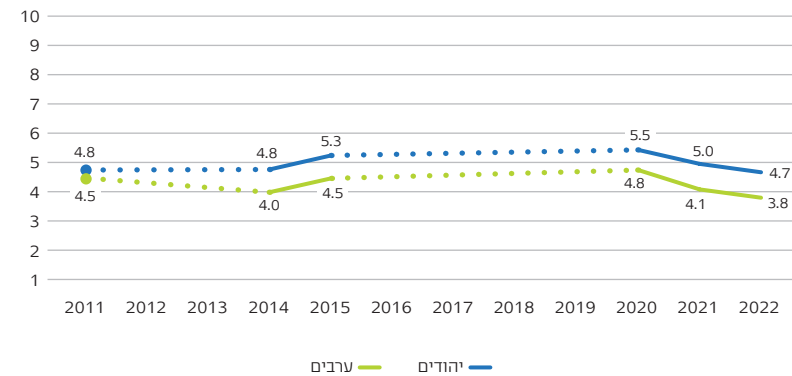
לוח 7.1 (ממוצעים על סולם בין 1 ל-10, יהודים)

2022	2021	2020	2015	2014	2011	ממוצע רב־שנתי	הערכת מידת הסולידריות בחברה הישראלית
4.6	5.1	5.7	5.2	4.8	4.9	5.1	ימין
4.9	5.1	5.3	5.6	5.1	4.6	5.1	מחנה פוליטי
4.6	4.8	4.6	4.9	4.6	4.9	4.7	שמאל
3.4	4.4	5.5	4.6	3.5	4.4	4.3	חרדים
4.9	5.5	6.0	5.0	4.4	5.5	5.2	דתיים־לאומיים
5.0	5.3	5.9	6.0	5.4	–	5.5	מיקום עצמי על הרצף מסורתיים דתיים
4.9	5.1	5.7	5.7	5.5	–	5.4	חרדים־חילוניים מסורתיים לא־דתיים
4.7	4.9	5.1	5.1	4.9	4.6	4.9	חילונים

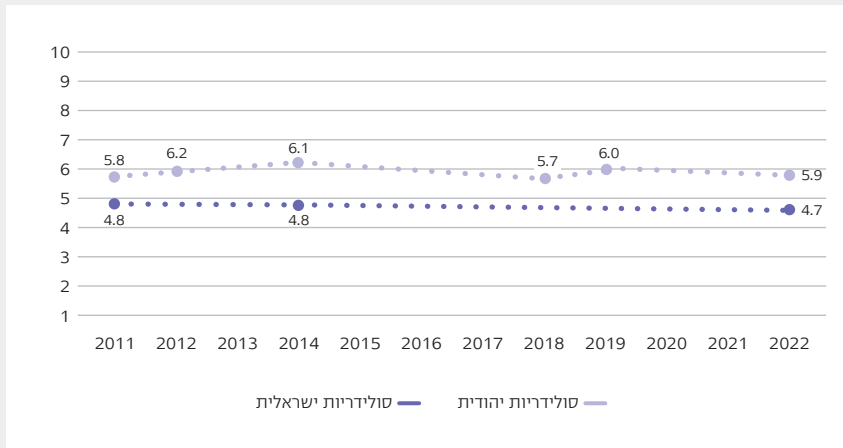
את תשובות המרואיינים הערבים פילחנו לפי עדות דתיות ולפי הצבעה בבחירות למפלגות ציוניות או לא־ציוניות (ערביות). מצאנו שהממוצע הרב־שנתי של הדרוזים גבוה במעט מהממוצעים הרב־שנתיים של הנוצרים והמוסלמים. כלומר, הדרוזים מעריכים את הסולידריות בחברה הישראלית כיותר גבוהה משתי העדות האחרות. מדידת 2022 נמוכה מהממוצעים הללו, כלומר גם כאן יש ירידה בהערכת הסולידריות החברתית.

הערבים מצביעי המפלגות הציוניות מעריכים שהסולידריות של החברה הישראלית גבוהה יותר ממה שמעריכים מצביעי המפלגות הלא־ציוניות (הערביות); ושוב – בשתי הקטגוריות מדידת 2022 נמוכה מהממוצעים הרב־שנתיים.

תרשים 7.1 / הערכת מידת הסולידריות בחברה הישראלית (ממוצע, יהודים, ערבים)

תרשים 7.3 / הערכת מידת הסולידריות בחברה הישראלית היהודית ובחברה הישראלית בכללותה (ממוצע, יהודים)

פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה שבכל שלושת המחנות ההערכה של הסולידריות הפנים-יהודית גבוהה יותר מההערכה של הסולידריות בכלל החברה הישראלית. ושוב, הימין מעריך את תחושת היחד כחזקה יותר מהמרכז ומהשמאל. במחנה הימין הערכת 2022 זהה לממוצע הרב-שנתי של המחנה, ואילו במרכז ובשמאל היא נמוכה קצת מהממוצעים הרב-שנתיים של מחנות אלו.

כשמדובר בממוצעים הרב-שנתיים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, הדתיים-לאומיים מעריכים את הסולידריות הפנים-יהודית כגבוהה הרבה יותר משאר הקבוצות. בתחתית נמצאים החרדים, אם כי בכל הקבוצות הערכת הסולידריות בחברה היהודית גבוהה מהערכת הסולידריות של כלל החברה הישראלית. ממצא מעניין הוא שאצל הדתיים-לאומיים מדידת 2022 גבוהה מהממוצע הרב-שנתי של קבוצה זו, ובשאר הקבוצות המדידה האחרונה זהה לממוצע הרב-שנתי שלהן או נמוכה ממנו.

לוח 7.3 (ממוצעים על סולם בין 1 ל-10, יהודים)

2022	2019	2018	2014	2012	2011	ממוצע רב-שנתי	הערכת מידת הסולידריות בחברה הישראלית היהודית
6.3	6.5	6.2	6.2	6.3	6.1	6.3	ימין
5.6	5.8	5.4	6.3	6.2	5.7	5.8	מחנה פוליטי מרכז
5.2	5.0	5.2	5.5	5.6	5.6	5.4	שמאל
5.4	5.4	5.8	5.4	5.4	5.5	5.5	חרדים
6.8	7.0	6.7	6.1	6.3	6.4	6.6	דתיים-לאומיים
6.3	6.3	5.8	6.6	6.3	6.3	6.3	מסורתיים
5.5	5.7	5.5	6.0	6.2	5.4	5.7	חילונים

לוח 7.2 (ממוצעים על סולם בין 1 ל-10, ערבים)

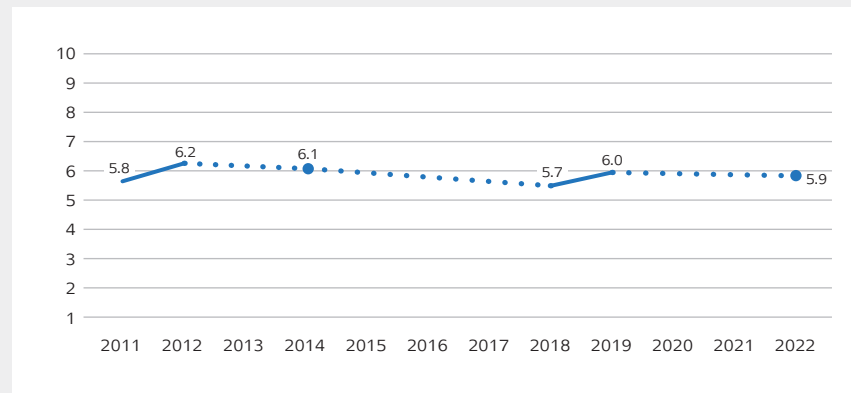
2022	2021	2020	2015	2014	2011	ממוצע רב-שנתי	הערכת מידת הסולידריות בחברה הישראלית
3.6	4.0	4.8	4.4	4.0	4.4	4.2	מוסלמים
3.9	4.7	4.2	5.3	3.6	4.8	4.4	עדות דתיות נוצרים
4.3	4.3	5.4	4.2	4.4	4.2	4.5	דרוזים
5.0	6.6	5.6	4.9	4.8	4.4	5.2	למפלגות ציוניות
3.6	3.9	4.5	4.3	4.2	4.3	4.1	למפלגות לא-ציוניות (ערביות)

■ סולידריות יהודית

שאלה 6 | נספח 1, עמ' 132 | נספח 2, עמ' 148

מכאן עברנו לבדוק את שאלת הסולידריות בתוך החברה הישראלית היהודית בלבד, בהנחה שהמתח בין הלאומים יוצר הטיה בהערכת הסולידריות של קבוצת הרוב. הנתונים שלהלן מראים יציבות ניכרת, וכל המדידות הן מעל לקו האמצע של הסולם (5.5).

תרשים 7.2 / הערכת מידת הסולידריות בחברה הישראלית היהודית (ממוצע, יהודים)

כפי שמראה התרשים הבא, שלא במפתיע, בכל המדידות המרוויינים היהודים מעריכים את הסולידריות הפנים-יהודית כגבוהה יותר מזו של כלל החברה הישראלית.

■ ישראלים ערבים זה לזה?

שאלה 43 | נספח 1, עמ' 139 | נספח 2, עמ' 171

אחד המדדים לסולידריות חברתית הוא ערבות הדדית. ביקשנו אפוא מהמרוויינים להשיב מהי מידת הסכמתם להיגד: "ישראלים תמיד יכולים לסמוך על ישראלים אחרים שיעזרו להם בעת צרה". כפי שמראה התרשים, בקרב היהודים הרוב הסכימו בכל שלוש המדידות כי אכן תמיד ניתן לסמוך על ישראלים אחרים שיושיטו יד לעזרה. בקרב הערבים בשתי המדידות הראשונות הסכימו לכך מעט מעל מחצית, אבל במדידה האחרונה, ב־2022, רק מיעוט הסכימו לכך. ייתכן שההבדל בהערכת המצב בין שתי האוכלוסיות הוא אכן מהותי, אבל ייתכן גם שבאזני הערבים המונח "ישראלים" אינו כולל אותם עצמם ושהם "מחוץ למשחק". ואכן, לעיתים קרובות נשמעים ערבים, ולא פחות מכך יהודים, המייחדים את המונח "ישראלים" ליהודים אזרחי ישראל.

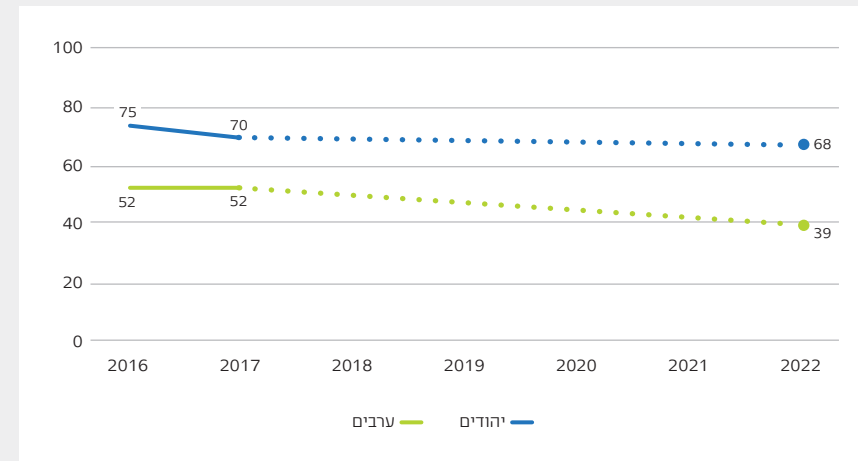
לוח 7.4 (% ,2022, ערבים)

הצבעה בבחירות	מסכימים שישראלים תמיד יכולים לסמוך על ישראלים אחרים שיעזרו להם בעת צרה
למפלגות ציוניות	70
למפלגות לא-ציוניות (ערביות)	37

הצלבנו את התשובות לשאלה זו עם התשובות לשאלה "אזרחי ישראל תמיד יכולים לסמוך על המדינה שתעזור להם בעת צרה" (פרק 2, עמ' 34). כפי שמראה הלוח שלהלן, בקרב היהודים מי שסבורים שישראלים תמיד יעזרו זה לזה מתפלגים באופן כמעט שוויוני בין מי שמסכימים שאפשר לסמוך על המדינה שתעזור לבין שיעור גבוה מעט יותר של מי שסבורים שאי אפשר לסמוך עליה בנדון (בהתאמה, 46% ו-52%). אבל בקרב מי שאינם מאמינים שאפשר לסמוך על ישראלים שתמיד יעזרו זה לזה, יש רוב עצום (80%) שמעריכים שגם על המדינה אי אפשר לסמוך.

בקרב הערבים יש פיצול בין נותני האמון בסיוע הן של המדינה הן של אזרחים ישראלים (88% לבין מי שאינם נותנים אמון לא במדינה ולא באזרחים אחרים (70%).

תרשים 7.4 / מסכימים שישראלים תמיד יכולים לסמוך על ישראלים אחרים שיעזרו להם בעת צרה (% ,יהודים, ערבים)

פילוח של תשובות המרוויינים היהודים ב־2022 לפי מחנה פוליטי העלה רוב בשלושתם למסכימים עם האמור בהיגד, אם כי רוב זה קטן מעט יותר במחנות השמאל והמרכז מזה שבמין (שמאל – 60%; מרכז – 62%; ימין – 73%).

בקרב המרוויינים הערבים רק מיעוט בשלוש העדות הדתיות מסכימים כיום עם ההיגד בדבר היכולת לסמוך על הישראלים שתמיד יעזרו לישראלים אחרים (מוסלמים – 39%; נוצרים – 36%; דרוזים – 46%). ואולם הפער במדגם הערבים בין מצביעי המפלגות הציוניות למצביעי המפלגות הלא-ציוניות (הערביות) בבחירות האחרונות הוא גדול ביותר, וברור שהראשונים מרגישים שייכות רבה יותר לגוף המתקרא "ישראלים" מאשר האחרונים.

לוח 7.5 (% ,2022, יהודים, ערבים)

סך הכול	לא יודעים	לא מסכימים שישראלים תמיד יכולים לסמוך על המדינה שתעזור להם בעת צרה	מסכימים שאזרחי ישראל תמיד יכולים לסמוך על המדינה שתעזור להם בעת צרה	מסכימים שישראלים תמיד יכולים לסמוך על ישראלים אחרים שיעזרו להם בעת צרה
100	2	52	46	מסכימים שישראלים תמיד יכולים לסמוך על ישראלים אחרים שיעזרו להם בעת צרה
100	2	80	18	יהודים לא מסכימים שישראלים תמיד יכולים לסמוך על ישראלים אחרים שיעזרו להם בעת צרה
100	1	11	88	מסכימים שישראלים תמיד יכולים לסמוך על ישראלים אחרים שיעזרו להם בעת צרה
100	1	70	29	ערבים לא מסכימים שישראלים תמיד יכולים לסמוך על ישראלים אחרים שיעזרו להם בעת צרה

לוח 7.6 (% יהודים)

מעריכים את המתח בין אשכנזים למזרחים כחזק ביותר, 2022	מעריכים את המתח בין אשכנזים למזרחים כחזק ביותר, ממוצע רב־שנתי	
4	2.8	אשכנזים
1	2.8	מזרחים
1	2.3	מוצא מעורב/ישראלים

המתח **בין עשירים לעניים** היה חזק יותר במדידות הראשונות שלנו, החל משנת 2012, ככל הנראה בהשראת מחאת האוהלים של 2011. אך שיעור הרואים בו את המתח החזק ביותר בחברה הישראלית נמצא בירידה (ממוצע רב־שנתי – 7.5%) – מדידת 2022 נמוכה מהממוצע הזה. פילחנו את ההערכות בנוגע למתח זה לפי הכנסה (יהודים): במדידת 2022, בכל שלוש קטגוריות ההכנסה רק אחוזים ספורים הצביעו על המתח הזה כחזק ביותר בחברה הישראלית, אם כי בכל זאת השיעור הגבוה ביותר הוא בקרב בעלי ההכנסה שמתחת לממוצע.

לוח 7.7 (% יהודים)

מעריכים את המתח בין עשירים לעניים כחזק ביותר, 2022	מעריכים את המתח בין עשירים לעניים כחזק ביותר, ממוצע רב־שנתי	
6	8.1	הכנסה מתחת לממוצע
2.5	7.8	הכנסה ממוצעת
3	8.1	הכנסה מעל לממוצע

המתח **בין דתיים לחילונים** היה בתחילת המדידות שלנו מרכזי, ולהערכת המרוויינים עלה בחוזקו על המתח שבין ימין לשמאל. ואולם בחלוף הזמן ירד שיעור המצביעים עליו כמתח החזק בחברה. להערכתנו, הירידה אינה בהכרח משום שמתח זה אינו קיים עוד, אלא משום שהוא מוכל בתוך המתח בין ימין לשמאל – הערכה הגיונית לנוכח הממצאים שהצגנו בפרק 1 (עמ' 22) לגבי החפיפה החזקה בין עמדה פוליטית למיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים. הממוצע הרב־שנתי של המצביעים על מתח זה כחזק ביותר בחברה הישראלית הוא 15.4%, ומדידת 2022 היא הנמוכה ביותר עד כה.

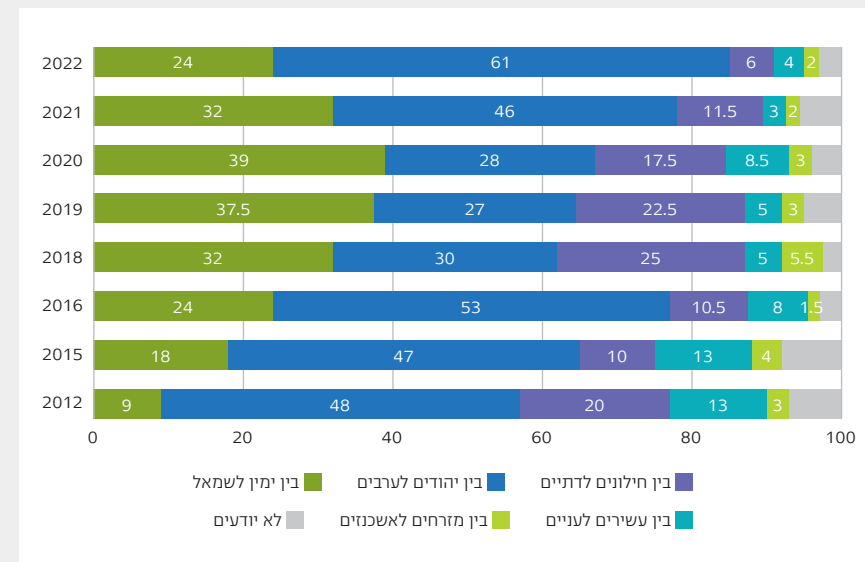
פילוח ההערכות לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים ב־2022 העלה מיעוט בכל הקבוצות לסבורים שמדובר במתח החזק ביותר בחברה הישראלית כיום; ואולם בכל זאת ניכרים כאן הבדלים – קבוצות הקצה, כלומר החרדים והחילונים, נוטות יותר משלוש הקבוצות האחרות להצביע על מתח זה כחזק ביותר בחברה הישראלית (חרדים – 12%; חילונים – 7%).

■ המתחים בחברה הישראלית

שאלה 20 | נספח 1, עמ' 135 | נספח 2, עמ' 156

אחת השאלות המעניינות ביותר בהקשר של הערכת איכות הדמוקרטיה הישראלית ותפקודה היא השקפת המרוויינים בנוגע לעוצמה היחסית של המתחים בחברה הישראלית. כפי שאפשר ללמוד מהתרשים הבא, בכלל המדגם הן בין 2020 ל־2021 הן בין 2021 ל־2022 חלה עלייה חדה בשיעורי המצביעים על המתח בין יהודים לערבים כחזק ביותר, כאשר במקביל חלה ירידה בשיעור השמים בראש את המתח בין הימין לשמאל וגם בשיעור המצביעים על המתח בין דתיים לחילונים כמתח העיקרי.

תרשים 7.5 / המתח החזק ביותר כיום בחברה הישראלית (% כלל המדגם)

נדון כעת בקצרה בכל מתח ומתח, מן הקל אל הכבד:

המתח הערתי, כלומר בין אשכנזים למזרחים, נתפס לאורך כל שנות המדידה שלנו כחלש ביותר (ממוצע רב־שנתי – 3%). השנה הוא אף מוערך מתחת לממוצע הרב־שנתי. כלומר, אף שהנושא נדון רבות בתקשורת ובשיח התרבותי, ברמת הציבור הרחב התפיסה הרווחת היא שהמתח הזה הוא שולי כיום (ובעבר).

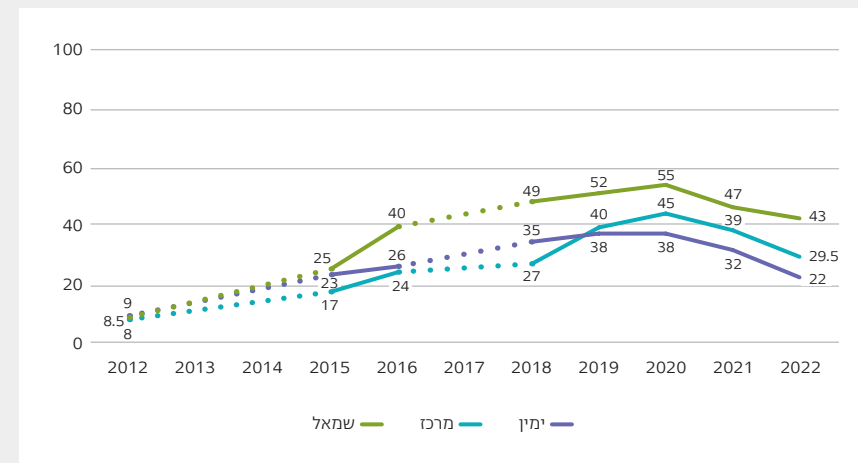
פילחנו את התשובות לשאלת חוזקו של המתח הזה לפי מוצא עדתי (יהודים). מצאנו כי בכל השנים ובכל הקטגוריות מדובר באחוזים ספורים המחשיבים מתח זה לחזק ביותר בישראל (ממוצע רב־שנתי – 3%), אם כי בקרב האשכנזים יש מעט יותר המצביעים השנה על המתח הזה כחזק ביותר.

לוח 7.8 (% יהודים)

מעריכים את המתח בין דתיים לחילונים כחזק ביותר, ממוצע רב־שנתי	מעריכים את המתח בין דתיים לחילונים כחזק ביותר, 2022	
23.7	12	חרדים
9.6	2	דתיים־לאומיים
12.1	4	מסורתיים דתיים
11.5	4	מסורתיים לא־דתיים
19.3	7	חילונים

המתח **בין הימין לשמאל** נתפס בשנים האחרונות מהמתחים החזקים ביותר בחברה הישראלית, ובשנים 2018-2020 הוא אף כיכב במקום הראשון (ממוצע רב־שנתי – 26.9%), אבל מדידת 2022 נמוכה מהממוצע הרב־שנתי. ההבדלים בין שלושת המחנות הפוליטיים (יהודים) בהערכתם את המתח הזה גדולים מאוד (ממוצע רב־שנתי: ימין – 27.9%; מרכז – 28.7%; שמאל – 39.9%). אם כי בשלושת המחנות מדובר השנה במיעוט הסבורים שזהו המתח העיקרי, בקרב השמאל שיעור המעריכים את המתח הבין־מחנאי כחזק ביותר עולה בהרבה על שיעורם בימין וגבוה במידה ניכרת גם משיעור המעריכים כך במרכז.

תרשים 7.6 / המתח החזק ביותר כיום בחברה הישראלית – בין ימין לשמאל (% יהודים)

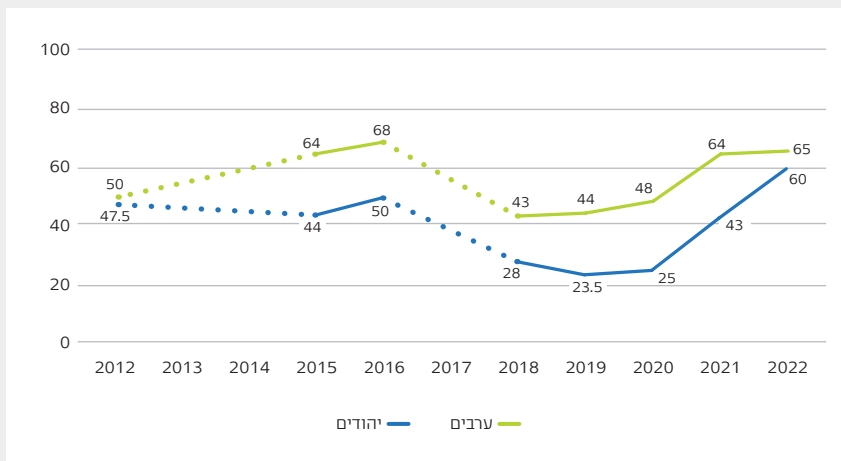

המתח **בין יהודים לערבים** הוא בעיני המרואיינים החזק ביותר בארץ כיום (ממוצע רב־שנתי – 42.5%). למעשה, בחמש מתוך שמונה המדידות שלנו הוא ניצב בראש, ובין 2021 ל־2022 אף חל זינוק בשיעור המצביעים עליו ככזה. זוהי העלייה החדה ביותר מבין כל המדידות ומבין כל המתחים.

כפי שמראה התרשים שלהלן, בתחילת הדרך היה דמיון גדול בין יהודים לערבים בשיעור המעריכים את מתח זה כחזק ביותר בחברה הישראלית. בהמשך התרחקו שתי האוכלוסיות זו מזו, אבל כעת הן שוב דומות, אלא שאצל שתיהן מדובר ברמה גבוהה הרבה יותר מבחינת שיעורי הסבורים שזהו המתח החזק ביותר בחברה הישראלית.

שיעור הערבים שכל השנים מעריכים מתח זה כחזק ביותר (ממוצע רב־שנתי – 55.7%) עולה בהרבה על שיעור היהודים (ממוצע רב־שנתי – 40.1%) המעריכים כך, אם כי במדידת 2022, שהייתה הגבוהה ביותר אצל היהודים אך לא אצל הערבים, פער ההערכה בין שתי הקבוצות הוא הקטן ביותר בעשור האחרון.

תרשים 7.7 / המתח החזק ביותר כיום בחברה הישראלית – בין יהודים לערבים (% יהודים, ערבים)

כפי שמראה הלוח הבא, ההבדלים בין המחנות הפוליטיים (יהודים) בעניין זה גדולים: בימין רוב גדול רואים כיום במתח בין יהודים לערבים את המתח החזק ביותר בחברה הישראלית. במרכז מעט מעל מחצית סבורים כך, ואילו בשמאל מיעוט של כשליש. זאת ועוד – בימין ובמרכז מתח זה נתפס כחזק ביותר כיום בחברה הישראלית, ואילו בשמאל המתח הבין־מחנאי הפנים־יהודי ימין־שמאל הוא שנתפס כחזק ביותר כיום, וכך למעשה מ־2016.

לוח 7.9 (% יהודים)

מעריכים את המתח בין יהודים לערבים כחזק ביותר, ממוצע רב־שנתי	מעריכים את המתח בין יהודים לערבים כחזק ביותר, 2022	
47.1	69	ימין
33.7	53	מרכז
25.7	30	שמאל

לוח 7.11 (% ערבים)

מעריכים את המתח בין יהודים לערבים כחזק ביותר, 2022	מעריכים את המתח בין יהודים לערבים כחזק ביותר, ממוצע רב־שנתי	
67	57.5	מוסלמים
60	48.6	נוצרים
61	58.1	דרוזים

■ טיב היחסים בין היהודים לערבים בישראל

שאלה 58 | נספח 1, עמ' 142 | נספח 2, עמ' 181-182

הערכת טיב היחסים בין היהודים לערבים נבדקה בסקרים רבים של מדד הדמוקרטיה. בשנים 2003-2008, זה היה נוסח השאלה: "האם לדעתך היחסים בין ערביי ישראל לבין היהודים הם: טובים מאוד, טובים, לא כל כך טובים, לא טובים כלל?". כלומר, היה אפשר לקבוע עמדה חיובית או שלילית בנוגע ליחסים אלו, אבל לא הייתה עמדת ביניים. ככלל, אפשר לראות כי הערכת הערבים את מערכת היחסים בין היהודים לערבים הייתה חיובית יותר מהערכת היהודים.

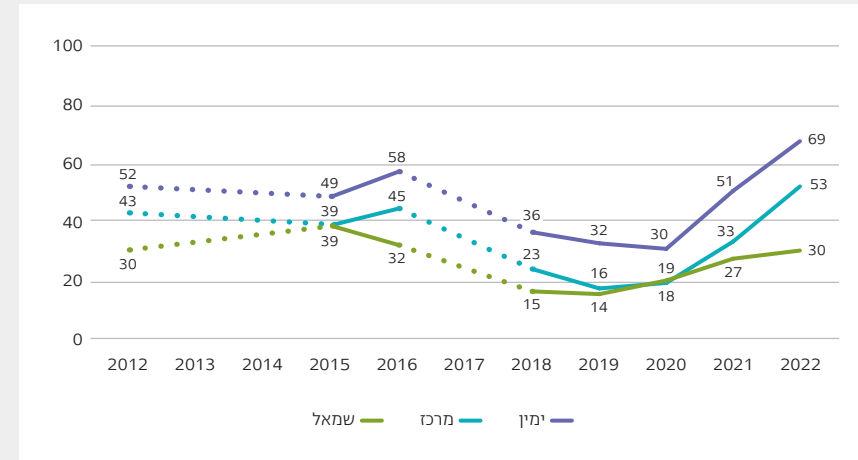
לוח 7.12 (% יהודים, ערבים)

ממוצעים רב־שנתיים 2003-2008	יהודים	ערבים	
מעריכים את היחסים בין יהודים לערבים כטובים	9.8	39.0	
מעריכים את היחסים בין יהודים לערבים כרעים	89.0	60.2	
לא יודעים	1.2	0.8	
סך הכול	100	100	

באותן שנים רק מיעוט מהיהודים ופחות ממחצית מהערבים הגדירו את היחסים בין יהודים לערבים "טובים מאוד" ו"טובים", אם כי בשנים 2004 ו-2005 רוב של הערבים הגדירו כך את היחסים הללו.

כפי שמראה התרשים הבא, בימין ההערכה של המתח בין יהודים לערבים תמיד הייתה גבוהה יותר מאשר במרכז ובשמאל. הימין והמרכז גם התחזקו מאוד בהערכתם זו מאז 2020, שעה שהשמאל הושפע פחות מאירועי הזמן.

תרשים 7.8 / המתח החזק ביותר כיום בחברה הישראלית – בין יהודים לערבים (% לפי מחנה פוליטי, יהודים)

פילוח לפי גיל המרוויינים (יהודים) מעלה כי המבוגרים נוטים פחות מהצעירים לראות במתח היהודי-ערבי את המתח החזק בחברה. עם זאת, בכל קבוצות הגיל מדידת 2022 גבוהה מהממוצע הרב־שנתי.

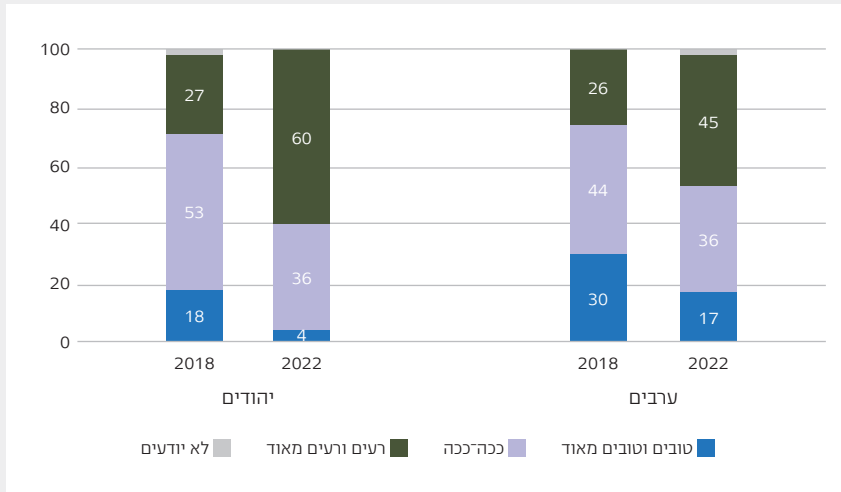
לוח 7.10 (% יהודים)

מעריכים את המתח בין יהודים לערבים כחזק ביותר, ממוצע רב־שנתי	מעריכים את המתח בין יהודים לערבים כחזק ביותר, 2022	
43.7	66	24-18
44.8	66.5	44-25
38.9	58	64-45
30.2	48	+65

פילוח של תשובות המרוויינים הערבים לשאלה זו לפי עדות דתיות מראה כי בממוצע הרב־שנתי, וכן במדידת 2022, המוסלמים, יותר מהנוצרים ומהדרוזים, מעריכים את המתח בין יהודים לערבים כמתח החזק ביותר בחברה הישראלית. כמו כן, בשלוש העדות שיעור התופסים זאת כך ב־2022 גבוה יותר מהממוצע הרב־שנתי.

היחסים בין שני הציבורים בחיוב ועלייה חדה (בעיקר בקרב היהודים) בשיעור מי שמגדירים אותם בשלילה. כך, בשתי המדידות האחרונות המרואיינים הערבים העריכו את מערכת היחסים הזו כטובה בשיעורים גבוהים יותר מהיהודים. למעשה, במדידת 2022 רוב של היהודים הגדירו את היחסים "רעים מאוד" ו"רעים". גם אצל הערבים השיעור הגדול ביותר (אם כי לא רוב) הגדירו את היחסים "רעים מאוד" ו"רעים".

תרשים 7.11 / טיב היחסים בין היהודים לערבים בישראל, 2022-2018 (% יהודים, ערבים)

פילוח של מדגם 2022 לפי מחנה פוליטי (יהודים) העלה כי רק מיעוט זעיר בשלושתם הגדירו את היחסים "טובים מאוד" ו"טובים". ואולם נמצא הבדל גדול בין המחנות בשיעור מי שהגדירו את היחסים "רעים מאוד" ו"רעים" – בשמאל מדובר במיעוט (אם כי לא מבוטל כלל), בימין מדובר ברוב גדול, ובמרכז – בתווך, כמחצית מגדירים בקבוצה זו את היחסים בשלילה.

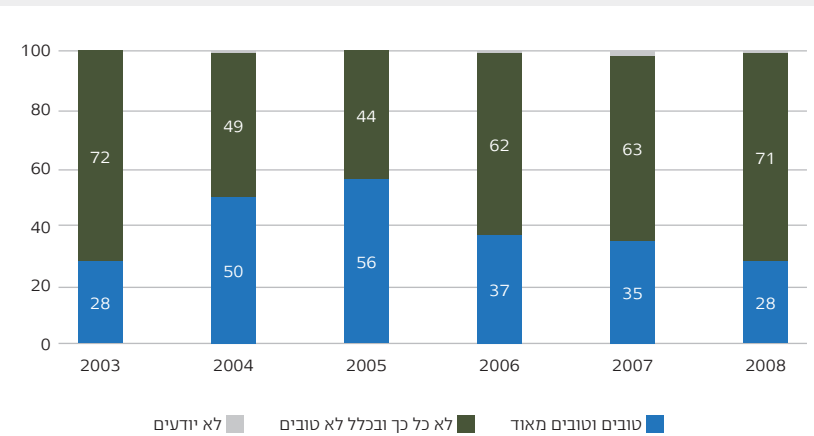
לוח 7.13 (% 2022, יהודים)

היחסים בין יהודים לערבים בישראל				
סך הכול	לא יודעים	רעים מאוד ורעים	ככה־ככה	טובים מאוד וטובים
100	2	69	26	3
100	1.5	45	49	4.5
100	0	38	58	4

תרשים 7.9 / טיב היחסים בין היהודים לערבים בישראל, 2003-2008 (% יהודים)

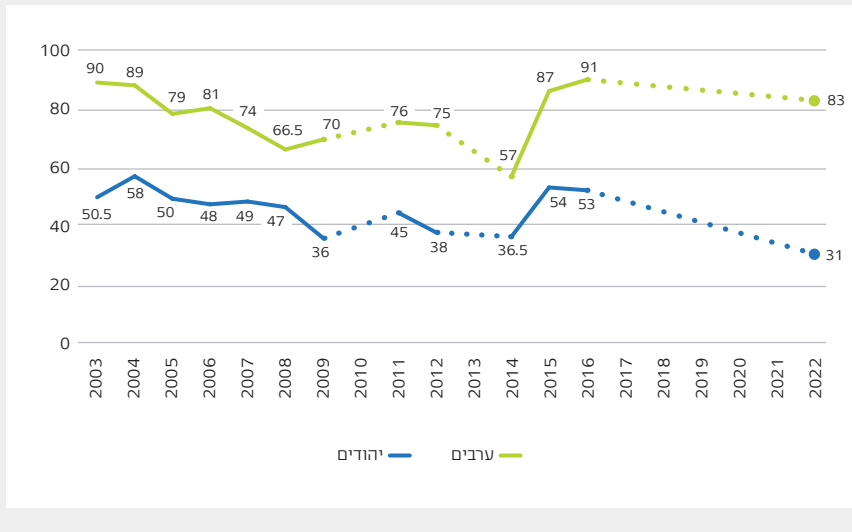
תרשים 7.10 / טיב היחסים בין היהודים לערבים בישראל, 2003-2008 (% ערבים)

ב־2018 שונה נוסח השאלה ונוספה עמדת ביניים המאפשרת דיוק רב יותר בתשובות: "להרגשתך, האם היחסים בין אזרחי ישראל היהודים ואזרחי ישראל הערבים הם כיום טובים, טובים מאוד, ככה־ככה, רעים, רעים מאוד?". באותה שנה עמדת הביניים "ככה־ככה" אפילו קיבלה את תמיכת רוב הנשאלים במדגם היהודים ואת תמיכת השיעור הגבוה ביותר של הנשאלים במדגם הערבים.

התרשים הבא מראה את התפלגות התשובות לנוסח החדש של השאלה. עולה ממנו כי למרות הוספת עמדת הביניים, הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים חלה ירידה ברורה בשיעור מי שמגדירים את

תרשים 7.12 / מסכמים שהערבים בישראל מקופחים לעומת האזרחים היהודים
(%, יהודים, ערבים)

פילוח של מדגם הערבים בשאלה זו במדידת 2022 לא העלה הבדלים על בסיס השתייכות לעדה דתית זו או אחרת. כמו כן, רוב של מי שמצדדים בטענת הקיפוח נמצא אצל המצביעים הערבים של כל המפלגות, אם כי הוא גדול במיוחד בקרב מצביעי הרשימה המשותפת: הרשימה המשותפת – 94%; רע"ם – 80%; המפלגות הציוניות – 74%. כלומר, אפשר לומר שבשאלה זו יש קונצנזוס כמעט מלא בחברה הישראלית הערבית.

פילוח של תשובות היהודים לאורך השנים מצביע על פערים אדירים בין שלושת המחנות הפוליטיים. בשמאל – בדומה למרואיינים הערבים – יש תמיד רוב לסבורים שהערבים אזרחי ישראל אכן מקופחים לעומת האזרחים היהודים (ממוצע רב־שנתי – 76.2%). עם זאת, גם במחנה זה מדידת 2022 נמוכה מהמדידה הקודמת ב־2016, אך היא גבוהה מהממוצע הרב־שנתי. בימין רק מיעוט לאורך השנים מצדד בטענת הקיפוח (ממוצע רב־שנתי – 32.3%). במחנה זה הירידה ב־2022 הייתה חדה הרבה יותר יחסית, שכן שיעור המצדדים בטענת הקיפוח נחתך לכדי מחצית מהמדידה הקודמת, והוא נמוך בהרבה מהממוצע הרב־שנתי של מחנה זה, שגם הוא נמוך מכל שאר המחנות. המרכז – כבמקרים רבים אחרים – נמצא בתווך בין הימין לשמאל (ממוצע רב־שנתי – 54.1%), וגם כאן ניכרה ירידה בשיעור המעריכים שהערבים אזרחי ישראל מקופחים בהשוואה ליהודים.

פילוח של תשובות המרואיינים הערבים לשאלה זו בסקר 2022 מראה כי בקרב מצביעי המפלגות הציוניות השיעור הגבוה ביותר (אם כי לא גבוה כשלעצמו) הגדירו את היחסים בין שני הציבורים "טובים מאוד" ו"טובים" ומעט פחות – "ככה־ככה". בקרב מצביעי המפלגות הלא־ציוניות (ערביות), השיעור הגבוה ביותר (כמחצית כמעט) הגדירו את היחסים "רעים מאוד" ו"רעים".

לוח 7.14 (%, 2022, ערבים)

היחסים בין יהודים לערבים בישראל					
טובים מאוד וטובים	ככה־ככה	רעים מאוד ורעים	לא יודעים	סך הכול	
37	34	29	—	100	הצבעה למפלגות ציוניות
13	39	47	1	100	הצבעה למפלגות לא־ציוניות (ערביות)

האמור כאן מראה כי בשני הציבורים מאז תחילת המדידות, ולא משנה כל כך מה היה נוסח השאלה, הכף נוטה יותר לשלילה, כלומר ההערכה השכיחה – שאף החמירה בשנה האחרונה – היא שהיחסים רעים. ואולם ההערכה השלילית חזקה יותר אצל היהודים.

■ הערבים בישראל מקופחים?

שאלה 39 | נספח 1, עמ' 138 | נספח 2, עמ' 169

בפרק 4 ראינו כי אין הסכמה בין יהודים לערבים בשאלה אם ישראל היא דמוקרטיה גם עבור אזרחיה הערבים. היהודים סבורים ברובם שאכן כן, והערבים – להפך. בניתוח בפרק זה לקחנו את הנושא צעד אחד קדימה ושאלנו ישירות: "האם הערבים אזרחי ישראל מקופחים או לא מקופחים לעומת היהודים אזרחי ישראל?". התרשים שלהלן, המתאר את שיעורי המסכמים לטענת הקיפוח לאורך השנים (השאלה נשאלה ב־13 סקרים), מעלה שני ממצאים עיקריים: בכל המדידות היה בקרב המרואיינים הערבים רוב של סבורים כי באופן כללי הערבים מקופחים בישראל (ממוצע רב־שנתי, כולל מדידת 2014 – 78.4%; ממוצע שנתי, ללא מדידת 2014 – 80.2%).¹⁸ בקרב היהודים לא רק שלאורך כל המדידות שיעור המצדדים בטענת הקיפוח נמוך בהרבה (ממוצע רב־שנתי – 45.9%), אלא שגם חלה בשיעור זה ירידה תלולה במדידת 2022, שהיא הנמוכה ביותר עד כה, אם כי היו מדידות קרובות אליה ב־2009 וב־2014, כך שככל הנראה אין מדובר בטעות במדידה.

18 על סמך שאלה זו, ושאלות מסוימות אחרות בסקר 2014, נראה שמדובר במדידה חריגה במדגם הערבים. לפיכך אנחנו מציגים ממוצע רב־שנתי הכולל אותה וממוצע רב־שנתי שאינו כולל אותה, והוא מטבע הדברים גבוה יותר.

לוח 7.15 (%) (2022)

היחסים בין אזרחי ישראל היהודים והערבים					
סך הכול	לא יודעים	רעים מאוד ורעים	ככה ככה	טובים מאוד וטובים	
100	1	44	52	3	מסכימים שהערבים אזרחי ישראל מקופחים לעומת היהודים
100	0	68	28	4	לא מסכימים שהערבים אזרחי ישראל מקופחים לעומת היהודים
100	1.5	49.5	39	10	מסכימים שהערבים אזרחי ישראל מקופחים לעומת היהודים
100	9	20	24	47	לא מסכימים שהערבים אזרחי ישראל מקופחים לעומת היהודים

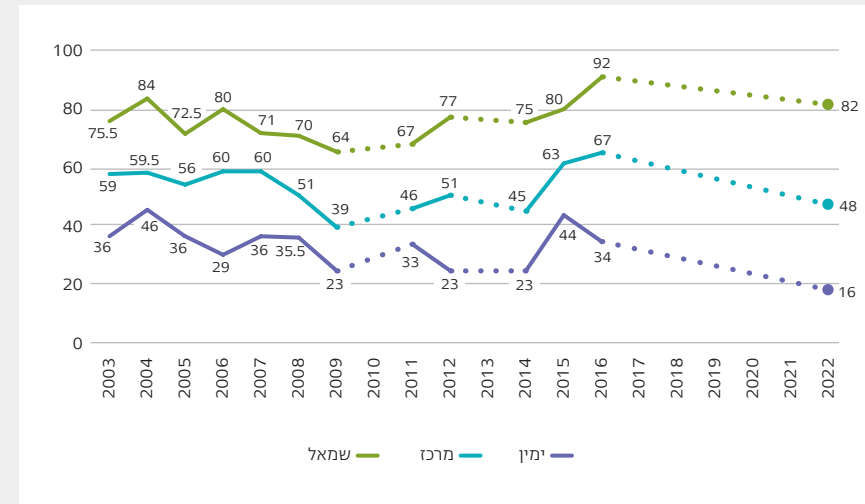
■ רצון הערבים בהשתלבות בחברה הישראלית

שאלה 38 | נספח 1, עמ' 138 | נספח 2, עמ' 169

אחת השאלות המעניינות והחשובות לצורך הבנת מערך היחסים בין שתי האוכלוסיות היא כיצד מעריכים הישראלים, היהודים והערבים, את מידת רצונם של רוב הערבים אזרחי ישראל להשתלב בחברה הישראלית ולהיות חלק ממנה. התרשים שלהלן מראה כי בקרב הערבים יש רוב בכל חמש המדידות למסכימים להיגד שרוב הערבים אזרחי ישראל מעוניינים להשתלב בחברה הישראלית, אם כי מ־2019 ניכרת בו ירידה קלה. רוב ברור כזה, בהבדלים קלים, מצאנו הן בקרב מצביעי המפלגות הציוניות הן בקרב מצביעי המפלגות הלא־ציוניות (ערביות) וכן בקרב שלוש העדות הדתיות.

התמונה שונה בציבור היהודי – אם ב־2018 היה רוב של שני שלישים שהסכימו גם הם להיגד זה, בשנים 2019–2021 הייתה התייצבות על כמחצית הסבורים שהערבים מעוניינים בהשתלבות, אך ב־2022 מדובר כבר במיעוט ברור, אם כי לא קטן, שמעריכים כך את רצונם של הערבים אזרחי ישראל. במילים אחרות, קריאת המצב בשאלה זו של היהודים ושל הערבים שונה מהותית.

תרשים 7.13 / מסכימים שהערבים בישראל מקופחים לעומת האזרחים היהודים (%) לפי מחנה פוליטי, יהודים)

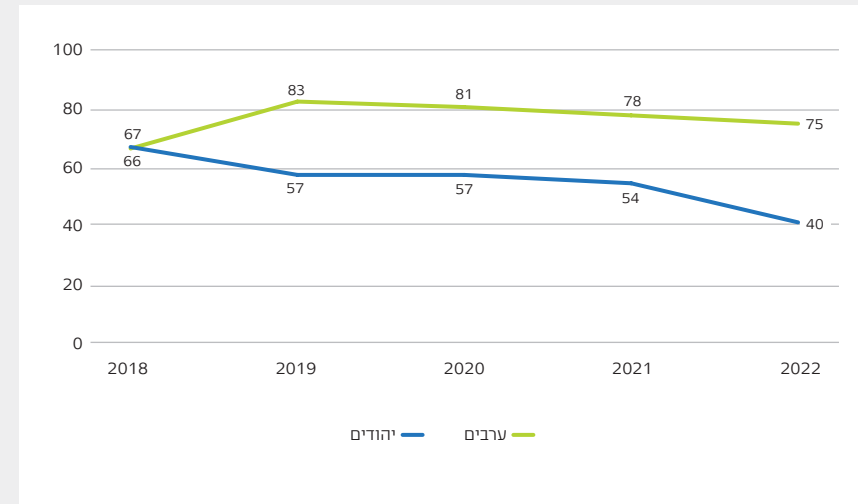

הצלבנו את התשובות לשאלה זו עם התשובות לשאלת טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים והערבים. בקרב היהודים השיעור הגבוה ביותר סבורים שהיחסים בין יהודים לערבים גרועים, בין שהם מסכימים או שלא מסכימים לטענת הקיפוח; אלא שבקרב מי שאינם מסכימים שיש קיפוח, מדובר ברוב של ממש (68%), שעה שבקרב מי שמסכימים שיש קיפוח השיעור הזה נמוך יותר (44%). לעומת זאת, בקרב הערבים הדפוס שונה: בקרב מי שסבורים שהערבים מקופחים, רק מיעוט קטן מגדיר את היחסים בחיוב (10%); בקרב הערבים שדוחים את טענת הקיפוח, כמעט מחצית, מגדירים את היחסים "טובים מאוד" ו"טובים" (47%).

לוח 7.17 (% , 2022, יהודים)

סך הכול	לא יודעים	בישראל לא צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים	בישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים	
100	2	63	35	מסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית
100	3	36	61	לא מסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית

תרשים 7.14 / מסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית ולהיות חלק ממנה (% , יהודים, ערבים)

עם זאת, קשה לדבר על עמדת הציבור היהודי כמקשה אחת לנוכח ההבדלים הגדולים בשאלה זו בין שלושת המחנות הפוליטיים: בשמאל רוב גדול מאוד סבורים כי האזרחים הערבים של ישראל מעוניינים בהשתלבות; במרכז מעריכים זאת כך מעט למעלה ממחצית (עדיין רוב); ואילו בימין – רק מיעוט קוראים כך את המפה. יתרה מזו, בשמאל הממוצע הרב־שנתי של מי שחושבים שרוב הערבים מעוניינים בשילוב הוא כמעט כפול מהשיעור המקביל בימין.

לוח 7.16 (% , יהודים)

מסכימים שהערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית, ממוצע רב־שנתי	מסכימים שהערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית, 2022	ימין	מרכז	שמאל
44.1	29			
64.3	53			
82.4	77			

הצלבנו את התשובות לשאלה זו עם התשובות לשאלה אם ליהודים צריכות להיות זכויות יתר בישראל (ראו פרק 3, עמ' 44). מצאנו כי מקרב מי שחושבים שהערבים אזרחי ישראל מעוניינים בהשתלבות, הרוב (63%) חושבים שליהודים לא צריכות להיות זכויות יתר. לעומת זאת, בקרב מי שסבורים שהם אינם רוצים להשתלב, הרוב חושבים שליהודים כן צריכות להיות זכויות יתר (61%).

חלק שני

הדמוקרטיה
הישראלית בהשוואה
בינלאומית

פרק 8 / המדדים הבינלאומיים

לוח 8.1 / ישראל במדדים הבינלאומיים, 2021

ציון מתוקן (0-100)	אחוזון ממדינות ה-OECD (מתוך 38 מדינות)	מיקום במדרג מדינות ה-OECD	אחוזון מכלל מדינות העולם	מיקום במדרג מדינות העולם שבמדד*	
85	16-18	31-32	70-72	58-64/210	זכויות פוליטיות (Freedom House)
70	8	35	60-61	81-84/210	זכויות אזרחיות (Freedom House)
59.6	11	34	52	86/180	חופש העיתונות (Reporters without Borders)
63.6	13	33	67	68/208	הקול האזרחי (The World Bank)
100	95-100	1-2	99-100	1-2/167	השתתפות פוליטית (The Economist)
81.8	21	30	80	35/179	רכיב השוויון (V-DEM)
61.2	18	31	74	46-47/179	רכיב ההשתתפות (V-DEM)
74.3	18	31	63	66/179	דמוקרטיה דיונית (V-DEM)
69.0	29-45	21-27	76-83	28-40/167	תרבות פוליטית דמוקרטית (The Economist)
75	45-50	19-21	83-85	25-28/167	תפקוד הממשלה (The Economist)
68.8	29	27	81	39/209	שלטון החוק (The World Bank)
67.2	42	22	80	41/209	שליטה בשחיתות (The World Bank)
59	29-32	26-27	79-80	36-38/180	תפיסת השחיתות (International Transparency)
74.2	37	24	85	32/209	איכות הרגולציה (The World Bank)
83.9	29	27	75	45/179	חלוקה שוויונית של משאבים (V-DEM)

* המספר מימין ללוחסן מציון את מספר המדינות שנכללו במדד.

העיסוק במצב הדמוקרטיה ובשינויים שחלים בו אינו ייחודי לישראל. בכל העולם איכות השלטון היא סוגיה מרכזית שמעסיקה את מקבלי ההחלטות, את האקדמיה, את התקשורת ואת הציבור הכללי כאחד. לפיכך גם השנה לצד הצגת עמדות הציבור הישראלי בנושאים אלו מדווחים בפרק זה של מדד הדמוקרטיה על מדדים בינלאומיים הרלוונטיים לתפקוד הדמוקרטי של מדינה, שמפרסמים מכוני מחקר מן העולם. מדדים אלו מחושבים על בסיס סקרי מומחים, סקרי דעת קהל ונתונים סטטיסטיים רשמיים. הם מאפשרים לבחון את מצב הדמוקרטיה הישראלית כיום הן בהשוואה לעבר, הן בהשוואה לכלל מדינות העולם והן בהשוואה למדינות ה-OECD.

בכל השנים המדדים הבינלאומיים מפגרים בשנה, כלומר המדדים שהתפרסמו השנה (2022) מתייחסים למצב הדמוקרטיה במדינות העולם ב־2021.

גם השנה אנו מציגים 15 מדדים בינלאומיים ב־6 תחומים:

1. זכויות וחירויות דמוקרטיות (זכויות פוליטיות, זכויות אזרחיות, חופש העיתונות)
2. התהליך הדמוקרטי (הקול האזרחי, השתתפות פוליטית, רכיב השוויון, רכיב ההשתתפות, דמוקרטיה דיונית, תרבות פוליטית דמוקרטית)
3. משילות (תפקוד הממשלה, שלטון החוק)
4. שחיתות פוליטית (תפיסת השחיתות, שליטה בשחיתות)
5. איכות הרגולציה במדינה
6. חלוקה שוויונית של משאבים

ההשוואה תיעשה בשני צירים: ציר אחד – השוואה בין ישראל למדינות אחרות; הציר השני – השוואה בין הערכת איכות הדמוקרטיה הישראלית כיום להערכת איכותה בשני העשורים האחרונים. עבור כל אחד מ־15 המדדים יוצגו ארבעה נתונים: (1) **הציון** של ישראל השנה; (2) **הציון** של ישראל בעבר ובהשוואה לממוצע הרב־שנתי; (3) **המיקום** של ישראל ביחס לכלל מדינות העולם שנכללו בכל מדד; (4) **המיקום** של ישראל בקרב 38 מדינות הארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכלי (OECD).

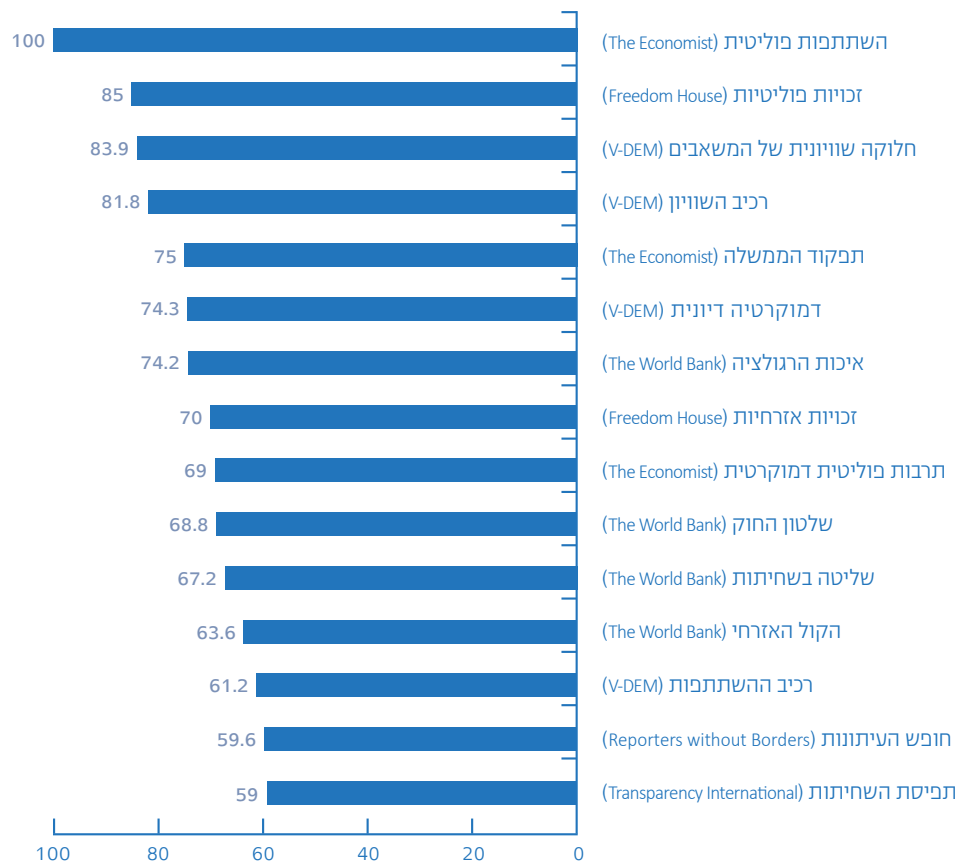
הערה מתודולוגית: מכוני המחקר מציגים את הציונים על גבי סולמות מדידה שונים זה מזה: לעיתים בין 0 ל־100, לעיתים בין 0 ל־40, בין 0 ל־60, בין 0 ל־100 ועוד. כדי להקל את השוואת הציונים של ישראל במדדים השונים תקנו את ציוני כל המדדים לסולם אחיד בין 0 ל־100; ככל שהציון גבוה יותר, כך התפקוד של הדמוקרטיה במדינה טוב יותר. הלוח להלן מציג את ציוניה של ישראל ואת המיקום שלה במדדים השונים.

ההבדל בין **ציון למיקום** הוא חשוב: הציון מחושב למדינה נתונה בשנה נתונה, ואילו המיקום מתייחס למיקומה בין מדינות העולם. במילים אחרות, ציון של מדינה יכול להישאר כשהיה שנה אחר שנה, אבל אם מדינות אחרות השתפרו או הידרדרו מבחינה דמוקרטית, המיקום שלה ישתנה. ולהפך – הציון יכול להשתנות, ואם ציוני כל המדינות האחרות השתנו באותו כיוון, המיקום יכול להישאר כשהיה. הציון מחושב על סולם שבין 0 ל־100, ואילו המיקום במדרג מוצג בשתי צורות – מספר מוחלט ואחוזון.

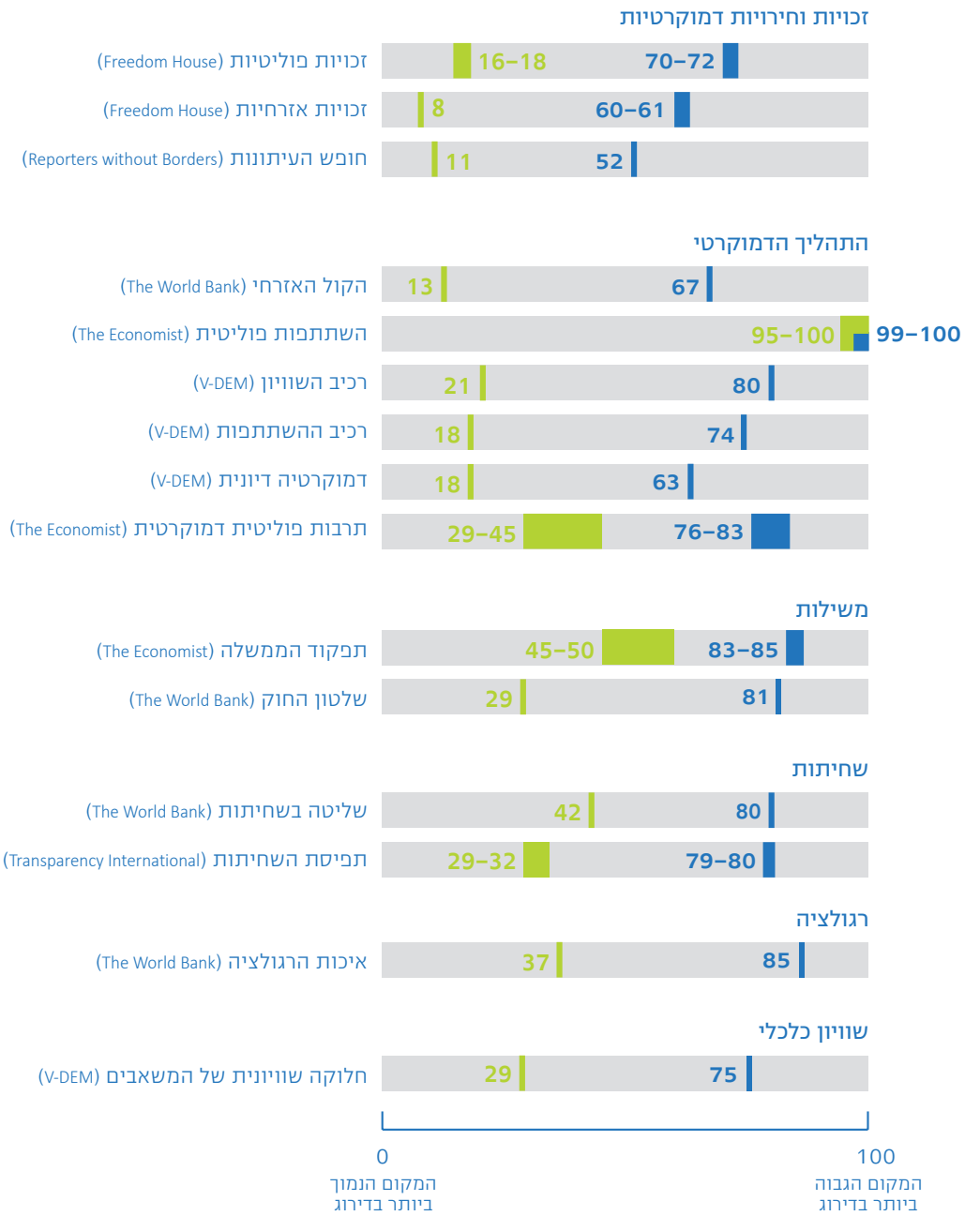
הציונים הגבוהים ביותר של הדמוקרטיה הישראלית ב־2021 וכן לאורך השנים הם במדד ההשתתפות הפוליטית של *The Economist* (2021 – 100; ממוצע רב־שנתי – 87.3) ובמדד הזכויות הפוליטיות של Freedom House (2021 – 85; ממוצע רב־שנתי – 89.9).

את הרשימה ב־2021 סוגרים שני מדדים: חופש העיתונות של Reporters without Borders (2021 – 59.6; ממוצע רב־שנתי – 74.8) ומדד תפיסת השחיתות של Transparency International (2021 – 59; ממוצע רב־שנתי – 61.3).

תרשים 8.2 / הציון של ישראל במדדים הבינלאומיים, 2021

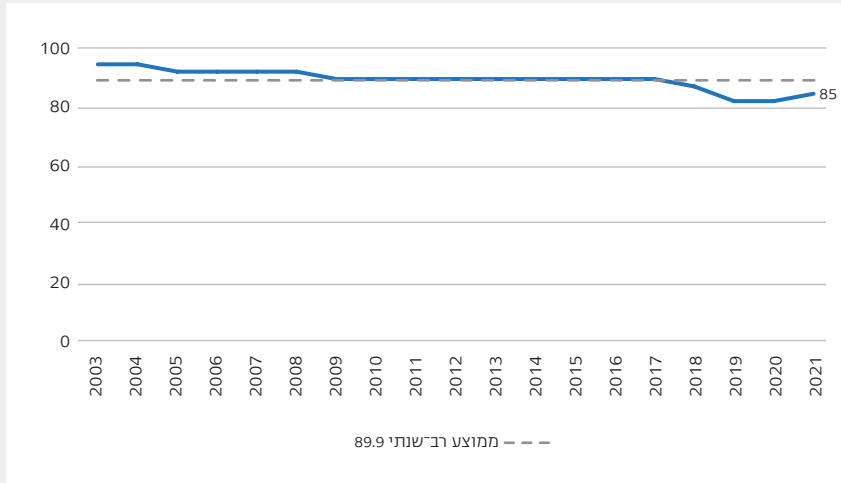

תרשים 8.1 / האחוזן של ישראל במדדים הבינלאומיים, 2021

■ אחוזן מכלל המדינות שנכללו בסקר
■ אחוזן ממדינות ה־OECD

תרשים 8.4 / הציון של ישראל במדד הזכויות הפוליטיות, 2003-2021

מדד הזכויות האזרחיות

הגוף המבצע: Freedom House

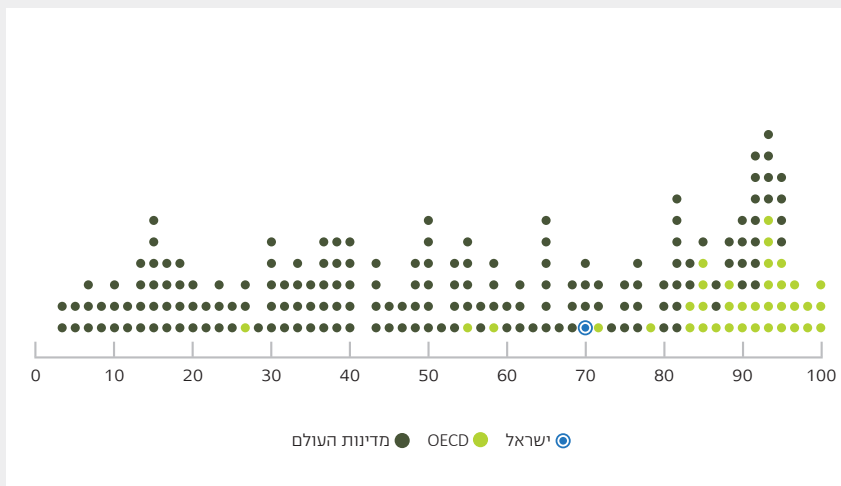
הציון של ישראל: 70

מספר המדינות הנכללות במדד: 210

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 81-84; האחוזון של ישראל: 60-61

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 35; האחוזון של ישראל: 8

תרשים 8.5 / התפלגות הציונים במדד הזכויות האזרחיות, 2021

8.1 מדדי הזכויות והחירויות הדמוקרטיות

מדד החופש בעולם (Freedom in the World) מבוסס על הערכות מומחים, והוא מחושב בכל שנה על ידי הארגון Freedom House. מדד זה מורכב משני מדדי משנה המבטאים את הערכת התפקוד של המדינות בשני תחומים: זכויות פוליטיות (Political Rights) וזכויות אזרחיות (Civil Liberties).

מדד הזכויות הפוליטיות

הגוף המבצע: Freedom House

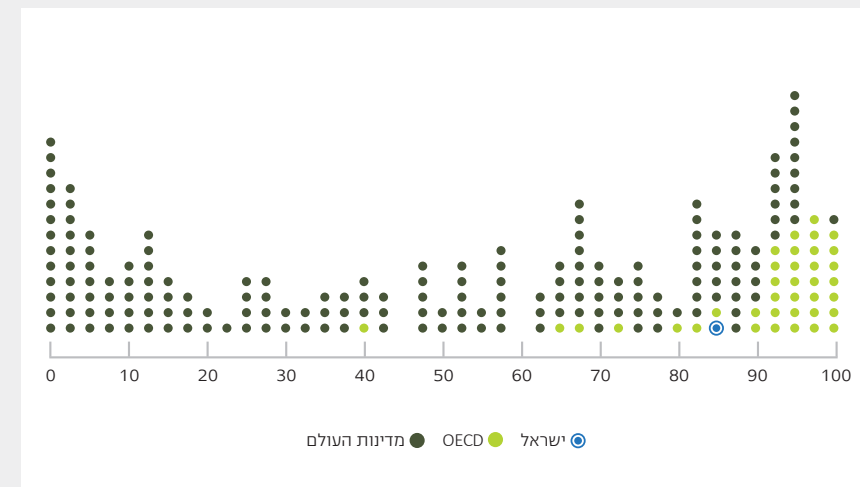
הציון של ישראל: 85

מספר המדינות הנכללות במדד: 210

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 58-64; האחוזון של ישראל: 70-72

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 31-32; האחוזון של ישראל: 16-18

תרשים 8.3 / התפלגות הציונים במדד הזכויות הפוליטיות, 2021

מדד הזכויות הפוליטיות בוחן אם מתקיימות במדינה בחירות חופשיות והוגנות, אם ישנה תחרות חופשית בין המפלגות, מהי מידת השליטה בפועל של הנציגים הנבחרים, אם ישנה אופוזיציה חזקה ומשפיעה, מהי רמת השחיתות ומהי מידת השמירה על זכויות המיעוטים. כן המדד בודק אם שורר במדינה שלטון צבאי ואם יש התערבות זרה בענייניה.

ב־2021 הציון של ישראל במדד הזכויות הפוליטיות עלה במעט בהשוואה לשנתיים האחרונות (85 לעומת 82.5), אך הוא נמוך בהשוואה לממוצע הרב־שנתי (89.9). הציון ב־2021 מציב את ישראל באחוזונים 70-72 בקרב כלל המדינות, ובקרב מדינות ה־OECD בחלקה התחתון של הרשימה – ברבעון התחתון (אחוזון 16-18), במקום 31-32, מעט מעל ארצות הברית ודרום קוריאה, אך מתחת כמעט לכל יתר מדינות ה־OECD.

מדד חופש העיתונות

הגוף המבצע: Reporters without Borders

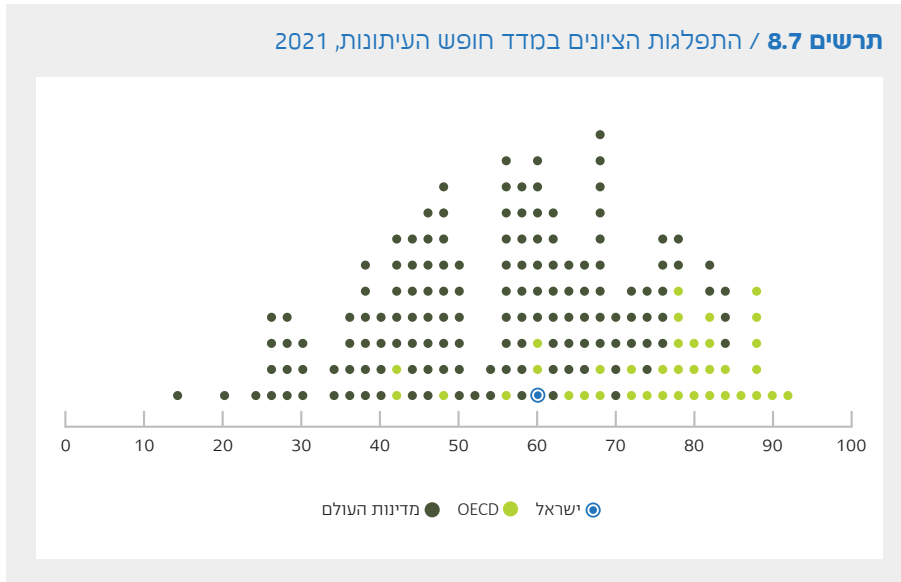
הציון של ישראל: 59.6

מספר המדינות הנכללות במדד: 180

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 86 ; האחוזון של ישראל: 52

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 34 ; האחוזון של ישראל: 11

תרשים 8.7 / התפלגות הציונים במדד חופש העיתונות, 2021

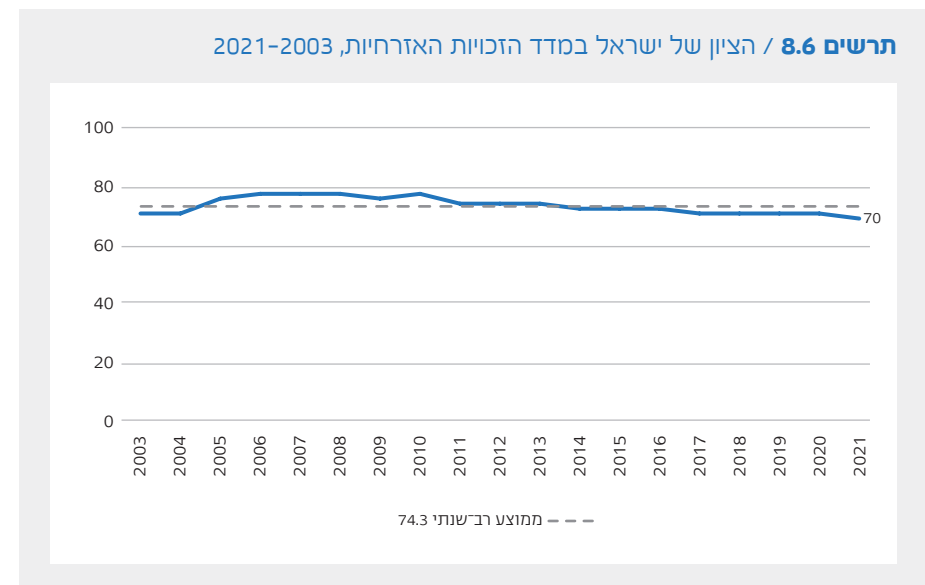
מדד חופש העיתונות (Press Freedom Index) של ארגון Reporters without Borders בוחן את מידת חופש הפעולה של עיתונאים ב־180 מדינות בעולם. המדד מחושב על בסיס ניתוח משולב של נתונים כמותיים ואובייקטיביים, דוגמת מספר העיתונאים שנפגעו במהלך השנה, ושל הערכות מומחי תקשורת לגבי היבטים שונים כמו עצמאות התקשורת, ריבוי הדעות בתקשורת, צנזורה ושקיפות.

הציון של ישראל במדד זה בשנת 2021 הוא 59.6, ירידה משמעותית לעומת 2020 (69.1). זהו הציון הנמוך ביותר מאז 2003, והוא המשכה של מגמה ברורה וחד־כיוונית של ירידה במידת חופש העיתונות בישראל – מציון 92 בשנת 2003 ועד הציון הנוכחי. ציון זה גם נמוך בהרבה מהממוצע הרב־שנתי (74.8). בהשוואה לכלל המדינות ישראל נמצאת בתחתית הרבעון השני, במקום 86. בהשוואה לשאר מדינות ה־OECD מקומה של ישראל נמוך מאוד, ברבעון הרביעי, באחוזון 11, והיא מקדימה רק את יוון, קולומביה, מקסיקו וטורקיה.

מדד הזכויות האזרחיות משקף עד כמה המדינה עומדת באמות מידה של חירויות דמוקרטיות דוגמת חופש הביטוי, חופש העיתונות, חופש התנועה, חופש הדת, חופש אקדמי, חופש בנושאי אישות ומשפחה וחופש ההתאגדות. כן נכללות בחישוב מדד זה מידת העצמאות של מערכת המשפט, מידת הביטחון האישי, השוויון בפני החוק, מידת האלימות הפוליטית, השמירה על זכויות קניין והשוויון המגדרי.

הציון של ישראל במדד הזכויות האזרחיות ב־2021 הוא 70, ירידה קלה לעומת 2020. זהו הציון הנמוך ביותר מאז 2003, והוא נמוך בהרבה מהממוצע הרב־שנתי (74.3). מתוך כלל מדינות העולם ישראל ממוקמת באחוזונים 60–61. ציונה הנמוך של ישראל בולט במיוחד בהשוואה לשאר מדינות ה־OECD, והוא מציב אותה בתחתית הרבעון הרביעי באחוזון 8, רק מעל קולומביה, מקסיקו וטורקיה. הערכה נמוכה זו תואמת את הערכת המרואיניים בסקר שלנו בעניין המידה שבה נשמרות בישראל כיום זכויות אזרחיות דוגמת חופש הביטוי, החופש להתאגדות פוליטית ועוד (ראו בפרק 3, עמ' 51).

תרשים 8.6 / הציון של ישראל במדד הזכויות האזרחיות, 2003–2021

8.2 מדדי התהליך הדמוקרטי

מדד הקול האזרחי

הגוף המבצע: The World Bank

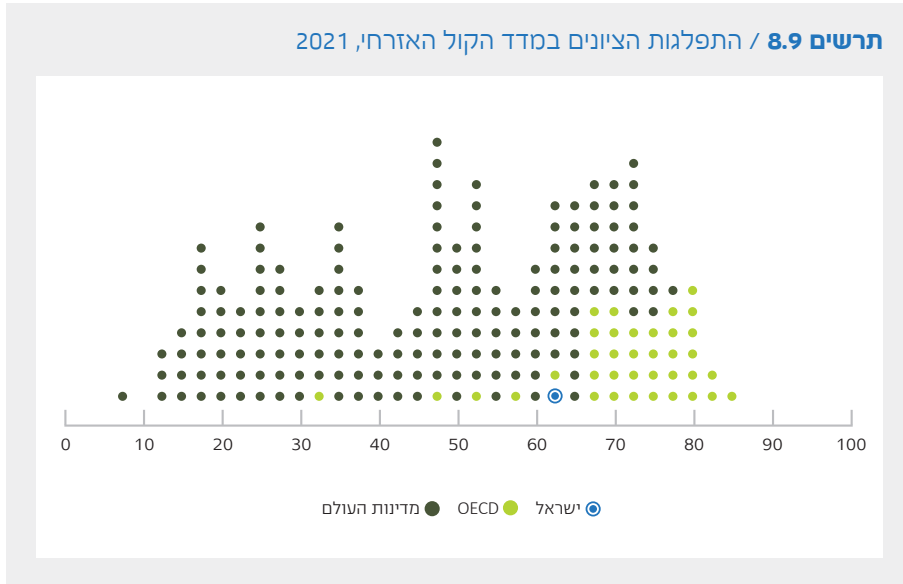
הציון של ישראל: 63.6

מספר המדינות הנכללות במדד: 208

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 68; האחוזון של ישראל: 67

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 33; האחוזון של ישראל: 13

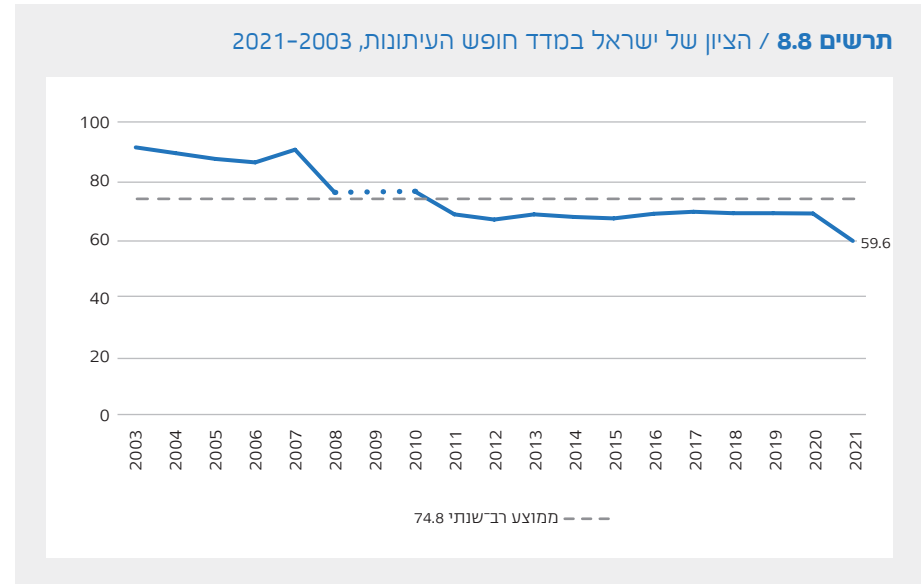
תרשים 8.9 / התפלגות הציונים במדד הקול האזרחי, 2021

מדד הקול האזרחי (Voice and Accountability) של הבנק העולמי מבוסס על הערכות מומחים, סקרי דעת קהל ונתונים סטטיסטיים. הוא בוחן עד כמה אזרחי המדינה יכולים להשפיע על הרכב הממשלה ועל עיצוב מדיניותה. המדד מתייחס גם לרמות חופש הביטוי, חופש ההתאגדות וחופש העיתונות במדינה.

לאורך השנים השינויים במדד זה הם קטנים, והציון של ישראל ב־2021 (63.6) דומה לממוצע הרב־שנתי (63.5). בשנת 2016 הציון של ישראל היה מעט גבוה יותר, אך משנת 2017 כמעט לא חל בו שינוי. לכן בכלל מדינות העולם ישראל שומרת פחות או יותר על מיקומה ונמצאת ברבעון השני, באחוזון 67. נוסף על כך, נשמר מיקומה הנמוך של ישראל במדינות ה־OECD – ברבעון הרביעי, התחתון, באחוזון 13, כמו בשנה שעברה, והיא מקדימה רק את פולין, הונגריה, קולומביה, מקסיקו וטורקיה.

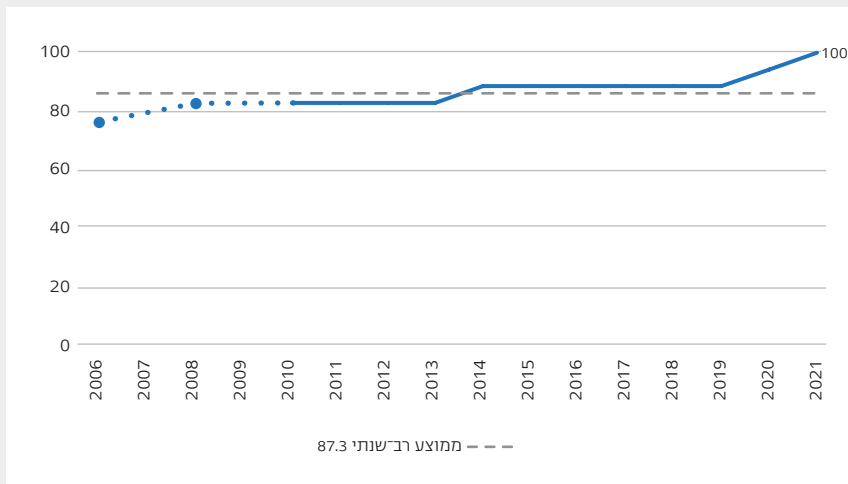
תרשים 8.8 / הציון של ישראל במדד חופש העיתונות, 2003-2021

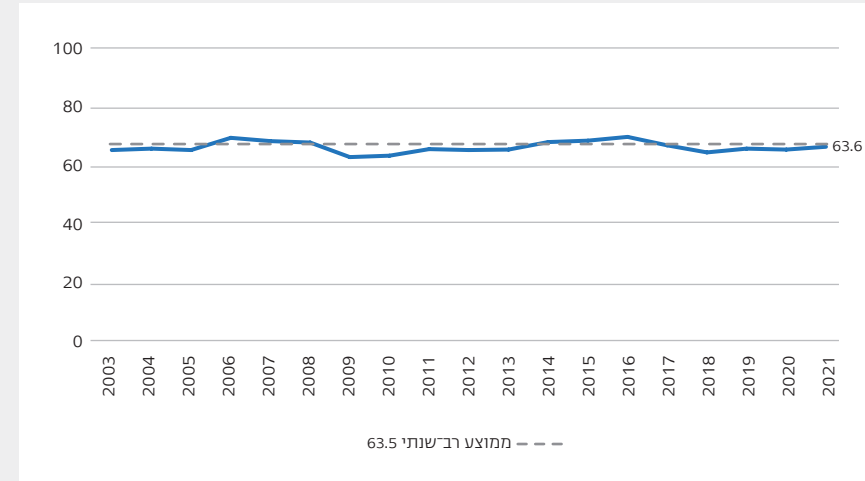
מדד ההשתתפות הפוליטית (Political Participation) של מחלקת המחקר של השבועון *The Economist* מבוסס על שילוב של הערכות מומחים, סקרי דעת קהל ונתונים סטטיסטיים רשמיים הבוחנים את הפרמטרים האלה: שיעורי הצבעה בבחירות, זכות הצבעה והתארגנות למיעוטים, שיעור הנשים בפרלמנט, שיעור החברות במפלגות, העניין של האזרחים בנעשה במדינה בכלל ובמערכת הפוליטית בפרט, רמת המעורבות הפוליטית שלהם, נכונותם להשתתף בהפגנות חוקיות והעידוד מצד רשויות המדינה להשתתפות פוליטית.

ב־2021 הציון של ישראל במדד ההשתתפות הפוליטית הוא מקסימלי (100) ואף רשם עלייה ממדד 2020 (94.4). הציון ב־2021 גבוה משמעותית גם מהממוצע הרב־שנתי (87.3), והוא מבטא מגמת עלייה במידת ההשתתפות הפוליטית מ־2006 (77.8) ועד היום. ציון זה מציב את ישראל במקום הראשון במדינות העולם, לצד נורווגיה, ובראש הרשימה גם בקרב מדינות ה־OECD (אחוזון 95–100).

תרשים 8.12 / הציון של ישראל במדד ההשתתפות הפוליטית, 2006–2021

תרשים 8.10 / הציון של ישראל במדד הקול האזרחי, 2003–2021

מדד ההשתתפות הפוליטית

הגוף המבצע: *The Economist*

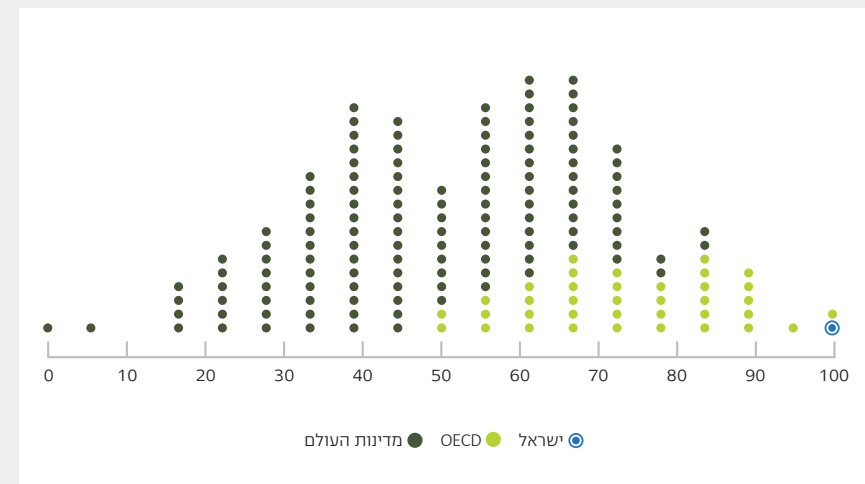
הציון של ישראל: 100

מספר המדינות הנכללות במדד: 167

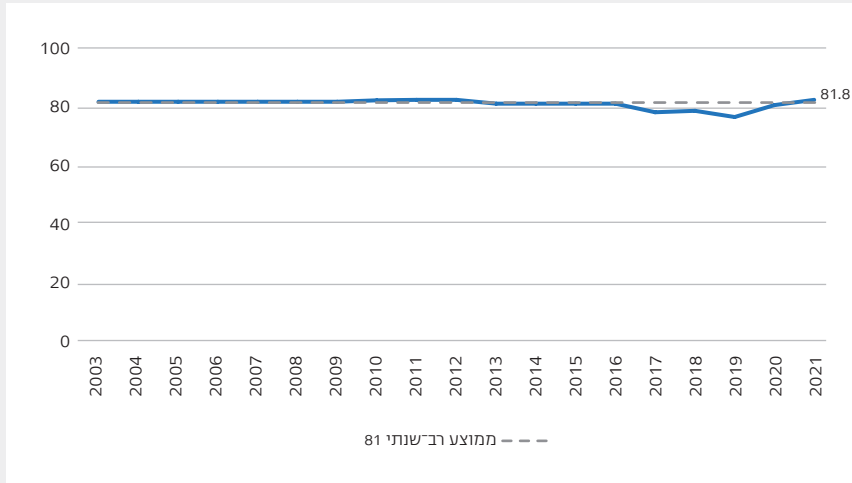
כלל המדינות – המיקום של ישראל: 1–2; האחוזון של ישראל: 99–100

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 1–2; האחוזון של ישראל: 95–100

תרשים 8.11 / התפלגות הציונים במדד ההשתתפות הפוליטית, 2021

תרשים 8.14 / הציון של ישראל במדד רכיב השוויון, 2003-2021

מדד רכיב השתתפות

הגוף המבצע: V-Dem

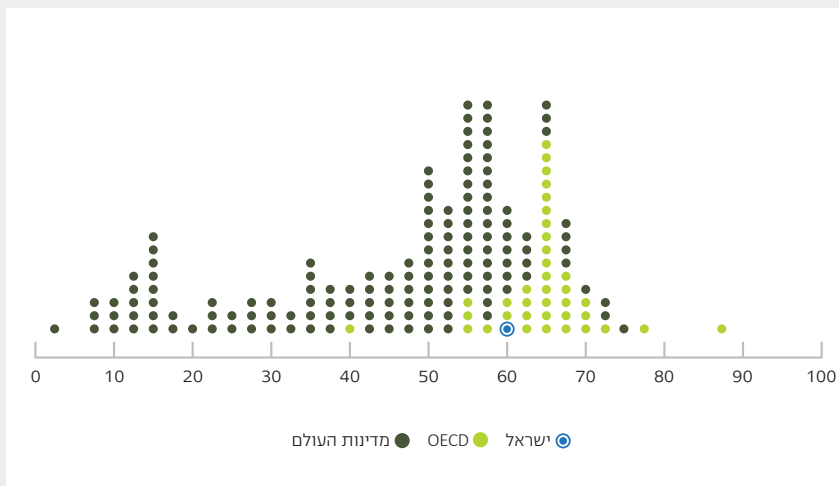
הציון של ישראל: 61.2

מספר המדינות הנכללות במדד: 179

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 46-47; האחוזון של ישראל: 74

מדינות ה-OECD – המיקום של ישראל: 31; האחוזון של ישראל: 18

תרשים 8.15 / התפלגות הציונים במדד רכיב השתתפות, 2021

מדד רכיב השוויון

הגוף המבצע: V-Dem

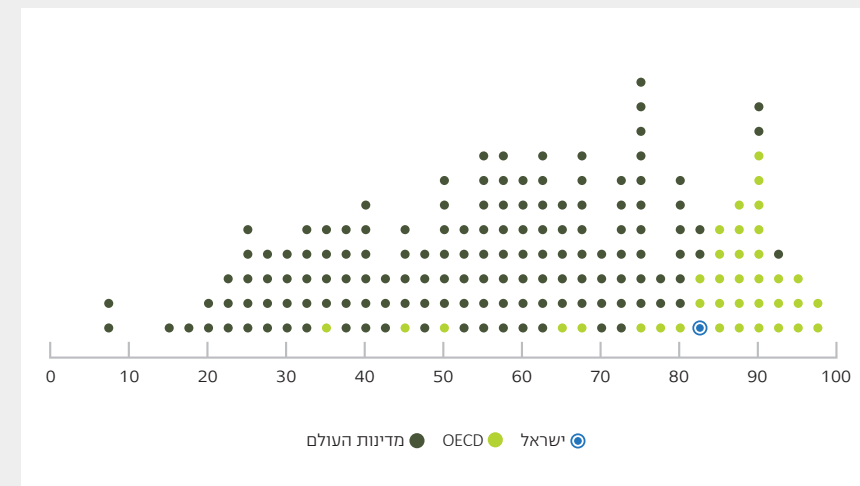
הציון של ישראל: 81.8

מספר המדינות הנכללות במדד: 179

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 35; האחוזון של ישראל: 80

מדינות ה-OECD – המיקום של ישראל: 30; האחוזון של ישראל: 21

תרשים 8.13 / התפלגות הציונים במדד רכיב השוויון, 2021

מדד רכיב השוויון (Egalitarian Component Index) נסמך על סקר מומחים מרחבי העולם, והוא אחד ממדדי הדמוקרטיה שהתגבשו במסגרת הפרויקט Varieties of Democracy (V-Dem). בבסיסו של משתנה זה עומדת התפיסה שחלוקה שוויונית של המשאבים בין הקבוצות בחברה תורמת להגברת השוויוניות הפוליטית, ומכאן שגם לאיכות הדמוקרטיה של המשטר במדינה. לפיכך המדד בוחן עד כמה לכל קבוצה בחברה יש אפשרות שווה להשתתף בנעשה בזירה הפוליטית, להתמודד בבחירות, להביע דעה או להשפיע על קבלת ההחלטות במדינה.

הציון של ישראל ב-2021 במדד רכיב השוויון הוא 81.8, עלייה קלה בהשוואה לשנת 2020 והציון הגבוה ביותר בעשור האחרון. עם זאת, במשתנה זה חלו לאורך השנים רק תנודות קלות, ולראיה – גם הממוצע הרב-שנתי כמעט זהה לציון ב-2021 (81.0). אומנם מתוך כלל מדינות העולם ישראל נמצאת ברבעון הראשון (אחוזון 80), אך בקרב מדינות ה-OECD היא ממוקמת ברבעון הרביעי והתחתון (אחוזון 21).

מדד הדמוקרטיה הדיונית

הגוף המבצע: V-Dem

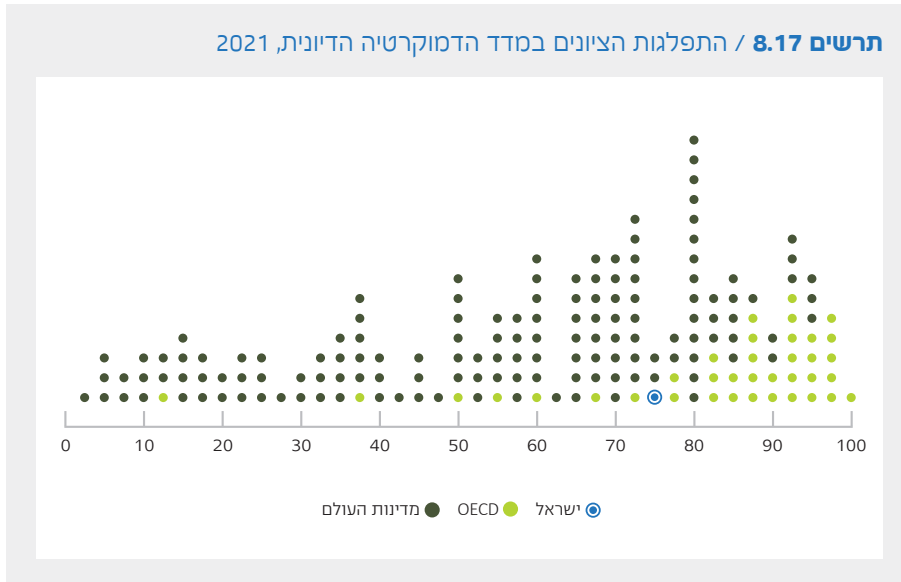
הציון של ישראל: 74.3

מספר המדינות הנכללות במדד: 179

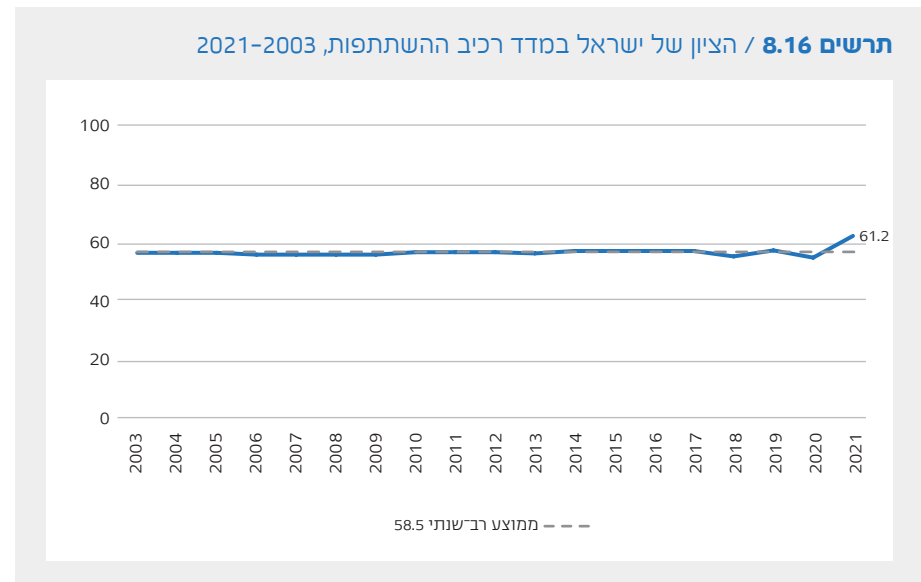
כלל המדינות – המיקום של ישראל: 66; האחוזון של ישראל: 63

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 31; האחוזון של ישראל: 18

תרשים 8.17 / התפלגות הציונים במדד הדמוקרטיה הדיונית, 2021

תרשים 8.16 / הציון של ישראל במדד רכיב ההשתתפות, 2003-2021

מדד הדמוקרטיה הדיונית (Deliberative Component Index) של פרויקט V-Dem מתמקד בתהליך קבלת ההחלטות הפוליטיות. תהליך דיוני (דליברטיבי) משמעו שההחלטות הפוליטיות מתקבלות בתהליך ציבורי אשר שם במרכז את הטוב המשותף, בניגוד להחלטות שמתקבלות בהסתמך על אינטרסים מגזריים או פוליטיים צרים או בכפייה מלמעלה. הדיונית הדמוקרטית נמדדת לפי המידה שבה האליטות הפוליטיות מספקות לציבור נימוקים לעמדותיהן בנושאים המרכזיים העומדים על הפרק, מכירות בעמדות המנוגדות לעמדותיהן ופתוחות לדיאלוג מתוך יחס מכבד למי שחולקים על דעתן.

הציון של ישראל ב־2021 במדד הדמוקרטיה הדיונית הוא 74.3, ציון זה לזה שקיבלה בשלוש השנים האחרונות ונמוך במעט מהממוצע הרב־שנתי (76.0). במדד זה ישראל שמרה על מיקומה ברבעון השני (אחוזון 63) במדינות כלל העולם. כן נותר בעינו מיקומה הנמוך, ברבעון התחתון, מתוך מדינות ה־OECD (אחוזון 18), והמדינות שישאל מקדימה הן בעלות פרופיל דמוקרטי נמוך (קולומביה, מקסיקו, פולין, הונגריה וטורקיה).

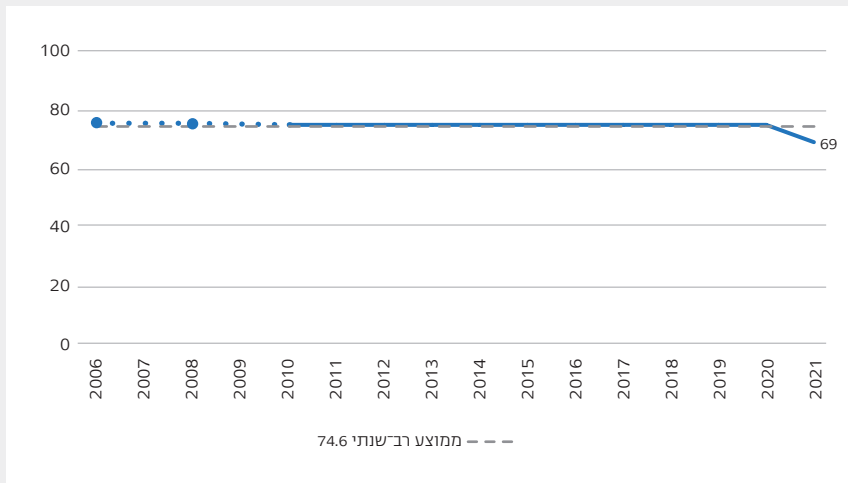
מדד רכיב ההשתתפות (Participatory Component Index) של פרויקט V-Dem מבוסס על ההנחה שבדמוקרטיה מהותית מעורבותם של האזרחים בפוליטיקה אינה יכולה להסתכם רק בהצבעה בבחירות אחת לכמה שנים, אלא חייבת לכלול גם השתתפות פעילה ומתמשכת. מדד זה בודק אפוא את המעורבות של האזרחים בארגוני חברה אזרחית ובגופים נבחרים ברמה המקומית או האזורית.

הציון של ישראל ב־2021 במדד רכיב ההשתתפות הוא 61.2. זהו הציון הגבוה ביותר שהתקבל מאז שנת 2003 (ממוצע רב־שנתי – 58.5), המתבטא בעלייה של 20 מקומות בדירוג העולמי. למרות העלייה בציון מיקומה של ישראל במדד זה עדיין נמוך יחסית – ברבעון השני בעולם (אחוזון 74), במקום ה־46-47; ומתוך מדינות ה־OECD – במקום ה־31 (בשנת 2020 – במקום ה־36).

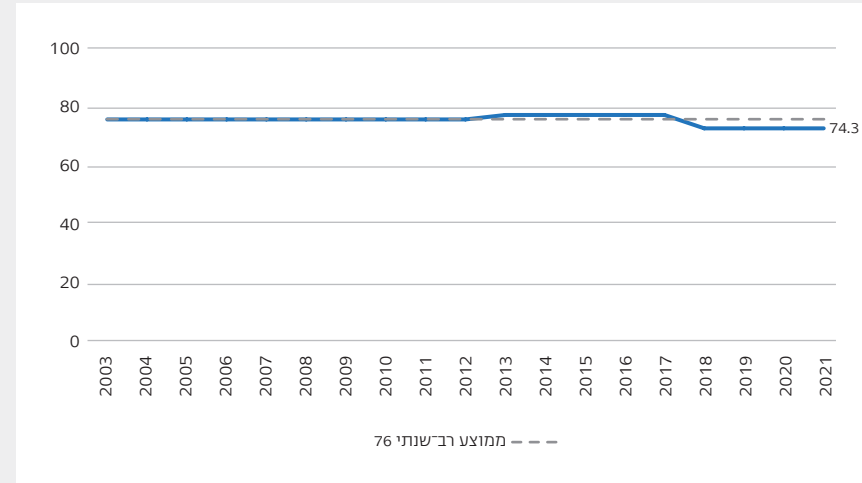
מדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית (Democratic Political Culture) של מחלקת המחקר של השבועון *The Economist* מבוסס על הערכות מומחים וסקרי דעת קהל. המדד מביא בחשבון את ההיבטים האלה: מידת התמיכה של האזרחים במשטר הדמוקרטי וההתנגדות ל"מנהיג חזק", ההתנגדות למשטר צבאי או להנהגה טכנוקרטית, שכיחות התפיסה שדמוקרטיה מועילה לסדר הציבורי ולשגשוג הכלכלי של המדינה וקיומה של הפרדת הדת מהמדינה.

ב־2021 הציון של ישראל במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית הוא 69. זהו הציון הנמוך ביותר שהתקבל לאורך השנים (ממוצע רב־שנתי – 74.6), והוא תואם את הממצאים שלנו בחלקו הראשון של דוח זה, שלפיהם התמיכה במנהיג חזק כיום היא הגבוהה ביותר אי־פעם (ראו בפרק 3). ציון זה מתבטא הן בירידה במיקומה העולמי של ישראל (ממקום 21–31 למקום 28–40) הן בירידה במיקומה בקרב מדינות ה־OECD (ממקום 17–24 למקום 21–27) – שם היא ממוקמת כעת לצד אוסטרליה, קוסטה ריקה, צרפת, אסטוניה, פורטוגל ובלגיה.

תרשים 8.20 / הציון של ישראל במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית, 2006–2021

תרשים 8.18 / הציון של ישראל במדד הדמוקרטיה הדיונית, 2003–2021

מדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית

הגוף המבצע: *The Economist*

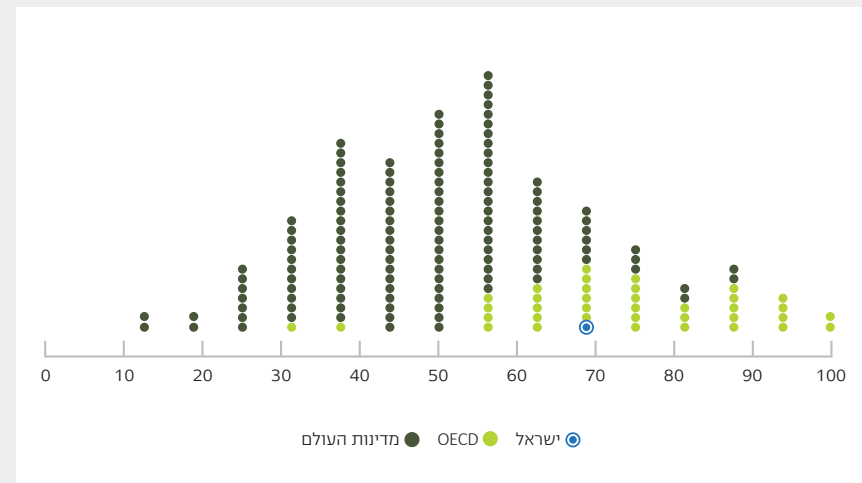
הציון של ישראל: 69

מספר המדינות הנכללות במדד: 167

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 28–40; האחוזון של ישראל: 76–83

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 21–27; האחוזון של ישראל: 29–45

תרשים 8.19 / התפלגות הציונים במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית, 2021

8.3 מדדי המשילות

מדד תפקוד הממשלה

הגוף המבצע: The Economist

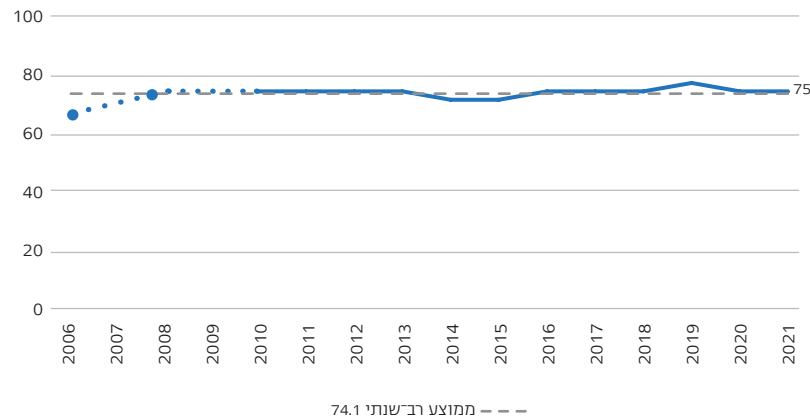
הציון של ישראל: 75

מספר המדינות הנכללות במדד: 167

כלל המדינות - המיקום של ישראל: 25-28; האחוזון של ישראל: 83-85

מדינות ה-OECD - המיקום של ישראל: 19-21; האחוזון של ישראל: 45-50

תרשים 8.22 / הציון של ישראל במדד תפקוד הממשלה, 2006-2021

מדד שלטון החוק

הגוף המבצע: The World Bank

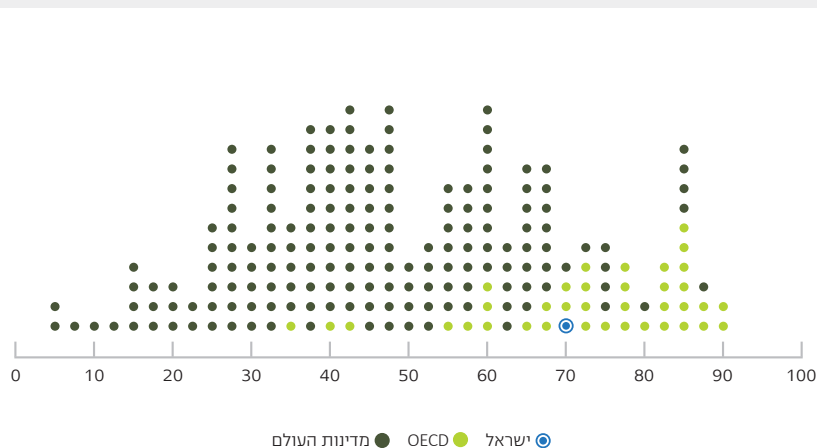
הציון של ישראל: 68.8

מספר המדינות הנכללות במדד: 209

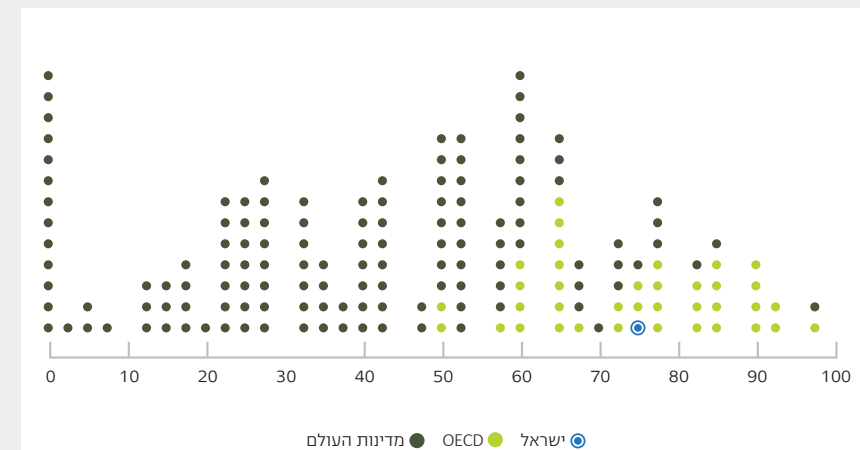
כלל המדינות - המיקום של ישראל: 39; האחוזון של ישראל: 81

מדינות ה-OECD - המיקום של ישראל: 27; האחוזון של ישראל: 29

תרשים 8.23 / התפלגות הציונים במדד שלטון החוק, 2021

תרשים 8.21 / התפלגות הציונים במדד תפקוד הממשלה, 2021

מדד תפקוד הממשלה (Functioning of Government) של מחלקת המחקר של השבועון *The Economist* מבוסס על הערכות מומחים, סקרי דעת קהל ונתונים סטטיסטיים רשמיים המשקפים את רמת התפקוד הדמוקרטי ואת היעילות של מוסדות הממשלה בתחומים רבים. למשל: יכולתה של הממשלה לגבש מדיניות וחסיונותה מפני לחצים של גורמים אינטרסנטיים; המידה שבה קיימת במדינה מערכת איזונים ובלמים בין רשויות השלטון; היכולת של הפרלמנט לפקח על הממשלה; מידת המעורבות של הצבא או של גורמים חוץ-פוליטיים אחרים בפוליטיקה; מידת השקיפות והאחריות של הממשלה; מידת השחיתות השלטונית ורמת האמון של הציבור במוסדות הממשלה.

הציון של ישראל במדד תפקוד הממשלה לשנת 2021 נותר זהה לציונה בשנה שעברה (75), והוא גבוה במעט מהממוצע הרב-שנתי (74.1). הציון ב-2021 מציב את ישראל בתחתית הרבעון העליון, במקום 25-28 מתוך מדינות העולם. מקרב מדינות ה-OECD ישראל נמצאת ברבעון השלישי, במקום 19-21, לצד בריטניה וצרפת.

8.4 מדדי השחיתות

מדד השליטה בשחיתות

הגוף המבצע: The World Bank

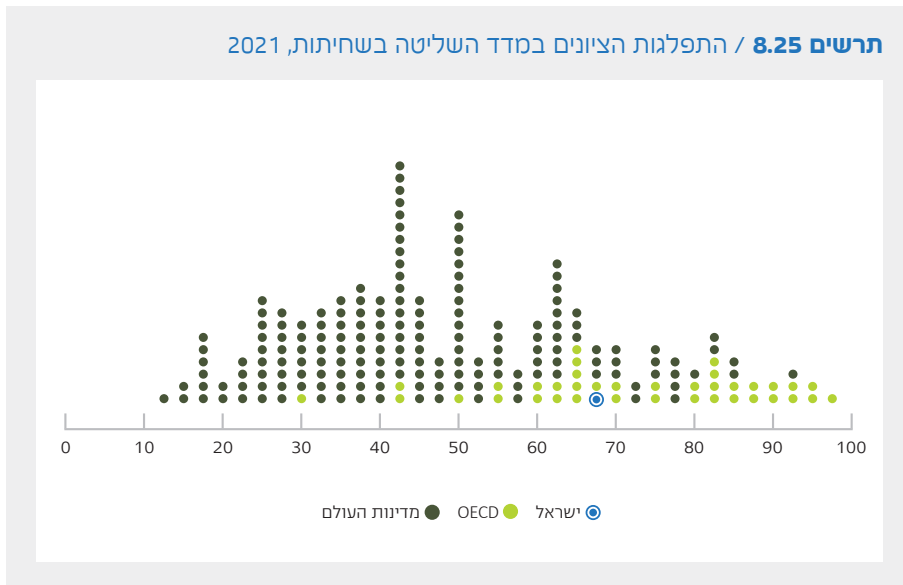
הציון של ישראל: 67.2

מספר המדינות הנכללות במדד: 209

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 41; האחוזון של ישראל: 80

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 22; האחוזון של ישראל: 42

תרשים 8.25 / התפלגות הציונים במדד השליטה בשחיתות, 2021

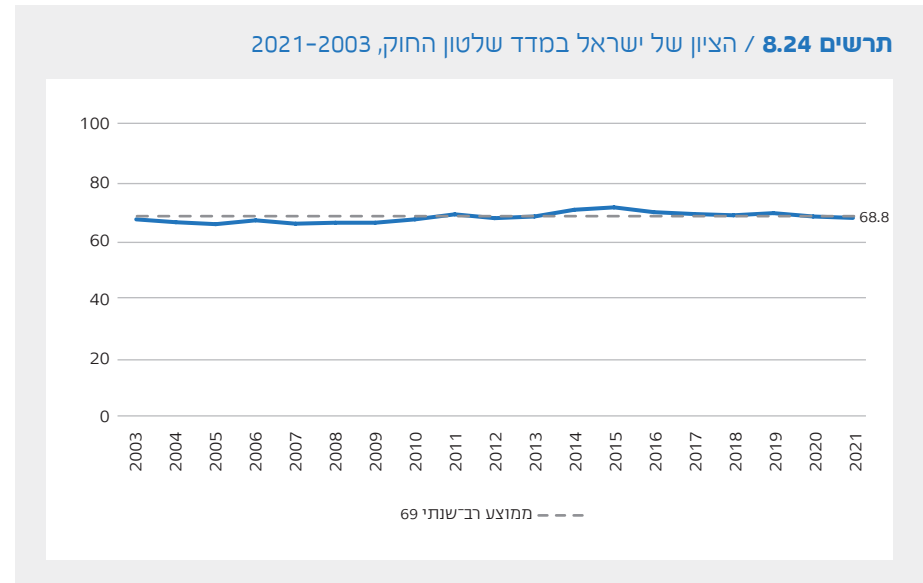
הבנק העולמי (The World Bank) מפרסם בכל שנה את **מדד השליטה בשחיתות** (Control of Corruption). המדד משקף את דעת הציבור בעניין הכוח הפוליטי המופעל לשם השגת רווחים פרטיים, והוא בוחן קשת רחבה של מעשי שחיתות – החל בשחיתות ברמה המקומית והאזורית, וכלה בהשפעה שיש לאליטות ולאינטרסים של גורמים פרטיים על התנהלות המדינה והעומדים בראשה. הנתונים מגיעים ממגוון מקורות – מכוני מחקר, ארגונים לא־משלתיים, ארגונים בינלאומיים וחברות פרטיות – ונכללות בהם העמדות של מומחים בתחומים השונים וגם תשובות לשאלון לציבור הרחב. במדד זה ככל שהציון גבוה יותר, כך רמת השחיתות במדינה נמוכה יותר.

הציון של ישראל ב־2021 במדד השליטה בשחיתות הוא 67.2, בדומה לממוצע הרב־שנתי (67.4). בהשוואה לשנת 2020 נרשמה עלייה משמעותית (מ־61.2 ל־67.2) וחזרה לערכים דומים לאלה של 2019 (ציון 66). השיפור בציון השנה הוביל לעלייה של 21 מקומות בדירוג העולמי (ממקום 62 למקום 41) וחזרה למיקומה של ישראל בעבר הרחוק יותר. גם מתוך מדינות ה־OECD רשמה ישראל במדד השליטה בשחיתות עלייה מהמקום ה־31 בשנת 2020 למקום ה־22 בשנת 2021 (גם כאן יש חזרה למיקומה בעבר).

מדד שלטון החוק (Rule of Law) של הבנק העולמי (The World Bank) מבוסס על הערכות מומחים, סקרי דעת קהל ונתונים סטטיסטיים. המדד בוחן את רמת האמון של האזרחים וגורמי הממשל בחוקי המדינה ואת רמת הציות להם. נוסף על כך, הוא בודק את המידה שבה מתקיימים במדינה אכיפה של חוזים והסכמים, שמירה על זכויות הקניין, תפקוד תקין של המשטרה ושל מערכת המשפט ומניעה של פשיעה ואלימות.

ב־2021 קיבלה ישראל במדד זה את הציון 68.8, הדומה לממוצע הרב־שנתי (69.0). עם זאת, חלה בו ירידה מסוימת בהשוואה לשנת 2020 (69.4). ביחס לכלל מדינות העולם, ישראל ירדה בנקודה אחת בהשוואה לשנה שעברה (ממקום 37–38 למקום 39), וגם בקרב מדינות ה־OECD היא ירדה ממקום 26 למקום 27 ונמצאת ברבעון השלישי.

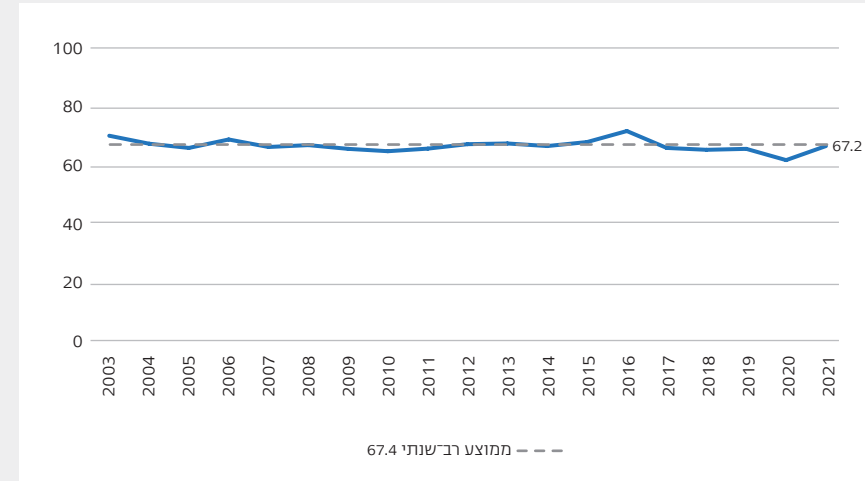
תרשים 8.24 / הציון של ישראל במדד שלטון החוק, 2003–2021

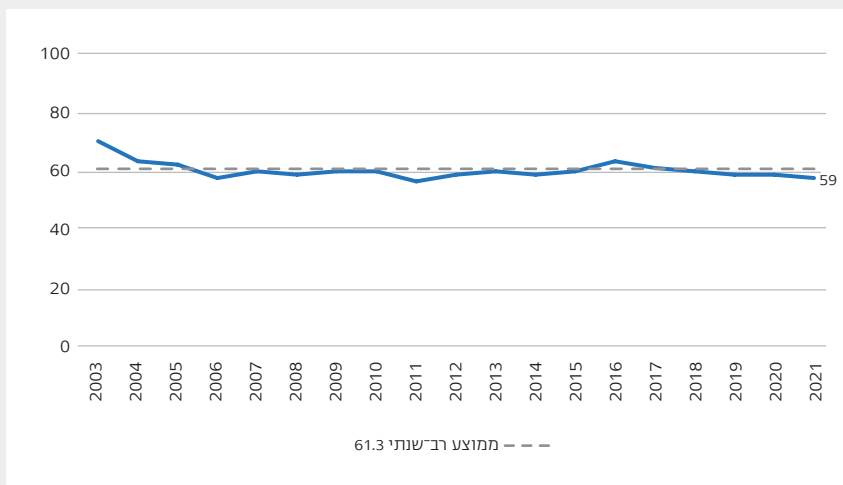
מדד תפיסת השחיתות (Corruption Perception Index) של ארגון השקיפות הבינלאומי (Transparency International) מסתמך על ניתוח מדדים שמפרסמים 12 מכוני מחקר עצמאיים מרחבי העולם. המדד מתמקד בהערכות מומחים בעניין מידת השחיתות במגזר הציבורי במדינות השונות, בדגש על ניצול לרעה של כוח לשם השגת רווחים אישיים, שוחד, המידה שבה יש במדינה מנגנונים לחשיפת שחיתות והעמדה לדין של חשודים בשחיתות, הגנה על חושפי שחיתויות, נפוטיזם בשירות המדינה ועוד.

בניגוד לעלייה במדד השליטה בשחיתות (The World Bank), הציון של ישראל ב־2021 במדד תפיסת השחיתות הוא 59, ציון הנמוך במעט מהציון ב־2020 (60), וכן מהמוצע הרב־שנתי (61.3). בקרב כלל המדינות ישראל ממוקמת ברבעון העליון (אחוזון 79–80), ובקרב מדינות ה־OECD בתחתית הרבעון השלישי – באחוזון 29–32 – לצד לטביה.

תרשים 8.26 / הציון של ישראל במדד השליטה בשחיתות, 2003–2021

תרשים 8.28 / הציון של ישראל במדד תפיסת השחיתות, 2003–2021

מדד תפיסת השחיתות

הגוף המבצע: Transparency International

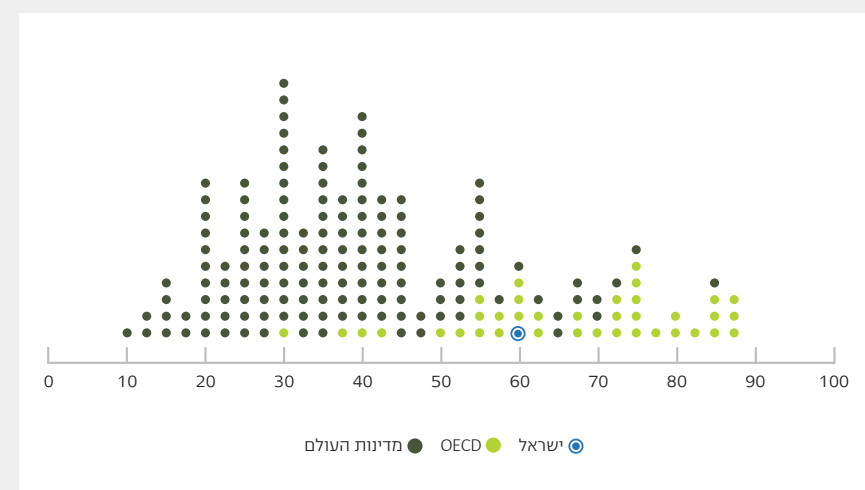
הציון של ישראל: 59

מספר המדינות הנכללות במדד: 180

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 36–38; האחוזון של ישראל: 79–80

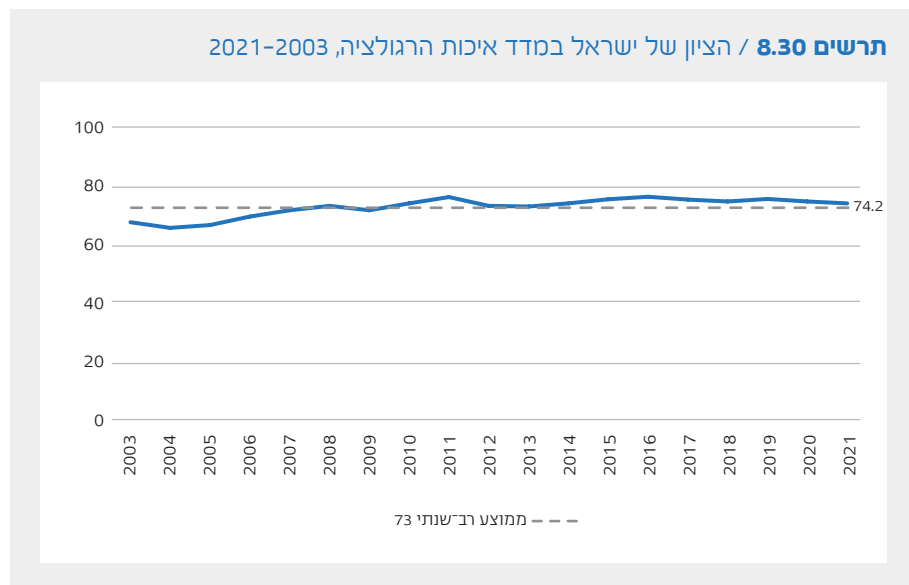
מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 26–27; האחוזון של ישראל: 29–32

תרשים 8.27 / התפלגות הציונים במדד תפיסת השחיתות, 2021

מדד איכות הרגולציה (Regulatory Quality) מטעם הבנק העולמי מתייחס לאיכות הרגולציה במדינה – כלומר עד כמה הממשלה מנסחת תקנות וכללים ומיישמת מדיניות שמאפשרת קידום ופיתוח של המגזר הפרטי במדינה. המדד בוחן היבטים שונים של רגולציה כמו בקרה על מחירים, מיסוי מפלה, עומק הגבייה, הקושי או הקלות שבהקמת עסק ועוצמת התחרותיות של השוק המקומי.

ב־2021 הציון של ישראל במדד איכות הרגולציה הוא 74.2, מעט מעל הממוצע הרב־שנתי (73.0) אך נמוך יותר מהציון ב־2020 (74.8). למעשה, הציון השנה הוא הנמוך ביותר מאז 2014. בקרב כלל המדינות ישראל יורדת מהמקום ה־27–29 ב־2020 למקום 32 ב־2021; גם בקרב מדינות ה־OECD נרשמת ב־2021 ירידה במיקומה של ישראל – מהמקום ה־20–22 ב־2020 למקום 24.

8.5 איכות הרגולציה

מדד איכות הרגולציה

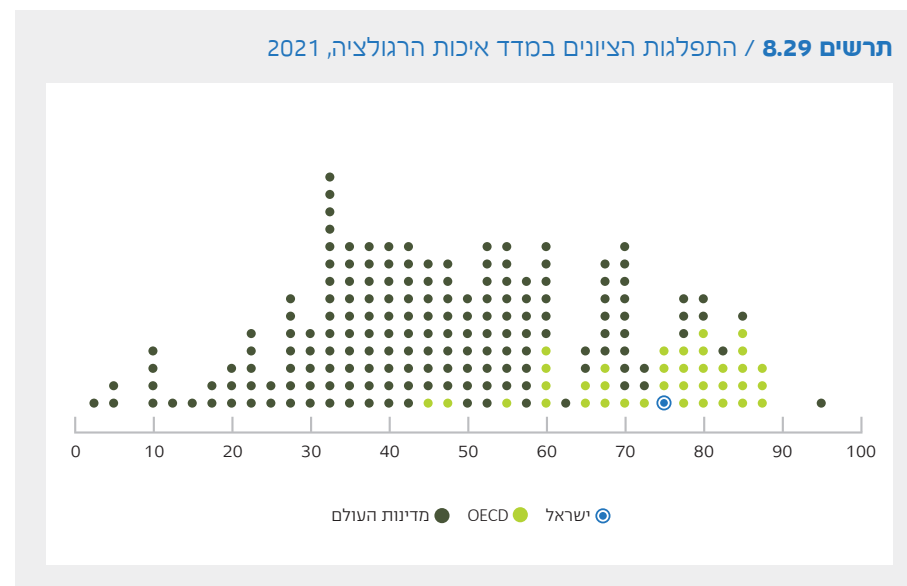
הגוף המבצע: The World Bank

הציון של ישראל: 74.2

מספר המדינות הנכללות במדד: 209

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 32; האחוזן של ישראל: 85

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 24; האחוזן של ישראל: 37

8.6 שוויוניות בחלוקת משאבים

מדד השוויוניות בחלוקת משאבים

הגוף המבצע: V-Dem

הציון של ישראל: 83.9

מספר המדינות הנכללות במדד: 179

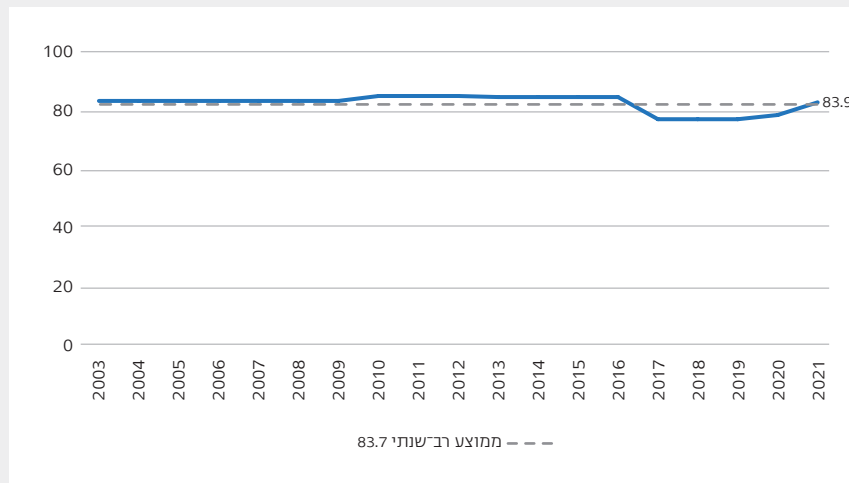
כלל המדינות – המיקום של ישראל: 45; האחוזון של ישראל: 75

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 27; האחוזון של ישראל: 29

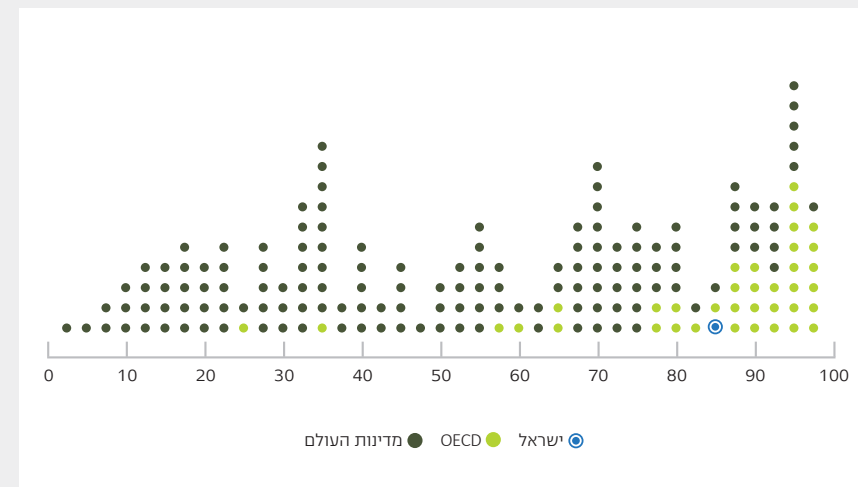
מדד השוויוניות בחלוקת משאבים (Equal Distribution of Resources) הוא עוד אחד ממדדי הדמוקרטיה של פרויקט V-Dem. המדד בוחן את המידה שבה לרשות האזרחים במדינה עומדים המשאבים הבסיסיים הנחוצים כדי שיוכלו לממש את זכויותיהם וחירויותיהם הדמוקרטיות. מדד זה כולל, בין היתר, את שיעורי העוני והפערים הכלכליים במדינה ואת השוויון בנגישות של קבוצות באוכלוסייה למזון, לחינוך ולשירותי בריאות. הוא גם מביא בחשבון את החלוקה של כוח פוליטי־חברתי בין קבוצות שונות ואת החפיפה של פערי כוחות אלו עם פערים כלכליים.

ב־2021 הציון של ישראל במדד השוויוניות בחלוקת משאבים מבטא עלייה בהשוואה לארבע השנים האחרונות (83.9), אבל דומה לממוצע הרב־שנתי (83.7). מתוך כלל מדינות העולם עלתה ישראל ב־2021 חמישה שלבים למקום ה־45, לתחתית הרבעון העליון (אחוזון 75). כן חל שיפור קל במיקומה בקרב מדינות ה־OECD (ממקום 28 למקום 27), והיא מדורגת בין אירלנד לאוסטרליה.

תרשים 8.32 / הציון של ישראל במדד השוויוניות בחלוקת משאבים, 2003-2021

תרשים 8.31 / התפלגות הציונים במדד השוויוניות בחלוקת משאבים, 2021

8.7 המדדים הבינלאומיים במבט-על

במבט-על אנחנו רואים גם השנה כי המגמות בהערכת איכות הדמוקרטיה הישראלית בתחומים השונים הן מעורבות, בהשוואה לשנה שעברה. התמונה הכוללת מעלה כי חל שיפור ב-6 מתוך 15 המדדים, הרעה ב-6 מהם ויציבות ב-3 אחרים.

לוח 8.2 / מיקומה של ישראל במדדי 2021 לעומת מדדי 2020

השינוי	האחוזון ב-2020	המיקום ב-2020	ציון 2020	האחוזון ב-2021	המיקום ב-2021*	ציון 2021	המדד	
▲	65-69	65-73	82.5	70-72	58-64/210	85	זכויות פוליטיות (Freedom House)	זכויות וחירויות דמוקרטיות
▼	60-63	78-83	71.7	60-61	81-84/210	70	זכויות אזרחיות (Freedom House)	
▼	52	86	69.1	52	86/180	59.6	חופש העיתונות (Reporters without Borders)	
=	68	66	63	67	68/208	63.6	הקול האזרחי (The World Bank)	התהליך הדמוקרטי
▲	99	2	94.9	99-100	1-2/167	100	השתתפות פוליטית (The Economist)	
▲	79	37	80.7	80	35/179	81.8	רכיב השוויון (V-Dem)	
▲	63	66	57.6	74	46-47/179	61.2	רכיב ההשתתפות האזרחית (V-Dem)	
=	61	69	74.3	63	66/179	74.3	דמוקרטיה דיונית (V-Dem)	
▼	81-87	21-31	75.0	76-83	28-40/167	69	תרבות פוליטית דמוקרטית (The Economist)	
=	83-86	24-29	75.0	83-85	25-28/167	75	תפקוד הממשלה (The Economist)	
▼	82	37-38	69.4	81	39/209	68.8	שלטון החוק (The World Bank)	
▲	70	62	61.2	80	41/209	67.2	שליטה בשחיתות (The World Bank)	
▼	78-81	35-39	60.0	79-80	36-38/180	59	תפיסת השחיתות (Transparency International)	
▼	86-87	27-29	74.8	85	32/209	74.2	איכות הרגולציה (The World Bank)	רגולציה
▲	72	50	80.3	75	45/179	83.9	חלוקה שוויונית של משאבים (V-Dem)	שוויון כלכלי

* המספר מימין ללוחסין מציין את מספר המדינות שנכללו במדד.

▲ שיפור במיקומה של ישראל לעומת 2020

= אין שינוי במיקומה של ישראל לעומת 2020

▼ הרעה במיקומה של ישראל לעומת 2020

ב-6 מדדים הציון שקיבלה ישראל ב-2021 נמוך מהממוצע הרב-שנתי. הדבר בולט במיוחד במדדי הזכויות והחירויות הדמוקרטיות – בכל השלושה הציון נמוך משמעותית מהממוצע הרב-שנתי: במדד חופש העיתונות נרשמה הירידה החדה ביותר (-21.3%), אך ירידות ניכרות חלו גם במדד הזכויות האזרחיות (-6%) ובמדד הזכויות הפוליטיות (-5.7%). ירידה גדולה נרשמה גם במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית (-8%).

כאשר משווים את ציוניה של ישראל השנה לציון הממוצע שלה בכל אחד מ-15 המדדים בעשרים השנים האחרונות (לוח 8.3), מצטיירת תמונה מאוזנת למדי: ב-5 מדדים הציון שקיבלה ישראל ב-2021 גבוה מהממוצע הרב-שנתי; בשניים מהמדדים נרשמה עלייה משמעותית יותר: השתתפות פוליטית עם עלייה דרמטית (+15.9%) ורכיב ההשתתפות עם עלייה קלה (+4.8%).

לוח 8.3 / הציון של ישראל במדדי 2021 לעומת הציון הממוצע הרב־שנתי בעשרים השנים האחרונות

השינוי ב-%	הציון הממוצע הרב־שנתי (2020-2003)	הציון ב־2021	המדד	
5.7	90.1	85	זכויות פוליטיות (Freedom House)	זכויות וחירויות דמוקרטיות
6.0	74.5	70	זכויות אזרחיות (Freedom House)	
21.3	75.7	59.6	חופש העיתונות (Reporters without Borders)	
0.2	63.5	63.6	הקול האזרחי (The World Bank)	התהליך הדמוקרטי
15.9	86.3	100	השתתפות פוליטית (The Economist)	
1.1	80.9	81.8	רכיב השוויון (V-Dem)	
4.8	58.4	61.2	רכיב ההשתתפות (V-Dem)	
2.4	76.1	74.3	דמוקרטיה דינונית (V-Dem)	
8.0	75.0	69	תרבות פוליטית דמוקרטית (The Economist)	
1.2	74.1	75	תפקוד הממשלה (The Economist)	
0.3	69.0	68.8	שלטון החוק (The World Bank)	משילות
0.3	67.4	67.2	שליטה בשחיתות (The World Bank)	שחיתות
3.9	61.4	59	תפיסת השחיתות (Transparency International)	
1.8	72.9	74.2	רגולציה (The World Bank)	רגולציה
0.2	83.7	83.9	חלוקה שוויונית של משאבים (V-Dem)	שוויון כלכלי

▲ שיפור בציון של ישראל לעומת הציון בעשרים השנים האחרונות

▬ אין שינוי בציון של ישראל לעומת הציון בעשרים השנים האחרונות

▼ הרעה בציון של ישראל לעומת הציון בעשרים השנים האחרונות

נספחים

נספח 1 / התפלגות התשובות, מדד הדמוקרטיה 2022 (% , כלל המדגם, מדגם יהודים, מדגם ערבים)

1. מה לדעתך המצב של ישראל היום באופן כללי? | דיון בעמ' 26

סך הכול	לא יודע/ת	רע מאוד	רע	ככה־ככה	טוב	טוב מאוד	
100	0.5	14	19.5	39	24	3	יהודים
100	0	24	28.5	29.5	13	5	ערבים
100	1	16	21	37	22	3	כלל המדגם

2. והמצב שלך באופן אישי? | דיון בעמ' 29

סך הכול	לא יודע/ת	רע מאוד	רע	ככה־ככה	טוב	טוב מאוד	
100	0.5	1.5	5	32	47	14	יהודים
100	1.5	8	13	36	31	10.5	ערבים
100	0	2.5	6	33	44.5	14	כלל המדגם

3. כל חברה בעולם מתחלקת לקבוצות חזקות וחלשות. להרגשתך, לאיזו קבוצה בחברה הישראלית אתה שייך? | דיון בעמ' 23

סך הכול	לא יודע/ת	לקבוצה חלשה	לקבוצה די חלשה	לקבוצה די חזקה	לקבוצה חזקה	
100	8	5	24	53	10	יהודים
100	3	9	43	38	7	ערבים
100	7.5	6	27.5	50	9	כלל המדגם

4. עד כמה אתה גאה בהיותך ישראלי? | דיון בעמ' 36

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא גאה	לא כל כך גאה	די גאה	מאוד גאה	
100	1.5	3	10	34.5	51	יהודים
100	6	25	31	30	8	ערבים
100	2.5	7	13.5	34	43	כלל המדגם

5. איזה ציון אתה נותן לרמת הסולידריות (תחושת ה"ביחד") של החברה הישראלית כיום (יהודים, ערבים וכל שאר האזרחים)?
 תן ציון בסולם שבין 1 ל-10, שבו 1="אין בכלל סולידריות" ו-10="יש סולידריות רבה מאוד" | דיון בעמ' 100

ממוצע	סך הכול	לא יודע/ת	10 - יש סולידריות / תחושת ביחד רבה מאוד	9	8	7	6	5	4	3	2	1 - אין בכלל סולידריות / תחושת ביחד	
4.65	100	2	2	2	7	13	13	16	12	11	9	13	יהודים
3.75	100	1	1	0.5	5	7	3	22	15.5	10	10	25	ערבים
4.50	100	0	2	2	7	12	12	17	13	11	9	15	כלל המדגם

6. ואיזה ציון אתה נותן לרמת הסולידריות (תחושת ה"ביחד") של החברה היהודית בישראל? | דיון בעמ' 101

ממוצע	סך הכול	לא יודע/ת	10 - יש סולידריות / תחושת ביחד רבה מאוד	9	8	7	6	5	4	3	2	1 - אין בכלל סולידריות / תחושת ביחד	
5.93	100	2	4	6	17	17	14	16	8	7	4	5	יהודים

7. באיזו מידה אתה מרגיש את עצמך חלק ממדינת ישראל ובעיותיה? | דיון בעמ' 38

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	2	2	10	49	37	יהודים
100	1.5	17	41	30.5	10	ערבים
100	1	5	15	46	33	כלל המדגם

עד כמה אתה נותן או לא נותן אמון בכל אחד מהמוסדות האלה:

8. התקשורת | דיון בעמ' 77

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	2	3	20	36	39	יהודים
100	0	3	11	43	43	ערבים
100	2	3	19	37	39	כלל המדגם

9. בית המשפט העליון | דיון בעמ' 75

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	4	17.5	23	24	31.5	יהודים
100	3	15	25	32	25	ערבים
100	4	17	23.5	25.5	30	כלל המדגם

10. המשטרה | דיון בעמ' 73

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	2	7	29	40	22	יהודים
100	1	2.5	10.5	37	49	ערבים
100	2	6	26	40	26	כלל המדגם

11. נשיא המדינה | דיון בעמ' 74

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	7.5	27	31	21.5	13	יהודים
100	5.5	4.5	13	34	43	ערבים
100	7	23	28	24	18	כלל המדגם

12. הכנסת | דיון בעמ' 79

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	2.5	2	13	45	37.5	יהודים
100	2	2	9	37	50	ערבים
100	2.5	2	12	43.5	40	כלל המדגם

13. צה"ל | דיון בעמ' 71

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	1	54	31	10	4	יהודים
100	3.5	6.5	8	27	55	ערבים
100	2	46	27	13	12	כלל המדגם

14. הממשלה | דיון בעמ' 79

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	1	5	19	30	45	יהודים
100	0	3	7	34	56	ערבים
100	1.5	4	17	30.5	47	כלל המדגם

15. המפלגות | דיון בעמ' 81

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	4	1	8	45	42	יהודים
100	2	2	5	38	53	ערבים
100	2	2	8	44	44	כלל המדגם

16. העירייה או הרשות המקומית שבה את/ה מתגורר/ת | דיון בעמ' 82

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	3	13	38	32	14	יהודים
100	0	5	27	34	34	ערבים
100	2.5	11.5	36	32	18	כלל המדגם

17. (יהודים) הרבנות הראשית; (מוסלמים ודרוזים) בית הדין השרעי; (נוצרים) המשפט הקונוני | דיון בעמ' 82

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	6.5	11	19	29	34.5	יהודים
100	9	10	30	30	21	ערבים

18. פרקליטות המדינה | דיון בעמ' 83

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	9.5	8	20.5	24	38	יהודים
100	7.5	5	13	39	35.5	ערבים
100	8.5	8	19	27	37.5	כלל המדגם

19. היועץ המשפטי לממשלה | דיון בעמ' 85

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	11	8	19	25	37	יהודים
100	4	6	12	40	38	ערבים
100	9.5	8	18	27	37.5	כלל המדגם

20. איזה מתח בחברה הישראלית הכי חזק היום בעיניך? | דיון בעמ' 103

סך הכול	לא יודע/ת	המתח בין יהודים לערבים	המתח בין עשירים לעניים	המתח בין ימין לשמאל	המתח בין דתיים לחילוניים	המתח בין מזרחים לאשכנזים	
100	2	60	4	26	6	2	יהודים
100	5	65	6	15	6	3	ערבים
100	3	61	4	24	6	2	כלל המדגם

21. איזה ציון אתה נותן להנהגת ישראל כיום בנושא השחיתות בסולם ציונים שבין 1 ל-5, שבו 1=מאוד מושחתת ו-5=בכלל לא מושחתת? | דיון בעמ' 59

ממוצע	סך הכול	לא יודע/ת	5 – בכלל לא מושחתת	4 – לא כל כך מושחתת	3 – מידת שחיתות בינונית	2 – די מושחתת	1 – מאוד מושחתת	
2.41	100	3	7	15	21	22	32	יהודים
2.20	100	2	6	10	22	18	42	ערבים
2.38	100	3	7	14	21	21	34	כלל המדגם

22. ישראל מוגדרת מדינה יהודית ודמוקרטית. האם, לדעתך, יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי? | דיון בעמ' 93

סך הכול	לא יודע/ת	הרכיב הדמוקרטי חזק מדי	הרכיב היהודי חזק מדי	יש היום שיווי משקל/איזון נכון	
100	21	30	29	20	יהודים
100	3.5	3	86	7.5	ערבים
100	19	25	38	18	כלל המדגם

23. ואיזה רכיב היית רוצה שיהיה חזק יותר? | דיון בעמ' 94

סך הכול	לא יודע/ת	שניהם באותה מידה	הדמוקרטי	היהודי	
100	1	30	26	43	יהודים
100	2	18	78	2	ערבים
100	1	28	35	36	כלל המדגם

24. לדעתך, במקרה של סתירה בין עקרונות הדמוקרטיה לבין ההלכה היהודית, האם יש להעדיף את השמירה על עקרונות הדמוקרטיה או שיש להעדיף את השמירה על ציוויי ההלכה היהודית? | דיון בעמ' 95

סך הכול	לא יודע/ת	בכל מקרה את השמירה על ציוויי ההלכה היהודית	לפעמים כך ולפעמים כך, תלוי במקרה	בכל מקרה את השמירה על עקרונות הדמוקרטיה	
100	5	25	37	33	יהודים

לדעתך, עד כמה נשמרים כיום בישראל העקרונות הבאים של הדמוקרטיה:

25. שמירת זכויות המיעוט | דיון בעמ' 52

סך הכול	לא יודע/ת	פחות מדי במידה רבה	פחות מדי במידה מסוימת	במידה מתאימה	יותר מדי במידה מסוימת	יותר מדי במידה רבה	
100	6.5	15	26.5	25	13	14	יהודים
100	0	43	30	17	5	5	ערבים
100	6	20	27	23	12	12	כלל המדגם

26. הזכות לקיום בכבוד | דיון בעמ' 51

סך הכול	לא יודע/ת	פחות מדי במידה רבה	פחות מדי במידה מסוימת	במידה מתאימה	יותר מדי במידה מסוימת	יותר מדי במידה רבה	
100	5	25	34	27	6	3	יהודים
100	2	27	29	31	6	5	ערבים
100	5	25	33	27	6	4	כלל המדגם

27. חופש הביטוי | דיון בעמ' 54

סך הכול	לא יודע/ת	פחות מדי במידה רבה	פחות מדי במידה מסוימת	במידה מתאימה	יותר מדי במידה מסוימת	יותר מדי במידה רבה	
100	4	11	18	32	20	15	יהודים
100	0.5	34	23	27.5	8	7	ערבים
100	3.5	14.5	19	31	18	14	כלל המדגם

28. הפרדת הרשויות | דיון בעמ' 53

סך הכול	לא יודע/ת	פחות מדי במידה רבה	פחות מדי במידה מסוימת	במידה מתאימה	יותר מדי במידה מסוימת	יותר מדי במידה רבה	
100	14	21	25	30	6	4	יהודים
100	2	24	24	36	8	6	ערבים
100	12	21	25	31	7	4	כלל המדגם

29. חופש הדת | דיון בעמ' 53-54

סך הכול	לא יודע/ת	פחות מדי במידה רבה	פחות מדי במידה מסוימת	במידה מתאימה	יותר מדי במידה מסוימת	יותר מדי במידה רבה	
100	5	18	20	34	14	9	יהודים
100	1	32	19	26	11	11	ערבים
100	4	20.5	20	33	13	9.5	כלל המדגם

30. החופש להתאגדות פוליטית | דיון בעמ' 55

סך הכול	לא יודע/ת	פחות מדי במידה רבה	פחות מדי במידה מסוימת	במידה מתאימה	יותר מדי במידה מסוימת	יותר מדי במידה רבה	
100	14	7	10	42	17	10	יהודים
100	4	24	25	31	10	6	ערבים
100	12.5	10	13	40	15.5	9	כלל המדגם

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם ההיגדים הבאים:

31. השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה | דיון בעמ' 56

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	6	15	24	33	22	יהודים
100	3	5	12	41	39	ערבים
100	4.5	13.5	22	35	25	כלל המדגם

32. ישראל היא מקום שטוב לחיות בו | דיון בעמ' 42

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	2.5	8	26	42.5	21	יהודים
100	1	9	38	36	16	ערבים
100	3	8	28	41	20	כלל המדגם

33. בשום מצב לא ניתן להצדיק שימוש באלימות להשגת מטרות פוליטיות | דיון בעמ' 50

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	1.5	3	5.5	18	72	יהודים
100	0	6	6	19	69	ערבים
100	1.5	3	5.5	18	72	כלל המדגם

34. ארגוני זכויות האדם והאזרח, כמו "האגודה לזכויות האזרח" ו"בצלם", גורמים נזק למדינה | דיון בעמ' 66

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	8	11	15	21	45	יהודים
100	5.5	18	43	21.5	12	ערבים
100	8	12	20	21	39	כלל המדגם

35. לבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה כמו חופש ביטוי או שוויון בפני החוק | דיון בעמ' 49

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	10.5	20	19	25.5	25	יהודים
100	2	4	7	35	52	ערבים
100	9	17	17	27	30	כלל המדגם

36. המשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים | דיון בעמ' 57

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	5	7	18	36	34	יהודים
100	0.5	31.5	37	22	9	ערבים
100	5.5	11	21	33	29.5	כלל המדגם

37. בישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא-יהודים | דיון בעמ' 44

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	6	24	22	20	28	יהודים
100	0	62	27	9	2	ערבים
100	4	30.5	23	18.5	24	כלל המדגם

38. רוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית ולהיות חלק ממנה | דיון בעמ' 108

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	5.5	20	34	31	9.5	יהודים
100	1.5	6	18	51.5	23	ערבים
100	6	17	31	34	12	כלל המדגם

39. הערבים אזרחי ישראל מקופחים לעומת היהודים אזרחי ישראל | דיון בעמ' 107

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	3.5	37	28	25	6.5	יהודים
100	0.5	4	11.5	34	50	ערבים
100	4	31	25	26	14	כלל המדגם

40. לדעתך, עד כמה מדינת ישראל מצליחה כיום לדאוג לביטחון של אזרחיה? | דיון בעמ' 31

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	2	14	44	34	6	יהודים
100	2	18	52	23	5	ערבים
100	2	15	45	32	6	כלל המדגם

41. ועד כמה היא מצליחה כיום לדאוג לרווחה של אזרחיה? | דיון בעמ' 32

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	2	23	54	19	2	יהודים
100	2.5	17	48.5	26	6	ערבים
100	2	22	53	20	3	כלל המדגם

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם ההיגדים הבאים:

42. החלטות גורליות למדינה בנושאי שלום וביטחון צריכות להתקבל ברוב יהודי | דיון בעמ' 47

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	4	5	11	27	53	יהודים
100	3	54	28.5	9.5	5	ערבים
100	4	13	14	24	45	כלל המדגם

43. ישראלים תמיד יכולים לסמוך על ישראלים אחרים שיעזרו להם בעת צרה | דיון בעמ' 102

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	2.5	5	24	44.5	24	יהודים
100	8.5	11.5	41	30	9	ערבים
100	4	6	27	42	21	כלל המדגם

44. החלטות גורליות למדינה בנושאי כלכלה וחברה צריכות להתקבל ברוב יהודי | דיון בעמ' 48

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	5	12	23	26	34	יהודים
100	2	51.5	33	8	5.5	ערבים
100	5	19	24	23	29	כלל המדגם

45. אזרחי ישראל תמיד יכולים לסמוך על המדינה שתעזור להם בעת צרה | דיון בעמ' 34

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	3.5	24.5	35	26	11	יהודים
100	4.5	11	33	40.5	11	ערבים
100	3.5	22	35	28.5	11	כלל המדגם

באיזו מידה...

46. אתה מתעניין בפוליטיקה? | דיון בעמ' 62

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מעטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	1	7	29	38	25	יהודים
100	1	24	48	21	6	ערבים
100	1	10	32	35	22	כלל המדגם

47. אתה וחבריך יכולים להשפיע על מדיניות הממשלה? | דיון בעמ' 63

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מעטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	6	36	42	13	3	יהודים
100	4.5	41	40	12.5	2	ערבים
100	5	37	42	13	3	כלל המדגם

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם ההיגדים הבאים:

48. כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת או בדעת הקהל | דיון בעמ' 45

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	4	17	19	24	36	יהודים
100	3	15	18	31	33	ערבים
100	3.5	17	19	25.5	35	כלל המדגם

49. לא חשוב למי מצביעים, זה לא משנה את המצב | דיון בעמ' 61

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	2	30	32	24	12	יהודים
100	2	10	32	39.5	16.5	ערבים
100	1.5	26.5	32	27	13	כלל המדגם

50. פוליטיקאים דואגים יותר לאינטרסים האישיים שלהם מאשר לאינטרסים של הציבור שבחר בהם | דיון בעמ' 58

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	3.5	2	13	39	42.5	יהודים
100	0	2	13	39	46	ערבים
100	3	2	13	39	43	כלל המדגם

51. בסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר | דיון בעמ' 59

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	3.5	31.5	42	20	3	יהודים
100	1	18	59	16	6	ערבים
100	4	29	45	19	3	כלל המדגם

52. הכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש | דיון בעמ' 67

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	12	23	24	20	21	יהודים
100	3	10	32	29	26	ערבים
100	11	21	25	21	22	כלל המדגם

53. האם יש או אין היום במדינת ישראל מפלגה שמייצגת את השקפותיך בצורה טובה? | דיון בעמ' 63

סך הכול	לא יודע/ת	אין מפלגה המייצגת בצורה טובה את השקפותיי	יש מפלגה המייצגת חלקית את השקפותיי	יש מפלגה המייצגת בצורה טובה את השקפותיי	
100	7	24	36	33	יהודים
100	3	51	32	14	ערבים
100	6	29	35	30	כלל המדגם

54. חברות במפלגה כלשהי: | דיון בעמ' 64

סך הכול	לא זוכר/ת	לא חבר כיום ולא הייתי חבר בעבר	לא חבר כיום, הייתי חבר בעבר	אני חבר כיום	
100	3	80	11	6	יהודים
100	2	86	8	4	ערבים
100	2	81	11	6	כלל המדגם

55. האם בשנה האחרונה עשית או לא עשית את אחת או יותר מן הפעילויות הבאות (אפשר היה לסמן השתתפות ביותר מפעילות אחת, לכן הסך הכול עולה על 100%)? | דיון בעמ' 65

השתתפות בהפגנה	השתתפות בחוג בית עם פוליטיקאי	השתתפות בדין פוליטי באינטרנט	השתתפות של המפלגה שבה אתה חבר או שאותה אתה אוהד	ניסיון לשכנע בן משפחה או חבר בעמדה בנושא פוליטי	אף אחת מכל אלו	לא יודע/ת	סך הכול מרואיינים שעשו פעילות כלשהי
14	6	21	14	6	40	3	52
25	10	10	12	20	50	2	48
16	7	19	7	37	46	3	51

56. באיזו מידה יחסי הכוחות בין המפלגות בכנסת כיום מבטאים נכון את התפלגות הדעות בציבור הרחב? | דיון בעמ' 61

במידה רבה מאוד	במידה די רבה	במידה די מעטה	בכלל לא	לא יודע/ת	סך הכול
8	30	33	17	12	100
6	27.5	36	27	3.5	100
8	30	34	19	9	100

57. אילו מישוהו קרוב לך, בן משפחה או חבר קרוב, היה מתלבט אם להיכנס לפוליטיקה – מה היית מייעץ/ת להם? | דיון בעמ' 60

ממליץ מאוד להיכנס	די ממליץ להיכנס	די ממליץ שלא להיכנס	ממליץ מאוד שלא להיכנס	לא יודע/ת	סך הכול
5.5	13	26	42	13.5	100
3	24	33	31	9	100
5	15	27	40	13	100

58. להרגשתך, האם היחסים בין אזרחי ישראל היהודים ואזרחי ישראל הערבים הם כיום: | דיון בעמ' 105

טובים מאוד	טובים	ככה-ככה	רעים	רעים מאוד	לא יודע/ת	סך הכול
0	3	36	32	27	2	100
4	13	36	35	10	2	100
1	5	36	33	24	1	100

59. האם אתה תומך או מתנגד לצירוף של מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים? | דיון בעמ' 46

מאוד תומך	די תומך	די מתנגד	מאוד מתנגד	לא יודע/ת	סך הכול
8	20	22.5	44	5.5	100
26	53	10	8.5	2.5	100
11	26	20	38	5	100

60. באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לשמור על אורח החיים הרצוי לך בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה הישראלית שמקדמות אורח חיים שונה משלך? | דיון בעמ' 98

סך הכול	לא יודע/ת	כלל לא מוטרד	לא כל כך מוטרד	די מוטרד	מוטרד מאוד	
100	4.5	6.5	21	41	27	יהודים
100	1	5	15	45	34	ערבים
100	4.5	6	20	41	28.5	כלל המדגם

61. מה לדעתך מצבה של ישראל כיום, בהשוואה לעבר הלא רחוק, לפני 10-15 שנה, האם היא הפכה למדינה יותר דתית? | דיון בעמ' 96

סך הכול	לא יודע/ת	בטוח שלא	חושב שלא	חושב שכן	בטוח שכן	
100	7	24	33	24	12	יהודים
100	10	16	33	26	15	ערבים
100	8	23	33	24	12	כלל המדגם

62. ומה אתה חושב שיקרה בעתיד הלא רחוק, ב-10-15 השנים הבאות, האם ישראל תהפוך למדינה יותר דתית? | דיון בעמ' 97

סך הכול	לא יודע/ת	בטוח שלא	חושב שלא	חושב שכן	בטוח שכן	
100	14	12	37	26	11	יהודים
100	13	19	26	31	11	ערבים
100	14	13	35	27	11	כלל המדגם

63. אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר לחיות בישראל? | דיון בעמ' 40

סך הכול	לא יודע/ת	אעדיף להישאר לחיות בישראל	אעדיף לעבור לחיות שם	
100	15	67	18	יהודים
100	3	80	17	ערבים
100	13	69	18	כלל המדגם

64. באופן כללי, האם אתה אופטימי או פסימי לגבי העתיד של ישראל? | דיון בעמ' 34

סך הכול	לא יודע/ת	מאוד פסימי	די פסימי	די אופטימי	מאוד אופטימי	
100	8.5	8	32	39.5	12	יהודים
100	7.5	15.5	40	33	4	ערבים
100	8	9.5	34	38	10.5	כלל המדגם

65. בפוליטיקה הישראלית נהוג לדבר על שמאל וימין. היכן אתה היית שם את עצמך בסולם שבו 1 פירושו שמאל, 4 פירושו מרכז ו-7 פירושו ימין? | דיון בעמ' 21

סך הכול	לא יודע/ת	ימין - 7	6	5	4	3	2	שמאל - 1	
100	1	25	21	16	24	7	3	3	יהודים

66. מה מינך?

סך הכול	אישה	גבר	
100	49	51	יהודים
100	50	50	ערבים
100	49	51	כלל המדגם

67. בן כמה אתה?

סך הכול	65+	45-64	25-44	18-24	
100	24	28.5	35	12.5	יהודים
100	8	23.5	48	20.5	ערבים
100	21	28	37	14	כלל המדגם

68. לאיזו מפלגה הצבעת בבחירות האחרונות לכנסת (מרץ 2021)? | דיון בעמ' 23

סך הכול	מסרב להשיב	לא הצביע	פתק לבן	מפלגה אחרת	רע"ם	הרשימה המשותפת	יהדות התורה	הציונות הדתית	ימינה	ש"ס	ישראל ביתנו	תקווה חדשה	יש עתיד	כחול לבן	הליכוד	מרצ	מפלגת העבודה	
100	8	5.5	0.5	0	0	0	9	6	8	4	2	3	16	10	20	3	5	יהודים
100	15.5	30	1	0	20	25	0	0	0	0	0	0.5	3	1	2	1.5	0.5	ערבים
100	8.5	10	0.5	0	3.5	4	8	5	6.5	3	2	3	13.5	9	17	2.5	4	כלל המדגם

69. מהי השכלתך הפורמלית?

סך הכול	לא יודע/מסרב לענות	תואר אקדמי מלא (תואר ראשון ומעלה)	לימוד אקדמי חלקי, בלי תואר	ישיבה על-תיכונית	על-תיכונית (סמינר למורים, בי"ס לסייעוד, בי"ס להנדסאים)	תיכונית מלאה, עם תעודת בגרות	עד תיכונית חלקית, בלי תעודת בגרות	
100	2	45	8	3	16	17	9	יהודים
100	0	23	8	0	9	36	24	ערבים
100	1.5	41	8	2.5	15	20	12	כלל המדגם

70. איך אתה מגדיר את עצמך מבחינה דתית? | דיון בעמ' 22

סך הכול	חילוני	מסורתי לא-דתי	מסורתי דתי	דתי לאומי/ חרד"לי	חרדי	יהודים
100	42	22	10.5	11	14.5	

71. עדה דתית

סך הכול	אחר	דרוזי	נוצרי	מוסלמי	ערבים
100	0	9	12	79	

72. ההכנסה הממוצעת (חציון) למשק בית בישראל היום היא כ־16,000 ש"ח ברוטו. האם הכנסתכם המשפחתית הכוללת (של שני בני הזוג) היא: [במשק בית של נפש אחת השכר הממוצע ליחיד הוא כ־8,000 ש"ח ברוטו]

סך הכול	לא יודע/ מסרב לענות	הכנסה מעל לממוצע	הכנסה ממוצעת	הכנסה מתחת לממוצע	יהודים
100	10	33	25	32	
100	7.5	10.5	23	59	ערבים
100	9	29	25	37	כלל המדגם

74. איך אתה מגדיר את עצמך מבחינה עדתית?

סך הכול	עולה מאתיופיה/ אחר	לא יודע/ מסרב להשיב	עולה מחבר העמים/ ברה"מ לשעבר	מעורב, גם וגם	מזרחי	אשכנזי	יהודים
100	2	3	4	13.5	35	43	

75. לאום

83	יהודים
17	ערבים
100	סך הכול

נספח 2 / התפלגות נתוני מדדי הדמוקרטיה, 2003-2022 (%)

1. מה לדעתך המצב של ישראל כיום באופן כללי? | ראו דיון בעמ' 26

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
25	31	37	50	53	48	37	41	44	35	38	28	40	31	28	15	22	30	13	11	טוב+טוב מאוד*	כלל המדגם
37	42	40	31	30	33	40	39	37	41	40	41	35	38	36	34	38	35	33	26	ככה־ככה	
37	26	22	18	16	17	23	18	17	22	20	30	24	29	34	50	39	35	53	63	רע+רע מאוד*	
1	1	1	1	1	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	0	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
27	32	39	50	56	49	36	44	43	37	38	29	37	31	27	12	22	28	13	10	טוב+טוב מאוד*	יהודים
39	45	41	33	29	33	41	38	38	43	41	43	39	42	37	35	39	37	35	27	ככה־ככה	
34	22	19	16	14	16	22	16	17	18	19	27	23	26	36	53	39	34	52	62	רע+רע מאוד*	
1	1	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	0	0	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
18	24	29	48	39	42	39	29	55	27	37	22	55	35	37	28	26	36	15	16	טוב+טוב מאוד*	ערבים
30	27	37	22	32	33	32	40	27	31	38	32	16	13	31	33	35	27	23	18	ככה־ככה	
52	48	34	29	26	24	28	29	18	39	25	46	25	50	28	37	39	37	62	66	רע+רע מאוד*	
0	0	0	1	3	1	1	2	1	2	1	1	3	2	4	2	1	1	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

* עד 2013 הנוסח היה "די טוב" ו"די רע".

2. והמצב שלך באופן אישי? | ראו דיון בעמ' 29

2022	2020	2018	2017	2016	2015	2014		
58	61	80	73	75	75	66	טוב+טוב מאוד	כלל המדגם
33	30	17	20	20	20	22	ככה־ככה	
9	8	3	5	4	5	9	רע+רע מאוד	
0	0	0	1	1	1	2	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
62	62	83	77	78	76	69	טוב+טוב מאוד	יהודים
32	31	15	18	18	18	21	ככה־ככה	
6	7	2	4	4	5	8	רע+רע מאוד	
0	0	0	1	1	1	2	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
41	54	65	56	61	65	50	טוב+טוב מאוד	ערבים
36	28	29	33	31	29	28	ככה־ככה	
22	18	6	11	8	6	20	רע+רע מאוד	
1	0	0	0	1	0	2	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

3. כל חברה בעולם מתחלקת לקבוצות חזקות וחלשות. להרגשתך, לאיזו קבוצה בחברה הישראלית אתה שייך? | ראו דיון בעמ' 23

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2015	2014	2013	2012		
59	68	59	67	73	61	60	58	55	65	קבוצה די חזקה+חזקה	כלל המדגם
33	23	33	26	22	31	34	31	37	29	קבוצה די חלשה+חלשה	
8	9	7	7	5	8	6	11	9	6	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
62	72	63	73	75	66	65	61	57	68	קבוצה די חזקה+חזקה	יהודים
29	19	29	19	20	26	28	29	34	25	קבוצה די חלשה+חלשה	
8	10	8	7	5	9	7	10	8	7	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
44	52	40	36	60	39	31	45	41	49	קבוצה די חזקה+חזקה	ערבים
52	45	59	59	36	56	66	46	49	48	קבוצה די חלשה+חלשה	
4	4	1	5	4	5	3	9	10	3	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

4. עד כמה אתה גאה בהיותך ישראלי? | ראו דיון בעמ' 36

2022	2021	**2019	2018	*2017	2016	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
77	75	88	82	80	81	82	76	81	83	79	78	78	75	85	82	77	84	די גאה+מאוד גאה	כלל המדגם
21	20	11	16	17	17	16	21	17	16	19	21	20	23	14	16	21	16	לא כל כך גאה+בכלל לא גאה	
2	4	1	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
85	84	92	88	86	86	85	83	89	88	85	84	85	84	90	88	82	90	די גאה+מאוד גאה	יהודים
14	14	7	11	13	14	13	15	10	11	13	15	14	15	9	11	17	10	לא כל כך גאה+בכלל לא גאה	
1	2	1	1	1	0	2	2	1	1	2	1	2	1	1	2	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
38	28	65	51	51	55	65	40	45	53	45	37	42	30	57	57	54	40	די גאה+מאוד גאה	ערבים
55	55	32	43	40	37	34	56	50	42	49	58	55	67	41	41	42	60	לא כל כך גאה+בכלל לא גאה	
7	17	3	7	9	7	1	4	6	6	5	6	3	3	2	3	3	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

* מדד השלום, אפריל 2017.

** שותפות בעירבון מוגבל: יחסי יהודים וערבים בישראל, 2019.

5. איזה ציון אתה נותן לרמת הסולידריות (תחושת ה"ביחד") של החברה הישראלית (יהודים, ערבים וכל שאר האזרחים)?
 תן ציון בסולם שבין 1 ל-10, שבו 1="אין בכלל סולידריות" ו-10="יש סולידריות רבה מאוד" | ראו דיון בעמ' 100

2022	2021	2020	2015	2014	2011		
4.5	4.86	5.35	5.13	4.71	4.78	ציון ממוצע	כלל המדגם
4.65	5.01	5.46	5.26	4.83	4.83	ציון ממוצע	יהודים
3.75	4.09	4.76	4.48	3.99	4.49	ציון ממוצע	ערבים

6. (יהודים) איזה ציון אתה נותן לרמת הסולידריות (תחושת ה"ביחד") של החברה היהודית בישראל?
 תן ציון בסולם שבין 1 ל-10, שבו 1="אין בכלל סולידריות" ו-10="יש סולידריות רבה מאוד" | ראו דיון בעמ' 101

2022	2019	2018	2014	2012	2011	
5.93	6	5.74	6.11	6.17	5.79	ציון ממוצע בין 1-10

7. באיזו מידה אתה מרגיש את עצמך חלק ממדינת ישראל ובעיותיה? * | ראו דיון בעמ' 38

2022	2021	2020	2019	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
79	76	79	76	77	79	75	77	83	85	83	84	76	78	87	86	88	90	במידה די רבה+רבה מאוד	כלל
20	22	20	23	22	19	22	20	16	15	16	16	22	20	13	9	12	10	במידה די מועטה+בכלל לא	המדגם
2	2	1	1	1	1	3	2	2	0	1	1	1	1	0	6	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
86	82	85	83	84	88	78	83	88	91	87	88	80	84	92	88	91	94	במידה די רבה+רבה מאוד	יהודים
12	16	14	16	15	10	18	16	10	9	12	12	19	16	9	6	8	6	במידה די מועטה+בכלל לא	
1	2	1	1	1	2	3	2	2	0	1	0	1	1	0	6	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
41	43	43	42	39	32	59	44	45	48	53	51	50	48	51	69	66	53	במידה די רבה+רבה מאוד	ערבים
58	53	56	58	59	67	38	51	54	51	46	46	47	49	49	29	34	46	במידה די מועטה+בכלל לא	
2	4	1	0	2	1	3	6	1	1	1	3	3	4	0	2	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

* בשנים 2003-2013 היו 5 אפשרויות תשובה: במידה רבה מאוד, במידה רבה, במידה מסוימת, במידה מועטה, במידה מועטה מאוד. לצורך השוואה בין השנים פילחנו את העונים "במידה מסוימת" פרופורציונלית בין העונים במידה די רבה לעונים במידה די מועטה.

כמה אמון יש לך בכל אחד מהמוסדות האלה:

8. התקשורת | ראו דיון בעמ' 77

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
76	71	65	62	68	71	75	63	67	50	52	47	65	64	62	54	56	49	49	51	אין לי בכלל+יש לי די מעט	כלל
22	27	33	36	31	28	24	36	30	47	46	52	34	34	37	44	44	50	51	49	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	המדגם
2	2	1	2	1	1	1	1	4	3	2	1	1	1	1	2	0	0	0	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
74	68	65	62	66	69	74	66	68	51	54	49	64	64	64	57	59	53	51	52	אין לי בכלל+יש לי די מעט	יהודים
24	30	33	36	33	30	26	33	28	47	43	50	35	36	36	42	40	47	49	48	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
2	2	1	2	1	2	1	2	4	2	2	1	1	0	0	1	0	0	0	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
86	83	65	60	81	82	83	48	60	45	39	36	72	68	55	35	37	33	36	48	אין לי בכלל+יש לי די מעט	ערבים
14	16	35	36	18	18	15	51	37	48	60	63	25	25	43	57	63	67	63	52	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
0	1	0	4	1	0	2	1	3	7	2	1	3	7	2	8	0	1	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

9. בית המשפט העליון | ראו דיון בעמ' 75

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
56	49	44	42	45	40	41	32	32	32	23	27	44	40	49	37	31	28	21	30	אין לי בכלל+יש לי די מעט	כלל
41	47	54	55	52	56	56	62	61	61	73	69	52	51	47	58	67	71	76	70	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	המדגם
4	4	2	3	3	3	3	6	7	7	4	5	5	8	4	5	2	1	3	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
56	49	46	43	42	41	41	32	31	30	24	26	39	38	47	39	32	28	21	31	אין לי בכלל+יש לי די מעט	יהודים
41	48	52	55	55	57	57	62	62	63	72	69	56	54	50	57	65	71	76	69	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
4	4	2	3	3	3	2	6	7	7	4	5	5	8	4	4	3	1	3	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
57	51	38	37	61	39	42	32	37	43	19	30	69	61	62	29	27	28	18	24	אין לי בכלל+יש לי די מעט	ערבים
40	44	60	56	36	54	52	63	60	50	78	69	26	29	35	64	73	73	81	76	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
3	5	2	8	4	8	6	5	3	7	3	1	5	10	3	7	0	0	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

10. המשטרה | ראו דיון בעמ' 73

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
66	61	56	55	52	58	59	54	49	38	37	42	57	58	67	57	56	44	34	34	אין לי בכלל+יש לי די מעט	כלל
32	37	43	43	47	40	40	42	47	59	61	56	41	38	32	40	43	56	65	66	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	המדגם
2	2	1	2	1	2	1	4	4	3	2	2	2	4	2	2	1	1	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
62	56	54	54	47	56	57	54	51	36	37	39	54	56	67	58	56	43	33	32	אין לי בכלל+יש לי די מעט	יהודים
36	42	44	44	52	42	42	42	45	62	61	59	45	40	31	40	42	56	66	68	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
2	2	1	2	1	2	1	4	4	2	2	2	2	4	1	1	1	1	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
86	85	66	61	80	69	72	54	41	50	36	60	73	73	63	53	51	47	38	43	אין לי בכלל+יש לי די מעט	ערבים
13	14	33	38	18	29	27	44	57	44	62	39	23	19	33	40	48	54	60	57	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
1	1	1	1	2	1	1	2	2	6	2	1	4	8	4	7	1	0	2	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

11. נשיא המדינה | ראו דיון בעמ' 74

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
42	36	39	28	35	29	36	22	25	24	19	21	29	38	52	74	32	34	25	32	אין לי בכלל+יש לי די מעט	כלל
51	56	58	66	61	65	61	70	69	73	79	78	68	58	46	20	64	64	69	67	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	המדגם
7	8	3	6	4	6	3	8	7	3	2	2	3	5	2	5	4	1	6	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
35	32	34	23	27	24	30	16	22	19	14	15	22	33	49	76	28	31	22	28	אין לי בכלל+יש לי די מעט	יהודים
58	60	63	71	68	71	68	76	71	79	84	84	75	63	49	19	68	68	73	71	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
7	8	3	6	4	5	2	8	7	2	2	1	3	4	2	5	4	1	6	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
77	52	68	53	72	56	66	56	39	51	44	54	68	68	67	63	55	55	44	57	אין לי בכלל+יש לי די מעט	ערבים
17	35	29	37	26	34	26	39	56	42	52	44	27	23	29	28	43	45	51	42	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
5	13	3	10	2	10	8	5	5	7	4	2	4	9	4	9	2	1	5	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

12. הכנסת | ראו דיון בעמ' 79

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
83	68	67	68	71	72	72	61	59	45	44	47	61	61	70	65	67	60	53	48	אין לי בכלל+יש לי די מעט	כלל
14	27	32	29	28	26	27	35	35	52	53	52	36	36	28	32	33	39	46	51	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	המדגם
3	4	1	4	1	2	2	4	6	3	3	1	3	3	1	3	1	1	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
82	68	67	68	69	71	71	62	61	43	44	45	58	59	69	68	69	61	55	47	אין לי בכלל+יש לי די מעט	יהודים
15	29	32	30	30	27	28	34	35	54	53	53	39	38	30	30	31	38	43	52	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
3	4	1	2	1	2	1	4	4	2	3	1	3	2	1	1	0	1	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
87	70	67	67	83	76	77	53	52	53	46	55	74	72	77	49	57	52	40	57	אין לי בכלל+יש לי די מעט	ערבים
11	22	31	24	16	19	18	44	36	39	51	44	21	18	20	42	42	46	59	43	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
2	8	2	9	1	5	4	3	12	8	3	1	4	10	3	9	1	2	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

15. המפלגות | ראו דיון בעמ' 81

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
88	79	78	75	80	79	82	71	57	62	61	72	75	83	77	77	77	72	67	אין לי בכלל+יש לי די מעט	כלל המדגם
9	15	19	15	16	15	14	19	38	34	36	24	20	15	21	22	21	27	32	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
3	6	2	10	4	6	5	10	5	4	3	4	5	2	3	0	1	2	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
87	80	81	75	79	78	81	73	59	62	60	71	76	82	78	79	78	73	67	אין לי בכלל+יש לי די מעט	יהודים
9	15	17	14	16	15	14	15	37	34	36	25	20	16	21	20	20	25	33	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
3	6	2	11	5	6	5	12	4	4	4	4	4	2	2	0	2	2	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
91	77	67	71	84	81	85	58	47	61	67	75	74	87	71	65	72	65	72	אין לי בכלל+יש לי די מעט	ערבים
8	15	30	20	15	16	12	40	43	36	32	19	16	11	21	35	28	34	28	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
1	9	3	10	1	3	4	2	10	3	1	6	10	2	9	0	0	2	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

16. העירייה או הרשות המקומית שבה את/ה מתגורר/ת | ראו דיון בעמ' 82

2022	2021	2020	*2019	2018	2016		
50	40	38	42	46	47	אין לי בכלל+יש לי די מעט	כלל המדגם
48	57	61	56	53	52	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
2	3	2	2	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	
46	35	35	41	39	44	אין לי בכלל+יש לי די מעט	יהודים
51	62	63	56	60	55	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
2	3	2	3	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	
68	64	52	46	79	66	אין לי בכלל+יש לי די מעט	ערבים
32	32	48	52	19	33	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
0	4	0	2	2	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	

* שותפות בעירבון מוגבל: יחסי יהודים וערבים בישראל, 2019.

17. הרבנות הראשית (יהודים) | ראו דיון בעמ' 82

2022	2021	2017	2014	2013	2011	2009	2005	2004	2003		
64	64	75	58	47	49	55	59	51	52	אין לי בכלל+יש לי די מעט	יהודים
30	30	20	29	43	43	35	38	42	46	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
6	6	5	13	10	8	10	3	6	2	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

17. בית הדין השרעי (מוסלמים ודרוזים); בית המשפט הקונוני (נוצרים) | ראו דיון בעמ' 82

2022	2021	2017		
51	33	27	אין לי בכלל+יש לי די מעט	ערבים
40	48	59	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
9	19	14	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	

18. פרקליטות המדינה | ראו דיון בעמ' 83

2022	*2019	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
64	50	33	45	49	60	51	49	40	33	41	אין לי בכלל+יש לי די מעט	כלל המדגם
27	42	61	46	40	33	41	51	58	62	57	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
9	8	6	9	12	7	8	0	2	6	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
62	50	31	40	45	58	50	48	39	31	40	אין לי בכלל+יש לי די מעט	יהודים
29	42	64	51	43	35	42	52	59	63	59	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
9	8	6	10	12	8	7	0	2	6	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
74	48	48	76	74	69	58	55	45	42	49	אין לי בכלל+יש לי די מעט	ערבים
18	43	46	19	18	25	33	45	53	55	48	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
8	9	6	5	8	5	9	0	3	3	3	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

* הקול הישראלי, נובמבר 2019.

19. היועץ המשפטי לממשלה | ראו דיון בעמ' 85

2022	2020	*2019	2018	2017	2011	2009	2008		
65	53	43	50	48	25	43	58	אין לי בכלל+יש לי די מעט	כלל המדגם
26	42	46	42	42	64	46	34	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
9	5	12	7	10	11	12	8	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
62	52	41	45	48	22	38	56	אין לי בכלל+יש לי די מעט	יהודים
27	44	49	47	44	67	50	35	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
11	4	10	8	8	11	12	8	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
78	58	52	78	50	43	72	69	אין לי בכלל+יש לי די מעט	ערבים
18	34	28	19	31	50	15	24	יש לי די הרבה+יש לי הרבה מאוד	
4	8	20	3	19	7	13	6	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

* שותפות בעירבון מוגבל: יחסי יהודים וערבים בישראל, 2019.

2.1 איזה ציון אתה נותן להנהגת ישראל כיום בנושא השחיתות בסולם ציונים שבין 1 ל-5, שבו 1=מאוד מושחתת ו-5=בכלל לא מושחתת? | ראו דיון בעמ' 59

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014		
55	49	58	58	47	50	55	48	43	די+מאוד מושחתת	כלל המדגם
21	25	24	24	32	31	31	32	31	מושחתת במידה בינונית	
21	18	16	16	19	16	12	14	19	לא כל כך+בכלל לא מושחתת	
3	9	2	3	2	3	2	6	7	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
2.38	2.42	2.29	2.24	2.48	2.41	2.32	2.37	2.55	ממוצע בין 1-5	
54	47	58	59	43	49	55	45	44	די+מאוד מושחתת	יהודים
21	25	25	24	34	32	31	34	30	מושחתת במידה בינונית	
22	18	15	15	21	17	13	15	20	לא כל כך+בכלל לא מושחתת	
3	10	2	2	2	2	1	6	5	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
2.41	2.46	2.28	2.21	2.6	2.45	2.33	2.44	2.54	ממוצע בין 1-5	
60	55	58	52	69	54	53	61	38	די+מאוד מושחתת	ערבים
22	23	19	23	23	28	31	21	39	מושחתת במידה בינונית	
17	15	21	21	6	8	9	13	16	לא כל כך+בכלל לא מושחתת	
2	6	2	4	2	9	6	5	8	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
2.2	2.21	2.33	2.36	1.9	2.21	2.25	2.03	2.64	ממוצע בין 1-5	

2.1. (נוסח קודם) האם לדעתך קיימת או לא קיימת בישראל שחיתות? | ראו דיון בעמ' 59

2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
49	51	59	73	61	49	56	54	יש הרבה מאוד שחיתות*	כלל המדגם
35	37	29	18	29	34	33	35	יש די הרבה שחיתות*	
15	10	10	7	9	15	10	11	יש מעט+אין שחיתות בכלל	
1	2	2	2	1	1	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
53	51	62	75	67	51	56	52	יש הרבה מאוד שחיתות*	יהודים
36	38	29	17	28	34	34	37	יש די הרבה שחיתות*	
10	9	8	6	5	14	9	10	יש מעט+אין שחיתות בכלל	
1	2	1	1	1	1	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
27	49	42	63	31	39	57	62	יש הרבה מאוד שחיתות*	ערבים
31	33	34	23	37	38	27	22	יש די הרבה שחיתות*	
39	14	17	11	31	23	16	16	יש מעט+אין שחיתות בכלל	
3	3	8	3	1	2	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

* בשנים 2007-2003 נוסח השאלה היה: "באיזו מידה, לדעתך, קיימת בישראל שחיתות?". אפשרויות התשובה: במידה רבה, במידה מסוימת, במידה מועטה, בכלל לא.

22. ישראל מוגדרת מדינה יהודית ודמוקרטית. האם, לדעתך, יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי? | ראו דיון בעמ' 93

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016		
18	19	20	28	28	27	26	יש היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי	כלל המדגם
38	45	47	47	45	47	45	הרכיב היהודי חזק מדי	
25	22	23	18	21	20	23	הרכיב הדמוקרטי חזק מדי	
19	14	10	7	6	7	6	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
20	21	22	31	30	29	29	יש היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי	יהודים
29	38	42	41	39	42	39	הרכיב היהודי חזק מדי	
30	24	25	20	24	23	25	הרכיב הדמוקרטי חזק מדי	
22	17	11	8	7	7	6	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
7	8	9	13	17	16	7	יש היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי	ערבים
86	82	76	77	77	74	80	הרכיב היהודי חזק מדי	
3	7	14	8	5	6	9	הרכיב הדמוקרטי חזק מדי	
4	3	1	2	2	4	4	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

23. ואיזה רכיב היית רוצה שיהיה חזק יותר? (יהודים) | ראו דיון בעמ' 94

2022	2018	2017		
43	26	23	היהודי	יהודים
26	35	32	הדמוקרטי	
30	38	43	שניהם באותה מידה	
2	1	2	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	

23. (נוסח קודם) ישראל מוגדרת גם מדינה יהודית וגם מדינה דמוקרטית. איזה חלק מההגדרה הזו חשוב לך יותר? (יהודים) | ראו דיון בעמ' 94

2015	2014	2013	2012	2011	2010		
36.6	39.7	32.3	34.3	29.5	32.4	מדינה יהודית	יהודים
35.3	34.7	29.2	21.8	22.9	17	מדינה דמוקרטית	
26.7	24.9	37	41.9	46.1	48.1	שניהם באותה מידה	
0.3	0.2	0.6	0.5	1	1.7	אף אחד לא חשוב	
1.1	0.5	0.9	1.5	0.5	0.8	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	

24. (ליהודים בלבד) במקרה של סתירה בין עקרונות הדמוקרטיה לבין ההלכה היהודית, האם יש להעדיף את השמירה על עקרונות הדמוקרטיה או שיש להעדיף את השמירה על ציווי ההלכה היהודית? | ראו דיון בעמ' 95

2022	2013	2011	2006	2005	2004	2003	
33	43	50	45	42	48	42	יש להעדיף בכל מקרה את שמירת הדמוקרטיה
37	21	27	25	35	24	34	לפעמים כך ולפעמים כך
25	28	21	29	22	27	23	יש להעדיף בכל מקרה את שמירת ההלכה היהודית
4	8	3	1	1	1	0	לא יודעים
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

לדעתך, עד כמה נשמרים כיום בישראל העקרונות הבאים של הדמוקרטיה:

25. שמירת זכויות המיעוט | ראו דיון בעמ' 52

2022	2021	
24	23	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה
23	26	במידה המתאימה
47	43	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה
6	8	לא יודעים
100	100	סך הכול
27	23	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה
25	29	במידה המתאימה
42	40	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה
7	9	לא יודעים
100	100	סך הכול
10	24	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה
17	12	במידה המתאימה
73	61	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה
0	3	לא יודעים
100	100	סך הכול

26. הזכות לקיום בכבוד | ראו דיון בעמ' 51

2022	2021	2019	2013		
10	12	13	16	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	כלל המדגם
27	30	35	37	במידה המתאימה	
58	54	49	42	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
5	5	3	5	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	
10	10	11	14	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	יהודים
27	31	33	37	במידה המתאימה	
58	54	53	45	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
5	5	3	5	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	
12	24	22	30	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	ערבים
31	21	47	39	במידה המתאימה	
56	53	28	23	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
1	2	4	9	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	

27. חופש הביטוי | ראו דיון בעמ' 54

2022	2021	2019	2013	2010	2009		
32	33	29	37	38	35	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	כלל המדגם
31	33	40	40	41	46	במידה המתאימה	
34	32	28	18	18	17	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
3	3	3	4	3	2	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	
35	34	30	39	36	36	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	יהודים
32	34	39	41	44	47	במידה המתאימה	
29	28	29	17	17	16	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
4	4	3	3	3	2	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	
15	25	26	30	51	29	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	ערבים
28	25	46	37	21	43	במידה המתאימה	
57	49	25	24	25	24	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
1	2	2	10	3	4	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	

2022	2021		
11	13	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	כלל המדגם
31	29	במידה המתאימה	
46	42	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
12	16	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
10	11	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	יהודים
30	30	במידה המתאימה	
46	42	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
14	17	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
13	21	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	ערבים
36	25	במידה המתאימה	
48	41	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
2	14	לא יודעים	
100	100	סך הכול	

29. חופש הדת | ראו דיון בעמ' 53-54

2022	2019	2013	2010	2009		
23	25	27	28	27	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	כלל המדגם
33	41	41	41	45	במידה המתאימה	
41	31	28	28	26	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
4	3	5	3	3	לא יודעים	
100	100	100	100	100	סך הכול	
23	25	25	24	26	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	יהודים
34	40	42	44	46	במידה המתאימה	
39	32	30	28	26	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
5	4	4	3	3	לא יודעים	
100	100	100	100	100	סך הכול	
23	28	36	50	31	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	ערבים
26	44	37	22	38	במידה המתאימה	
51	24	18	25	25	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
1	3	9	3	6	לא יודעים	
100	100	100	100	100	סך הכול	

30. החופש להתאגדות פוליטית | ראו דיון בעמ' 55

2022	2019		
25	21	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	כלל המדגם
40	52	במידה המתאימה	
23	19	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
12	9	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
27	21	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	יהודים
42	54	במידה המתאימה	
18	17	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
14	9	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
16	22	יותר מדי במידה מסוימת+יותר מדי במידה רבה	ערבים
31	41	במידה המתאימה	
49	28	פחות מדי במידה מסוימת+פחות מדי במידה רבה	
4	10	לא יודעים	
100	100	סך הכול	

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם ההיגדים הבאים:

31. השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה | ראו דיון בעמ' 56

2022	2021	2020	2019	2018	2017		
59	49	53	54	46	45	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
36	48	45	44	50	51	לא כל כך+כלל לא מסכים	
5	3	2	2	4	4	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	
55	44	50	52	41	41	די+מאוד מסכים	יהודים
40	53	49	47	54	56	לא כל כך+כלל לא מסכים	
5	4	2	1	5	3	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	
80	75	73	66	70	65	די+מאוד מסכים	ערבים
18	23	25	28	29	26	לא כל כך+כלל לא מסכים	
2	2	2	6	1	9	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	

32. ישראל היא מקום שטוב לחיות בו | ראו דיון בעמ' 42

2022	2021	2020	2017		
62	74	76	84	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
36	23	23	15	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
2	2	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	
64	76	76	86	די+מאוד מסכים	יהודים
34	22	23	13	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
2	2	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	
52	66	78	73	די+מאוד מסכים	ערבים
47	28	22	27	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
1	5	0	0	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	

33. בשום מצב לא ניתן להצדיק שימוש באלימות להשגת מטרות פוליטיות | ראו דיון בעמ' 50

2022	2019	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
90	78	68	67	71	60	71	82	81	77	82	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
9	20	30	29	26	38	25	17	18	22	18	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
2	2	1	3	3	2	3	1	1	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
90	77	73	73	73	64	75	83	83	80	80	די+מאוד מסכים	יהודים
8	22	26	25	25	35	23	17	16	19	19	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
2	2	1	3	1	1	2	1	1	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
88	85	44	36	54	38	51	76	71	61	94	די+מאוד מסכים	ערבים
11	11	55	56	28	59	39	22	28	38	6	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
1	4	1	8	18	3	10	2	2	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

34. ארגוני זכויות האדם והאזרח כמו "האגודה לזכויות האזרח" ו"בצלם" גורמים נזק למדינה | ראו דיון בעמ' 66

2022	2017	2016	2015	2013	2010		
61	52	64	50	50	50	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
32	41	31	40	38	40	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
7	7	5	9	12	10	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	
66	59	71	56	52	50	די+מאוד מסכים	יהודים
26	35	25	34	36	40	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
8	6	4	10	12	10	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	
34	12	23	19	42	51	די+מאוד מסכים	ערבים
61	77	67	75	45	39	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
5	11	10	6	13	10	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	

35. לבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה כמו חופש הביטוי או שוויון בפני החוק | ראו דיון בעמ' 49

2022	2021	*2010		
57	56	53	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
34	35	40	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
9	9	8	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	
51	53	51	די+מאוד מסכים	יהודים
39	40	40	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
10	8	9	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	
87	74	61	די+מאוד מסכים	ערבים
12	11	34	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
2	15	5	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	

* בשנת 2010 הנוסח היה: צריך לתת לבית המשפט העליון בארץ סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אם לדעת השופטים החוקים האלה סותרים את עקרונות הדמוקרטיה. סולם התשובות: מאוד מסכים, די מסכים, די מתנגד, מאוד מתנגד, לא יודעים.

36. המשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים | ראו דיון בעמ' 57

2022	2020	2018		
63	61	69	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
33	35	30	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
5	4	1	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	
69	66	76	די+מאוד מסכים	יהודים
25	31	23	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
6	4	1	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	
31	35	33	די+מאוד מסכים	ערבים
69	63	67	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
1	2	1	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	

37. בישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא-יהודים (יהודים) | ראו דיון בעמ' 44

2022	2021	**2019	2018	*2017	2016	2015	2014	2013	2009		
49	42	34	27	40	29	25	35	49	36	די+מאוד מסכים	יהודים
46	53	61	72	56	70	71	63	47	62	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
5	5	5	1	4	1	3	2	4	2	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

* שותפות בעירבון מוגבל: יחסי יהודים וערבים בישראל, 2017.

** שותפות בעירבון מוגבל: יחסי יהודים וערבים בישראל, 2019.

37. (נוסח קודם) האם אתה תומך או מתנגד לקיום שוויון זכויות מלא בין יהודים וערבים אזרחי המדינה (יהודים) | ראו דיון בעמ' 44

2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
28	44	48	47	53	46	45	41	53	מתנגד+מתנגד מאוד	יהודים
68	52	48	50	42	54	53	57	46	תומך+תומך מאוד	
4	4	5	2	4	0	2	2	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

38. רוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית ולהיות חלק ממנה | ראו דיון בעמ' 108

2022	2020	2018		
46	60	67	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
49	36	31	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
5	4	2	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	
40	57	67	די+מאוד מסכים	יהודים
54	39	31	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
6	4	2	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	
75	81	66	די+מאוד מסכים	ערבים
24	18	34	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
1	1	-	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	

39. הערבים אזרחי ישראל מקופחים לעומת היהודים אזרחי ישראל | ראו דיון בעמ' 107

2022	2016	2015	2014	2012	2011	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
40	58	59	40	45	50	40	50	53	53	55	63	55	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
57	40	34	56	52	47	56	47	43	46	44	35	45	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
4	1	7	4	3	3	3	3	4	1	1	3	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
31	53	54	36	38	45	36	47	49	48	50	58	51	די+מאוד מסכים	יהודים
65	46	38	60	58	52	62	50	48	50	48	39	49	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
4	1	8	4	3	3	2	3	4	1	1	3	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
83	91	87	57	75	76	70	66	74	81	79	89	90	די+מאוד מסכים	ערבים
16	9	11	39	23	21	18	30	19	19	21	10	10	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
1	1	3	4	3	3	12	3	6	0	1	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

40. לדעתך, עד כמה מדינת ישראל מצליחה כיום לדאוג לביטחון של אזרחיה? | ראו דיון בעמ' 31

2022	2021	2020	2019		
38	57	76	64	במידה די רבה+רבה מאוד	כלל המדגם
60	41	23	35	במידה די מועטה+בכלל לא	
2	3	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	
40	61	80	63	במידה די רבה+רבה מאוד	יהודים
58	36	19	35	במידה די מועטה+בכלל לא	
2	3	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	
28	33	56	64	במידה די רבה+רבה מאוד	ערבים
70	65	43	35	במידה די מועטה+בכלל לא	
2	3	2	1	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	

41. ועד כמה היא מצליחה כיום לדאוג לרווחה של אזרחיה? | ראו דיון בעמ' 32

2022	2021	2020	2019		
23	33	31	35	במידה די רבה+רבה מאוד	כלל המדגם
75	63	67	63	במידה די מעטה+בכלל לא	
2	4	2	2	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	
21	31	28	30	במידה די רבה+רבה מאוד	יהודים
77	65	71	68	במידה די מעטה+בכלל לא	
2	4	2	2	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	
32	41	50	61	במידה די רבה+רבה מאוד	ערבים
65	56	49	38	במידה די מעטה+בכלל לא	
2	3	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם ההיגדים הבאים:

4.2. החלטות גורליות למדינה בנושאי שלום וביטחון צריכות להתקבל ברוב יהודי* | ראו דיון בעמ' 47

2022	2021	2020	2018	2016	2015	2014	2013	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
80	80	75	74	72	74	74	67	78	83	80	59	65	76	67	82	77	די+מאוד מסכים	יהודים
16	17	20	24	27	21	22	30	20	14	16	36	30	23	31	15	23	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
4	3	4	2	1	5	5	3	2	4	4	6	5	1	2	3	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
15	27	23	ל"ן	ל"ן	17	36	12	16	21	20	52	45	35	50	38	50	די+מאוד מסכים	ערבים
83	73	75	ל"ן	ל"ן	80	58	80	84	74	76	38	41	64	49	61	49	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
3	0	2	ל"ן	ל"ן	3	7	8	1	4	5	10	13	1	2	1	1	לא יודעים	
100	100	100	ל"ן	ל"ן	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

הערה: משמעות הקיצור ל"ן היא שבשנים מסוימת הקטגוריה המסומנת לא הוצגה.
 * בשנים 2008-2003 נוסח השאלה היה: "רוב יהודי בהחלטות גורליות למדינה כמו החזרת שטחים".
 בשנים 2009-2010 נוסח השאלה היה: "רוב יהודי בהחלטות גורליות למדינה". אפשרויות התשובה היו: תומך מאוד, תומך, מתנגד מאוד, מתנגד, לא יודעים.

4.3. ישראלים תמיד יכולים לסמוך על ישראלים אחרים שיעזרו להם בעת צרה | ראו דיון בעמ' 102

2022	2017	2016		
63	67	71	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
33	30	28	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
3	2	1	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	
68	70	75	די+מאוד מסכים	יהודים
29	28	25	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
2	2	1	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	
39	52	52	די+מאוד מסכים	ערבים
53	44	45	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
8	4	3	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	

44. החלטות גורליות למדינה בנושאי כלכלה וחברה צריכות להתקבל ברוב יהודי* | ראו דיון בעמ' 48

2022	2021	2018	2016	2015	2014	2013	2011		
60	55	59	57	54	61	57	70	די+מאוד מסכים	יהודים
35	42	39	41	41	35	39	29	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
6	3	1	2	6	4	4	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
13	28	ל"ן	ל"ן	10	36	19	13	די+מאוד מסכים	ערבים
85	72	ל"ן	ל"ן	90	53	73	86	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
2	0	ל"ן	ל"ן	0	10	8	2	לא יודעים	
100	100	ל"ן	ל"ן	100	100	100	100	סך הכול	

* בשנים 2011-2018 נוסח השאלה היה: "החלטות גורליות למדינה בנושאי שיטת הממשל ומבנה הכלכלה והחברה צריכות להתקבל ברוב יהודי".

45. אזרחי ישראל תמיד יכולים לסמוך על המדינה שתעזור להם בעת צרה | ראו דיון בעמ' 34

2022	2017		
39	46	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
57	53	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
4	1	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
37	43	די+מאוד מסכים	יהודים
60	56	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
3	1	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
52	61	די+מאוד מסכים	ערבים
44	37	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
5	3	לא יודעים	
100	100	סך הכול	

46. באיזו מידה אתה מתעניין בפוליטיקה? * | ראו דיון בעמ' 62

2022	2018	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2006	2005	2004	2003		
57	64	62	66	67	77	62	66	56	72	70	67	76	כלל המדגם	במידה די רבה+רבה מאוד
42	36	36	33	33	23	38	33	42	26	30	33	24		במידה די מעטה+בכלל לא
1	0	1	1	0	0	1	1	2	2	0	0	0		לא יודעים
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100		סך הכול
63	68	66	72	69	79	64	70	58	78	74	70	79	יהודים	במידה די רבה+רבה מאוד
36	32	33	28	31	21	35	30	41	21	26	30	21		במידה די מעטה+בכלל לא
1	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0		לא יודעים
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100		סך הכול
28	43	45	35	57	62	46	40	43	40	51	52	57	ערבים	במידה די רבה+רבה מאוד
72	56	53	59	43	37	52	57	50	51	49	48	42		במידה די מעטה+בכלל לא
1	1	2	5	0	1	2	3	6	9	1	1	1		לא יודעים
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100		סך הכול

* עד 2013 הקטגוריות היו: במידה רבה, במידה מסוימת, במידה מועטה, בכלל לא.

47. באיזו מידה אתה והחברים שלך יכולים להשפיע על מדיניות הממשלה? | ראו דיון בעמ' 63

2022	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
16	20	19	17	19	20	35	35	28	19	16	18	23	27	31	18	20	כלל המדגם	במידה די רבה+רבה מאוד
79	79	78	82	78	76	61	63	71	78	82	77	74	72	68	68	80		במידה די מעטה+בכלל לא
5	2	3	1	3	4	4	2	1	3	2	5	3	0	1	14	0		לא יודעים
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100		סך הכול
16	18	21	18	20	18	35	36	29	18	16	19	21	26	29	18	21	יהודים	במידה די רבה+רבה מאוד
79	80	76	81	78	78	61	61	70	80	83	78	76	74	70	81	79		במידה די מעטה+בכלל לא
5	2	3	1	3	4	3	3	1	2	1	4	2	0	1	1	0		לא יודעים
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100		סך הכול
14	28	8	10	19	35	32	30	22	24	20	17	31	37	42	16	12	ערבים	במידה די רבה+רבה מאוד
82	71	88	87	78	60	60	69	77	69	73	73	64	63	56	0	87		במידה די מעטה+בכלל לא
4	1	4	3	3	5	7	2	1	7	7	10	5	0	2	84	1		לא יודעים
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100		סך הכול

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם ההיגדים הבאים:

48. כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת או בדעת קהל | ראו דיון בעמ' 45

2022	2021	2017	2016	2014		
61	56	45	42	41	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
35	39	53	56	55	לא כל כך+כלל לא מסכים	
4	5	2	2	5	לא יודעים	
100	100	100	100	100	סך הכול	
60	55	42	38	40	די+מאוד מסכים	יהודים
36	40	56	60	57	לא כל כך+כלל לא מסכים	
4	5	2	2	3	לא יודעים	
100	100	100	100	100	סך הכול	
64	61	59	63	46	די+מאוד מסכים	ערבים
33	32	36	32	45	לא כל כך+כלל לא מסכים	
3	7	6	4	9	לא יודעים	
100	100	100	100	100	סך הכול	

48. (נוסח קודם) מספר מנהיגים חזקים יכולים להועיל למדינה יותר מכל הדימונים והחוקים | ראו דיון בעמ' 45

2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
57	60	61	66	59	57	56	56	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
39	35	33	29	39	42	41	43	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
5	5	6	5	2	2	3	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
62	62	64	70	59	57	57	56	די+מאוד מסכים	יהודים
35	34	31	26	40	42	39	44	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
4	3	5	4	1	2	4	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
31	41	44	42	62	57	51	58	די+מאוד מסכים	ערבים
60	40	45	45	36	42	48	40	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
9	19	11	13	3	2	2	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

49. לא חשוב למי מצביעים, זה לא משנה את המצב* | ראו דיון בעמ' 61

2022	2020	2017	2015	2014	2013	2012	2010	2009	2005	2004	2003		
39	46	35	29	45	37	43	49	49	41	36	39	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
58	53	62	69	52	58	51	48	48	58	63	61	לא כל כך מסכים+בכלל לא מסכים	
3	1	2	2	3	5	6	3	3	1	0	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
36	45	32	29	47	39	41	51	50	40	36	37	די+מאוד מסכים	יהודים
62	53	65	69	52	58	53	47	48	60	63	63	לא כל כך מסכים+בכלל לא מסכים	
3	1	2	2	2	4	7	2	1	0	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
56	47	52	27	42	30	53	36	38	53	40	47	די+מאוד מסכים	ערבים
42	51	46	71	51	61	44	55	44	45	58	53	לא כל כך מסכים+בכלל לא מסכים	
2	2	2	1	7	9	3	10	18	2	1.5	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

* בשנים 2003 ו-2004 אפשרויות התשובה: בהחלט לא מסכים, לא מסכים, לא בטוח, מסכים, מסכים בהחלט. לצורך השוואה בין השנים פילחנו את העונים "לא בטוח" פרופורציונית בין הדי מסכימים ללא כל כך מסכימים.

50. פוליטיקאים דואגים יותר לאינטרסים האישיים שלהם מאשר לאינטרסים של הציבור שבחר בהם* | ראו דיון בעמ' 58

2022	2017	2016	2014	2013	2012	**2011	*2010	*2009		
82	80	79	75	69	78	85	63	62	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
16	18	19	20	25	18	14	35	36	לא כל כך מסכים+בכלל לא מסכים	
2	2	2	5	6	3	1	2	2	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
82	79	79	77	71	80	86	69	68	די+מאוד מסכים	יהודים
16	19	19	19	24	17	13	29	31	לא כל כך מסכים+בכלל לא מסכים	
3	2	1	4	5	3	1	2	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
85	83	78	64	55	68	81	39	28	די+מאוד מסכים	ערבים
14	11	19	25	34	27	19	56	63	לא כל כך מסכים+בכלל לא מסכים	
1	6	3	11	11	6	1	5	9	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

* בשנים 2009 ו-2010 נוסח השאלה היה: "פוליטיקאים נמצאים בפוליטיקה רק למען הרווח האישי".
 ** בשנים 2009-2011 היו 5 אפשרויות תשובה: בהחלט לא מסכים, לא מסכים, לא בטוח, מסכים, מסכים בהחלט. לצורך השוואה בין השנים פילחנו את העונים "לא בטוח" פרופורציונית בין המסכימים ללא מסכימים.

51. בסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר | ראו דיון בעמ' 59

2022	2021	2018	2017	2016	2015	2013	2012	2011		
22	26	42	29	34	37	46	34	33	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
74	69	56	68	65	54	48	62	63	לא כל כך מסכים+בכלל לא מסכים	
4	5	2	3	2	9	6	4	4	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
22	26	43	30	33	36	46	34	32	די+מאוד מסכים	יהודים
74	68	56	67	66	54	48	62	64	לא כל כך מסכים+בכלל לא מסכים	
4	6	2	3	2	9	5	5	4	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
22	26	37	27	38	38	43	36	38	די+מאוד מסכים	ערבים
77	72	59	70	58	54	48	61	59	לא כל כך מסכים+בכלל לא מסכים	
1	2	4	3	3	8	9	3	3	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

52. הכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש* | ראו דיון בעמ' 67

2022	2010		
43	37	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
46	59	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
11	4	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
41	40	די+מאוד מסכים	יהודים
47	57	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
12	4	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
55	25	די+מאוד מסכים	ערבים
42	68	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
4	8	לא יודעים	
100	100	סך הכול	

* בשנת 2010 היו 5 אפשרויות תשובה: בהחלט לא מסכים, לא מסכים, לא בטוח, מסכים, מסכים בהחלט. לצורך השוואה בין השנים פילחנו את העונים "לא בטוח" פרופורציונית בין המסכימים ללא מסכימים.

53. האם יש או אין היום במדינת ישראל מפלגה שמייצגת את השקפותיך בצורה טובה? | ראו דיון בעמ' 63

2022	2019	2017	2016	2012	2003		
30	55	47	51	38	58	יש מפלגה המייצגת בצורה טובה את השקפותיי	כלל המדגם
35	20	17	17	17	17	יש מפלגה המייצגת חלקית את השקפותיי	
29	24	50	48	57	41	אין מפלגה שמייצגת את השקפותיי בצורה טובה	
7	2	3	2	5	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	
33	59	50	53	40	60	יש מפלגה המייצגת בצורה טובה את השקפותיי	יהודים
36	21	17	17	17	17	יש מפלגה המייצגת חלקית את השקפותיי	
24	19	47	45	55	40	אין מפלגה שמייצגת את השקפותיי בצורה טובה	
7	2	3	2	6	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	
14	30	32	34	28	47	יש מפלגה המייצגת בצורה טובה את השקפותיי	ערבים
32	14	17	17	17	17	יש מפלגה המייצגת חלקית את השקפותיי	
51	50	66	63	68	53	אין מפלגה שמייצגת את השקפותיי בצורה טובה	
3	5	3	3	4	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	

55. האם בשלוש השנים האחרונות עשית אחת או יותר מן הפעילויות הבאות? (היה אפשר לסמן השתתפות ביותר מפעילות אחת, לכן הסך הכול עולה על 100%) | ראו דיון בעמ' 65

2022	אחוז המרואיינים שעשו כל אחת מהפעילויות	
16	השתתפת בהפגנה	כלל המדגם
7	השתתפת בחוג בית שהוזמן אליו פוליטיקאי	
19	חתמת על עצומה פוליטית	
15	השתתפת בדיון פוליטי באינטרנט	
7	השתתפת בפעילות של המפלגה שבה אתה חבר או שאותה אתה אוהד	
37	ניסיון לשכנע בן משפחה או חבר בעמדה שלך בנושא פוליטי	
46	אף אחת מכל אלו	
3	לא יודעים	
14	השתתפת בהפגנה	יהודים
6	השתתפת בחוג בית שהוזמן אליו פוליטיקאי	
21	חתמת על עצומה פוליטית	
14	השתתפת בדיון פוליטי באינטרנט	
6	השתתפת בפעילות של המפלגה שבה אתה חבר או שאותה אתה אוהד	
40	ניסיון לשכנע בן משפחה או חבר בעמדה שלך בנושא פוליטי	
45	אף אחת מכל אלו	
3	לא יודעים	
25	השתתפת בהפגנה	ערבים
10	השתתפת בחוג בית שהוזמן אליו פוליטיקאי	
10	חתמת על עצומה פוליטית	
22	השתתפת בדיון פוליטי באינטרנט	
12	השתתפת בפעילות של המפלגה שבה אתה חבר או שאותה אתה אוהד	
20	ניסיון לשכנע בן משפחה או חבר בעמדה שלך בנושא פוליטי	
50	אף אחת מכל אלו	
2	לא יודעים	

55. (נוסח קודם) האם בשנה האחרונה עשית או לא עשית את אחת או יותר מן הפעילויות הבאות?
 (היה אפשר לסמן השתתפות ביותר מפעילות אחת, לכן הסך הכול עולה על 100%) | ראו דיון בעמ' 65

2018		אחוז המרואיינים שעשו כל אחת מהפעילויות
15	השתתפת בהפגנה	כלל המדגם
9	השתתפת בחוג בית שהוזמן אליו פוליטיקאי	
21	חתמת על עצומה פוליטית	
15	השתתפת בדיון פוליטי באינטרנט או בכתיבת מכתב למערכת עיתון בנושא פוליטי	
8	השתתפת בפעילות של המפלגה שבה אתה חבר או שאותה אתה אוהד	
32	ניסית לשכנע בן משפחה או חבר בעמדה שלך בנושא פוליטי	
50	אף אחת מכל אלו	
1	לא יודעים	
		יהודים
16	השתתפת בהפגנה	
10	השתתפת בחוג בית שהוזמן אליו פוליטיקאי	
23	חתמת על עצומה פוליטית	
16	השתתפת בדיון פוליטי באינטרנט או בכתיבת מכתב למערכת עיתון בנושא פוליטי	
7	השתתפת בפעילות של המפלגה שבה אתה חבר או שאותה אתה אוהד	
36	ניסית לשכנע בן משפחה או חבר בעמדה שלך בנושא פוליטי	
45	אף אחת מכל אלו	
1	לא יודעים	
		ערבים
13	השתתפת בהפגנה	
6	השתתפת בחוג בית שהוזמן אליו פוליטיקאי	
11	חתמת על עצומה פוליטית	
10	השתתפת בדיון פוליטי באינטרנט או בכתיבת מכתב למערכת עיתון בנושא פוליטי	
11	השתתפת בפעילות של המפלגה שבה אתה חבר או שאותה אתה אוהד	
15	ניסית לשכנע בן משפחה או חבר בעמדה שלך בנושא פוליטי	
73	אף אחת מכל אלו	
0	לא יודעים	

56. באיזו מידה יחסי הכוחות בין המפלגות בכנסת מבטאים נכון את התפלגות הדעות בציבור הרחב? | ראו דיון בעמ' 61

2022	2013	2011	2008	2007	2006	2005	2003		
37	59	59	52	50	59	59	66	במידה די רבה+רבה מאוד	כלל המדגם
52	30	34	39	40	37	38	32	במידה די מועטה+בכלל לא	
10	11	7	8	10	4	3	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
38	63	60	53	50	59	60	69	במידה די רבה+רבה מאוד	יהודים
50	26	31	39	41	37	37	29	במידה די מועטה+בכלל לא	
12	11	8	8	9	4	3	2	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
34	36	53	49	51	59	53	41	במידה די רבה+רבה מאוד	ערבים
63	52	46	41	36	39	47	58	במידה די מועטה+בכלל לא	
4	12	2	10	13	2	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

56. (נוסח קודם) באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים שההרכב המפלגתי של הכנסת הנוכחית מייצג היטב את הדעות הרבות הקיימות בציבור הישראלי? | ראו דיון בעמ' 61

2019	2017	*2015		
48	51	33	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
46	45	58	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
5	4	9	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	
50	53	31	די+מאוד מסכים	יהודים
45	44	60	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
5	3	10	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	
43	41	46	די+מאוד מסכים	ערבים
52	51	51	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
6	8	2	לא יודעים	
100	100	100	סך הכול	

* בשנת 2015 הנוסח היה: "ההרכב המפלגתי של הכנסת כיום הוא ראי מדויק של ההבדלים וההסכמות בתוך הציבור הישראלי".

57. אילו מישהו קרוב לך, בן משפחה או חבר קרוב, היה מתלבט אם להיכנס לפוליטיקה - מה היית מייעץ לו/להם? | ראו דיון בעמ' 60

2022	2018	2011	2008		
20	41	34	24	די+מאוד ממליץ להיכנס	כלל המדגם
68	52	58	67	די+מאוד ממליץ שלא להיכנס	
12	7	8	9	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	
19	40	33	24	די+מאוד ממליץ להיכנס	יהודים
69	53	58	68	די+מאוד ממליץ שלא להיכנס	
13	8	9	8	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	
27	48	38	26	די+מאוד ממליץ להיכנס	ערבים
64	48	58	60	די+מאוד ממליץ שלא להיכנס	
9	4	4	14	לא יודעים	
100	100	100	100	סך הכול	

58. להרגשתך, האם היחסים בין אזרחי ישראל היהודים ואזרחי ישראל הערבים הם כיום: | ראו דיון בעמ' 105

2022	2018		
4	18	טובים+טובים מאוד	יהודים
36	53	ככה־ככה	
60	27	רעים+רעים מאוד	
1	1	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
17	30	טובים+טובים מאוד	ערבים
36	44	ככה־ככה	
45	26	רעים+רעים מאוד	
2	1	לא יודעים	
100	100	סך הכול	

58. (נוסח קודם) האם לדעתך היחסים בין הקבוצות הבאות טובים או לא טובים? – בין ערביי ישראל לבין יהודים | ראו דיון בעמ' 105

2008	2007	2006	2005	2004	2003		
13	9	9	11	9	8	טובים+טובים מאוד	יהודים
86	89	90	89	89	91	לא כל כך טובים+לא טובים בכלל	
1	2	1	0	2	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	
28	35	37	56	50	28	טובים+טובים מאוד	ערבים
71	63	62	44	49	72	לא כל כך טובים+לא טובים בכלל	
1	2	1	0	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	סך הכול	

59. האם אתה תומך או מתנגד לצירוף של מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים? | ראו דיון בעמ' 46

2022	***2021	**2019	*2017	2016	2015	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
66	53	49	66	59	57	67	67	68	75	67	63	61	69	די+מאוד מתנגד	יהודים
28	35	37	30	37	35	29	28	29	21	31	36	37	31	די+מאוד תומך	
6	12	15	4	4	9	4	5	3	3	1	2	2	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
18	11	15	15	19	11		23	30	22	9	17	16	9	די+מאוד מתנגד	ערבים**
79	74	76	81	72	85		74	66	72	90	82	83	91	די+מאוד תומך	
3	15	9	3	9	4		3	4	5	1	2	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100		100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

הנוסח לערבים ב-2016 ו-2017: "האם אתה תומך או מתנגד לכך שהמפלגות הערביות יסכימו להצטרף לממשלה, כולל מינוי של שרים ערבים?".

* שותפות בעירבון מוגבל: יחסי יהודים וערבים בישראל 2017.

** שותפות בעירבון מוגבל: יחסי יהודים וערבים בישראל 2019.

*** הקול הישראלי, פברואר 2021.

60. באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לשמור על אורח החיים הרצוי לך בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה הישראלית שמקדמות אורח חיים שונה משלך? | ראו דיון בעמ' 98

2022	*2017		
70	41	די+מאוד מוטרד	כלל המדגם
27	58	לא כל כך+כלל לא מוטרד	
4	1	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
68	40	די+מאוד מוטרד	יהודים
28	59	לא כל כך+כלל לא מוטרד	
4	1	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
79	44	די+מאוד מוטרד	ערבים
20	53	לא כל כך+כלל לא מוטרד	
1	3	לא יודעים	
100	100	סך הכול	

* הנוסח בשנת 2017 היה: "באיזו מידה אתה מוטרד שלא תוכל לשמור על אורח החיים הדתי/מסורתי/חילוני הרצוי לך בגלל התחזקות של קבוצות שמקיימות אורח חיים שונה משלך?".

62. ומה אתה חושב שיקרה בעתיד הלא רחוק, ב-10-15 השנים הבאות, האם ישראל תהפוך או לא תהפוך למדינה יותר דתית? | ראו דיון בעמ' 97

2022	*2012		
38	41	בטוח שכן+חושב שכן	כלל המדגם
49	52	חושב שלא+בטוח שלא	
13	7	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
38	39	בטוח שכן+חושב שכן	יהודים
49	54	חושב שלא+בטוח שלא	
13	8	לא יודעים	
100	100	סך הכול	
42	50	בטוח שכן+חושב שכן	ערבים
45	46	חושב שלא+בטוח שלא	
13	5	לא יודעים	
100	100	סך הכול	

* בסקר 2012 היו 3 אפשרויות תשובה: חושב שכן, חושב שלא, לא יודעים.

63. אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור לחיות שם או שתעדיף להישאר ולחיות בישראל? | ראו דיון בעמ' 40

2022	2021	2019	2017	2015		
18	17	13	15	12	אעדיף לעבור לחיות שם	כלל המדגם
69	72	84	81	84	אעדיף להישאר לחיות בישראל	
13	11	3	4	4	לא יודעים	
100	100	100	100	100	סך הכול	
18	18	12	15	11	אעדיף לעבור לחיות שם	יהודים
67	70	84	81	84	אעדיף להישאר לחיות בישראל	
15	13	4	5	4	לא יודעים	
100	100	100	100	100	סך הכול	
17	15	14	18	15	אעדיף לעבור לחיות שם	ערבים
80	81	84	81	83	אעדיף להישאר לחיות בישראל	
3	4	1	1	2	לא יודעים	
100	100	100	100	100	סך הכול	

63. (נוסח קודם) האם אתה רוצה או לא רוצה לחיות בארץ לטווח הרחוק? | ראו דיון בעמ' 40

2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
90	88	86	85	82	79	89	89	86	88	די+מאוד רוצה	כלל המדגם
9	11	14	15	17	20	10	10	13	12	לא כל כך רוצה+מאוד לא רוצה	
1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
91	89	88	84	84	79	90	89	86	88	די+מאוד רוצה	יהודים
8	10	12	15	15	21	9	10	13	11	לא כל כך רוצה+מאוד לא רוצה	
1	1	0	1	1	0	1	1	1	1	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
87	82	75	87	73	81	82	85	86	87	די+מאוד רוצה	ערבים
12	16	22	12	23	17	16	14	14	13	לא כל כך רוצה+מאוד לא רוצה	
2	2	3	1	4	2	2	1	0	0	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

64. באופן כללי, האם אתה אופטימי או פסימי לגבי העתיד של ישראל? | ראו דיון בעמ' 34

2022	2021	*2018	2017	2016	*2014	2012	*2011	*2009		
49	63	70	68	67	73	76	58	79	די+מאוד אופטימי	כלל המדגם
43	30	24	29	30	24	22	38	18	די+מאוד פסימי	
8	7	6	3	3	3	3	4	4	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
51	67	75	71	70	73	79	63	81	די+מאוד אופטימי	יהודים
41	27	21	26	28	24	18	34	15	די+מאוד פסימי	
8	7	5	3	2	3	3	3	4	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
37	42	44	50	51	72	60	36	65	די+מאוד אופטימי	ערבים
56	50	44	46	43	24	39	59	33	די+מאוד פסימי	
8	8	12	4	6	4	1	6	2	לא יודעים	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

* מדד השלום: אפריל 2009, ינואר 2011, אפריל 2014 ואפריל 2018.

מרכז ויטרבי לחקר דעת קהל ומדיניות – צוות המחקר

פרופ' תמר הרמן היא המנהלת האקדמית של מרכז ויטרבי, עמיתה בכירה במכון הישראלי לדמוקרטיה ופרופסור מן המניין למדע המדינה באוניברסיטה הפתוחה. מומחית לחקר דעת קהל ולחברה אזרחית ופוליטיקה חוץ-פרלמנטרית.

ד"ר אור ענבי הוא חוקר במרכז ויטרבי ומרצה באוניברסיטה העברית בירושלים. עבודת הדוקטור שלו, שנכתבה במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת בר-אילן, עסקה במעורבות אבהית, בגבריות חדשה ובמשק שבין עבודה למשפחה.

ירון קפלן הוא חוקר בצוות מרכז ויטרבי. בעל תואר שני בסוציולוגיה ואנתרופולוגיה במגמה לפסיכולוגיה חברתית באוניברסיטת בר-אילן. בעל ניסיון רב בעריכת מחקרי שוק וסקרי דעת קהל וניתוחם. שימש בעבר בתפקיד חוקר כמותי בחברות ייעוץ ובמכוני מחקר.

אינה אורלי ספוז'ניקוב היא חוקרת בצוות מרכז ויטרבי. בעלת תואר שני בכלכלה. שימשה בעבר בתפקיד חוקרת במכונים למחקרי שוק ברוסיה ובישראל, בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, באגף לתכנון אסטרטגי בעיריית ירושלים ובמכון ירושלים למחקרי מדיניות, והיא בעלת ניסיון רב במחקר כמותי יישומי (מחקרי שוק, דעת קהל והערכה).

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא מוסד עצמאי אימפלגטי, מחקרי ויישומי, הפועל בזירה הציבורית הישראלית בתחומי הממשל, הכלכלה והחברה. יעדיו הם חיזוק התשתית הערכית והמוסדית של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, שיפור התפקוד של מבני הממשל והמשק, גיבוש דרכים להתמודדות עם אתגרי הביטחון מתוך שמירה על הערכים הדמוקרטיים וטיפוח שותפות ומכנה משותף אזרחי בחברה הישראלית רבת הפנים.

לצורך מימוש יעדים אלו חוקרי המכון שוקדים על מחקרים המניחים תשתית רעיונית ומעשית לדמוקרטיה הישראלית. בעקבותיהם מגובשות המלצות מעשיות לשיפור התפקוד של המשטר במדינת ישראל ולטיפוח חזון ארוך טווח של תרבות דמוקרטית נכונה לחברה הישראלית ולמגוון הזהויות שבה. המכון שם לו למטרה לקדם בישראל שיח ציבורי מבוסס ידע בנושאים שעל סדר היום הלאומי, ליזום רפורמות מבניות, פוליטיות וכלכליות ולשמש גוף מייעץ למקבלי ההחלטות ולציבור הרחב.

מרכז ויטרבי לחקר דעת קהל ומדיניות עוסק במחקר אמפירי של יחסו של הציבור בישראל לשאלות של תפקוד המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל ושל מידת המחויבות של החברה הישראלית לערכי היסוד הדמוקרטיים. מאגר הנתונים "דאטה ישראל ע"ש לואי גוטמן" שהמרכז מחזיק ומתחזק מציג נתוני סקרים עדכניים וחומרים היסטוריים שנאספו במשך שנים - מאז שנת 1949 - על ידי המכון למחקר חברתי שימושי שייסד פרופ' גוטמן ואשר נתרמו למכון הישראלי לדמוקרטיה. המרכז שם לו למטרה להעשיר את הדיון הציבורי בישראל בסוגיות של מדיניות וחברה, והוא מגשים אותה באמצעות יצירה, ניתוח והפצה של מידע אמין והעמדתו לעיון חופשי לחוקרים, לאנשי תקשורת ולציבור המתעניין בישראל ובעולם.

מדד הדמוקרטיה הישראלית מציע הערכה שנתית של איכות הדמוקרטיה הישראלית. לצורך זה נערך מדי שנה בשנה, זו השנה ה-20 ברציפות, סקר רחב במדגם מייצג של האוכלוסייה הישראלית. במדד השנה מסוכמים ומנותחים באופן השוואתי ממצאי הסקרים שנערכו בשנים 2003-2022. מטרתו של המדד לעמוד על המגמות בחברה הישראלית בשאלות כבדות משקל הקשורות להגשמת הערכים והיעדים הדמוקרטיים ולתפקוד של מערכות השלטון וממלאי התפקידים הנבחרים. ניתוח התוצאות מבקש לתרום לדיון הציבורי על מצב הדמוקרטיה בישראל וליצור מאגר מידע רחב שיעמיק את הדיון בנושא.

